

แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ

นางจันทร์ฉาย พรหมวงษ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2555

**Political and Administrative Initiatives of King Chulalongkorn the Great as
Reflected in the Royal Composition “Hua Jai Nak Rop”**

Mrs. Janchai Prohmwong

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หัวใจนักรบ
ชื่อและนามสกุล	นางจันทร์ฉาย พรหมวงษ์
แขนงวิชา	การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ชัช ใสธร ผู้ทองคำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2556

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ชัช ใสธร ผู้ทองคำ ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชัช ใสธร ผู้ทองคำ)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชุตพร อิศรัมย์)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชุตพร อิศรัมย์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นการศึกษาระบบทางไกล ดังนั้นต้องอาศัยความพากเพียรอย่างมาก แต่ทำวิจัยครั้งนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยได้รับคำแนะนำในการวิเคราะห์แต่ละประเด็นปัญหา และการติดตามกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์จากท่านรองศาสตราจารย์ธวัช คุ้มคำ ที่ได้ให้ความเมตตาและกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และประธานกรรมการสอบในครั้งนี้ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้ออาทร และความช่วยเหลือของท่านไว้ ณ ที่นี้ พร้อมทั้งกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย ที่ให้ความกรุณารับเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ อีกทั้งคณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หน่วยเลขานุการกิจสาขาวิชารัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาความอนุเคราะห์ในด้านการศึกษาวิจัย จนงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ท้ายที่สุดนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และขอบคุณครอบครัวที่สนับสนุนส่งเสริมและเป็นกำลังใจ ตลอดเวลาที่เรียนและทำวิจัย ถ้าหากงานวิจัยฉบับนี้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษของผู้สนใจ ผู้ศึกษาขอน้อมอุทิศให้แก่ผู้มีพระคุณทั้งหมดข้างต้น ส่วนความผิดพลาดและข้อบกพร่องใด ๆ ผู้ศึกษากราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้

จันทร์ฉาย พรหมวงษ์

มีนาคม 2556

ชื่อการศึกษา **คั่นคว่ำอิสระ** แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ
ผู้ศึกษา นางจันทร์ฉาย พรหมวงษ์ รหัสนักศึกษา 2548001656 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
(การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** รองศาสตราจารย์ โสธร ตู่ทองคำ **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า (1) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวความคิดชาตินิยม ในการปลุกฝังความรักชาติในเรื่องหน้าที่และความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กับเรื่องหน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ว่า ประชาชนทุกคนจะต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และรักเอกราชของชาติด้วยความเสียสละ ทั้งจะต้องมีความสามัคคี และตั้งใจทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด (2) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ของบทละคร หัวใจนักรบ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวแสดง และบทสนทนา ตลอดจนแทรกข้อคิดและคติเตือนใจต่าง ๆ เพื่อปลุกฝังความรักชาติให้กับผู้ดูและผู้อ่าน (3) ปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลุกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย ปัจจัยหลักและปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ความขัดแย้งกับระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มทหารและกลุ่มปัญญาชน **กรณีการณ์เย็นหลังทหาร การจัดตั้งทหารวังและจัดตั้งกองเสือป่า** กับการที่ประเทศไทยถูกคุกคามทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตกและจากชาวจีนซึ่งอาศัยอยู่ที่ประเทศไทย ซึ่งล้วนส่งผลต่อแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์ทรงใช้บทละคร หัวใจนักรบ เป็นเครื่องมือสื่ออุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการกระทำของสมาชิกเสือป่าและลูกเสือ

คำสำคัญ แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครอง บทละครพูด หัวใจนักรบ

Independent Study title: Political and Administrative Initiatives of King Chulalongkorn the Great as Reflected in the Royal Composition “Hua Jai Nak Rop”

Author: Mrs. Janchai Prohmwong: **ID:** 2548001656: **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government) **Independent Study advisor:** Thasothorn Tootongkum, Associate Professor: **Academic year:** 2012

Abstract

The objective of this research was to study and analyze the political and administrative initiatives of King Rama VI as shown in the Warrior Heart.

This was a qualitative research based on study of historical documents. Data were analyzed through descriptive analysis.

The results showed that (1) King Rama VI communicated concepts of idealistic nationalism, aiming to instill feelings of patriotism by emphasizing the importance of and functions of the institutions of nation, religion, and the monarchy as well as each citizen’s duty to be loyal to these institutions. The story communicated the idea that it was honorable to make sacrifices to fight for national sovereignty, that citizens should be united, and that each should do his duties to the utmost of his abilities. (2) King Rama VI used the components of the work (the plot, characters, and dialogue) as well as inserted maxims and hidden meanings to instill a sense of patriotism in viewers and readers of the play. (3) Both primary factors and supporting factors led to the royal initiative to promote patriotism. Some of the factors included confidence in a monarchy that was changing; conflicts between the king, the military and the intelligentsia; *the caning of 6 soldiers incident; the foundation of the Royal Guard and the Wild Tiger Corps*; and political, social and economic threats from Western powers and the Chinese population in Thailand. All these factors affected the king’s political and administrative policies. He used the play “Warrior Heart” to communicate a message of patriotism via the actions of soldiers in the Wild Tiger Corps and Boy Scouts.

Keywords: Royal Initiatives on Politics and Administration, Script, Warrior Heart

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเทวราชา ธรรมราชา และจักรพรรดิราชา.....	9
แนวคิดเรื่องการตีความ.....	11
แนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม.....	14
แนวคิดชาตินิยม.....	15
แนวคิดรัฐชาติ.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
พระราชประวัติในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	28
วรรณกรรมการเมืองบทพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง หัวใจนักรบ.....	31
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	34
วิธีดำเนินการวิจัย.....	34
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	35
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	36
แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครอง ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม	37
แนวความคิดในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร หัวใจนักรบ.....	52
กลวิธีในการปลูกฝังความรักชาติตามที่ปรากฏในบทละคร หัวใจนักรบ.....	65
ปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	77
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	100
สรุปการวิจัย	101
อภิปรายผล	109
ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม	115
ภาคผนวก	121
ก เนื้อเรื่องย่อบทพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ.....	122
ข บทพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ.....	124
ประวัติผู้ศึกษา.....	181

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงร่วมแสดงเป็น นายหมวดโทหลวงมณีราษฎร์บำรุง ปลัดกรมเสือป่ามณฑลหัดดินบุรี	53
ภาพที่ 1.2 ภาพปกหนังสือพระราชนิพนธ์บทละครพูด เรื่องหัวใจนักรบ บุคคลในภาพคือ พระยาบุรีนวราษฐ (ชวน สิงหนเสนี).....	56

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยเหตุที่ “วรรณกรรมมิใช่สิ่งที่เกิดจากความว่างเปล่า วรรณกรรมเกิดขึ้นอย่างมีเบื้องหลัง” ทั้งนี้เพราะ วรรณกรรมเป็นงานของนักประพันธ์ที่มีกาลเวลาและสิ่งแวดล้อมเป็นเข็มหมุดปักตรึงอยู่ การวิจารณ์วรรณกรรมจึงต้องพยายามทำความเข้าใจว่า วรรณกรรมเป็นสื่อกลางและการแสดงออกของสังคม (นพพร สุวรรณพานิช 2547 : 39) นั้นย่อมหมายความว่า วรรณกรรมเป็นผลผลิตของมนุษย์ เป็นไปตามสภาพการณ์ในแต่ละยุคสมัย โดยที่สิ่งแวดล้อมในช่วงเวลานั้นมีอิทธิพลต่อนักประพันธ์หรือเป็นตัวกำหนดเรื่องราวในวรรณกรรม และในการการอ่านวรรณกรรม นอกจากจะได้จินตนาการและอารมณ์สะเทือนใจแล้ว ยังจะได้แง่คิดต่าง ๆ ซึ่งเป็นการพิเคราะห์วรรณกรรมในฐานะที่เป็นหลักฐานทางความคิดของบุคคล กลุ่มและสังคมในแนวของวรรณคดีเปรียบเทียบ ถึงแม้ว่านักวิชาการในสาขาอื่น ๆ จะมีความเห็นว่า ข้อมูลที่ปรากฏในวรรณกรรมไม่อาจนำมาใช้ได้โดยตรงไปตรงมาดังเช่นข้อมูลในเอกสารทางประวัติศาสตร์ก็ตาม แต่ถ้าหากศึกษาวรรณกรรมอย่างจริงจังก็จะมองเห็นคุณค่าของวรรณกรรมว่าเป็นผลผลิตหรือกิจกรรมทางปัญญาที่ผู้แต่งได้บันทึกหรือถ่ายทอดข้อมูลในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ วรรณกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับความรู้และความเชื่อต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ศึกษาในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ความคิด (History of Ideas) หรือ ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา (Intellectual History) (ชิตา โมสิกรัตน์ 2550 : 1)

บทละครเป็นวรรณกรรมที่มีรูปแบบการแต่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะในด้านการนำเสนอเรื่องราวและพฤติกรรมของตัวละครด้วยการแสดง การละครในชั้นต้นแม้จะเกิดขึ้นเนื่องแต่ศาสนาและการบูชาเทพเจ้าก็ตาม แต่ก็ได้วิวัฒนาการไปตามความจำเป็นซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง

การละครของไทยในสมัยต้น ๆ ตั้งแต่ครั้งอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีขึ้นเพื่อ “บ้านเมืองจะได้ครึกครื้นและเป็นเกียรติแก่แผ่นดิน” ดังจะเห็นได้จากประกาศของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ที่ว่า “มาในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยผู้ใดเล่นละครผู้ชายผู้หญิงก็มิได้ทรงรังเกียจ”

ทรงเห็นว่ามิละครหลายรายก็ดี บ้านเมืองจะได้ครึกครื้น (ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 2545 : 114)

ชาติ (Nation) เป็นกลุ่มประชากรที่มีเชื้อชาติเดียวกัน มีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมร่วมกัน ชาติจึงเป็นเรื่องของความผูกพันของ ประชากรที่มีเชื้อชาติเดียวกัน และชาติเน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ชโลธร ผู้ทองคำ 2552 : 211) และสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันทางการเมืองที่ดำรงอยู่คู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจาก อดีต นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ แนวคิดสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ ธรรมราชา ที่สะท้อนจากการยึดถือหลักธรรมตามพระพุทธศาสนา ทั้งหลักธรรมทั่วไป อาทิ การทำบุญ และหลักธรรมของผู้ปกครอง ที่สำคัญคือ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และสังคหวัตถุ เทวราชาที่มีที่มาจากศาสนาพราหมณ์ ที่ให้มุมมองพระมหากษัตริย์ ที่ทรงเป็นสมมติเทพ อันนำมา ผู้พิธีกรรมที่หลากหลายในการรักษาไว้ซึ่งความแตกต่างจากเจ้านาย ขุนนาง พระ ไพร่ ทาส เป็น สำคัญ ความเปลี่ยนแปลงสำคัญในบทบาทของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อการปกครอง หรือ การ บริหารราชการแผ่นดิน และความล้มเหลวของระบบไพร่ก็เป็นเงื่อนไขและปัจจัยที่สำคัญประการ หนึ่งที่ทำให้สมัยอยุธยาสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2310 (ชโลธร ผู้ทองคำ 2553 : 31-32)

การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ใน พ.ศ. 2325 ของราชวงศ์จักรี นับเป็นการเริ่มต้น ในศักราชใหม่ของสยามประเทศ การลอกแบบจากอยุธยา ทำให้สมัยรัตนโกสินทร์เผชิญกับปัญหา ที่คล้ายคลึงกับอยุธยา จวบจนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ จึงทรงปฏิรูปการเมืองการปกครองไทย ใน พ.ศ.2435 อันนับเป็นความ เปลี่ยนแปลงของสยามประเทศ จากอาณาจักรโบราณ เป็นรัฐชาติสมัยใหม่ (ชโลธร ผู้ทองคำ 2553 : 32) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในช่วงที่ประเทศ กำลังประสบภาวะคับขัน อันเนื่องมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมที่กำลังแพร่หลายอยู่ในเขตเอเชียใน ขณะนั้น ด้วยข้ออ้างที่ว่าชาติมหาอำนาจที่เจริญแล้วจะต้องเข้ามาจัดการบ้านเมืองให้แก่ประเทศที่ ด้อยความเจริญ ซึ่งเป็นภารกิจของชาวผิวขาวที่มีต่อมวลมนุษยชาติ โดยต้องการให้มนุษย์มี ความสุขความเจริญได้รับความยุติธรรมเสมอกัน (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2552: 335) การกำหนด สิทธิสภาพนอกอาณาเขตภายหลังการลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริง ที่ให้สิทธิกับชาวต่างประเทศที่ไม่ ต้องสังกัดกับรัฐบาลสยาม ระบบการค้าเสรีที่ทำให้ชาวต่างประเทศรับการคุ้มครองจากชนชั้นนำ ลดลง ความมั่นคงและมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของชาวจีนในสยาม อิทธิพลและบรรยากาศของลัทธิ ชาตินิยมแพร่หลายในตะวันตกและจีน จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญคือการ ปฏิวัติในจีนใน พ.ศ. 2454 เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเน้นความเป็นไทยมาก ขึ้นพร้อมกับการก่อรูปของลัทธิชาตินิยมที่เป็นการจัดวางหรือนิยาม โดยชนชั้นนำ (Elite Nationalism) (นันทนา กปิลกาญจน์ 2540:112) สำหรับเหตุการณ์ภายในประเทศ นอกจากกิจการ

ที่เป็นหัวใจทางเศรษฐกิจแทบทั้งหมดตกอยู่ในอิทธิพลของชาวจีนแล้ว ชาวจีนยังเพิ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองอันอาจเป็นภัยต่อไทยได้ เช่น การสอนลัทธิชาตินิยมในโรงเรียนจีน การออกหนังสือพิมพ์จีนรายวันที่มีเนื้อหาสาระกระตุ้นให้ชาวจีนในไทยคำนึงถึงความเป็นจีนอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนการตั้งสมาคมลับเพื่อใช้เป็นพลังต่อรองกับรัฐบาลไทย (กุวคล ทอง-ประเสริฐ 2549 : 9-10)

สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้พระมนุสธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญประเพณีนับแต่อดีต ทศพิธราชธรรมและธรรมเนียมอื่น ๆ เป็นตัวกำหนดกรอบพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ทำให้ทรงมิได้มีอำนาจสิ้นฟ้าแต่ประการใด ทรงเป็นธรรมราชา ทรงปกครองประเทศแบบพ่อปกครองลูก แม้มีแนวคิดเทวราชาในภายหลังก็ตามทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่พสกนิกรร่วมกันเทิดทูนเป็นเจ้าของชีวิตเจ้าแผ่นดินตามแนวคิดอเนกนิกรสโมสรสมมติ แนวคิดเหล่านี้ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีอิทธิพลสืบเนื่องต่อมาจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 (ธโรธร ตู้อทองคำ 2552 : 107) การฟื้นฟูพระราชอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ แบ่งออกเป็นสามด้าน คือ ในด้านการเมืองการปกครอง ที่สำคัญ คือ การสร้างอุดมการณ์แห่งชาติ ได้แก่ ไตรภักดิ์ อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธโรธร ตู้อทองคำ 2553 : 33) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้ทรงใช้ชีวิตและศึกษาในประเทศอังกฤษตั้งแต่พระชนมายุ 12 พรรษา พระองค์ทรงได้เรียนรู้วิชาการทั้งทางด้านการปกครอง ทหาร พลเรือน กฎหมาย ภาษา และการที่ได้ประทับอยู่ประเทศอังกฤษถึง 9 ปี ทรงเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของตะวันตก แต่พระองค์ตั้งพระราชหฤทัยว่าจะทรงรักษาความเป็นไทยเอาไว้ ดังพระราชดำรัสเมื่อครั้งพระองค์ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมาร ความว่า “*I would Return to Siam More Siamese than when I Left*” ม.ล. ปิ่น มาลากุล ได้แปลเป็นบทประพันธ์ไว้ดังนี้

พระมหาธีรราชประกาศไว้ ที่อังกฤษสมัยทรงศึกษา

ว่าเมื่อใดได้เสด็จกลับพารา จะเป็นไทยยิ่งกว่าเมื่อมาเรียน (ม.ล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 78)

เมื่อครั้งที่พระองค์ยังดำรงพระชนม์เถลิงถวัลย์ราชสมบัติอยู่ ระหว่าง พ.ศ. 2453 ถึง พ.ศ. 2468 นั้น มีพวกข้าราชการที่ไม่เข้าใจในพระราชหฤทัยของล้นเกล้าล้นกระหม่อมอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน บางกลุ่มเห็นว่าล้นเกล้าฯ ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ด้วยหวังประโยชน์สุขของพระองค์ฝ่ายเดียว และบางพวกถึงกับกล่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ มิใช่นักประชาธิปไตยตามแนวคิดของแซมมวล ฮันติงตัน (Samual Huntington) กล่าวว่า ความเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Mobilization) จะนำไปสู่ความทันสมัยทางการเมือง (Political Modernization) แต่หากขาดการพัฒนาทางการเมือง (Political Development) จะนำไปสู่การฝ่อทร่อนทางการเมือง (Political Decay) เหตุการณ์ต่อเนื่องมาถึงกบฏ ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) โดยกลุ่มนายทหารและข้าราชการพลเรือนรุ่น

หนุ่มประมาณ 100 คน ได้ร่วมกันวางแผนเข้ายึดอำนาจการปกครองโดยการใช้กำลัง เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำนึกเกี่ยวกับความเป็นชาติไทย ความรักชาติขึ้นในพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 แต่การที่จะเปลี่ยนแปลงแบบฉบับพลันขึ้นคงจะเป็นไปได้ยาก เพราะจากการที่เคยศึกษาที่ประเทศอังกฤษ เมืองแม่แห่งประชาธิปไตยถึง 9 ปีเศษ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงเห็นว่าการปลูกฝังให้รักชาติ เป็นสิ่งที่ควรดำเนินการก่อนอย่างอื่นและต้องใช้เวลาพอสมควร (ศิริภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2552 : 345)

ความเชื่อและศีลธรรมของนักประพันธ์ที่มีต่อการเมือง และนักประพันธ์ได้แสดงไว้ในวรรณกรรม แม้จะเป็นเพียงส่วนปลีกย่อยก็ตาม แต่จะถือว่าเป็นสิ่งเล็กน้อยที่จะมองข้ามไม่ได้ สเปนเดอร์ (Spender, 1967 : 373) มองว่า ไม่ว่าจะปรากฏในรูปของความคิด เหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง ที่เกี่ยวกับเรื่องการเมือง สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแก่นเรื่อง อาทิเช่น นามบุคคล ชื่อ สถานที่ ซึ่งต้องอาศัยค้นคว้าประวัติศาสตร์การเมือง มาตีความหมายที่ซ่อนอยู่ในชื่อต่าง ๆ นั้น การศึกษาค้นคว้าเนื้อหาวรรณกรรมในบางครั้งจึงต้องกระทำควบคู่กับการศึกษาเรื่องของการเมือง โดยมีขอบข่ายของการศึกษาที่ว่า “วรรณกรรมทั้งปวงรับใช้เนื้อหาทางการเมืองเสมอ” (อนุช อาภาภิรม 2548 : 161)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครไว้จำนวนมาก มีแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง พระมหากษัตริย์ ทหาร การสงคราม เสือป่า ลูกเสือ ชาวต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และหน้าที่ของบุคคล เป็นข้อคิดข้อเตือนใจที่มีอิทธิพลโน้มน้าวจิตใจให้มีความรู้สึกรักชาติ และมองเห็นปัญหาตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหของบ้านเมือง เพื่อให้ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป อาจกล่าวได้ว่าการละครและบทละครพระราชนิพนธ์ที่ทรงนำมาเผยแพร่ นั้นเป็นเครื่องมือสอนการเมืองทางอ้อมแก่ข้าราชการและประชาชนในสมัยของพระองค์ (ธิดา โมสิกรัตน์ 2550 : 10) พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมสร้างความเป็นชาติอย่างจริงจัง โดยผ่านการส่งเสริมวรรณกรรม การเขียนนิยาย เรื่องสั้น หนังสือพิมพ์ หน้าที่พลเมือง มารยาทผู้ดี สมบัติผู้ดี ทรงอาศัยความสามารถของสมเด็จพระยาธรรมาธิบดี กรมพระยาดำรงราชานุภาพนำเรื่องราวในอดีตมาปรับใช้การสร้างชาตินิยม โดยเฉพาะในลักษณะที่เป็นประวัติศาสตร์อันรุ่งเรือง วิศวกรรม อากาศยานเก่าแก่ของกษัตริย์ สถาบันกษัตริย์แต่เพียงอย่างเดียวที่จะมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชาติได้ การปลูกความรู้สึกรักชาตินิยมของคนไทยในขณะนั้น เพื่อให้ตระหนักถึงภัยของการสูญเสียความเป็นไทย และสร้างภาพผลกระทบที่จะได้รับหากต้องประสบภัยดังกล่าว อันเป็นผลมาจากกรณีกบฏ ร.ศ.130

ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าข้าราชการระดับกลางบางส่วนเริ่มมีความคิดทางการเมืองก้าวหน้าถึงขั้นที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสัญญาณอันตรายต่อสถาบันกษัตริย์ที่เคยคงความสืบเนื่องมาโดยตลอด จึงเป็นภาระของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำที่จะต้องสร้างความชอบธรรมให้กับฐานะของตน (ยุทธร อิศรชัย 2552 : 312) บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับบทละครทั่วไป คือมีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมในสมัยรัชกาลที่ 6 และยังแฝงเรื่องการปกครองที่เป็นจริง อันเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับนักการเมือง และนักปกครอง และพระองค์ท่านได้ปลุกชาติให้ตื่นขึ้นด้วยความรักชาติ ความนิยมเป็นนักรบของชาติ โดยการทรงตั้งกองเสือป่า และลูกเสือขึ้นทั่วราชอาณาจักร มีการฝึกอบรมและการซ้อมรบเป็นประจำ (กรมศิลปากร 2452 : 25) พระราชกรณียกิจในการแต่งบทละคร ก็น่าจะเป็นวิธีการสอนการเมืองผ่าน “คำพูด” และ “การกระทำ” ของตัวละครที่ให้แง่คิดทางการเมืองและสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริส่วนพระองค์ ทรงประยุกต์ทฤษฎีการเมืองให้เป็นรูปธรรม แสดงออกเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ดูผู้อ่านได้รับรู้และการปลุกใจให้มีความสำนึกรักชาติ ดังนั้นการศึกษาการเมืองจากแนวพระราชดำริในการทรงพระราชนิพนธ์บทละครจึงเป็นเรื่องที่ยังคงทันสมัย และเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ทางการเมืองของไทยในสมัยปัจจุบัน (ธิดา โมสิกรัตน์ 2550 : 8)

พระองค์ทรงเป็นนักประพันธ์ที่มีคิดกว้างไกล สามารถสะท้อนภาพทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทยในอนาคต บทละครพระราชนิพนธ์จึงมีลักษณะเป็นวรรณกรรมการเมืองที่มีลักษณะเด่นในการทำนายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพทางการเมืองว่าทรงเป็นผู้มีภูมิความรู้อันไพศาลในธรรมชาติมนุษย์ สามารถตีแผ่จิตวิญญาณของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการเมืองได้อย่างสมเหตุสมผล ทำให้ผู้อ่านมีทัศนคติความรู้ทางการเมืองเทียบเท่าได้กับการอ่านงานวิชาการของนักรัฐศาสตร์หรือนักประวัติศาสตร์การเมือง นอกเหนือจากการเข้าใจบุคลิกภาพตลอดจน พันธกิจของนักประพันธ์ที่สะท้อนออกมาในวรรณกรรมแล้ว (ธิดา โมสิกรัตน์ 2550 : 11) และจากการที่พระองค์ ทรงเป็นปราชญ์ทางอักษรศาสตร์ ประกอบกับแนวพระราชดำริที่ว่า การที่ประเทศจะมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาตินั้น ประชาชนจะต้องมีอุดมการณ์และสำนึกอันใหม่ (New Spirit) ซึ่งจะเป็นพลังช่วยกระตุ้นให้ประชาชนกระทำการต่าง ๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้า (มัทนา เกษกมล 2517 : 68) ทรงเป็นนักประพันธ์คนแรกในสยามที่ใ้ช้บทละครเป็นเครื่องช่วยการศึกษาอบรมจิตใจของพลเมือง จนอาจกล่าวได้ว่าบทละครพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ มีคติสอนใจแฝงอยู่ (เจลา ไชยรัตน์ 2516 : 64) ทรงจินตนาการเกี่ยวกับชาติบ้านเมือง ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นตามเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระองค์ และทรงมุ่งหนักไปในทางปลุกใจให้รักชาติ

โดยมีเนื้อเรื่องของบทละครเกี่ยวกับความรักชาติ รักหน้าที่ และทรงเน้นเกี่ยวกับความมั่นคงของ ประเทศชาติ ตลอดจนความเป็นพลเมืองดี โดยทรงอาศัย “คำพูด” ตัวละครนั้นแสดงพระราชดำริ (ทิพย์สุเนตร นาคชน 2516 : 78) นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงโน้มน้าวจิตใจของคนไทยด้วยการ สร้างอุดมการณ์แห่งชาติ คือ ไตรภักดิ์ อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธโรธร ผู้ทองคำ 2553 : 33) ทรงยึด “การปลุกใจให้คนไทยเกิดความรักชาติ” เป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่ง จะเห็นได้จากบทละครพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ ในฉากเสื่อป่าร้องลำฝรั่งร่ำท่า มีความว่า

“อันพวกเราชนสามภักดิ์ จงรักร่วมชาติศาสนา ยอมตายไม่เสียดายชีวา

เพื่อรักษาอิสระคณะไทย

สมานสามัคคีให้ได้อยู่ จะสู้ศึกศัตรูทั้งหลายได้ ควรจะทะนงจงใจ เป็นไทยจนสิ้นดินฟ้า”

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษาค้นคว้าแนวพระราชดำริ ทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ เรื่อง หัวใจนักรบ วิเคราะห์ถึงแนวพระราชดำริและกลวิธีในการปลุกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ และนอกจากนี้บทละครพระราชนิพนธ์ก็อาจนำมาใช้ เป็น “บทเรียนทางการเมือง” ที่มีคุณค่าต่อประชาชนและนักการเมืองในปัจจุบันได้ด้วยเช่นกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประการ ประกอบด้วย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ พระราชดำริทางการเมืองการ ปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ที่ปรากฏในวรรณกรรม ทรงมีวิธีการปลุกฝัง พระราชดำริทางการเมืองการปกครองโดยวิธีใด และวิเคราะห์บริบทและสภาพแวดล้อมที่นำมาสู่ พระราชดำริทางการเมืองการปกครองในการพระราชนิพนธ์วรรณกรรมชิ้นนี้

3.2 ขอบเขตด้านเวลา ในการศึกษาพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในวรรณกรรมนี้ จำเป็นต้องศึกษาครอบคลุม

ขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาบทบาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ต่อลัทธิจักรวรรดินิยม ในช่วง พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112) ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพทางการเมืองที่เกิดขึ้น และการต่อต้านชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีนที่ส่งผลกระทบต่อรัฐสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วง พ.ศ. 2456 – 2459 ซึ่งหลังจาก พ.ศ. 2460 เป็นต้นมา ไม่ปรากฏว่ามีบทพระราชนิพนธ์ที่เป็นวรรณกรรมการเมืองเลย (พวงร้อย กล่อมเอียง 2516 : 290)

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครอง หมายถึง แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์

4.2 บทละครพูด หมายถึง วรรณกรรมที่เสนอในรูปแบบละครซึ่งใช้การเจรจาเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง

4.3 หัวใจนักรบ หมายถึง วรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2456 ซึ่งต่อมาได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของบทละครพูด พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริในการทรงพระราชนิพนธ์ปลุกใจ เพื่อให้เป็นข้อกระตุ้นเตือนชาวไทยให้ตระหนักในความสำคัญของชาติ ให้รู้จักรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ประพุดิตนเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคี ตั้งมั่นอยู่ในความสุจริตและรักษาความสงบเรียบร้อย ให้สำนึกในภัยต่างชาติและแก้ไขและช่วยบรรเทาชาติให้เจริญวัฒนาถาวรสืบไป

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาวิเคราะห์แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หัวใจนักรบ ดังนั้นประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มีดังต่อไปนี้

5.1 ทำให้ทราบถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์โดยผ่านจาก “คำพูด” และ “การกระทำ” ของตัวละครที่ให้แก่คิดทางการเมืองและสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริส่วนพระองค์

5.2 ทำให้ทราบถึงบริบทและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะเกี่ยวกับสภาพการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม

5.3 แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองที่ปรากฏในบวรธรรม เป็นข้อคิดเตือนใจที่มีอิทธิพลโน้มน้าวจิตใจให้คนไทยมีความรู้สึกรักชาติ และมองเห็นปัญหาตลอดจนวิธีแก้ไขปัญหของบ้านเมือง เพื่อให้ประเทศไทยมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หัวใจนักรบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการค้นคว้ารวบรวมผลงานที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเทวราชา ธรรมราชา และจักรพรรดิราชา
2. แนวคิดเรื่องการตีความ
3. แนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม
4. แนวคิดชาตินิยม
5. แนวคิดรัฐชาติ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. พระราชประวัติในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
8. วรรณกรรมการเมืองบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

หัวใจนักรบ

1. แนวคิดเทวราชา ธรรมราชา และจักรพรรดิราชา

แนวคิดทางการเมืองและสังคมของไทยในสมัยโบราณซึ่งได้ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและมีอิทธิพลต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยสืบมาตราบจนปัจจุบัน ได้แก่ คติเทวราชา และธรรมราชา มีรากฐานมาจากจักรวาลวิทยา (Cosmology) แบบฮินดูและแบบพุทธจักรวาลวิทยา ในศาสนาทั้งสองนี้แตกต่างกันที่รายละเอียด เช่น จักรวาลวิทยาแบบฮินดูมีชมพูทวีปอยู่กลางแต่จักรวาลวิทยาแบบพุทธ (คือไตรภูมิ) ชมพูทวีปตั้งอยู่ทางใต้ของเขาพระสุเมรุ อย่างไรก็ตามทั้งจักรวาลวิทยาแบบฮินดูและแบบพุทธคล้ายคลึงกันคือ มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาล เทพเจ้าหรือเทวดาที่มีสถานภาพต่างกันสถิตอยู่บนชั้นต่าง ๆ ของเขาพระสุเมรุ มนุษย์อยู่ในทวีปต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันและชมพูทวีปเป็นที่อยู่ของมนุษยชาติ ซึ่งตามคติฮินดูจะมีเทพเจ้าอวตารมาเป็นพระรามหรือรามาชิบตี ธรรมราชาเป็นผู้ปกครองโดยที่ “รามาชิบตี” และจักรพรรดิราชาหรือ

ธรรมราชาล้วนทำหน้าที่ดูแลให้คนทั้งหลายประพฤติตามหลักธรรมของศาสนา หากผู้ใดประพฤติผิดหลักธรรมก็จะถูกลงทัณฑ์โดย “รามาชิปดี” และจักรพรรดิราชา หรือ ธรรมราชาจะทรงดูแลให้การตัดสินคดีความเป็นไปอย่าง “ยุติธรรม” คือ เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักธรรมนั่นเอง (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 279)

1.1 แนวคิดเทวราชา

แนวคิดเทวราชาของไทยได้รับอิทธิพลจากกัมพูชา เป็นคติที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดูนิกายไวษณพซึ่งนับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าสูงสุด ดังนั้นจึงถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระวิษณุที่อวตารลงมาปกครองเพื่อปราบทุกข์เข็ญให้คนทั้งหลายได้อยู่เย็นเป็นสุข แนวคิดเกี่ยวกับ กษัตริย์ตามคตินี้มีแหล่งที่มาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์หรือรามเกียรติ์ ซึ่งแพร่หลายไปในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น ในภาคอีสานมีวรรณกรรมพื้นบ้าน “พระลักษมณ์พระราม เป็นต้น คติเทวราชาที่นับถือพระวิษณุเป็นเทพเจ้าสูงสุดทำให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระราม หรือ “รามาชิปดี” และมีพระราชพิธีต่าง ๆ ที่จะทำให้คนทั้งหลายรับรู้ถึงความเป็นเทวราชาที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ของไทยเน้นการทำหน้าที่ของข้าราชการและทหารด้วยความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เป็นพิเศษ ดังนั้น ศีลธรรมในข้อ “ความจงรักภักดี” “ความกตัญญูคุณเทวี” และ “ความซื่อสัตย์สุจริต” ที่คนทั้งหลายควรมีต่อ พระมหากษัตริย์จะได้รับการเน้นเป็นอย่างมาก และเมื่อพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติจะมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่ปราหมณ์ในพระราชสำนักเป็นผู้ประกอบพระราชพิธีเพื่ออภิเษกพระมหากษัตริย์พระองค์นั้นเป็นเทพเจ้า มีพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางเข้าร่วมในพระราชพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งทำให้ได้รับรู้ถึงความเป็นเทพเจ้าของพระมหากษัตริย์ และเพื่อความเป็นเทพเจ้าของพระมหากษัตริย์ที่ตระหนกอยู่เสมอ จึงมีพระราชพิธีที่ตอกย้ำความศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์เป็นระยะ ๆ พระราชวังและเครื่องราชูปโภคทั้งปวงถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การหมอบกราบ การใช้ราชาศัพท์ซึ่งเป็นภาษาเขมร และการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ อันเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ล้วนเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ที่ซับซ้อน ซึ่งการสำนึกว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์และการประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หมายถึงการที่ทุกคนในรัฐยอมรับพระราชอำนาจของพระองค์ในฐานะเทพเจ้าตลอดไป (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 279)

1.2 แนวคิดธรรมราชา และจักรพรรดิราชา

แนวคิดธรรมราชา และจักรพรรดิราชา ถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นจักรพรรดิราชาหรือเป็นธรรมราชา เป็นคติที่มาจากพระพุทธศาสนา ราชอาณาจักร ล้านนา ล้านช้าง สุโขทัย และอยุธยา นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ล้วนได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายลังกา

วงศ์ ทำให้คิดที่ถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นจักรพรรดิราชาหรือเป็นธรรมราชาแพร่หลายเป็นที่ยอมรับทั่วไป

แนวคิดธรรมราชา และจักรพรรดิราชา มีความคล้ายคลึงกันในแง่ที่คิดว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำหรือเป็นประธานในการจรจร โลงธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนในระหว่างที่ชมพูทวีปปราศจากพระพุทธเจ้านั้นคือการดูแลให้คนทั้งหลายในรัฐประพฤติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญให้ทาน ดำเนินชีวิตโดยประกอบกุศลธรรม ละเว้นจากการประพฤติชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยจะทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองเพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา ทำให้มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หรือพระรัตนตรัยที่จำเป็นสำหรับการที่คนทั้งหลายจะเลื่อมใสในพุทธศาสนาเกิดความเข้าใจธรรม และมีโอกาสสร้างกองการกุศลเพื่อจะบรรลุลความหลุดพ้น คือ พระนิพพาน หากผู้ใดประพฤติผิดหลักธรรม พระจักรพรรดิหรือพระธรรมราชา ก็จะทรงทำหน้าที่ตัดสินคดีความและลงทัณฑ์แก่ผู้กระทำความผิดอย่างยุติธรรม เพื่อมิให้ผู้ผู้นั้นกระทำความผิดหรือความชั่วจนต้องตกไปสู่อบายภูมิคือนรกภูมิต่าง ๆ และไม่มีโอกาสบรรลุลุคผลดีของชีวิตคือพระนิพพาน (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 281)

2. แนวคิดเรื่องการตีความ

การตีความนั้นเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่มาจากปรัชญาการตีความ (Hermeitocs- or Interpretative Philosophy) ซึ่งนำมาใช้อย่างกว้างขวางตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 (มานิตย์ นวลละออ 2544 : 22) “Hermeitocs” มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณในคำกริยาที่ว่า Hermeneuin มีความหมายว่า ตีความ (ไชยันต์ ไชยพร 2537 : 1)

การตีความเกิดความสำคัญขึ้นมาได้ก็เพราะความขัดแย้งจากปัญหาในการตีความหมายในคัมภีร์หรือคัมภีร์ในคริสต์ศาสนา ช่วงเวลาของคริสต์ศตวรรษที่ 16 ที่ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลครอบงำสังคมในทุก ๆ ด้าน และในทุกองค์ความรู้ นั้น ความต้องการของมนุษย์ที่จะหาคำตอบที่แท้จริง ไม่ว่าจะในเรื่องใดนั้นขึ้นอยู่กับคัมภีร์ทางศาสนาเพียงแห่งเดียว แต่คัมภีร์นั้นก็มีความหลากหลายและขัดแย้งกันในสำนวนต่าง ๆ ที่คัดลอกหรือถูกตีความโดยนักคริสต์ในคริสต์ศาสนา ปัญหาเรื่องความแท้จริงในคัมภีร์ที่สืบเนื่องจากปัญหาของการบันทึก ผู้ถ่ายทอด ตีความและส่งผ่านเนื้อหาคัมภีร์ต่าง ๆ ที่นำไปสู่การเกิดนิยายที่แตกต่างกันนั้น ปัญหาเหล่านี้ทำให้การตีความเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นศาสตร์แห่งการตีความที่จะสามารถไขข้อเท็จจริงของความหมายที่มีปัญหา นั่นคือการที่ไขความหมายนั้นโดยไม่มีใครสงสัยถึงความแท้จริงของงานเขียนหรือคัมภีร์ที่ยึดถือกันอยู่ “การตีความ” ในยุคแรกเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 16 นั้น เข้ามาไข

ปัญหาดังกล่าวด้วยการเน้นหนักความรู้เชิงนิรุกติศาสตร์ (Philology) ในการพิสูจน์ว่าตัวบท (Text) ใดเป็นของใคร และเป็นงานเขียนที่แท้จริงของผู้ที่เป็นผู้รู้หรือไม่ (ไชยันต์ ไชยพร 2537 : 2)

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 “การตีความ” ได้เปลี่ยนบทบาทหน้าที่ที่เคยมีจากเดิมที่ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ตัวบทหรืองานเขียนมาสู่การทำหน้าที่ตั้งคำถามที่สำคัญและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นนั่นคือ การตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติหรือลักษณะหรือจุดมุ่งหมายของสิ่งที่เรียกว่า “ความรู้ทางประวัติศาสตร์” หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ความรู้เกี่ยวกับสังคมจากที่เน้นความสนใจทั้งหมดไปที่ตัวบทอย่างเดียว (The Text Itself) โดยมีให้ความสนใจกับผู้เขียนเพราะเชื่อว่ามีเพียงนิรุกติศาสตร์ (Philology) เป็นปัจจัยประการเดียวที่จะนำไปสู่ความหมายที่แท้ของตัวบท การตีความเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบความรู้ของมันเริ่มมีการให้ความสำคัญกับความกลมกลืนระหว่างการหาความหมายที่แท้จริงของตัวบทกับสภาวะหรือความเข้าใจของยุคสมัยที่ตัวบทถูกสร้างขึ้น (ไชยันต์ ไชยพร 2537 : 2-3)

ความคิดของคานท์ (Kant) นักปรัชญาชาวเยอรมันในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ผู้แบ่งแยกโลกปรากฏการณ์ตามธรรมชาติซึ่งสามารถตีความและเข้าใจได้ด้วยวิธีการและแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ออกจากโลกแห่งความรู้สึคนึกคิดของมนุษย์ที่มีความหมายอยู่ในตัวของมันเอง และไม่อาจจะอธิบายได้โดยวิธีการของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมีอิทธิพลมาก เพราะทำให้เรากลับพบบทบาทสำคัญของผู้กระทำในกระบวนการรับรู้ นั่นคือการก้าวเข้าสู่การวางรากฐานในเรื่องมิติทางสังคมการเมืองของปัจเจกชนบุคคลในฐานะเป็น “เจ้าของ” สิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะ คติ มุมมองที่ก่อเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง และนี่เองที่นำมาสู่สมมติฐานใหม่อีกครั้งของการตีความ คือ สิ่งที่ ดับเบิลยู เอช แวกเคนโรเดอร์ (W.H. Wackenroder) กล่าวไว้ในปี 1797 ว่าในการที่เราจะเข้าใจงานใด ๆ เราจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องฟังพิจารณาตัวผู้สร้างงานมากกว่าที่จะสนใจเฉพาะผลงานของเขา โดยการเข้าถึงหรือรับรู้ได้ทั้งหมดในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตัวผู้สร้างงานนั้น ๆ และจากสมมติฐานดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ศึกษางานนั้นไม่มีความชอบธรรมใด ๆ ที่จะตัดสินความหมายในงานนั้นนอกจากพยายามเข้าถึงความหมายที่เจ้าของผลงานได้ตั้งใจมุ่งมั่นไว้ (ไชยันต์ ไชยพร 2537 : 3 - 4)

การตีความเป็นปรัชญาของการทำความเข้าใจซึ่งให้ความกระจ่างเกี่ยวกับวิธีบุคคลหนึ่ง จะเข้าใจการกระทำหรือถ้อยคำหรือสิ่งต่าง ๆ อันมีความหมายที่บุคคลอีกคนหนึ่งแสดงออกมา สิ่งนั้นจะเป็นอะไรก็ได้ที่ใครก็ตามที่สิ่งนั้นสามารถนำมาอ่านความหมายที่ผู้กระทำหรือสร้างสรรค์ พยายามแสดงออกมาได้ และกระบวนการค้นหาความหมายในการตีความโดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นวงจหรือวัฏจักร กระบวนการตีความจึงเป็นวงจรที่หมุนย้อนเป็นวัฏจักรระหว่างการพิจารณาภาพรวมกับการอ่านความหมายจากรายละเอียด อย่างไรก็ตามการตีความไม่ได้จำกัดตัวอยู่เฉพาะการ

อ่านหรือการทำความเข้าใจด้วยตนเอง แต่ยังคงขยายขอบเขตออกไปถึงกรณีของการตีความที่ผู้ตีความเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนเองตีความอีกด้วย ในกรณีนี้การตีความจึงไม่ได้เป็นเพียงการอ่านความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อหาความหมายที่แท้จริงเท่านั้น แต่เป็นทั้งจุดเชื่อมระหว่างผู้อ่านกับตัวบท และการผนวกเนื้อหาในตัวบทเข้ากับการวินิจฉัยของผู้อ่านความหมายด้วย ฉะนั้นปรากฏการณ์เดียวอาจจะมีการตีความแตกต่างกันไม่มากนักน้อย ขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาตีความปรากฏการณ์นั้นจากทัศนคติ และความจริงที่พบจากการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์จึงอาจมีได้มากกว่าหนึ่ง (นิติ เชื้อสถาปนศิริ 2544 : 30-31)

การตีความสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นจะกระทำได้อีกต่อเมื่อสิ่งที่นำมาตีความนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขสามประการ (มานิตย์ นवलระอ 2544 : 31) ดังนี้

ประการแรก สิ่งที่นำมาตีความนั้นจะต้องมีความหมายและเชื่อมโยงระหว่างส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นแบบแผนที่สามารถทำความเข้าใจได้ คือ มีเหตุผลและระเบียบแบบแผนบางอย่างปรากฏชัดเจนอยู่ในวิสัยที่พอจะตีความได้

ประการที่สอง เราสามารถแยกความหมายของสิ่งของที่นำมาตีความออกจากลักษณะที่มันแสดงออกมาได้ ในแง่นี้หมายความว่าปรากฏการณ์หรือการกระทำที่แสดงออกมาให้ผู้ตีความเห็นไม่ได้แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาแต่สื่อความหมายบางอย่างซึ่งไม่ใช่สิ่งเดียวกับสิ่งที่เห็นจากเหตุการณ์หรืออากัปกิริยานั้น หรือ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือมีความหมายที่แฝงเร้นอยู่และความหมายนั้นสามารถเข้าใจได้

ประการที่สาม ความหมายสิ่งที่นำมาตีความนั้นเป็นความหมายสำหรับคนนั้น คือ สิ่งตีความ ไม่ว่าจะมิลักษณะเป็นวัตถุหรือพฤติกรรมที่มนุษย์กระทำขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ได้มีความหมายในตัวของมันเองแต่มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น การตีความเป็นความพยายามที่จะค้นหาเหตุผล (Sense) ของการกระทำและวิธีปฏิบัติหรือความหมายที่สร้างสรรค์ขึ้นมา (Constitutive Meaning) อย่างใดอย่างหนึ่งโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น การมองเห็นเจตนาและความปรารถนาของผู้กระทำ การมองหากฎเกณฑ์ซึ่งช่วยให้เข้าใจเหตุผลของกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติ และทำความเข้าใจกับเค้าโครงแนวคิดระดับพื้นฐานด้วยการพิจารณาถึงลักษณะที่สิ่งเหล่านี้สอดคล้องประสานเข้ากับโครงสร้างทั้งหมดให้ความหมายแก่สภาพและวัตถุประสงคฺ์ของวิถีชีวิตมนุษย์ (นิติ เชื้อสถาปนศิริ 2544 : 31)

3. แนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม

แนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมเป็นแนวคิดในการเขียนประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาของชาติไทยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความเป็นปึกแผ่นของคนภายในชาติ พร้อม ๆ กับเน้นบทบาทความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย โดยอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเกิดจากบุญบารมีและพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทย เน้นความเป็นวีรบุรุษและวีรสตรีของพระมหากษัตริย์พร้อมเชื้อพระวงศ์ที่เคยทำสงครามปกป้องเอกราชของชาติไทย ชงชัย วินิจจะกุล (2550: 96) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอแนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม โดยได้อธิบายให้เข้าใจง่าย ๆ ว่าประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมของไทยมักจะนำเสนอแต่บุญบารมีปรีชาสามารถของกษัตริย์ตามทัศนะของเจ้ากรุงเก่า ๆ

พรเพ็ญ อ้นตระกูล และสายชล สัตยานุรักษ์ 2545 : 15 ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการเขียนประวัติศาสตร์ไทยว่า แนวการเขียนประวัติศาสตร์ชาติไทยเน้นชาติไทยที่มีอดีตอันรุ่งเรืองมายาวนาน เน้นประวัติศาสตร์ของเมืองต่าง ๆ ที่เคยรุ่งเรืองหรือเคยเป็นราชธานีในอดีตและกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยในเวลาต่อมา เน้นประวัติศาสตร์ของวีรบุรุษและวีรสตรีที่เคยทำสงครามปกป้องเอกราชของชาติไทยให้ยืนยง และที่สำคัญที่สุดคือเน้นบทบาทของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้กำหนดวิถีของประวัติศาสตร์โดยอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเกิดจากพระราชดำริและการกระทำของพระมหากษัตริย์

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ้างถึงใน พรเพ็ญ อ้นตระกูล และสายชล สัตยานุรักษ์ 2545 : 8) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเขียนประวัติศาสตร์หรือการสร้างตำนานเกี่ยวกับเชื้อสายวงศ์ตระกูลของผู้ंनाว่า “เพื่อยืนยันในสิทธิของตระกูล ทั้งในทรัพย์สิน สถานะทางสังคมและการเมือง”

แนวความคิดในการนำเสนอประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม นั้น มีมาตั้งแต่ประเทศไทยยังปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และกำลังเผชิญกับแนวความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ที่รับมาจากชาติตะวันตก โดยนักประวัติศาสตร์ผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมของไทย คือ สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ โดยทรงอธิบายความคิดทางการเมืองของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่สืบทอดมาจนถึงยุคของพระองค์ว่าเป็นการปกครองด้วยอำนาจอธิปไตยของพระเจ้าแผ่นดิน แต่เป็นอำนาจอธิปไตยที่ก่อปรด้วยความเมตตากรุณา เนื่องจากการปกครองแบบพ่อปกครองลูก จุดมุ่งหมายก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าในระบอบราชาธิปไตยก็ปกครองเพื่อประโยชน์สุขของราษฎรอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 272)

หนังสือประวัติศาสตร์ “พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ซึ่งทรงนิพนธ์โดย สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ น่าจะเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดในการนำเสนอประวัติศาสตร์

ราชาชาตินิยม ซึ่งต่อมาหนังสือเล่มนี้ได้กลายเป็นหนังสืองานพระศพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 เมื่อ พ.ศ. 2493 หนังสือพระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ถูกใช้เป็นแม่แบบของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย เมื่อได้รับการเผยแพร่ผ่านการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษาของรัฐก็ได้ส่งผลให้มีการขยายเรื่องราวต่าง ๆ มากมายจนได้สร้างแรงบันดาลใจให้มีการสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ขึ้นในที่สุด นอกจากนั้นในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ยังได้เลือกเอาวันที่ 25 มกราคม ซึ่งเป็นวันที่เชื่อกันว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาให้เป็นวันกองทัพไทย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2550 : 24) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการนำเสนอประวัติศาสตร์อย่างกรณีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า สมเด็จพระนเรศวรได้รับการสร้างให้มีภาพลักษณ์ของมหาบุรุษในบรรยากาศที่ราชอาณาจักรสยามกำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากศัตรูภายนอก จึงมีการสร้างพระนเรศวรให้เป็นผู้นำซึ่งเอกราชของราชอาณาจักร

มัทนา เกษกมล (2517: 223) ได้อธิบายภาพของประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมจากกรณีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอย่างเข้าใจง่ายว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ถูกสร้างขึ้นในเชิง “ราชาชาตินิยม” โดยมีสองลักษณะประกอบกัน คือ ลักษณะแรกมีฐานความเป็นราชาอีกทั้งยังเป็นมหาบุรุษจึงได้รับการยกย่องเชิดชูในฐานะ “ราชามหาบุรุษ” ซึ่งมีผลต่อการปลุกฝังให้ยกย่องเทิดทูนต่อพระมหากษัตริย์ ส่วนลักษณะที่สองเป็นลักษณะของผู้นำที่สามารถนำชาติให้พ้นภัยซึ่งมีนัยในเชิง “ชาตินิยม” เพราะเป็นนักรบและเกี่ยวพันกับสถาบันทหารซึ่งมีผลต่อการปลุกฝังให้เกิดความรู้สึกรักชาติและให้ความสำคัญต่อสถาบันทหาร

สำหรับสังคมไทยแล้ว การนำเสนอประวัติศาสตร์ของชาติไทยในแนวประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมยังได้รับการสืบทอดมาโดยตลอด บางครั้งก็ได้ปรับเปลี่ยนการนำเสนอในรูปของสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น การสร้างเป็นละครทางทีวี การสร้างเป็นภาพยนตร์ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อการยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์และเจ้านายซึ่งสังคมไทยมีความเชื่อว่าเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชาติและการรักษาเอกราชของชาติให้ยั่งยืน

4. แนวคิดชาตินิยม

แนวคิดชาตินิยม (Nationalism) เป็นแนวคิดที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ เป็นลัทธิหรืออุดมการณ์ที่ถือว่า “ชาติ” ควรเป็นผู้มีบทบาทสูงสุดในการกำหนดการปกครองหรือความเป็นไปของคนในชาติ โดยชนชั้นปกครองมักจะนำความศรัทธาในเรื่องชาติไปหลอมรวมเข้ากับลัทธิอุดมการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ ในบางครั้งชาตินิยมก็จะมีลักษณะ

ก้าวหน้า บางครั้งชาตินิยมก็มีลักษณะปฏิภิกิริยา บางครั้งชาตินิยมก็มีลักษณะเสรีนิยม แต่บางครั้งชาตินิยมก็มีลักษณะเผด็จการหรืออำนาจนิยมฝักใฝ่ฝ่ายขวา บางครั้งชาตินิยมก็มีลักษณะเป็นสังคมนิยมหรือฝักใฝ่ฝ่ายซ้าย ชาตินิยมจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สะท้อนภาพของการสร้างชาติโดยทำให้คนในชาติมีความสำนึกการเป็นส่วนหนึ่งของชาติ เพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้ทุกคนในชาติมีส่วนร่วมหรือเกิดความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ชโรธอร์ ผู้ทองคำ (2552 : 479) ได้อธิบายว่า ชาตินิยมหรือลัทธิชาตินิยม (Nationalism) เป็นแนวคิดที่มีความหมายในสองนัย นัยแรกคือ ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์กันทางเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ร่วมกัน นัยที่สอง คือ อุดมการณ์ (Ideology) ที่ให้ความสำคัญและยกย่องรัฐชาติ เป็นรูปแบบอุดมคติของการจัดระเบียบทางสังคมการเมือง อันนำมาสู่การเรียกร้องความภักดีจากพลเมือง และการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลประโยชน์ของสาธารณะ (Public Goods หรือ Common Goods)

ชาตินิยมได้ก่อตัวขึ้นในทวีปยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19 จากนั้นก็เติบโตและแบ่งบานไปทั่วทุกมุมโลกในศตวรรษที่ 20 และที่เชื่อกันว่าจะลดบทบาทลงเรื่อย ๆ ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 นี้ (สมเกียรติ วันทะนะ 2544 : 70)

คำว่า “ชาติ” (Nation) ได้ถูกใช้มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 และเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “Nasci” แปลว่า การเกิดหรือกำเนิด (To Be Born) และ “Nation” ซึ่งหมายถึงกลุ่มของประชาชนที่รวมกันขึ้นโดยการเกิดหรือสถานที่เกิด ด้วยเหตุนี้ คำว่า “ชาติ” (Nation) จึงมีนัยที่หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มประชาชนที่มีชาติพันธุ์เดียวกัน (Heywood 2003 : 155)

หลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 คำว่า “ชาติ” (Nation) มีความหมายถึงองค์รวมของประชาชนซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างจากองค์รวมอื่น ๆ องค์รวมนี้ถูกมองว่าเป็นบุคคลคนขนาดใหญ่คนหนึ่ง (A Single Person) ซึ่งมีเจตจำนงเดียว (A Single Will) มีเป้าประสงค์ร่วมเพียงหนึ่งเดียว (A Single Common Purpose) และที่สำคัญคือเป็นที่มาของอำนาจอธิปไตย (สมเกียรติ วันทะนะ 2544 : 71)

ในทางการเมืองนั้น ชาติอาจมีความหมายสืบย้อนไปถึงข้อเขียนของฌอง-ฌาคส์ รูซโซ (Jean-Jacques Rousseau 1712-1778) ซึ่ง “ชาติ” (Nation) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ผูกพันอยู่ด้วยกันโดยถือกฎเกณฑ์การเป็นพลเมือง (Citizenship) ของหน่วยหรือสังคมนการเมืองเดียวกัน ชาติในความหมายนี้จึงไม่สนใจว่าภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือแม้แต่เชื้อสายเผ่าพันธุ์ของคนเราจะเป็นอย่างไร トラบใดที่เราเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองของสังคมนการเมืองเดียวกัน เราแต่ละคนย่อมมีส่วนร่วมในอำนาจอธิปไตยของประชาชน (Popular Sovereignty) เท่ากับพลเมืองคนอื่น ๆ

ทั้งหมดนี้ สะท้อนออกมาเป็นแนวคิดเรื่อง “เจตจำนงทั่วไป” (General Will) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีพลังสำคัญในการปลุกเร้าผลักดันให้เกิดการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 (สมเกียรติ วันทะนะ 2544 : 71)

ชาติในความหมายตามการเมืองตามที่กล่าวนี้ มีบทบาทสูงสุดในยุโรปตะวันตกในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 อันเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ประเทศต่าง ๆ ได้สร้างสัญลักษณ์ประจำชาติของตนขึ้นมา เช่น เพลงชาติ ธงชาติ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกสื่อสารสู่พลเมืองของตนเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักความผูกพันในชาติของตน ชาติในความหมายทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ชนชั้นปกครองได้พยายาม “สร้าง” หรือ “ประดิษฐ์” ขึ้นมามากกว่าที่จะเป็นวิวัฒนาการตามธรรมชาติของกาลเวลา

ส่วนคำว่า “ลัทธิชาตินิยม” (Nationalism) นักวิชาการยังถกเถียงมาเป็นเวลานานและยังหาข้อยุติร่วมกันไม่ได้ว่าต้นกำเนิดของแนวคิดนี้เกิดขึ้นเมื่อใดและที่ไหน โดยกลุ่มแรกมองว่าชาตินิยมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนสมัยใหม่ (Premodern Nation-Building) เป็นความรักชาติที่มีมาควบคู่กับมนุษย์และชาติพันธุ์มาตั้งแต่โบราณ แต่อีกกลุ่มหนึ่งมองว่าชาตินิยมเป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างชาติในยุคใหม่ ความแตกต่างและความผูกพันที่มนุษย์มีต่อชาติพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์อาจเป็นสิ่งที่มีความแต่โบราณก็จริง แต่ความรักและความผูกพันต่อชาติแบบที่เรียกกันว่าชาตินิยมนั้นเป็นปรากฏการณ์ของสังคมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ถือเอาเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 เป็นจุดกำเนิดที่สำคัญที่สุดของลัทธิชาตินิยม (สมเกียรติ วันทะนะ 2544 : 73-74)

ในระยะหลังชาตินิยมให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่าประเพณีนิยม (Traditionalism) การให้ความสำคัญกับประเพณี บางครั้งก็เรียกว่าชาตินิยมแนวอนุรักษ์ (Conservative Nationalism) ทำให้ชาตินิยมต้องให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และสถาบันที่มีความเก่าแก่ ประเทศที่มีชาตินิยมแนวนี้มักจะเป็นรัฐชาติหรือรัฐประชาชาติที่อยู่ตัวแล้ว (Established Nation State) ส่วนประเทศใหม่หรือประเทศที่มีการสร้างชาติมาได้ไม่นานจะไม่เอื้ออำนวยให้ชาตินิยมแนวนี้เจริญเติบโต (สมเกียรติ วันทะนะ 2544 : 89)

การให้ความสำคัญกับสถาบันที่เก่าแก่ทำให้ชาตินิยมแนวอนุรักษ์มีลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัด คือ มักจะให้ความสำคัญกับเรื่องราวในอดีตหรือโหยหาอดีต (Nostalgia) เช่น การให้ความสำคัญกับบทบาทของสถาบันกษัตริย์ในอดีต เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่ยึดถือเอาสิ่งดั้งเดิมในอดีตมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานในปัจจุบัน โดยนิยมการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป และกระทำด้วยความระมัดระวังโดยไม่ให้ผิดไปจากสภาพเดิมมากนัก หรือแบบกลาง ๆ หรือดำเนินตามแนวทางมัชฌิมา (Moderate) แนวคิดชาตินิยมจะสัมพันธ์กับแนวคิดอนุรักษนิยม

โดยมีลักษณะต่างเกื้อหนุนกันและกัน สอดคล้องต้องกัน เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยในด้านการดำรงอยู่และบทบาททางสังคม

ความคิดเรื่องชาติและอุดมการณ์ชาตินิยมมีแรงกดดันนำไปสู่ลัทธิความเท่าเทียมกันอยู่ภายในตัวของมันเอง จากเหตุผลหลักที่ว่าทุกคนล้วนเป็นสมาชิกของชาติ มีแผ่นดินเกิด ภาษา วัฒนธรรม เหมือนกันหมด ลัทธิชาตินิยมยังทำให้เกิดการยกย่องตัวเอง ข่มผู้อื่น หรือรักตัวเองเกลียดชังผู้อื่น และเกิดการเอาเปรียบทำลายล้างชาติอื่นลงไปได้ง่าย คนในชาติรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชะตากรรมร่วมกับการมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ความก้าวหน้าของชาติ

สำหรับในประเทศไทย ชนชั้นปกครองในแต่ละยุคสมัยต่างก็ได้อาศัยประโยชน์จากแนวคิดชาตินิยม โดยเริ่มแรกสุดนั้นในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คำว่า “ชาติ” เริ่มมีความหมายครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 หลังจากได้ปฏิรูปการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาล และมีการใช้อย่างแพร่หลายในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ในลักษณะที่สร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงภาระหน้าที่ที่มีต่อถิ่นกำเนิดของตน ถือเป็นยุคแรกเริ่มที่มีการเผยแพร่เพื่อสร้างแนวทางของความรักชาติและชาตินิยมในหมู่ชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมสร้างความเป็นชาติอย่างจริงจัง โดยผ่านการส่งเสริมวรรณกรรม การเขียนนิยาย เรื่องสั้น หนังสือพิมพ์ หน้าที่พลเมือง มารยาทผู้ดี สมบัติผู้ดี ทรงอาศัยความสามารถของสมเด็จพระยาตำราภานุภาพนำเรื่องราวในอดีตมารับใช้การสร้างชาตินิยม โดยเฉพาะในลักษณะที่เป็นประวัติศาสตร์อันรุ่งเรือง วรรณกรรมอาหาญกล้าแก่ของกษัตริย์ สถาบันกษัตริย์แต่เพียงอย่างเดียวที่จะมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชาติได้ การปลุกความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยในขณะนั้น เพื่อให้ตระหนักถึงภัยของการสูญเสียความเป็นไทยและสร้างภาพผลกระทบที่จะได้รับหากต้องประสบภัยดังกล่าว อันเป็นผลมาจากกรณีกบฏ ร.ศ.130 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าข้าราชการระดับกลางบางส่วนเริ่มมีความคิดทางการเมืองก้าวหน้าถึงขั้นที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสัญญาณอันตรายต่อสถาบันกษัตริย์ที่เคยคงความสืบเนื่องมาโดยตลอด จึงเป็นภาระของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำที่จะต้องสร้างความชอบธรรมให้กับฐานะของตน (ยุทธพร อิศรชัย 2552 : 177)

หลักการแห่งอุดมการณ์ชาตินิยมดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ทรงเผชิญอยู่ได้อย่างชัดเจนที่สุด สิ่งแรกที่ทรงโต้ตอบ คือ ความนิยมในลัทธิการปกครองอื่นที่มีใ้ราชอาณาจักรไทย เป็นเรื่องของคนมิใช่ “ไทย”

เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับ “ชาติไทย” ประเด็นต่อมาที่ทรงเน้น คือ “ความหมายของชาติไทย” “รูปแบบความเป็นไทย” และ “หน้าที่ของคนไทย” ทั้งหมดนี้เป็นเนื้อหาที่ทรงปลูกฝังให้คนไทย ต้องยึดมั่น เพราะมิฉะนั้นจะต้องประสบภัยพิบัติ คือ ถูกกลืนชาติจากชาวจีน และจะทำลาย “ความเป็นไทย” ใช้อิทธิพลครอบครองแผ่นดิน สิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของบทพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ทางหนังสือพิมพ์ และพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่กลุ่มคนที่ทรงถือเป็นกลุ่มเป้าหมาย

ต่อมาในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 หรือสมัยระบอบรัฐธรรมนูญ แนวคิดชาตินิยมก็ยังคงเป็นนโยบายสำคัญในการสร้างชาติและสร้างความมั่นคงให้แก่รัฐบาล แม้แนวคิดชาตินิยมในยุคนี้จะต่างไปจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวบ้าง ใน พ.ศ.2475 คณะราษฎรซึ่งมีสมาชิกเป็นข้าราชการพลเรือนและข้าราชการทหารได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประกาศคณะราษฎรฉบับที่ 1 ได้สะท้อนถึงแนวคิดประชาธิปไตยชาตินิยมแบบประชานิยม และแนวคิดสังคมนิยมที่ผสมผสานกัน และเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ของคณะราษฎรเป็นข้าราชการจึงทำให้ผันแปรไปสู่การปกครองแบบเผด็จการในที่สุด ซึ่งก็ได้อาศัยแนวคิดชาตินิยมมารองรับแบบเดียวกับที่เกิดขึ้นในเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น โดยมีจุดที่แตกต่างไปจากในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ ในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2481-2487 เป็นชาตินิยมแบบประชานิยม (Popular Nationalism) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมชาตินิยมชั้นสูงแบบใหม่ กล่าวคือ ได้ตัดสิ่งที่เป็นพื้นบ้านบางอย่างออกไปจากวิถีชีวิตของคนในชาติ เช่น ยกเลิกการกินหมาก ยกเลิกนุ่งผ้าถุง และเอาสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมใหม่เข้ามาครอบแทนที่ เช่น รำวง การแต่งกายชุดไทย การใส่หมวก การไฮด์ปาร์ก เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ตระหนักดีว่าควรจะต้องตัดสิ่งที่เจ้านายในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้สร้างเอาไว้ออกไปด้วยเช่นกัน เช่น ยกเลิกการนุ่งผ้าถุง ยกเลิกชุดราชปะแตน เป็นต้น

ต่อมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ บทบาทของหนังสือ สิ่งพิมพ์ ได้แสดงบทบาทในการสร้างจิตสำนึกร่วมของความเป็นชาติอย่างเต็มที่ในการใช้อดีต ใช้วัฒนธรรมสร้างความเป็นไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ริเริ่มทำให้เศรษฐกิจเป็นอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง เป็นการดึงคนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งยังคงมีความน้อยเนื้อต่ำใจที่ถูกดูหมิ่นดูแคลนทางชาติพันธุ์ให้เข้าร่วมในกระบวนการทำงาน การแลกเปลี่ยนติดต่อสื่อสารทางวัฒนธรรม โดยมีการขยายตัวของถนนหนทาง การสื่อสารทั้งโทรทัศนและวิทยุ โรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครและเขตอุตสาหกรรมต่าง ๆ เป็นโครงสร้างพื้นฐานรองรับ คนชนบทถูกดูดเข้าสู่แนวคิดผนวกรวม (Assimilation) (ยุทธพร อิศรชัย 2552 : 184) ความเป็นชาติไทยอย่างเข้มข้น เช่น มีการอบรมภักษุสงฆ์และให้เผยแพร่แก่ประชาชนทั้งในต่างจังหวัดและต่างประเทศ มีการเรียกชื่อคนที่อาศัยอยู่ในแต่ละภูมิภาคว่าเป็นคน

ไทยด้วยกันทั้งสิ้น เช่น เรียกคนทางภาคอีสานว่าไทยอีสาน เรียกคนทางภาคเหนือว่าไทยเหนือ เรียกคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าไทยมุสลิม เรียกชาวเขาว่าไทยภูเขา ทั้ง ๆ ที่บางส่วนของพวกเขาเหล่านี้ยังไม่รู้สึกผูกพันกับความเป็นไทยเลยก็ว่าได้

แม้ว่าชาติจะเป็นเรื่องที่คลุมเครือ แต่ชาตินิยมก็เป็นกระบวนการทางการเมืองที่ทรงพลัง ชาตินิยมสามารถทำลายความแตกต่างของผู้คนไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ประเพณี สายเลือด ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แล้วกวาดเอาคนหลายล้านคนเข้ามาอยู่ในหน่วยการคิดชนิดเดียวกัน ชาตินิยมจึงได้กลายเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นนำหรือผู้ปกครองในหลายประเทศใช้ประโยชน์เพื่อชำระรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงทางอำนาจที่เรียกว่า “ชาตินิยมโดยรัฐ” ก่อนที่จะเลเยิดไปเป็นลัทธิฟาสซิสต์ เผด็จการขจัดและการคลั่งชาติ เช่น ในกรณีเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ที่กลุ่มแนวคิดอนุรักษนิยมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกระหิงแดง กลุ่มอภิรักษ์จักรี ที่มีแนวคิดชาตินิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ใช้กำลังเข้าปะทะกลุ่มนิสิต นักศึกษา จนเกิดการใช้ความรุนแรงทางการเมืองขึ้น ประวัติศาสตร์ของขบวนการชาตินิยมจึงเป็นเรื่องของกระบวนการทางการเมืองที่จะเป็นแบบใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวา อนุรักษนิยม เสรีนิยม ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ของแต่ละระเทศในแต่ละช่วงเวลา

5. แนวคิดรัฐชาติ

แนวคิดรัฐชาติ (Nation State) เป็นแนวคิดที่เน้นการสร้างความเป็นปึกแผ่น (Unity) ของคนในชาติ เน้นการรวมศูนย์อำนาจให้รัฐบาลกลางมีอำนาจในการบริหารการปกครอง เน้นส่งเสริมให้สมาชิกในชาติมีความผูกพันต่อชาติและมีความภักดีต่อรัฐ เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐ” กับ “ชาติ” โดยหมายถึง ชุมชนทางการเมืองของมนุษย์กลุ่มหนึ่งซึ่งถือว่าตนเป็นชาติหรือรัฐชาติเดียวกัน มีเจตนารมณ์ทางการเมือง (Political Will) ของหมู่ชนที่ถือว่าพวกตนเป็นพวกเดียวกัน มีภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน มีประสบการณ์หรือความเป็นมาทางประวัติศาสตร์เดียวกัน ด้วยเหตุนี้ จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธ (State) เดียวกัน เพื่อให้หมู่คณะของตนสามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่และเป็นอิสระปลอดจากการครอบอำนาจหรือแทรกแซงของหมู่ชนอื่น

ธโรธร ตูทองคำ (2552 : 224) ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาติว่า รัฐ (State) คือ องค์กรที่มีความเป็นปึกแผ่นทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ การใช้อำนาจรัฐของชนชั้นปกครองจะมีความชอบธรรมก็ต่อเมื่อผู้ได้ปกครองให้การยอมรับ ความเป็นรัฐนั้น จะให้ความสำคัญกับกลไกการบริหาร ในรัฐสมัยใหม่จะใช้ระบบราชการเป็นเครื่องมือในการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนชาติ (Nation) หมายถึง กลุ่มประชากรที่มีเชื้อชาติเดียวกัน มีความ

ผูกพันทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมร่วมกัน ชาติจึงมีความหมายที่ใกล้เคียงกับรัฐ แต่ข้อแตกต่างอยู่ที่ชาติเป็นเรื่องของความผูกพันของประชากรที่มีเชื้อชาติเดียวกัน แต่รัฐอาจประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ และชาติจะเน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาติกลายเป็นหลักเพียงประการเดียวที่ได้รับการยอมรับกันว่าชอบที่จะใช้ในการอยู่ร่วมกันระหว่างรัฐหรือบ้านเมืองทั้งหลาย ภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 ปีเตอร์ อัลเทอร์ (สมเกียรติ วันทะนะ 2544 : 78) เรียกหลักแห่งการติดต่อคบค้าสมาคมระหว่างประเทศต่าง ๆ นี้ว่า “หลักแห่งรัฐชาติ” หรือ “หลักแห่งรัฐประชาชาติ” (The Nation –State Principle)

กระบวนการก่อตัวของรัฐชาติได้เริ่มต้นจากรัฐสมบูรณาญาสิทธิ (Absolutist State) โดยมีลักษณะการรวมศูนย์อำนาจเข้าไว้ที่ส่วนกลางซึ่งมักจะได้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ รัฐฝรั่งเศสสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (ค.ศ.1643-1715) เป็นตัวอย่างที่แจ่มชัดที่สุดของรัฐสมบูรณาญาสิทธิของราชวงศ์ในยุโรป จากนั้นรัฐสมบูรณาญาสิทธิเป็นผู้สร้างชาติ และชาติกระตุ้นให้เกิดการสร้างรัฐที่เป็นหนึ่งเดียวกับชาติ นั่นคือ “รัฐชาติ”

นอกจากนั้น กระบวนการก่อตัวของรัฐชาติยังสามารถพิจารณาจากความเป็นชาติในเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การมีภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน อันเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความจำเป็นในการสร้างรัฐที่สอดคล้องกับชาติ หลังจากนั้น เมื่อรัฐที่สร้างขึ้นมีความเข้มแข็งก็จะเป็นพลังที่กลับไปตอกย้ำหรือขยายอำนาจของรัฐให้เป็นปึกแผ่นเดียวกันกับวิถีชีวิตของประชาชนที่ถือว่าเป็นชาติเดียวกันในเชิงวัฒนธรรม ผลของการที่รัฐชาติกับชาติทับกันโดยสนิทจะกลายเป็นรัฐชาติตัวอย่างของรัฐชาติในแนวนี้ ได้แก่ เยอรมนีภายใต้การนำของปรัสเซีย

ลูเซียน พาย (Lucian Pye) (ลิขิต ธีรเวคิน 2542 : 101) ได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนารัฐชาติเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของพัฒนาการเมืองและเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในรัฐ เพราะการที่จะเกิดการพัฒนาสถาบันการเมือง สังคมและเศรษฐกิจนั้น จะต้องมีการจัดตั้งในรูปแบบของหน่วยชุมชนการเมืองที่ใหญ่ พอประชาชนมีความผูกพันต่อหน่วยการเมืองดังกล่าว มีเอกลักษณ์ร่วมกัน มีความภักดีต่อชุมชนการเมือง ระบอบการปกครอง และเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ถือได้ว่าการพัฒนาการเมือง การปฏิบัติการในรูปแบบของรัฐชาติจึงเป็นลักษณะหนึ่งของการพัฒนาการเมือง

การสร้างรัฐชาตินั้นมีจุดสำคัญคือ การรวมศูนย์อำนาจให้รัฐบาลกลางมีอำนาจในการปกครองบริหาร และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในรัฐชาติ โดยมีความรู้สึกว่าเป็น

คนของหน่วยการเมืองนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงกับเผ่าพันธุ์เดิม เช่น เรียกตนเองว่าเป็นคนไทยแต่อาจมีเชื้อสายเป็นเขมร ลาว จีน เป็นต้น (ลิขิต ชีรเวคิน 2542 : 102)

สำหรับการสร้างชาติในกรณีของสยามนั้น ได้มีการปูพื้นการปฏิรูปมาเป็นระยะตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) แต่ได้มีการเริ่มต้นอย่างเต็มกำลังในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เมื่อ พ.ศ.2435 โดยการยกเลิกระบบกินเมืองซึ่งเป็นประเพณีการปกครองสมัยโบราณที่มีเจ้าเมืองเป็นผู้มีอำนาจในหัวเมืองต่าง ๆ และมีการสืบต่ออำนาจการกินเมืองโดยการสืบสายโลหิต แล้วเปลี่ยนมาเป็นการปกครองแบบเทศาภิบาล แบ่งเป็นมณฑลและจังหวัด ตัวผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากกรุงเทพมหานคร เงินเดือนในฐานะข้าราชการคนหนึ่งแทนการเป็นเจ้าเมืองซึ่งมีอำนาจและศักดิ์คล้ายกับเจ้าผู้ครองนครรัฐของยุโรปสมัยก่อน นอกจากนี้ ก็มีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินโดยตั้งกระทรวงแบบตะวันตกขึ้นมา ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงพระคลัง กระทรวงเกษตร พาณิชยกรรม กระทรวงโยธาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงนครบาล กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงวัง กระทรวงยุทธนาธิการ กระทรวงมรุชาธิการ โดยกระทรวงต่าง ๆ เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการรวมศูนย์อำนาจของรัฐมาไว้ที่ส่วนกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงมหาดไทยเพราะเป็นกระทรวงที่รับผิดชอบต่อการบริหารในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ภายใต้การบริหารงานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทำให้สังคมสยามที่ประกอบไปด้วยหัวเมืองประเทศราชต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายกันอยู่สามารถประกอบกันขึ้นเป็นอาณาจักรหนึ่งเดียวที่มีลักษณะของชาติสมัยใหม่ โดยรัฐบาลกลางที่กรุงเทพมหานคร สามารถจะควบคุมอำนาจในการปกครองและการบริหารเอาไว้ได้ทั่วทั้งราชอาณาจักร

เมื่อสามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความเป็นรัฐชาติได้แล้ว สิ่งที่จะต้องเร่งสร้างไปพร้อม ๆ กันคือการสร้างความรู้สึกของคนภายในชาติที่มีความแตกต่างด้านเผ่าพันธุ์และประวัติความเป็นมาให้มีความรู้สึกของความเป็นชาติเดียวกัน มีเอกลักษณ์ร่วมกัน มีความภักดีต่อระบอบการปกครองและต่อรัฐเดียวกัน เช่น แต่เดิมนั้นผู้คนที่อยู่ทางภาคเหนือจะถูกเรียกว่าลาว พุงดำ (เพราะการสักตามร่างกาย) ส่วนผู้คนทางภาคอีสานจะถูกเรียกว่าลาวพุงขาว ผู้คนทางภาคใต้ซึ่งมีเชื้อสายมาเลย์ก็จะถูกเรียกว่าแขก การสร้างความรู้สึกของคนภายในชาติให้มีความรู้สึกว่าเป็นคนไทยด้วยกันจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งกระทรวงที่มีบทบาทดังกล่าวคือกระทรวงธรรมการ โดยการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เข้ากับสมัยนิยมและจัดหลักสูตรให้เป็นแนวเดียวกันทั่วประเทศ นอกจากนี้ การสร้างเอกลักษณ์และความภักดีร่วมกันก็ถูกสร้างขึ้นมาควบคู่กับการสร้างชาติอันได้แก่ การให้ใช้ภาษาของกรุงเทพมหานครเป็นภาษากลางและเป็นภาษาราชการ การมี

วัฒนธรรมเดียวกัน การมีประวัติศาสตร์เดียวกัน ซึ่งการสร้างความรู้สึกให้เป็นหนึ่งเดียวนี้นี้รัฐได้สอดแทรกเนื้อหาไว้ในหลักสูตรการศึกษาที่รัฐบาลได้จัดให้เป็นแนวเดียวกันทั่วประเทศ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระองค์ได้สืบทอดการปฏิรูปสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยทำให้สังคมไทยเจริญตามแนวอารยประเทศมากยิ่งขึ้น แต่ที่สำคัญพระองค์ได้เสริมสร้างความเป็นรัฐชาติให้มั่นคงยิ่งขึ้นด้วยการสร้างความรู้ลึกลับชาตินิยมขึ้นในหมู่คนไทย แม้จะมีจุดประสงค์หลายประการในนโยบายดังกล่าว แต่ก็มีส่วนกระตุ้นให้มีการตื่นตัวในความเป็นคนไทย เช่น กรณีการจัดตั้งกองเสือป่า เป็นต้น นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมและทรงนิยามความหมายของ “ชาติไทย” ในหน้าหนังสือพิมพ์และในการสื่อสารทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นให้คนไทยในชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสายเลือดและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและการนับถือศาสนาพุทธ ทรงทำให้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างรัฐชาติและลัทธิชาตินิยม กล่าวคือศาสนาพุทธไม่สามารถแยกออกจากความเป็นชาติไทยได้

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2552 : 269-271) ได้กล่าวถึงนโยบายการสร้างความรู้ลึกลับร่วมในการสร้างรัฐชาติของไทยในระยะต่อมาว่า เมื่อชนชั้นนำของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้องการสร้างเอกภาพของคนในรัฐ ซึ่งชนชั้นนำของไทยสามารถรวมศูนย์อำนาจในการปกครองได้สำเร็จในทศวรรษ 2430 ขณะเดียวกันชนชั้นนำก็เผชิญกับการคุกคามจากอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมตะวันตกที่เชื่อกันว่ามีความศิวิไลซ์หรือก้าวหน้ามากกว่า ทำให้ชนชั้นนำต้องคิดอย่างจริงจังว่ายังมีอะไรบ้างที่ป่าเถื่อนซึ่งจะต้องขจัดให้หมดไป และมีอะไรบ้างที่ยังมีคุณค่าซึ่งจะต้องรักษาไว้ แต่ต้องทำให้มีความหมายใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ชนชั้นนำของไทยจึงได้สร้างความรู้ลึกลับ “ความเป็นไทย” ขึ้นมา จนความรู้ลึกลับนี้มีอิทธิพลมาถึงปัจจุบัน

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 โครงสร้างการเมืองไทยยังมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ปัญญาชนคนสำคัญ เช่น หลวงวิจิตรวาทการ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น มีส่วนในการจรรโลงโครงสร้างการเมืองและสังคมแบบเดิมเอาไว้ โดยปรับเปลี่ยนคำอธิบายหรือปรับเปลี่ยนจุดเน้นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไป ซึ่งก็คือไทยควรรับเอาความเจริญทางวัตถุจากตะวันตก แต่จะต้องรักษาความเป็นไทยทางวัฒนธรรมเอาไว้ เพราะความเจริญทางวัตถุจากตะวันตกทำให้เกิดความสุขในโลกนี้ ส่วน “ความเป็นไทย” จะช่วยให้สามารถรักษาโครงสร้างการเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจกับโครงสร้างสังคมแบบมีลำดับชั้นเอาไว้ได้ (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 269-270)

แม้ว่า “ความเป็นไทย” ที่ปัญญาชนผู้รับใช้นโยบายของรัฐแต่ละคนจะนิยามในรายละเอียดไว้แตกต่างกัน แต่กรอบความคิดหลักแทบจะไม่แตกต่างกัน และกรอบความคิดหลักนี้ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังผ่านระบบการศึกษาและระบบสื่อสารสมัยใหม่จนทำให้กลายเป็นค่านิยมที่มีพลังคือทำให้คนไทยส่วนใหญ่รับรู้ “ความเป็นไทย” ในความหมายเดียวกันทั่วประเทศตลอดมา และได้กลายเป็นกระแสหลักโดยที่ค่านิยมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นยังไม่สามารถเบียดขับสาระสำคัญของ “ความเป็นไทย” ซึ่งเป็นกระแสหลักนี้ได้ แม้ในปัจจุบันนี้ก็ตาม

สาระสำคัญของ “ความเป็นไทย” กระแสหลักก็คือ การมีพระมหากษัตริย์และพุทธศาสนาเป็นหัวใจของความเป็นไทย และมีวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ ซึ่งถูกปลูกฝังให้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรภาคภูมิใจและรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป ได้แก่ ภาษาไทย ศิลปะไทย มารยาทไทย ศีลธรรมไทย และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ โดยวัฒนธรรมไทยเหล่านี้ได้ส่งผลให้คนไทยยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์และพุทธศาสนา และทำให้คนไทยมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบรัฐที่ต่ำที่สูง ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่า “ความเป็นไทย” มีอิทธิพลที่สำคัญยิ่งต่อความคิดทางการเมืองและสังคมของไทย

ในการสร้างความมั่นคงและความเป็นเอกภาพ (Unity) ให้แก่ประเทศไทยตามแนวคิดรัฐชาติที่ผสมผสานกับแนวคิดชาตินิยมอย่างแยกกันไม่ออกนั้น อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2552 : 271) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า กลุ่มปัญญาชนมักจะสร้าง “คนอื่น” หรือ “ความเป็นอื่น” (The Order) ที่เป็นศัตรูของชาติไทยขึ้นมาด้วย ความคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นอื่น” นี้ทำให้สามารถกีดกันคนบางกลุ่มออกจากพื้นที่ทางการเมืองและลดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร ขณะเดียวกันก็ทำให้คนไทยรู้สึกว่ามีศัตรูของชาติที่ตนจะต้องสามัคคีกันในการต่อสู้ ไม่ทำในสิ่งที่จะทำให้แตกความสามัคคี และจะต้องสามารถเสียสละแม้แต่ชีวิตเพื่อความมั่นคงของชาติไทย

ธงชัย วินิจจะกูล (2550 : 105) ได้กล่าวถึงนโยบายในการสร้างรัฐชาติของผู้นำไทยในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ว่า รัฐได้พยายามสร้างเอกลักษณ์ทุกชนิดขึ้นมาจากความแตกต่างหลากหลาย เช่น การเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นประเทศไทย ให้เรียกประชาชนและสัญชาติจากสยามเป็นไทย เป็นต้น นอกจากนี้รัฐยังพยายามกดดันให้คนในรัฐทุกเผ่าพันธุ์เป็นคนเชื้อชาติไทยให้หมดโดยผู้นำรัฐบาลถึงกับพูดว่า “แผ่นดินนี้เป็นแผ่นดินของคนไทย ผู้ที่ไม่นับถือศาสนาพุทธไม่ควรจะอยู่ในแผ่นดินนี้” และในการประชุมคณะรัฐมนตรีก็มีการเสนอในที่ประชุมว่า “ให้ทุกคนในภาคใต้มีพระพุทธรูปอย่างน้อย 1 องค์ หรือว่าให้ตักบาตรทุกบ้าน เวลาพูดต้องเลิกพูดภาษามลายู” โดยในช่วงนั้นรัฐพยายามจะกดดันให้ทุกคนเป็นคนไทยให้ได้

อมรา พงศาพิชญ์ (2547 : 137) ได้กล่าวถึงผลกระทบด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากนโยบายการสร้างรัฐชาติและแนวคิดชาตินิยมว่า การให้ความสำคัญกับการสร้างชาติและสร้างความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันในชาติย่อมไม่ส่งเสริมความแตกต่างทางวัฒนธรรม ข้อสรุปตรงนี้ก็คือ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยมีกระบวนการปรับตัวเข้าสู่บริบทของสังคมไทยแตกต่างกัน โดยในปัจจุบันเรามักจะเห็นวิธีการปรับตัวเพื่อรับ “ความเป็นไทย” ในขณะเดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ก็มีการแสดงออกเพื่อ “ธำรงชาติพันธุ์” ของกลุ่มตนเองไว้ จนในที่สุดแต่ละกลุ่มจะพยายามรักษาทั้งสองอย่าง และเกิดกระบวนการ “ทวิลักษณ์ทางชาติพันธุ์” (Double Ethnic Identity)

จากที่กล่าวมาก็พอสรุปได้ว่า ผลที่เกิดจากการสร้างรัฐชาตินั้นได้ทำให้ราชอาณาจักรของไทยแบบโบราณซึ่งรวมกันอย่างหลวม ๆ ที่ประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ ที่มีตำนานหรือประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน อีกทั้งผู้คนก็ต่างเผ่าพันธุ์ ต่างวัฒนธรรมและต่างภาษา สามารถรวมกันขึ้นเป็นรัฐชาติไทยได้ หัวเมืองบางส่วนที่เคยเป็นอาณาจักรเก่าแก่มาก่อนก็ได้กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศสยาม การบริหารการปกครองแผ่นดินก็มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง จนเกิดรัฐชาติไทยดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ นอกจากนี้ ในการดำเนินนโยบายสร้างรัฐชาติของไทยในทุกยุคทุกสมัยมักจะเน้นสร้างความเป็นปึกแผ่น (Unity) ของคนในชาติเป็นหลัก โดยรัฐได้พยายามหล่อหลอมเอาความแตกต่างที่มีอยู่หลากหลายให้เป็นหนึ่งเดียวภายใต้นโยบายการสร้างจิตสำนึกของความเป็นไทย และรัฐมักจะนำแนวคิดชาตินิยมมาใช้ควบคู่กันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งผลกระทบที่ตามมาก็คือ ทำให้เกิดการคิดกันคนบางกลุ่มออกจากพื้นที่ทางการเมืองและลดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เฉลา ไชยรัตน์ (2516 : 44-47) ได้เขียนแสดงความคิดเห็นว่างานบทละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยการศึกษาอบรมจิตใจของพลเมือง บทละครพระราชนิพนธ์มีคุณค่าในด้านความบันเทิงใจ บทละครบางเรื่อง ดังเช่น หัวใจนักรบ แสดงลักษณะบุคคลซึ่งมีความรักชาติ รักหน้าที่ และศีลธรรมอันดีงาม แสดงลักษณะของบุคคลทั้งดีและเลวซึ่งให้คติแก่ผู้ดูและผู้อ่าน ประกอบกับพระอัจฉริยภาพพิเศษในการพระราชนิพนธ์อีกประการหนึ่งของพระองค์ก็คือ การใช้ถ้อยคำธรรมดา อ่านเข้าใจง่าย การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน บทสนทนาเป็นประโยคสั้น ๆ และไม่ซับซ้อน นับเป็นลักษณะอันดียิ่งจัดว่าเป็นแบบฉบับของบทละครพูดที่ดี จึงเห็นได้ว่าบทละครพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านเป็นที่นิยมของชนทุกชั้น ทุกวัย เพราะอ่านเข้าใจง่ายและจับใจ จึงยังมีผลทำให้พระราชดำริที่จะทรงปลูกใจให้รักชาติและฝักคติธรรมให้แก่ผู้ชมและผู้อ่านประสบความสำเร็จด้วยดี

ม.ป.ป.น. มาลากุล (2535 : 1- 63) ได้ค้นคว้าและเรียบเรียงเรื่องลักษณะของบทละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่า บทละครบางเรื่องได้รับอิทธิพลจากภาวะสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับชาติ ทหาร และการปลุกฝังความรู้สึกนึกคิดที่สนับสนุนให้การประกาศสงครามกับเยอรมัน ส่วนในการจัดแสดงละครนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เป็นการสอนประชาธิปไตยอย่างดี เนื้อเรื่องบทละครเป็นเรื่องอบรมจิตใจผู้อ่านให้คติสอนใจ และมีประโยชน์ในทางการเมือง

นอกจากเอกสารฉบับนี้แล้ว ม.ป.ป.น. มาลากุล (2535 : 1- 324) ได้ค้นคว้าและเรียบเรียงวรรณกรรมประเภทบทละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีทั้งบทละครภาษาไทย และภาษาอังกฤษ รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการละครในสมัยของพระองค์ เอกสารฉบับนี้ให้ข้อคิดเห็นสรุปได้ว่าบทละครพระราชนิพนธ์ได้แทรกค่านิยมต่าง ๆ ปัญหาการปกครองและแนวความคิดต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นบทเรียนต่อนักการเมือง และนักการปกครองปัจจุบันได้ดี บทละครพระราชนิพนธ์บางเรื่องมีเนื้อหาปลุกใจให้รักชาติ ดังเรื่อง หัวใจนักรบ ส่วนการที่ทรงกำกับการแสดงละครนั้นได้เป็นแบบอย่างของความร่วมมือในกิจการทั้งปวง เป็นวิธีฝึกคนให้เห็นใจผู้อื่น อันเป็นธรรมะอย่างสูง ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและต่อผู้อื่น

สุนันทา โสรจจ์ (2526 : 49 – 137) ได้กล่าวถึงเรื่องละครในสมัยรัชกาลที่ 5 และสมัยต่อ ๆ มา ทั้งชนิด ลักษณะ เรื่องที่เล่น และแนวโน้มในการแต่งบทละคร โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับรัชกาลที่ 6 ว่า พระองค์ทรงมีนโยบายจะใช้ละครพูดเป็นสื่อมวลชน จึงเห็นได้ว่าเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นเรื่องนโยบายการปกครองก็มี การทหารก็มี ล้อเลียนความคิดก็มี ดังเช่น ถ้ามีข้าราชการประพฤติตนไปในทางเสื่อมเสียก็แสดงความประพฤตินั้น ๆ ไว้ในเรื่องเพื่อตักเตือนชี้แจงให้ล้มความคิดนั้นเสีย บางเรื่องก็ปลุกใจให้รักชาติ ปกป้องประเทศ พระองค์ทรงเห็นว่าละครเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจของผู้ดูผู้อ่านให้สูงขึ้นได้

ทิพย์สุนทร นาคชน (2516 : 75-198) ได้ศึกษาบทละครพูดร้อยแก้วของรัชกาลที่ 6 จำนวน 21 เรื่อง และได้สรุปว่า เนื้อเรื่องของบทละครส่วนที่เกี่ยวกับบ้านเมืองนั้น ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นตามเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระองค์ และทรงมุ่งหนักไปในทางปลุกใจให้รักชาติ รู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติ ดังนั้นผู้ชมหรือผู้อ่านย่อมได้รับคติหรือข้อเตือนใจที่จะดำเนินชีวิตของตนได้อย่างถูกต้อง ในฐานะที่เป็นชาวไทยผู้หนึ่ง และยังสามารถพูดถึงครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ยุพเรศ มิลลิแกน (2510 : 23 -110) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย” พอดีสรุปได้ว่า ไทยกับจีนได้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงปลายรัชกาลที่ 5 จึงได้มีเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นภัยต่อเศรษฐกิจของไทย

กล่าวคือในปี พ.ศ.2453 จีนได้นัดกันหยุดงานและการค้าขายเป็นเวลา 3 – 5 วัน เพื่อคัดค้านคำสั่งของรัฐบาลที่เพิ่มภาษีเงินรัชชูปการแก่คนทุกชาติรวมทั้งคนไทยด้วย การนัดหยุดงานเช่นนี้ทำให้คนไทยเดือดร้อนกันมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงภัยดังกล่าว จึงทรงกระตุ้นให้คนไทยรู้สึกตัว เพื่อจะได้แก้ไขเหตุการณ์ที่จะทำให้เดือดร้อนในห้วงได้ ดังนั้นพระองค์จึงทรงใช้น้ำหนังสือพิมพ์และบทละครเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้คนไทยรู้สึกตัว จะได้แก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้ง

มัทนา เกษกมล (2517 : 68 – 82) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมืองและการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” สรุปได้ว่า พระบรมราโชบายสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม นั้น สืบเนื่องมาจากแนวพระราชดำริที่ว่า การที่ประเทศจะมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาตินั้น ประชาชนจะต้องมีอุดมการณ์และสำนึกอันใหม่ (New Spirit) ซึ่งจะเป็นพลังช่วยกระตุ้นให้ประชาชนกระทำการต่าง ๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว อุดมการณ์และสำนึกอันใหม่ที่พระองค์ทรงเลือกที่จะสร้างไว้ในจิตใจของคนไทยก็คือ “ลัทธิชาตินิยม” สำคัญในอุดมการณ์ชาตินิยมของพระองค์ก็คือ ความรักชาติ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความยึดมั่นในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้พระองค์ยังได้ทรงจัดตั้งกองเสือป่า เพื่อหวังที่จะให้เป็นเครื่องเกื้อหนุนการป้องกันประเทศชาติ เป็นเครื่องเชื่อมความสามัคคีของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และพระองค์ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร เพื่อกระตุ้นให้คนไทยเกิดความรักชาติ

อัญชลี ภูษะกา (2553 : 463 -465) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : วรรณคดีกับการสร้างชาติ” สรุปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำวรรณคดีมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชาติ เนื่องจากทรงพิจารณาเห็นคุณค่าของวรรณคดีในฐานะผลงานศิลปะการแต่งหนังสือที่มีความงดงามทางภาษา สามารถสร้างภาพและอารมณ์สะเทือนใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และความรู้สึกร่วมไปด้วย ผลงานพระราชนิพนธ์ต่างทำหน้าที่หนุนเนื่องกันสื่อสารพระบรมราโชบายในการสร้างชาติผ่านวรรณศิลป์ในตัวตน นอกจากนี้บทพระราชนิพนธ์ได้เสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความเป็นชาติหลายประการ เช่น ความหมายของชาติ ประวัติความเป็นมา รวมทั้งหน้าที่และความภูมิใจของประชาชนที่มีต่อชาติ ทั้งนี้การใช้วรรณคดีเพื่อเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความเป็นชาติทั้งหมดคือการเสริมสร้าง “ความรู้” และ “ปัญญา” ให้แก่ประชาชนเพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม

7. พระราชประวัติในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 29 ของสมเด็จพระปิยมหาราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 2 ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระราชสมภพ ณ วันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้นสองค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2423 ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

พ.ศ. 2431 ดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนเทพทวารวดี

พ.ศ. 2436 เสด็จทรงศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษ โดยทรงศึกษาวิชาทหารบกในโรงเรียนแซนด์เฮิสต์ และวิชาอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด

พ.ศ. 2437 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จสวรรคต พระองค์ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารสืบแทน เมื่อได้ดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร จึงได้ทรงศึกษาวิชาที่จะเตรียมพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือวิชาการทหาร ได้แก่ วิชาทหารราบ ทหารม้า และทหารปืนใหญ่ อันเป็นวิชาหลักของกองทัพบกในขณะนั้น ในฐานะที่จะต้องทรงเป็นจอมทัพแห่งประเทศไทยต่อไป

พ.ศ. 2445 เสด็จออกผนวช และจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. 2453 ประกอบพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เสด็จราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 6 แห่งราชวงศ์จักรี

พ.ศ. 2468 วันที่ 25 พฤศจิกายน เสด็จสวรรคต เนื่องจากประชวรเกี่ยวกับพระโรคในพระนาภี สิริพระชนมายุ 45 พรรษา ทรงมีพระราชธิดาพระองค์เดียวคือสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพรรณวดี ประสูติแต่พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี

พระราชประวัติการศึกษา

ในเบื้องต้นได้ทรงศึกษาภาษาไทยกับพระมนตรีพจนกิจ (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) พระอาจารย์ภาษาไทยท่านนี้ยังได้ตามเสด็จในโอกาสที่พระองค์เสด็จไปทรงศึกษาวิชาการเพิ่มเติม ณ ประเทศอังกฤษอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นกษัตริย์พระองค์แรกของไทยที่ได้เสด็จไปทรงศึกษาต่างประเทศ พระองค์ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษเมื่อ

เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2436 โดยได้ทรงเริ่มศึกษาภาษาอังกฤษเบื้องต้นที่เมืองแอสคอต (Ascot) และพร้อม ๆ กันนี้ ก็ได้เสด็จเข้าทรงศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่แซนด์เฮิสท์ (Sandhurst) เป็นเวลา 6 เดือน ทรงได้รับยศเป็นสิบโท (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต 2548 : 223)

ต่อมาได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ วิทยาลัยไครเซซ มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ทรงศึกษาเน้นหนักในวิชาประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และกฎหมาย รวมเวลาที่พระองค์ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษเป็นเวลา 9 ปี นับแต่พระชนมายุ 13 พรรษาถึงพระชนมายุ 22 พรรษา (กรมศิลปากร 2452 : 91)

ระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ พระองค์ได้ทรงทำหน้าที่เป็นผู้แทนประเทศไทย เสด็จไปร่วมในพระราชพิธีของประมุขประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เป็นการกระชับสัมพันธไมตรี ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงกำชับให้พระองค์ทรงผูกมิตรกับเจ้านายนานาประเทศไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทรงทำได้

พระราชกรณียกิจก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ หลังจากที่ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษแล้ว พระองค์ได้เข้ารับราชการทหาร ได้ทรงดำรงพระยศเป็นนายพลเอก ตำแหน่งจเรทหารบก และทรงบัญชาการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ด้วย (ปิยนาด บุนนาค 2549 : 226) นอกจากงานทางด้านทหารแล้ว พระองค์ยังทรงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่งสถานายกหอสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2448

นอกจากนี้ยังได้เคยเสด็จแทนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงเยี่ยมเยียนประชาชน และทอดพระเนตรการปฏิบัติงานของข้าราชการตามหัวเมืองในมณฑลต่าง ๆ หลายครั้ง

ในปี พ.ศ. 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่สอง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นับเป็นพระวโรกาสให้ได้ทรงแสดงพระปรีชาสามารถในการบริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งหน้าที่ขององค์พระประมุขให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเป็นอย่างดี

พระราชดำริทางการเมืองในพระราชกรณียกิจ

การจัดตั้งกองเสือป่า ลูกเสือ ทหารรักษาวัง เป็นต้น

พระองค์ทรงเร่งเร้าให้ชาวไทยทุกคนมีจิตสำนึกในหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และรู้จักรับผิดชอบต่อความเป็นชาติเอกราชด้วยการเสียสละ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี กิจกรรมที่พระองค์ทรงสนพระทัยมากที่สุดคือกิจการเสือป่า พระองค์ทรงจัดตั้งกองเสือป่าขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 โดยทรงมุ่งหมายที่จะให้บางกรมได้รับการฝึกวิชาการทหาร เพื่อฝึก

กำลังพิทักษ์รักษาประเทศ ด้วยการปลูกฝังความสามัคคีในหมู่คณะ ปลูกใจให้รักชาติ ศาสนา และ ความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ โดยได้ทรงขยายกิจการเสื่อป่าไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ด้วย

พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่เป็นพิเศษ ถึงกับทรงพระอุตสาหะอำนวยการทุกอย่างด้วย พระองค์เอง มีการเข้าค่ายประลองยุทธ การละเล่น การแสดงละครที่เน้นไปในทางปลูกใจให้รัก ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ต่อมาได้ขยายกิจการเสื่อป่าโดยตั้งกองลูกเสื่อขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2454 เพื่อหวังปลูกความสามัคคี ความเป็นชาตินิยม และรู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดย มอบหมายให้โรงเรียนต่าง ๆ เป็นที่ตั้งกองลูกเสื่อ ซึ่งต่อมาปรากฏว่ากิจการลูกเสื่อได้ก้าวหน้า และ ยังคงมีอยู่จนถึงทุกวันนี้ (ประยูร เบญจวงศ์ 2545 : 12-13)

การเมืองจากแนวพระราชดำรินบพละครพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ใช้ อุดมการณ์ชาตินิยมสร้างความเป็นชาติอย่างจริงจัง โดยผ่านการส่งเสริมวรรณกรรม การเขียน นิยาย เรื่องสั้น หนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์เมือง มารยาทผู้ดี สมบัติผู้ดี ทรงอาศัยความสามารถของ สมเด็จพระยาตำราภานุภาพนาเรื่องราวในอดีตมารับใช้การสร้างชาตินิยม โดยเฉพาะใน ลักษณะที่เป็นประวัติศาสตร์อันรุ่งเรือง วิศวกรรมอาหาญเก่าแก่ของกษัตริย์ สถาบันกษัตริย์แต่ เพียงอย่างเดียวที่จะมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชาติได้ การปลูกความรู้สึกลูกชาตินิยมของคนไทยใน ขณะนั้น เพื่อให้ตระหนักถึงภัยของการสูญเสียความเป็นไทยและสร้างภาพผลกระทบที่จะได้รับ หากต้องประสบภัยดังกล่าว อันเป็นผลมาจากกรณีกบฏ ร.ศ.130 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง ต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า ข้าราชการระดับกลางบางส่วนเริ่มมีความคิดทางการเมืองก้าวหน้าถึงขั้นที่ต้องการเปลี่ยนแปลง ระบอบการปกครอง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสัญญาณอันตรายต่อสถาบันกษัตริย์ที่เคยคงความ สืบเนื่องมาโดยตลอด จึงเป็นภาระของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำที่จะต้องสร้างความชอบธรรม ให้กับฐานะของตน (ยุทธพร อิศรชัย 2552 : 211)

หลักการแห่งอุดมการณ์ชาตินิยมดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ ทรงแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ทรงเผชิญอยู่ได้อย่างชัดเจนที่สุด สิ่งแรกที่ทรง ได้ตอบ คือ ความนิยมในลัทธิการปกครองอื่นที่มีใ้ราชาธิปไตย เป็นเรื่องของคนมิใช่ “ไทย” เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับ “ชาติไทย” ประเด็นต่อมาที่ทรงเน้น คือ “ความหมายของชาติไทย” “รูปแบบความเป็นไทย” และ “หน้าที่ของคนไทย” ทั้งหมดนี้เป็นเนื้อหาที่ทรงปลูกฝังให้คนไทย ต้องยึดมั่น เพราะมิฉะนั้นจะต้องประสบภัยพิบัติ คือ ถูกกลืนชาติจากชาวจีน และจะทำลาย

“ความเป็นไทย” ใช้อิทธิพลครอบครองแผ่นดิน สิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของบทพระราชนิพนธ์

8. วรรณกรรมการเมืองบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บทละครพูด หัวใจนักรบ

ความเป็นมาของละครพูด

ละครพูดเริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการแสดงละครพูดสมัครเล่นเป็นครั้งแรก เนื้อเรื่องละครพูดที่แสดงในสมัยนี้คัดแปลงมาจากบทละครรำที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ใน พ.ศ. 2422 หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ลิลิตนิทราชาคริต จบบริบูรณ์แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมาคม "แมจิกัลโซไซเอตี" โดยมีสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ เป็นนายกสมาคมจัดการแสดงละครเรื่องนี้ขึ้น ทรงเป็นผู้กำหนดตัวละครเอง โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ เป็นอาณูหะชัน พระองค์เจ้าจิตรเจริญ คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นตัวนางนอชาตอล

พ.ศ. 2447 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงสำเร็จการศึกษา และเสด็จนิวัติประเทศไทยแล้ว ทรงตั้ง "ทวีปัญญาสโมสร" ขึ้นในพระราชมหาอุทยานสราญรมย์ แต่ในสมัยเดียวกันนี้ได้มีการตั้ง "สามัคยาจารย์สโมสร" ซึ่งมีเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นประธานอยู่ก่อนแล้ว กิจกรรมของสองสโมสรที่คล้ายคลึงกัน คือการแสดงละครพูดแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากละครตะวันตก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงมีส่วนร่วมในกิจการการแสดงละครพูดของทั้งสองสโมสรนี้

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคทองของละครพูด ประชาชนให้ความสนใจต่อละครประเภทนี้มากเพราะเห็นว่าเป็นของแปลกและแสดงได้ง่าย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนละครพูดอย่างยิ่ง ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดที่ดีเด่นเป็นจำนวนมาก และทรงร่วมในการแสดงด้วยหลายครั้ง

ละครพูดแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ๆ คือ

- 1) ละครพูดล้วนๆ หรือละครพูดแบบร้อยแก้ว
- 2) ละครพูดแบบร้อยกรอง
- 3) ละครพูดสลับลำ

ละครพูดพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ

สรุปสาระสำคัญ

รัฐสยามภายใต้การปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดรัชสมัยของพระองค์กล่าวได้ว่าเป็นยุครุ่งเรืองของงานละครและการแสดงอย่างชนิดที่ตรงกันข้ามกับเสถียรภาพทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุที่ผู้นำรัฐในขณะนั้นมุ่งความสนใจไปในในเรื่องวรรณกรรม การละครร้องรำ การแสดง เป็นพิเศษ พระองค์ทรงทุ่มเทให้กับการละครอย่างมาก ทั้งทรงพระราชนิพนธ์ กำกับจัดการแสดง แต่งหน้ารวมไปถึงร่วมแสดงละครต่อหน้าธารกำนัล ในบรรดาบทละครจำนวนมาก ที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นนั้น มีบทละครเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ หัวใจนักรบ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่อง หัวใจนักรบ ขึ้นในปี พ.ศ. 2456 หลังเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ 3 ปี พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นบทละครที่แสดงให้เกิดความรักชาติ เนื้อเรื่องของบทละครเรื่องนี้ได้แสดงคุณสมบัติของคณะเสือป่าและลูกเสือ อันเป็นกำลังส่วนหนึ่งของชาติที่สามารถกู้ชาติหรือช่วยเหลือชาติได้ แม้ในเวลายามสงบและเวลาสงคราม ได้รับความนิยมนอย่างมากทั้งจากผู้อ่านและผู้ชม ทำให้ได้รับเลือกมาจัดแสดงบ่อยครั้งกว่าละครเรื่องอื่น ๆ ในหลายวาระ เช่น ปี พ.ศ. 2456 มีการจัดแสดงถึง 3 ครั้งในงานพระราชพิธีราชาภิเษกมหามงคล พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน, งานเลี้ยงพระราชทานสมุหเทศาภิบาลที่มาประชุม, และงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระพันปีหลวง ที่สวนศิวาลัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2457 จัดแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม, ปีพ.ศ. 2458 แสดงที่จังหวัดสงขลาเมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสบึงกุ่มได้ และในปี พ.ศ. 2463 จัดแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐมอีกครั้งก่อนจะมาจัดแสดงที่สวนมิสกวัน โดยกรมเสนาธิการเสือป่า เป็นเวลา 7 วัน เป็นต้น

เมื่อสิ้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมีผู้นำละครเรื่องนี้นำมาจัดแสดงอีกหลายครั้ง เช่น คณะนักเรียนเก่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ข้าราชการบริพารในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และในปี พ.ศ. 2457 หัวใจนักรบ ได้รับคัดเลือกเป็นยอดของบทละครพูดโดยวรรณคดีสโมสร ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งขึ้น

เนื้อเรื่องย่อ "หัวใจนักรบ" หนึ่งในพระราชนิพนธ์บทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เปี่ยมไปด้วยสาระสำคัญในการปลุกใจคนไทยให้เกิดความรักและความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง ผ่านการกระทำของเหล่าเสือป่าที่เป็นกำลังสำคัญช่วยให้ประเทศชาติรอดพ้นจากการศึกสงคราม และสะท้อนให้เห็นการทำหน้าที่ของทหารไทยซึ่งปกป้องประเทศชาติบ้านเมืองจนวาระสุดท้ายของชีวิต

พระภิกษุภรรยาภามีบุตรชาย 3 คน และบุตรสาว 1 คน คือ สวิง สวาย สวัสดิ์ และนางสาวอุไร นายสวัสดิ์บุตรชายคนเล็กได้แอบไปสมัครเป็นลูกเสือ เมื่อพระภิกษุภรรยาทราบเรื่องจึงเกิดความไม่พอใจและไม่ยินยอม เพราะตัวเองไม่ชอบลูกเสือและเสือป่าเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลว่าการเป็นลูกเสือไม่ได้ประโยชน์อะไร นอกจากจากเสียการเรียนและชุกชนไปวัน ๆ หลวงมณูธรรมธรรมาทร ผู้พิพากษาเมืองมณีบูรณ มณฑลหัตดินบุรี จึงรับนายสวัสดิ์เป็นบุตรบุญธรรม เพื่อให้ นายสวัสดิ์ได้เป็นลูกเสือตามความต้องการต่อไป และพระภิกษุภรรยายังได้ขัดขวางความรักชอบพอระหว่างหลวงมณีราษฎร์บำรุง นายอำเภอเมืองมณีบูรณ กับนางสาวอุไร บุตรสาวของตน เพราะไม่พอใจที่หลวงมณีราษฎร์บำรุงเป็นเสือป่า ซึ่งพระภิกษุภรรยาถือว่าเอาชีวิตไปผูกไว้กับความตาย เพราะหากเกิดศึกสงครามพวกเสือป่าจะต้องออกรบเหมือนกับทหาร นอกจากนี้พระภิกษุภรรยายังได้พยายามวิ่งเต้นเพื่อมิให้นายสวิงบุตรชายคนโตไปเป็นทหาร แต่ไม่สำเร็จ นายชุ่นเบ็ง นักกฎหมายชาวจีน พี่ของนางเนี้ยซึ่งเป็นภรรยาของพระภิกษุภรรยาได้หลอกให้นายสวิงหนีทหาร โดยหลอกว่าพระภิกษุภรรยาป่วยหนัก พอเกิดการสู้รบระหว่างมณฑลหัตดินบุรี (ฝ่ายไทย) กับข้าศึกจากช่องฮอย ตอนนี้นายชุ่นเบ็ง ได้พยายามยุพระภิกษุภรรยา เพื่อมิให้ทหารและเสือป่าฝ่ายไทยได้ใช้บริเวณบ้านพระภิกษุภรรยาต่อสู้ข้าศึก เผอิญขณะนั้นมีความจำเป็นต้องส่งคนถือหนังสือไปขอทหารกองหนุน นายสวิงบุตรชายคนโตรับอาสา แต่ถูกนายชุ่นเบ็งลอบยิงจากด้านหลังจนถึงแก่ความตาย นายสวัสดิ์บุตรชายคนเล็กซึ่งสมัครเป็นลูกเสือจึงรับอาสาต่อ ในตอนนี้พระภิกษุภรรยาเกิดสำนึกว่าตนเป็นคนไทยต้องมีหน้าที่ป้องกันชาติบ้านเมือง จึงได้ต่อสู้ข้าศึกอย่างเต็มที่ แต่ถูกจับตัวได้เสียก่อนและให้บอกความลับเกี่ยวกับกำลังกองทหารและเสือป่าเพื่อแลกกับโทษยิงเป้า แต่ความสำนึกเป็นคนไทยพระภิกษุภรรยาไม่ยอมบอก นายชุ่นเบ็งเห็นเป็นโอกาสเหมาะที่จะเอาความดีความชอบจึงบอกผู้บังคับการของช่องฮอยว่าตนเองเป็นชาวจีน และได้ยิงนายสวิงตาย ผู้บังคับการจึงสั่งให้แขวนคอนายชุ่นเบ็ง เพราะถือว่าเป็นผู้ร้ายลอบยิงคนด้านหลังที่ไม่มีทางสู้ ขณะนั้นทหารมณฑลหัตดินบุรีได้ยกกำลังมาช่วย ทหารจากช่องฮอยจึงแตกหนีไป พระภิกษุภรรยาจึงได้เห็นความสำคัญของการเป็นเสือป่าจึงได้สมัครเป็นเสือป่าด้วยและออกเดินทางพร้อมกับหลวงมณีราษฎร์บำรุงเพื่อทำหน้าที่ของคนไทยต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) และการนำเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และวาทกรรมวิเคราะห์ (Discourse Analysis) โดยในการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทพระราชนิพนธ์ พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ และศึกษาสภาพเหตุการณ์ทางการเมือง สภาพแวดล้อม ที่เป็นสิ่งสะท้อนต่อแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเอกสาร เอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้ามี 2 ประเภท คือ

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ได้แก่ บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง หัวใจนักรบ

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ งานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โดยมุ่งเน้นวิธีการตีความเอกสารทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ โดยพระราชกรณียกิจในการแต่งบทละคร น่าจะเป็นวิธีการสอนการเมืองผ่าน “คำพูด” และ “การกระทำ” ของตัวละครที่ให้แง่คิดทางการเมือง และสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริส่วนพระองค์ด้วย

และเนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร จึงไม่ได้กำหนดประชากร , กลุ่ม-ตัวอย่างและเครื่องมือในการวิจัย ดังนั้นขั้นตอนต่อไปจึงเป็นการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ เช่น เอกสารทางประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เอกสารเกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้แนวคิดในการตีความเพื่อศึกษาแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หัวใจนักรบ พร้อมกับอธิบายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และวาทกรรมวิเคราะห์ (Discourse Analysis)

ทั้งนี้ ประเด็นที่จะวิเคราะห์ประกอบด้วย

3.1 แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม โดยศึกษาวิเคราะห์จากพระอัจฉริยภาพทางการเมือง

3.1.1 พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในงานวรรณกรรมการเมือง

3.1.2 พระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.2 แนวคิดและกลวิธีการปลุกฝังพระราชดำริทางการเมืองการปกครองที่ปรากฏในวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ โดยศึกษาวิเคราะห์จาก

3.2.1 โครงเรื่อง

3.2.2 ตัวแสดง

3.2.3 แทรกข้อคิด

3.3 วิเคราะห์บริบทและสภาพแวดล้อมที่นำมาสู่พระราชดำริทางการเมืองการปกครองในการพระราชนิพนธ์วรรณกรรม โดยศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

3.3.1 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
ต่อลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วง พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112)

3.3.2 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

การต่อต้านชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีนที่ส่งผลต่อรัฐสยามในช่วง พ.ศ. 2456

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ เป็นการศึกษาถึงวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์ถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ รวมถึงแนวความคิดและกลวิธีในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร หัวใจนักรบ และปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยที่พระองค์ทรงโน้มน้าวจิตใจของคนไทยด้วยการสร้างอุดมการณ์แห่งชาติ คือ ไตรภักดิ์ อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธโรศรุตู้ทองคำ 2553 : 33) ทรงมีพระราชโองบาย “การปลูกใจให้คนไทยเกิดความรักชาติ” จึงเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่ง

ฉะนั้นจึงแบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม โดยศึกษาวิเคราะห์จากพระอัจฉริยภาพทางการเมือง
 - 1.1 พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในงานวรรณกรรมการเมือง
 - 1.2 พระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. แนวคิดและกลวิธีการปลูกฝังพระราชดำริทางการเมืองการปกครองที่ปรากฏในวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยศึกษาวิเคราะห์จาก
 - 2.1 โครงเรื่อง
 - 2.2 ตัวแสดง
 - 2.3 แทรกข้อคิด
3. วิเคราะห์บริบทและสภาพแวดล้อมที่นำมาสู่พระราชดำริทางการเมืองการปกครองในการพระราชนิพนธ์วรรณกรรม โดยศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ดังนี้
 - 3.1 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
ต่อลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วง พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112)
 - 3.2 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

การต่อต้านชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีนที่ส่งผลกระทบต่อรัฐสยาม ในช่วง พ.ศ. 2456

– 2459

1. แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างรัฐธรรมนูญ โดยศึกษาวิเคราะห์จากพระอัจฉริยภาพ ทางการเมือง

1.1 พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในงานวรรณกรรมการเมือง

พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 29 ของสมเด็จพระปิยมหาราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 2 ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง พระราชสมภพ ณ วันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้นสองค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2423 ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

พ.ศ. 2431 ดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนเทพทวารวดี

พ.ศ. 2436 เสด็จทรงศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษ โดยทรงศึกษาวิชาทหารบก ในโรงเรียนแซนด์เฮิสต์ และวิชาอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด

พ.ศ. 2437 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จสวรรคต พระองค์ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร สืบแทน เมื่อได้ดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร จึงได้ทรงศึกษาวิชาที่จะเตรียมพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือวิชาการทหาร ได้แก่ วิชาทหารราบ ทหารม้า และทหารปืนใหญ่ อันเป็นวิชาหลักของกองทัพบกในขณะนั้น ในฐานะที่จะต้องทรงเป็นจอมทัพแห่งประเทศไทยต่อไป

พ.ศ. 2445 เสด็จออกผนวช และจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. 2453 ประกอบพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เสดวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 6 แห่งราชวงศ์จักรี

พ.ศ. 2468 วันที่ 25 พฤศจิกายน เสด็จสวรรคต เนื่องจากประชวรเกี่ยวกับพระโรค
ในพระนาภี สิริพระชนมายุ 45 พรรษา ทรงมีพระราชธิดาพระองค์เดียวคือสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ
เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพรรณวดี ประสูติแต่พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี
พระราชประวัติการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเบื้องต้นได้ทรงศึกษาภาษาไทยกับพระมนตรีพจนกิจ (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) พระอาจารย์
ภาษาไทยท่านนี้ยังได้ตามเสด็จในโอกาสที่พระองค์เสด็จไปทรงศึกษาวิชาการเพิ่มเติม ณ ประเทศ
อังกฤษ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นกษัตริย์พระองค์แรกของไทยที่ได้เสด็จไป
ทรงศึกษาต่างประเทศ พระองค์ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษเมื่อเดือน
สิงหาคม พ.ศ. 2436 โดยได้ทรงเริ่มศึกษาภาษาอังกฤษเบื้องต้นที่เมืองแอสคอต (Ascot) และพร้อม ๆ
กันนี้ก็เสด็จเข้าทรงศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่แซนด์เฮิสต์ (Sandhurst) เป็น
เวลา 6 เดือน ทรงได้รับยศเป็นสิบโท (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต 2548 : 223)

เมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารแล้ว ได้เสด็จ
ไปทรงศึกษาต่อ ณ วิทยาลัยไครเชซ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ทรงศึกษานั้นหนักในวิชาประวัติศาสตร์
รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ รวมเวลาที่พระองค์ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษเป็น
เวลา 9 ปี นับแต่พระชนมายุ 13 พรรษาถึงพระชนมายุ 22 พรรษา (กรมศิลปากร 2452 : 91)

อนึ่งนอกจากทรงศึกษาด้านประวัติศาสตร์แล้ว ยังทรงศึกษาการรัฐศาสตร์ตามพระราช
ประสงค์ของสมเด็จพระบรมชนกนาถอีกด้วย ทรงเตรียมให้พระบรมโอรสาธิราชมีความรู้ความ
เข้าใจในเรื่องรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นพื้นฐานในอันที่จะปรับปรุงให้เหมาะกับสภาพของประเทศไทย
ต่อไป ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ดูแลการศึกษาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เมื่อ ร.ศ.120 (พ.ศ.2444) ว่า

“...สิ่งที่ (มกุฎราชกุมาร) ต้องการเข้าเรียนในเมืองไทยให้รู้จักลักษณะที่แท้จริงของ
บ้านเมืองยังไม่มีที่สิ้นสุด การเล่าเรียนที่นอกสำหรับใช้พอเป็นเครื่องตรึงรองต่อไปเท่านั้น สิ่ง
สำคัญของมกุฎราชกุมารที่ต้องตั้งต้นใหม่นั้นก็คือ โพลิติคอล ไซแอนซ์ (Political Science) ได้แก่
รัฐศาสตร์) อย่างหนึ่งมีการเล่าเรียนลักษณะทำกฎหมายสำหรับบ้านเมือง และเรียนหลักฐานซึ่งเป็น
หัวใจด้านของกฎหมาย ที่เรียกว่า รัฐธรรมนูญของนานาประเทศให้ทราบเรื่องไว้บ้าง กฎหมาย
นานาประเทศควรจะให้ตั้งต้นเรียนเสียในเวลานี้พอเป็นเลา ๆ ไว้บ้าง เมื่อกลับกรุงเทพฯ แล้วจะ
เรียนแต่ลำพังก็อาจจะเข้าใจได้ง่าย...” (กรมศิลปากร 2452 : 213)

ระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ พระองค์ได้ทรงทำหน้าที่เป็นผู้แทนประเทศไทย
เสด็จไปร่วมในพระราชพิธีของประมุขประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เป็นการกระชับสัมพันธไมตรี

ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงกำชับให้พระองค์ทรงผูกมิตรกับเจ้านายนานาประเทศไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทรงทำได้

พระราชกรณียกิจก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ หลังจากทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษแล้ว พระองค์ได้เข้ารับราชการทหาร ได้ทรงดำรงพระยศเป็นนายพลเอก ตำแหน่งจเรทหารบก และทรงบัญชาการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ด้วย (ปิยนาด บุนนาค 2549 : 226) นอกจากงานทางด้านทหารแล้ว พระองค์ยังทรงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่งสถานายกหอสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2448

นอกจากนั้นยังได้เคยเสด็จแทนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงเยี่ยมเยียนประชาชน และทอดพระเนตรการปฏิบัติงานของข้าราชการตามหัวเมืองในมณฑลต่าง ๆ หลายครั้ง และในระหว่างที่สมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จประพาสยุโรปเป็นครั้งที่สอง พระองค์ได้ทรงเป็นที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยจนได้ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในครั้งนี้ แม้ว่าสมเด็จพระบรมชนกนาถจะเสด็จนิวัติพระนครแล้วก็ตาม ก็ปรากฏว่าทรงประชวรต้องเสด็จประพาสต่างจังหวัด ประทับพักผ่อนพระอิริยาบถ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงต้องทรงบริหารราชการแผ่นดินแทนสมเด็จพระบรมชนกนาถสืบจนมาถึงเวลาสวรรคต (ปิยนาด บุนนาค 2549 : 104)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิบัติกิจการบ้านเมืองในเกือบทุกด้านทั้งทางด้านทหาร การศาลการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งนับว่าพระองค์ยอมทรงเข้าพระราชหฤทัยต่อปัญหาในการปกครองในช่วงเวลานั้นเป็นอย่างดี เมื่อทรงขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถแล้ว เป็นการแน่นอนว่า พระองค์ยอมจะทรงดำเนินพระบรมราชาบายทางการเมืองอย่างที่ทรงศึกษาจากประเทศอังกฤษ ประกอบกับความรู้ในกิจการบ้านเมืองที่ทรงมีประสบการณ์ในขณะที่ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร และได้ทรงช่วยพระราชภารกิจในสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระองค์จึงทรงปกครองประเทศอย่างเป็น “ผลอันงดงามที่สุดแก่ประชาชนพลเมืองในยุคนั้น” เห็นความศักดิ์สิทธิ์ในความเป็น “ผู้อยู่หัว” ของพระองค์ (ชลดา เรื่องรักย์ลิขิต 2548 : 118)

พระราชกรณียกิจในงานวรรณกรรมการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วรรณกรรมเป็นงานของนักประพันธ์ที่มีกาลเวลาและสิ่งแวดล้อมเป็นเข็มหมุดปักตรึงอยู่ การวิจารณ์วรรณกรรมจึงต้องพยายามทำความเข้าใจว่า วรรณกรรมเป็นสื่อกลางและการแสดงออกของสังคม (นพพร สุวรรณพานิช 2547 : 39) นั้นย่อมหมายความว่า วรรณกรรมเป็นผลิตผลของมนุษย์ เป็นไปตามสภาพการณ์ในแต่ละยุคสมัย โดยที่สิ่งแวดล้อมในช่วงเวลานั้นมีอิทธิพลต่อนักประพันธ์หรือเป็นตัวกำหนดเรื่องราวในวรรณกรรม และในการการอ่านวรรณกรรมนอกจากจะได้

จินตนาการและอารมณ์สะเทือนใจแล้ว ยังจะได้แง่คิดต่าง ๆ ซึ่งเป็นการพิจารณากรรมในฐานะที่เป็นหลักฐานทางความคิดของบุคคล กลุ่มและสังคมในแนวของวรรณคดีเปรียบเทียบ ถึงแม้ว่านักวิชาการในสาขาอื่น ๆ จะมีความเห็นว่า ข้อมูลที่ปรากฏในวรรณกรรมไม่อาจจะนำมาใช้ได้อย่างตรงไปตรงมาดังเช่นข้อมูลในเอกสารทางประวัติศาสตร์ก็ตาม แต่ถ้าหากศึกษาวรรณกรรมอย่างจริงจังก็จะมองเห็นคุณค่าของวรรณกรรมว่าเป็นผลผลิตหรือกิจกรรมทางปัญญาที่ผู้แต่งได้บันทึกหรือถ่ายทอดข้อมูลในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ วรรณกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับความรู้และความเชื่อต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ศึกษาในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ความคิด (History of Ideas) หรือ ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา (ธิดา โมลิกรัตน์ 2550 : 1) และการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาของวรรณกรรมในบางครั้งจึงต้องกระทำควบคู่กับการศึกษาเรื่องของการเมือง โดยมีขอบข่ายของการศึกษาที่ว่า “วรรณกรรมทั้งปวงรับใช้เนื้อหาทางการเมืองเสมอ” (อนุช อาภาภิรม 2548 : 161)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมสร้างความเป็นชาติอย่างจริงจัง โดยผ่านการส่งเสริมวรรณกรรมการเมือง (ธโรศรัย ผู้ทองคำ 2552 : 179) ทรงเป็นนักปกครองที่ฉลาด นักการทหารที่สามารถและเป็นกวีที่ยอดเยี่ยม (ธิดา โมลิกรัตน์ 2550 : 8) ถึงแม้ว่าพระองค์จะทรงมีพระราชภารกิจในการบริหารประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นงานที่หนักอึ้งยิ่งก็ตาม แต่พระองค์ทรงสร้างวรรณกรรมไว้มากมาย (ม.ล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 14) ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวต่าง ๆ ทุกชนิดไว้มากที่สุดยิ่งกว่าบรรดานักประพันธ์ที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินด้วยกัน และจำนวนมากเป็นวรรณกรรมการเมือง เหตุที่ทรงสร้างวรรณกรรมไว้มากมาย เป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในทางอักษรศาสตร์มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เมื่อทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ทรงใช้เวลาว่างจากการเรียน หรือในระหว่างเสด็จประพาสเพื่อพักผ่อนในวันหยุด โดยทรงอ่านหนังสือนิทานในนิตยสารต่าง ๆ หรือไม่ก็ทรงแต่งบทละครแทนที่จะเสด็จประพาสหรือทรงเล่นกีฬาออกพระกำลัง ดังเช่นพระราชโอรสองค์อื่น ๆ (มัทนา เกษมกล 2517 : 41) พระราชกรณียกิจในการแต่งบทละครก็น่าจะเป็นวิธีการสอนการเมืองผ่าน “คำพูด” และ “การกระทำ” ของตัวละครที่ให้แก่คิดทางการเมือง และสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริส่วนพระองค์ ทรงประยุกต์ทฤษฎีการเมืองให้เป็นรูปธรรม แสดงออกเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ผู้อ่านได้รับรู้และการปลุกใจให้มีความสำนึกรักชาติ ดังนั้น การศึกษาการเมืองจากแนวพระราชดำริในการทรงพระราชนิพนธ์บทละครจึงเป็นเรื่องที่ยังคงทันสมัย และเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ทางการเมืองของไทยในสมัยปัจจุบัน (ธิดา โมลิกรัตน์ 2550 : 8) และนอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงโปรดวรรณกรรมของบรมกวีอังกฤษชื่อวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) และการแสดงละครแบบอังกฤษเป็นอย่างมากอีกด้วย (นันทกา กบิลกาญจน์ 2546 : 106) พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมต่าง ๆ มาตลอดนับตั้งแต่

เมื่อทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ จนกระทั่งเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงใช้เวลาว่างเพื่อทรงพระราชนิพนธ์เรื่องที่ทำให้ความเพลิดเพลินต่อผู้อ่าน พร้อมกับให้เรื่องเหล่านั้นเป็นเครื่องอบรมจิตใจของประชาชนไปพร้อม ๆ กัน (เฉลา ไชยรัตน์ 2516 : 44) พระราชกรณียกิจในด้านการประพันธ์จึงมีความสำคัญต่อพระบรมราโชบายทางการเมืองของพระองค์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทิพย์สุเนตร นาคชน (2516 : 75-198) ได้ศึกษาบทละครพูดร้อยแก้วของรัชกาลที่ 6 จำนวน 21 เรื่อง และได้สรุปว่า เนื้อเรื่องของบทละครส่วนที่เกี่ยวกับบ้านเมืองนั้น ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นตามเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระองค์ และทรงมุ่งหนักไปในทางปลุกใจให้รักชาติ รู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติ ดังนั้นผู้ชมหรือผู้อ่านย่อมได้รับคติหรือข้อเตือนใจที่จะดำเนินชีวิตของตนได้อย่างถูกต้อง ในฐานะที่เป็นชาวไทยผู้หนึ่ง และยังสามารถปลูกฝังจิตสำนึก และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ประกอบกับพระอัจฉริยภาพพิเศษในการพระราชนิพนธ์อีกประการหนึ่งของพระองค์ก็คือ การใช้ถ้อยคำธรรมดา อ่านเข้าใจง่าย การดำเนินเรื่องไม่สับสน บทสนทนาเป็นประโยชน์สั้น ๆ และไม่ซับซ้อน นับเป็นลักษณะอันดียิ่งจึ่งจัดว่าเป็นแบบฉบับของบทละครพูดที่ดี จึงเห็นได้ว่าบทละครพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านเป็นที่นิยมของชนทุกชั้น ทุกวัย เพราะอ่านเข้าใจง่ายและจับใจ จึงยังมีผลทำให้พระราชดำริที่จะทรงปลุกใจให้รักชาติและฝักคดิธรรมให้แก่ผู้ชมและผู้อ่านประสบความสำเร็จด้วยดี เฉลา ไชยรัตน์ (2516 : 44-47) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ภูษะภา (2553 : 463-465) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : วรรณคดีกับการสร้างชาติ” สรุปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำวรรณคดีมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชาติ เนื่องจากทรงพิจารณาเห็นคุณค่าของวรรณคดีในฐานะผลงานศิลปะการแต่งหนังสือที่มีความงดงามทางภาษา สามารถสร้างภาพและอารมณ์สะท้อนใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และความรู้สึกร่วมไปด้วย ผลงานพระราชนิพนธ์ต่างทำหน้าที่หนุนเนื่องกันสื่อสารพระบรมราโชบายในการสร้างชาติผ่านวรรณศิลป์ในตัวเอง นอกจากนี้บทพระราชนิพนธ์ได้เสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความเป็นชาติหลายประการ เช่น ความหมายของชาติ ประวัติความเป็นมา รวมทั้งหน้าที่และความภูมิใจของประชาชนที่มีต่อชาติ ทั้งนี้การใช้วรรณคดีเพื่อเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความเป็นชาติทั้งหมดคือการเสริมสร้าง “ความรู้” และ “ปัญญา” ให้แก่ประชาชนเพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเป็นนักประพันธ์ที่มีดีกว้างไกล สามารถสะท้อนภาพทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทยในอนาคต บทละครพระราชนิพนธ์จึงมีลักษณะเป็นวรรณกรรมการเมืองที่มีลักษณะเด่นในการทำนวยปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพทางการเมืองว่าทรงเป็นผู้มีภูมิความรู้อันไพศาลในธรรมชาติมนุษย์ สามารถตีแผ่จิต

วิญญานของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการเมืองได้อย่างสมเหตุสมผล ทำให้ผู้อ่านมีทรรศนะความรู้ทาง การเมืองเทียบเท่าได้กับการอ่านงานวิชาการของนักรัฐศาสตร์หรือนักประวัติศาสตร์การเมือง นอกเหนือจากการเข้าใจบุคลิกภาพตลอดจนพันธกิจของนักประพันธ์ที่สะท้อนออกมาใน วรรณกรรมแล้ว (ธิดา โมสิกรัตน์ 2550 : 11)

พระราชกรณียกิจด้านการละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ ได้ทรง ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการละครตลอดเวลา ทำให้ทรงเล็งเห็นประโยชน์ของการละคร พระองค์ จึงทรงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการละครหลายด้านด้วยกัน เช่น ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร ทรงกำกับ การแสดงและทรงร่วมแสดงละครกับบรรดาข้าราชการบริพาร และทรงสนับสนุนการละคร (ธิดา วัฒนกุล 2519 : 50) พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละครประเภทต่าง ๆ ไว้มากมาย มีทั้งบทละครพูดร้อย แก้ว บทละครพูดร้อยกรอง และบทละครพูดภาษาอังกฤษ บทละครพระราชนิพนธ์มีเนื้อเรื่องและ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับทั้งส่วนบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพราะพระองค์ทรงมี พระราชประสงค์ที่จะให้บทละครของพระองค์ให้ทั้งความรื่นรมย์และหลักธรรมต่าง ๆ แก่ผู้ชมและ ผู้อ่าน จนอาจกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเป็นนักประพันธ์คนแรกในประเทศไทยที่ทรงใช้บทละคร เป็นเครื่องช่วยการศึกษาอบรมจิตใจของพลเมืองซึ่งแสดงถึงพระปรีชาญาณอันล้ำเลิศของพระองค์ ท่าน เพราะการสอนตามวิธีนี้ได้ประโยชน์ถึงสองข้อ คือ ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และอบรม จิตใจของคนดูให้โน้มน้ำวับคิดอันดีงามจากบทละครพระราชนิพนธ์นั้น ๆ พระองค์ทรงเห็นคุณค่า ของการละคร และได้ทรงเป็นผู้ก่อกำเนิดละครพูดในประเทศไทย พระองค์ทรงนำแบบเพลย์ (Play) ของฝรั่งมาเล่นตั้งแต่สมัยยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยาม มกุฎราชกุมาร ทรงขนานชื่อว่า “ละครพูด” และได้แพร่หลายมากขึ้นในสมัยที่พระองค์เสด็จขึ้น ครองราชย์ นอกจากพระองค์จะได้ทรงสนับสนุนละครพูดอย่างดียิ่งแล้ว พระองค์ยังได้ทรงพระ ราชนิพนธ์บทละครพูดไว้เป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งยังได้โปรด ฝึกซ้อมให้และเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรตามคำกราบบังคมทูลทุกครั้ง นอกจากนี้พระองค์ ทรงใช้บทละครแถลงให้ทราบถึงพระบรมราโชบายในการปกครองและทำนุบำรุงบ้านเมืองให้ เจริญขึ้น ทรงใช้หลักในการจัดการแสดงละคร ซึ่งนอกเหนือไปจากเป็นการสื่อสารสัมพันธ์ให้ผู้ชมได้ ทราบพระราชประสงค์แล้ว ยังเป็นการฝึกผู้แสดงและผู้เกี่ยวข้องหลายประการ

พระอัจฉริยภาพอีกประการหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการพระราชนิพนธ์ก็คือ พระองค์ทรงใช้ถ้อยคำธรรมดา เข้าใจง่าย และมีความหมายกว้างขวาง การดำเนินเรื่องไม่สับสน คือเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดก่อนและหลัง ข้อความที่ตัวละครพูด ส่วนมากเป็นประโยคสั้น ๆ และไม่ซับซ้อน นับว่าเป็นลักษณะอันดียิ่งถือเป็นแบบฉบับของบทละคร

พูดที่ดีได้ เพราะการแสดงต้องใช้คำพูดโต้ตอบกันอยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านเป็นที่นิยมของคนทุกชั้น ทุกวัย เพราะอ่านเข้าใจง่าย และจับใจ (เจลา ไชยรัตน์ 2516: 64-65) จนในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการให้บทละครพูดพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านเป็นแบบเรียนในโรงเรียน อาทิ เรื่องหัวใจนักรบ ข้อคิดและคติเตือนใจต่าง ๆ ที่กล่าวอ้างกันในปัจจุบันมีจำนวนไม่น้อยที่ได้จากพระราชนิพนธ์ ซึ่งเป็นข้อสนับสนุนให้เห็นคุณค่าของบทละครพูดของพระองค์ได้เป็นอย่างดี

พระราชกรณียกิจในด้านการประพันธ์และการละครเป็นสิ่งที่ทรงกระทำควบคู่กับพระราชกรณียกิจในการปกครองประเทศ และอาจกล่าวได้ว่าบทพระราชนิพนธ์และการละครที่ทรงนำมาเผยแพร่นี้เป็นเครื่องเอื้ออำนวยในการปกครองประเทศของพระองค์ เพราะบทละครและการละครต่าง ๆ นั้น ถือเป็นเป็นเรื่องของการอบรมโดยสื่อมวลชนที่ทันสมัย คือให้เห็นเอง คิดเอง เลือกลีลาที่ดีเอง บทละครจะสร้างคติสอนใจ ซึ่งเป็นการให้การศึกษาแก่ผู้ชมผู้อ่าน (มล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 54) นอกจากบทละครและการละครจะเป็นเครื่องมือในการให้การศึกษาด้านศีลธรรมแล้วยังจะให้ข้อคิด ทศนคติแบบใหม่แก่ประชาชน ซึ่งจะเป็ นวิธีการอันหนึ่งที่ปลูกฝังเรื่องของความดี ความซื่อ ความกล้าหาญ ความรักชาติ อันเป็นหน้าที่ของบุคคลพึงมีต่อประเทศชาติ และเป็นวิถีชีวิตที่พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสมัยนั้น ๆ และราชดำริ พระราชวิจารณ์ใด ๆ ก็ตามที่ทรงมีต่อสภาพการณ์ และต่อการปฏิบัติ ดังปรากฏในบทละครต่าง ๆ นั้น มีหลายประการที่เป็นความจริง ซึ่งยืนยันมาถึงปัจจุบันอย่างที่คุณสมัยปัจจุบันสามารถศึกษา ยึดถือข้อคิดเห็นในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระองค์มาปฏิบัติได้เหมาะสมกับเวลาในปัจจุบันนี้ (ทิพย์สุนทร นาคชน 2516 : 92) จึงอาจกล่าวได้ว่าการสั่งสอนประชาชนไม่ว่าในเรื่องใดก็ตาม ซึ่งรวมทั้งแนวความคิดทางการเมือง เป็นสิ่งที่ “ทรงประสบผลสำเร็จ” ไม่เพียงแต่ในรัชสมัยของพระองค์ หากแต่ได้เกิดผลมาถึงสมัยปัจจุบันด้วย

สุนันทา โสรจจ์ (2526 : 49 – 137) ได้กล่าวถึงเรื่องละครในสมัยรัชกาลที่ 5 และสมัยต่อ ๆ มา ทั้งชนิด ลักษณะ เรื่องที่เล่น และแนวโน้มในการแต่งบทละคร โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 6 ว่า พระองค์ทรงมีนโยบายจะใช้ละครพูดเป็นสื่อมวลชน จึงเห็นได้ว่าเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นเรื่องนโยบายการปกครองก็มี การทหารก็มี ล้อเลียนความคิดก็มี ดังเช่น ถ้ามีข้าราชการประพฤติดนไป ในทางเสื่อมเสียก็แสดงความประพฤตินั้น ๆ ไว้ในเรื่องเพื่อตักเตือนชี้แจงให้ล้มความคิดนั้นเสีย บางเรื่องก็ปลุกใจให้รักชาติ ป้องกันประเทศ พระองค์ทรงเห็นว่าละครเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจของผู้ดูผู้อ่านให้สูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจลา ไชยรัตน์ (2516 : 44-47) ได้เขียนแสดงความคิดเห็นว่างานบทละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยการศึกษาขัดเกลาอบรมจิตใจของพลเมือง

บทละครพระราชนิพนธ์มีคุณค่าในด้านความบันเทิงใจ บทละครบางเรื่อง ดังเช่น หัวใจนักรบ แสดงลักษณะบุคคลซึ่งมีความรักชาติ รักหน้าที่ และศีลธรรมอันดีงาม แสดงลักษณะของบุคคลทั้งดีและเลวซึ่งให้คติแก่ผู้ดูและผู้อ่าน

ในบทละครพูดเรื่อง หัวใจนักรบ เป็นละครที่มีเนื้อเรื่องทำนองปลุกใจให้รักชาติ ปลุกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรู้จักหน้าที่ของตนเองต่อชาตินั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แสดงให้เห็นถึงลักษณะบุคคลทั้งดีและเลว ในตอนจบเรื่องตัวละครที่เป็นตัวแทนของบุคคลที่ดี เป็นผู้ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมและต่อประเทศชาติ จะเป็นผู้ได้รับความสุข ในขณะที่เดียวกันตัวละครที่ทำความชั่ว ไม่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ก็ได้รับผลตอบแทนในทางตรงข้าม คือ เป็นผู้ได้รับความทุกข์ (เฉลา ไชยรัตน์ 2516 : 46) นอกจากนี้ พระองค์ได้ทรงอาศัย “ปาก” ของตัวละคร เพื่อทรงแถลงแนวพระราชดำริและพระราชวิจารณ์ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติ และความเป็นพลเมืองดีไว้อย่างชัดเจน (ทิพย์สุนเอนทร์ นาคชน 2516 : 78) พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในการประพันธ์บทละครพูดเป็นเลิศ และบทละครพูดเรื่อง หัวใจนักรบ ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของบทละครพูดร้อยแก้ว เมื่อ พ.ศ. 2457 (ม.ล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 176) ทรงเป็นนักประพันธ์คนแรกในสยามที่ใช้บทละครเป็นเครื่องช่วยการศึกษาอบรมจิตใจของพลเมือง จนอาจกล่าวได้ว่าบทละครพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ มีคติสอนใจแฝงอยู่ (เฉลา ไชยรัตน์ 2516 : 64) พระองค์ทรงจินตนาการเกี่ยวกับชาติบ้านเมือง ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นตามเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระองค์ และทรงมุ่งหนักไปในทางปลุกใจให้รักชาติ โดยมีเนื้อเรื่องของบทละครเกี่ยวกับความรักชาติ รักหน้าที่ และทรงเน้นเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติ ตลอดจนความเป็นพลเมืองดี นอกจากนี้พระองค์ยังทรงโน้มน้าวจิตใจของคนไทยทั้งหมดด้วยการสร้างอุดมการณ์แห่งชาติ คือ ไตรภักดิ์ อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ช.โสธร ตู้อทองคำ 2553 : 33)

พระราชกรณียกิจในด้านหนังสือพิมพ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมสร้างความเป็นชาติอย่างจริงจัง โดยผ่านการส่งเสริมวรรณกรรมการเมือง (ช.โสธร ตู้อทองคำ 2552 : 179) การเขียนนิยาย เรื่องสั้น หนังสือพิมพ์ หน้าที่พลเมือง มารยาทผู้ดี สมบัติผู้ดี ทรงอาศัยความสามารถของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพนำเรื่องราวในอดีตมารับใช้การสร้างชาตินิยม โดยเฉพาะในลักษณะที่เป็นประวัติศาสตร์อันรุ่งเรือง วีรกรรมอาจหาญ เก้าแก้วของกษัตริย์ สถาบันกษัตริย์แต่เพียงอย่างเดียวที่จะมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชาติได้ การปลุกความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยในขณะนั้น เพื่อให้ตระหนักถึงภัยของการสูญเสียความเป็นไทยและสร้างภาพผลกระทบที่จะได้รับหากต้องประสบภัยดังกล่าว สถาบันกษัตริย์ที่เคียงความสืบเนื่อง

มาโดยตลอด จึงเป็นภาระของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำที่จะต้องสร้างความชอบธรรมให้กับ
ฐานะของตน (ยุทธพร อิศรชัย 2552 : 212)

หลักการแห่งอุดมการณ์ชาตินิยมดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้
ทรงแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ทรงเผชิญอยู่ได้อย่างชัดเจนที่สุด สิ่งแรกที่ทรง
โต้ตอบ คือ ความนิยมในลัทธิการปกครองอื่นที่มีใ้ราชาธิปไตย เป็นเรื่องของคนมิใช่ “ไทย”
เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับ “ชาติไทย” ประเด็นต่อมาที่ทรงเน้น คือ “ความหมายของชาติไทย”
“รูปแบบความเป็นไทย” และ “หน้าที่ของคนไทย” ทั้งหมดนี้เป็นเนื้อหาที่ทรงปลูกฝังให้คนไทย
ต้องยึดมั่น เพราะมิฉะนั้นจะต้องประสบภัยพิบัติ คือ ถูกกลืนชาติจากชาวจีน และจะทำลาย
“ความเป็นไทย” ใช้อิทธิพลครอบครองแผ่นดิน สิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของบทพระ
ราชนิพนธ์ต่าง ๆ ทางหนังสือพิมพ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงสนพระราชหฤทัยในกิจการหนังสือพิมพ์ตั้งแต่
ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เมื่อทรงอยู่ประเทศอังกฤษทรงออก
หนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกเป็นภาษาอังกฤษ ชื่อ เดอะ สกรีช เออ์ล (The Screech Owl) โดยที่ทรง
พระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ เกือบทั้งฉบับ และทรงแจกจ่ายในหมู่ผู้แวดล้อมใกล้ชิดพระองค์ ซึ่งเป็น
ที่นิยมกันว่า “ทรงกระทำได้ดีพอใช้” (มล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 103) หลังจากที่พระองค์ เสด็จกลับ
จากประเทศอังกฤษไม่นานก็โปรดให้จัดตั้ง “ทวีปัญญาสมาคม” ณ พระราชวังสราญรมย์ เพราะ
พระองค์โปรดการโต้แย้ง ทรงมีพระราชดำริว่าการที่จะทำให้เกิดสติปัญญาได้นั้น จะต้องมีการ
โต้แย้งกัน ดังนั้นกิจกรรมที่สำคัญของสมาคมก็คือ “การโต้ว่าที่” และเพื่อสนับสนุนกิจกรรมนี้จึง
ได้ทรงออกหนังสือพิมพ์รายฉบับหนึ่ง โดยทรงเป็นบรรณาธิการ ได้แก่หนังสือทวีปัญญา เพื่อ
เป็นสนามสำหรับแสดงโวหาร นอกจากจะได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองแล้ว
ยังทรงชักชวนข้าราชการให้ช่วยกันเขียนเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดการใช้
ปัญญาความคิดมากขึ้น นอกจากนี้พระองค์ได้ออกหนังสือพิมพ์อื่นอีก เช่น อัมพะสมัย และเมื่อ
ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ก็ได้ทรงออกหนังสือรายปักษ์ดุสิตสมิธ หนังสือรายวันดุสิตสมัย ดุสิตสักขี
หนังสือพิมพ์รายเดือนสมุทรสาร จดหมายเหตุเสือป่า และจดหมายเหตุของราชนาวิสมาคม เป็นต้น
และในสมัยรัชกาลของพระองค์หนังสือพิมพ์ได้มีบทบาทต่อการปกครองประเทศอย่างจริงจังมากขึ้น
จะเห็นได้จากบทบาทของหนังสือพิมพ์จีนที่พิมพ์เป็นภาษาจีนและพิมพ์เป็นภาษาไทย ได้กลายเป็น
เครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของชาวจีนที่สนับสนุนราชวงศ์แมนจูกับชาวจีนซึ่งสนับสนุน
คณะปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซ็น รัฐบาลไทยโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงใช้
หน้าหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องตอบโต้กับหนังสือพิมพ์จีนเหล่านั้น (พวงร้อย กล่อมเอียง 2516 : 103)
และในขณะเดียวกันพระองค์ก็ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องปลุกใจในหนังสือพิมพ์เพื่อปลุกฝังความรู้สึก

รักษาของประชาชนคนไทยไว้ด้วย พระราชกรณียกิจในด้านนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ที่ลงในหนังสือพิมพ์สมัยนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี (เสวณิต จุลวงศ์ 2549 : 78) พระราช-นิพนธ์ที่ลงตามหนังสือพิมพ์มักจะ เป็นบทความอันเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในทางก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติเป็นส่วนรวม พระองค์ยังทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นทางหนังสือพิมพ์ได้โดยเสรี มิได้ทรงถือโทษต่อผู้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งแต่ประการใด นอกจากนี้จะทรงสนับสนุนหนังสือพิมพ์โดยตรงแล้ว ยังทรงสนับสนุนหนังสือพิมพ์อื่น ๆ โดยอ้อมอีกด้วย กล่าวคือ พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทความ กวีนิพนธ์ บทละคร ลงหนังสือพิมพ์อื่น ๆ เป็นประจำ ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงศึกษาจากประเทศอังกฤษ “จึงไม่โปรดที่จะให้มีการปิดปากหนังสือพิมพ์” (มัทนา เกษกมล 2517 : 85) ทรงเปิดเสรีภาพแก่นักหนังสือพิมพ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อประชาชนจะได้รู้จักแสดงความคิดเห็นที่ถูกควรตามระบอบประชาธิปไตย เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในขณะที่ยังไม่พร้อม อาจจะทำให้เกิดอันตรายใหญ่หลวงต่อประเทศ นอกจากนี้จะมีพระบรมราชานุมัติให้มีการออกหนังสือพิมพ์จำนวนมากมาย และหนังสือพิมพ์สามารถแสดงความคิดเห็น ได้อย่างเสรีแล้ว พระองค์ยังเข้ามามีส่วนร่วมในวงการหนังสือพิมพ์อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะในแง่ของการเป็นผู้สอนนักหนังสือพิมพ์การปะทะคารมกับนักหนังสือพิมพ์ หรือคอลัมน์นิสต์หลายฉบับที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ทรงมีน้ำพระทัยที่ไม่ถือเป็นเรื่อง โกรธเค้น ทรงข้ามพระองค์กลับมามองว่าการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมาเป็นการช่วยแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการปกครองบ้านเมืองอีกด้วย

กรณีหนึ่งที่เห็นได้ชัด คือ ครั้งหนึ่งได้ทรงชักชวนประชาชนให้เรียไรเงินซื้อเรือรบเอาไว้ป้องกันประเทศ ได้มีผู้เขียนคัดค้านพระองค์อย่างรุนแรงในหนังสือพิมพ์ไทย บุคคลที่ได้ตอบกับพระองค์นี้ใช้นามปากกาว่า “หุ่นดำ” และนามจริงคือ นายพลเรือตรี พระยาวิญญ์สุนทร เจ้ากรมพระธรรมนูญทหารเรือ แทนที่จะทรงถือโทษกลับทรงพระราชทานตราทูลเชิญจอมเกล้าแก่พระยาวิญญ์สุนทร และทรงตรัสกับพระยาวิญญ์สุนทร

“..นี่แสดงว่าข้ามิได้พกโทษหรือพยาบาทเจ้าในการที่ว่าเจ้าเขียนหนังสือเล่นงานข้า แต่ข้าถือว่าเจ้าได้ช่วยข้าแสดงความคิดเห็นในการปกครองบ้านเมืองเพื่อให้ดำเนินไปด้วยดี ข้าขอขอบใจ”.

นายรองเล่ห์อาวุธ มหาเด็ก ได้ทูลถามความคิดเห็นของพระองค์ในเรื่องนี้ว่า ก็เคยกริ้วพระยาวิญญ์ที่เขียนเป็น “หุ่นดำ” เล่นงานพระองค์ แล้วเหตุใดจน “หุ่นดำ” จึงได้พานทอง ทรงมีพระราชดำรัสตอบว่า

“เสยเจ้ายังไม่รู้อะไร คนเรานั้นต้องแยกหน้าที่กันให้ออกให้ได้สิวะ บางที่ข้ากำลังจุนที่มีคนมาขัดคอมันก็พลุ่งขึ้นมา แต่เมื่อเขาก็เป็นคนไทย เป็นนักกฎหมาย เป็นเบรียญ เขาได้บวชได้เรียนมากก็ย่อมจะรู้จักรับผิชอบชั่วดี ข้าก็นึกว่าเขาคงหวังดีต่อชาติอย่างเดียวกับข้า เขามีความคิดเห็นอย่างไรก็นึกว่าของเขาถูก เขาก็พูดออกมาอย่างเปิดเผย อย่างนี้ข้าชอบ ดีกว่าไปแอบซุบซิบต่อเรื่องอย่างอ้ายพวกที่ชี้ขลาดตาขาว มือไม่พายเอาตีนราน้ำ คนเขียนหนังสือพิมพ์ข้าเห็นว่าเขามีสปิริต ดีกว่าพวกต่อหน้าว่ามะพลับปลับหลังว่าตะโก ซึ่งเชื่อไม่ได้ ไม่จริงใจกับใคร อีกอย่างการเขียนหนังสือก็เป็นเกมชนิดหนึ่งอย่างเล่นบิลเลียดหรือเทนนิส เราต้องมีคู่เล่นที่มีมือทัดเทียมกันถึงจะสนุก ถ้าไปโดนมืออ่อน ๆ ข้าแล้วก็หมดสนุกหมดรส เลิกดีกว่า” (ม.ล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 103-104)

หนังสือพิมพ์ในสมัยของพระองค์จึงมีกิจการแพร่หลายเป็นอันมาก และเป็นสถาบันที่แสดงความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งได้วิพากษ์วิจารณ์ระบบการปกครองการทำงานของข้าราชการอย่างกว้างขวางจนถึงกับเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง (มัทนา เกษกมล 2517 : 84) **ทรงสนับสนุนการละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงสนับสนุนการละครอีกทางหนึ่งด้วยการทรงเผยแพร่กิจการละครไปยังหัวเมือง กล่าวคือ เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ครั้งแรกใน ร.ศ.128 นั้น พระองค์ได้ทรงจัดการแสดง “หัวใจนักรบ” ที่จังหวัดสงขลา (ทิพย์สุนทร นาคธน 2516 : 87) สิ่งที่ยืนยันว่าพระองค์ทรงสนับสนุนการละครทั้งในกรุงเทพฯ และตามหัวเมืองทั่วไปก็คือ “หมายเหตุของบทละคร พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ฉบับที่ 71 เดือนเมษายน – พฤษภาคม พ.ศ. 2463 หน้า 66” ทรงบันทึกไว้ว่า

“...ผู้ใดปรารถนาจะเล่น ขอให้อนุญาตมายัง “ศรีอยุธยา” ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ จะยินดีอนุญาต ถ้าปรารถนาจะขออนุญาตเช่นนี้ โปรดส่งจดหมายมายังหม่อมเจ้าคุณภากร กรมราชเลขาธิการในพระองค์ กรุงเทพฯ...”

ดังนั้นพระราชประสงค์ของพระองค์ที่จะทรงใช้การละครเป็นเครื่องมือในการสอนการเมืองโดยทางอ้อมให้แก่ประชาชนที่ยังไม่เข้าใจเรื่องการเมืองแต่อย่างใดเลย (ม.ล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 57) หรือที่ทรงมุ่งให้การแสดงละครเป็นวิธีการสอนประชาธิปไตยแก่ผู้ร่วมแสดง เพื่อให้ทุกคนรู้จักทำหน้าที่ในตำแหน่งตัวละครให้ดีที่สุด โดยไม่คำนึงถึงฐานะนอกการแสดง (ม.ล.ปิ่น มาลากุล 2535 : 58)

1.2 พระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชนิยม หมายถึง ความชอบส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์ พระราชนิยมเป็นมิติหนึ่งที่ส่งผลต่อแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกฝังความรักชาติ และให้คนไทยรู้จักหน้าที่ของตนเองต่อชาตินั้น พระองค์

ทรงโน้มน้าวจิตใจของคนไทยด้วยการสร้างอุดมการณ์แห่งชาติ คือ ไตรภักดิ์ อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธโรธร ตู๋ทองคำ 2553 : 33)

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้ไปศึกษาต่างประเทศ ทรงได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษเป็นเวลา 9 ปี และยังเสด็จไปประเทศต่าง ๆ ในยุโรปอีกหลายประเทศ ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ ในตะวันตกอย่างถ่องแท้ ทำให้พระองค์มีความชื่นชมในวัฒนธรรมต่าง ๆ ของยุโรปอย่างมาก โดยเฉพาะวัฒนธรรมของอังกฤษซึ่งนำไปสู่การซึมซับ ในระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ อันเป็นผลทำให้พระองค์ทรงมีพระจริยวัตรบางประการเป็นแบบตะวันตกมากกว่าไทย โดยเฉพาะพระราชานิยมที่ส่งผลต่อแนวความคิด คือ พระราชานิยมในเรื่องละคร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงโปรดละครมากไม่ว่าจะประทับประจำอยู่ที่ใดก็จะมีโรงละคร ณ สถานที่พระองค์ประทับด้วยเสมอ (ทิพย์สุนทร นาคชน 2516 : 61-62) นอกจากนั้นแล้วทรงโปรดนำเอาบทและแบบอย่างการแสดงของชาวตะวันตกมาดัดแปลงเป็นละครไทย เช่น ละครพูดและละครพูดสลักคำ ความโปรดปรานละครของพระองค์มิได้โปรดเป็นเพียงผู้สนับสนุนหรือผู้ชมละครเท่านั้น แต่ยังโปรดที่จะทรงแสดงเองด้วย และโปรดให้เจ้านายภายในชั้นสูงอันได้แก่พระองค์เจ้าวิภาเทวีซึ่งเป็นพระคู่หมั้นร่วมแสดงด้วย ในระยะแรกแสดงที่รโหฐานบุคคลภายนอกไม่มีโอกาสได้ชม ต่อมาพระองค์ออกทรงละครในที่สาธารณะ เพื่อเก็บเงินบำรุงกองเสือป่าที่พระองค์ได้ทรงจัดตั้งขึ้น (ชลดา เรื่องรักย์ลิขิต 2548 : 110)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระราชานิยมทางด้านวรรณกรรมสร้างความเป็นชาติอย่างจริงจัง โดยผ่านการส่งเสริมวรรณกรรมการเมือง (ธโรธร ตู๋ทองคำ 2552 : 179) ปรากฏจากคำบันทึกของหมื่นอมรรตุนารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช) ข้าราชการบริพารท่านหนึ่งในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้บันทึกเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจประจำวันของพระองค์ไว้ดังนี้

“..เวลาเริ่มทำงานที่พระองค์ทรงพระอักษรนั้นก็หลังจากตื่นบรรทมตอนเช้า แต่คำว่าเช้าที่นี่เป็นเวลาล่วงเช้า 11.00 น. ถึงเที่ยงวัน เพราะพระองค์จะเริ่มบรรทมเมื่อเวลาจวนสว่างเป็นประจำ ทรงใช้เวลากลางคืนเป็นเวลากลางวันอยู่เช่นนี้จนเคยชิน เพราะถือเป็นประจำแต่โบราณว่าเวลาที่ไฟร่ฟ้าแผ่นดินนอนหลับกันเป็นสุขสบายนั้น เป็นเวลาที่ราชศัตรูจะฉวยโอกาสเข้าประหัตประหาร ฉะนั้นเมื่อตื่นจากบรรทมนั้นแล้วก็ใช้เวลาตรงเสวยตามปกติ พอเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ใช้โต๊ะทรงพระอักษรเป็นที่ทรงพระสำราญไปจนถึงเวลา 15.00 น. แปลว่าได้มีโอกาสในตอนนี้อย่างน้อย 3 ชั่วโมง ครั้นแล้วจึงเสด็จไปประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน..... หลังจากเสวยในระยะนี้แล้วก็เป็นเวลาที่อากาศซักจะเย็นลง พระองค์จะทรงใช้เวลาในตอนนี้อย่างเหมาะสมกับสถานที่ซึ่งเสด็จไปประทับอยู่ เช่น ถ้าเป็นในพระบรมมหาราชวัง บางทีก็จะเสด็จลงทรงกีฬาบ้าง ประพาส

ทางรถยนต์บ้าง หรือไม่ก็กลับเข้าทรงพระอักษรต่อไปอีกจนถึงเวลาเสวยกลางวัน คือประมาณ 21.00 น. ถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะทรงมีเวลาทรงพระอักษรตอนนี้ไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมง..... จากการเสวยแล้วจึงจะเป็นเวลาที่ทรงหยุดพักผ่อนระยะหนึ่ง มักไม่ค่อยทรงพระอักษรในตอนนี้ แต่จะทรงใช้เวลาในการซ้อมละครบ้าง โขนบ้าง..... ถ้าการเสด็จแปรพระราชฐานเป็นพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม จะทรงใช้เวลาเหล่านี้ไปในการซ้อมรบเป็นส่วนมาก รวมความแล้วเวลาด่วนใหญ่ที่ทรงใช้ไปในวันหนึ่ง ๆ นั้นก็จะเป็นที่โต๊ะทรงพระอักษรแทบทั้งสิ้น พระองค์มิได้ปล่อยเวลาให้ผ่านไปเปล่า แม้จนกระทั่งเวลาที่เสด็จลงทรงพระบังคนหนัก ก็จะประทับทอดพระเนตรนิยายสารฉบับภาษาอังกฤษชื่อ PUNCH คือหนังสือประเภทตลกขบขันเป็นการประจำ

....ทรงพระอักษรเป็นเวลานาน ๆ ตั้งคร่าวหลาย ๆ ชั่วโมง มิได้ลุกขึ้นเสด็จพระราชดำเนินไปโน่นไปนี่บ้างเลย จึงไม่มีทางได้เอนพระวรกายให้หายเมื่อยขบอย่างปुरुชนธรรมดาสามัญทำกัน ไข้แต่เท่านั้นพระองค์จะทรงหมกมุ่นแต่เรื่องการทรงพระอักษรลงบนแผ่นกระดาษ แม้จะมีเสียงอีกทีก็อะไรมารบกวนอยู่ใกล้ที่ประทับซึ่งทรงพระอักษรอยู่นั้น มิได้ทรงแสดงอะไรออกมาแต่ประการใด

มหาดเล็กผู้มีหน้าที่รับใช้อู่ใกล้ชิดจนเคยชินย่อมทราบกันทั่วไปว่า ขณะพระองค์ทรงเครื่องครีดยู่กับงาน งาน งาน เขียนหนังสือวันแล้ววันเล่า โดยมีได้เคยทรงหยุดงานที่พอพระราชหฤทัย สิ่งนี้แม้ข้าราชการทุกกระทรวง ทบวง กรมจะมีการหยุดทำงานกันวันเสาร์-วันอาทิตย์ ใคร ๆ เขาก็หยุดทำงานกันหมดทุกแห่ง ไม่มีหนังสือราชการตามปกติขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย แต่พระองค์มีงานพิเศษที่จะต้องทำเป็นอันมาก นั่นคืองานพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ที่ทรงทำค้างมาจากวันก่อน ๆ ยิ่งวันไหนเป็นวันที่มีพระราชพิธีต้องซึ่งเป็นเวลาที่จะต้องเสด็จตอนเช้าด้วยแล้ว วันนั้นก็จะถูกลดเวลาบรรทมตามปกติให้น้อยชั่วโมงลง

....มีพระทัยจดจ่ออยู่กับงานเขียนหนังสือ พอทรงจับงานหนังสือเข้าเมื่อใด ก็ทรงลืมอะไร ๆ ทั้งหมด เปรียบเสมือนเข้าสู่ภวังค์นั้น....

คราวนี้ถึงคราวเสด็จไปพักผ่อนตามต่างจังหวัด ใคร ๆ ก็คงจะพากันเข้าใจว่าพระองค์จะหยุดการทรงพระอักษรลงบ้าง แต่เปล่าเลย กลับรับสั่งให้ขนเอาเครื่องทรงพระอักษรทุกอย่างตามเสด็จไปด้วย เช่น การเสด็จประพาสที่พระราชวังบางปะอิน พอเสด็จไปถึงตำหนักที่ประทับแล้วก็จะประทับเพลินอยู่กับโต๊ะทรงพระอักษรเหมือนดังที่ทรงปฏิบัติอยู่ในกรุงเทพฯ.....บางครั้งก็ได้เสด็จออกไปตากอากาศชายทะเล เช่น ที่หาดเจ้าสำราญและพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ก็มีได้เสด็จออกไปไหนไกลจากพระตำหนัก คงประทับอยู่ที่พระตำหนักแล้วทรงพระอักษรเป็นงานประจำ

พระองค์ทรงหมั่นแต่งงานหนังสือเช่นนี้ทุกวันทุกคืนแม้แต่เวลาประจวบ หมอห้ามไม่ให้ลุกจากพระที่ ก็ทรงรำคาญเพราะขาดการทรงพระอักษรเป็นงานประจำอยู่ทุกวัน

.....ลายพระหัตถ์นั้นเป็นลำดับเดียวกันไปหมดตั้งแต่เริ่มต้นไปจนจบ ทรงเขียนออกมาตัวตรง ๆ อยู่เสมอ เนื่องจากที่ทรงพระอักษรอยู่มากเป็นประจำ จนมองเห็นด้วยตาชัดว่า พระหัตถ์ขวานั้นใหญ่กว่าพระหัตถ์ซ้าย

ส่วนเมื่อจะทรงแต่งบทละครเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ดี ก็จะใช้สมุดที่จัดไว้นี้ดำเนินงานจนแล้วเสร็จโดยไม่มีต้นร่างก่อนเลย คำใดที่ผิดหรือตกหล่นก็ขีดฆ่าเป็นระเบียบ บางเรื่องก็แก้คำด้วยหมึกสีแดงเพื่อให้แลเห็นถนัดชัดเจน บางเรื่องเขียนไปแล้วก็กลับมาทรงตรวจใหม่ พบว่าไม่เป็นที่พอพระราชหฤทัยไปบางส่วนบางตอน ก็จะทรงนำเอากระดาษชิ้นใหม่ ๆ ที่เก็บสำรองไว้ ทากาวปะทับลงที่ส่วนนั้นโดยเฉพาะ แล้วเขียนข้อความลงไปบนนั้น... การเขียนเสียยอมเป็นของธรรมดา ถ้าเสียทั้งแผ่นก็ทรงฉีกทิ้งไป แต่ถ้ายังมีส่วนคืออยู่ข้าง เช่น ประมาณ 1 ใน 4 ของแผ่นข้าง ครึ่งแผ่นข้าง ก็ทรงตัดหรือฉีกแผ่นนั้นออกจากเล่ม ทั้งนี้คงไม่มีใครคาดคิดออกว่า ส่วนที่ดีที่เหลืออยู่นั้นจะทรงตัดเก็บไว้สำหรับใช้ต่อไปอีก ก็จะเป็นทั้งกระดาษที่ทรงนำไปใช้ปะและกระดาษสำหรับทดเลขหรือร่างอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ความมัธยัสถ์ละเอียดประณีตของพระองค์นั้นแสดงให้เห็นแจ่มชัดว่า แท้จริงมิได้ทรงสุรุ่ยสุร่ายดังที่คนภายนอกเข้าใจกัน” (จมีนอมรรุณารักษ์ 2511 : 18-29)

พระองค์ทรงมีพระราชดำริว่า ความรักชาติต้องเริ่มจากรักในหมู่คณะของตน พระองค์ทรงใช้คำว่า Esprit de Corps (มีทนา เกษกมล 2517 : 91) หรือที่เรียกว่าจิตวิญญาณของคณะ คือ การเห็นประโยชน์ของหมู่คณะเป็นสำคัญซึ่งหมายถึงความรักชาติ ดังนั้นทรงเห็นว่าชาติไทยจะต้องเตรียมพร้อมระมัดระวังภัยที่จะเกิดขึ้นจากการรุกรานของชาวต่างชาติในแนวทางต่าง ๆ ถึงแม้จะยังไม่มีความเสี่ยงเกิดขึ้น พระองค์ทรงตักเตือนให้คนไทยอย่าได้นิ่งนอนใจว่าบ้านเมืองสงบสุขไม่มีอันตรายใด ๆ ต้องเตรียมพร้อมอยู่เสมอ ในบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้หนุนเนื่องกันแสดงความหมายของความเป็นชาติ ประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์กับชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระมหากษัตริย์คือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลปกป้องให้ชาติมั่นคงปลอดภัยและเจริญรุ่งเรือง ขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจที่ยึดเหนี่ยวคนในชาติเข้าไว้ด้วยกัน ตลอดจนเป็นขวัญกำลังใจให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและความสุขในการดำเนินชีวิต กล่าวได้ว่าพระมหากษัตริย์คือหัวใจสำคัญของความเป็นชาติ พระราชนิพนธ์ในบทพระราชนิพนธ์จึงมุ่งเสนอให้เห็นการดำเนินพระบรมราโชบายในการสร้างชาติของพระองค์ มุ่งเสนอให้ประชาชนรับรู้ความเป็นชาติในเชิงที่เป็นสถาบันประกอบไปด้วย ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ โดยนำเสนอว่า พระมหากษัตริย์ อยู่ในฐานะผู้นำและเป็นสัญลักษณ์ของ

ความเป็นชาติ นอกจากนั้นพระองค์ทรงดำเนินพระบรมราโชบายที่มุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังความรักชาติ การป้องกันภัยที่จะบังเกิดกับชาติ การนำประเทศเข้าสู่สังคมนานาชาติในฐานะที่เท่าเทียมกับอารยประเทศ (อัญชลี ภูษะกา 2553 : 121)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ มีพระราชประสงค์ที่จะอธิบายให้ประชาชนมีความเข้าใจเรื่องความเป็นชาติที่ชัดเจนและตรงกัน พระองค์ทรงอธิบายความหมายของ “ชาติ” ไว้ว่า

คำว่า “ชาติ” นี้ตามศัพท์เดิมแปลว่า ตระกูลอุปประเภทแห่งบุคคล เช่น ชาติพราหมณ์ คือตระกูลที่เป็นนักบุญติดต่อกันหลาย ๆ ชั่วคน ชาติกษัตริย์ คือตระกูลที่เป็นนักรบตามกัน ดังนี้ เป็นต้น “ชาติ” ก็แปลตรง ๆ ว่า กำเนิดเท่านั้น..ต่อมาภายหลังไทยเราจึงมาใช้เรียกคนชนที่อยู่ร่วมกันว่า “ชาติ” ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ผิด เพราะคน “ชาติไทย” ก็คือเกิดเป็นไทยเกิดในหมู่บ้านที่เรียกนามตนว่า “ไทย” (อัญชลี ภูษะกา 2553 : 331)

พระองค์ทรงพระราชดำริว่า พระมหากษัตริย์คือสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ พระมหากษัตริย์เป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าชาตินั้น ๆ เป็นชาติที่มั่นคงและเป็นชาติที่มีสง่าราศีเป็นที่นับถือแก่ชาติอื่น ๆ นอกจากนั้นพระองค์ยังแสดงให้เห็นหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์ ชาติ และประชาชน โดยเปรียบเทียบการเดินทางเรือในท้องทะเล ชาติบ้านเมืองเปรียบเหมือนเรือ พระราชาธิบดีคือนายเรือ ประชาชนคือผู้ทีไปด้วยกันในเรือลำนั้น

“ท่านกับข้าพเจ้าเหมือนอยู่ในเรือลำเดียวกัน จะเอาตัวออกหากจากกันไม่ได้ ไม่มีทางที่จะหลีกกันไปได้พ้นแล้ว ถ้าจะล่มจมก็ล่มด้วยกัน ถ้าจะรอดก็รอดด้วยกัน ท่านกับข้าพเจ้ามาตั้งใจพร้อมกันเสียเถิดว่า เราจะพยายามพาชาติของเราไปให้ตลอดห้วงมหาสมุทร” (ทิพย์สุนทรอนันมบุตร 2531 : 50-51)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงมีพระราชนิมิตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม ทรงเน้นพระราชดำริว่าประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาของชาติไทยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความเป็นปึกแผ่นของคนภายในชาติพร้อม ๆ กับเน้นบทบาทความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย พระมหากษัตริย์มีหน้าที่ในการเป็นผู้นำในการนำชาติให้อยู่รอดปลอดภัยและมีความรุ่งเรือง ส่วนประชาชนในชาติก็มีหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมั่นและให้ความร่วมมือกับผู้นำเพื่อจะได้ช่วยกันนำพาชาติไปสู่ความเป็นปึกแผ่น ดังนั้นความเป็นชาติที่มั่นคงจึงเกิดจากการร่วมมือร่วมใจกันของทั้งผู้นำและผู้ตามที่ต่างก็ทำหน้าที่ของ กล่าวได้ว่า พระองค์ทรงเน้นความเป็นชาติอยู่ที่ความรักชาติ ความเลื่อมใสและยึดมั่นในหลักศาสนาและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ทั้งสามองค์ประกอบมีลักษณะเป็นสถาบันในเชิงสัญลักษณ์ ทั้งนี้แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระองค์ได้ปรากฏในบทละครพระราชนิพนธ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมการเมืองเพื่อใช้ในการปลูกใจให้คนไทยรักชาติ

จากการที่พระองค์ทรงเป็นปราชญ์ทางอักษรศาสตร์ ประกอบกับแนวพระราชดำริที่ว่า การที่ประเทศจะมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาตินั้น ประชาชนจะต้องมีอุดมการณ์และสำนึกอันใหม่ (New Spirit) ซึ่งจะเป็นพลังช่วยกระตุ้นให้ประชาชนกระทำการต่าง ๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้า (มัทนา เกษกมล 2517 : 68) พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมการเมืองซึ่งเป็นบทละครพูดเรื่อง *หัวใจนักรบ* กระตุ้นเตือนให้คนไทยเกิดความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นต้น (ยุพเรศ มลิติกาน 2545 : 29)

อนึ่ง เมื่อได้ศึกษาถึงบทละครพระราชนิพนธ์ *หัวใจนักรบ* จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงมีแนวความคิดชาตินิยม “ความเป็นไทย” ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นหัวใจ จะส่งผลให้เกิดความสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ “คนไทย” ทั้งประเทศ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของความจงรักภักดีและความสามัคคี ทรงปลุกฝังให้คนไทยเกิดความรักชาติตามที่ปรากฏในบทละคร *หัวใจนักรบ*

ดังนั้นในการศึกษาเรื่อง การปลุกฝังความรักชาติในบทละคร *หัวใจนักรบ* จึงควรได้ศึกษาและวิเคราะห์ตามหัวข้อ ดังนี้

1. แนวความคิดในการปลุกฝังความรักชาติตามที่ปรากฏในบทละคร *หัวใจนักรบ*
2. กลวิธีในการปลุกฝังความรักชาติตามที่ปรากฏในบทละคร *หัวใจนักรบ*
3. ปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลุกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1. แนวความคิดในการปลุกฝังความรักชาติในบทละคร *หัวใจนักรบ*

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่อง *หัวใจนักรบ* ขึ้นในปี พ.ศ. 2456 หลังเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ 3 ปี เพื่อตอบสนองและสนับสนุนกิจกรรมสำหรับปลุกใจคนไทย คือ กองเสือป่า ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 บทละครพระราชนิพนธ์ *หัวใจนักรบ* นับว่าเป็นบทละครที่เป็นเลิศในด้านบทละครพูดในเชิงปลุกฝังให้รักชาติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บทละครเรื่องนี้เน้นถึงกิจการของเสือป่าและลูกเสือในการแสดงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของความจงรักภักดีและความสามัคคี สืบเนื่องจากครั้งเมื่อพระองค์ทรงจัดตั้งกองเสือป่าและลูกเสือขึ้นมาแล้ว ในระยะแรกประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญ ความจำเป็น และคุณประโยชน์ของกิจการทั้งสองมากนัก พระองค์จึงทรงอาศัยบทละครเรื่องนี้เป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนยอมรับกิจการเสือป่าและลูกเสือ

เนื้อเรื่องย่อบทละครพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ

ภาพที่ 1.1 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงร่วมแสดงเป็น นายหมวดโท หลวงมณีราษฎร์บำรุง ละครเรื่องเสือป่ามณฑลหัดสินบุรี

ละครพูด หัวใจนักรบ เป็นหนึ่งในสามบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่วรรณคดีสโมสรได้ประกาศยกย่องว่าเป็นหนังสือแต่งดีในประเภทบทละครพูด ส่วนอีกสองเรื่องที่วรรณคดีสโมสรยกย่องนั้นคือ พระนลคำหลวง เป็นยอดแห่งบทประพันธ์คำฉันท์ และมัทนะพาธา เป็นยอดแห่งบทละครพูดคำฉันท์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่อง หัวใจนักรบนี้ขึ้นใน พ.ศ. 2456 เปิดฉากการแสดงขึ้นเมื่อพระภิรมย์วรารกร ข้าราชการบำนาญแห่ง มณฑลหัดสินบุรี ผู้มีความชิงชังทั้งเสือป่าและลูกเสือ เพราะเห็นว่าเสือป่าและลูกเสือนั้นเป็นกองกำลังที่หาประโยชน์ใด ๆ มิได้ ออกมาพบว่า นายสวัสดิ์บุตรชายคนเล็กเตรียมตัวจะไปสมัครเป็น ลูกเสือ จึงออกคำสั่งห้าม ในขณะที่เดียวกันก็ห้ามอุไร ธิดาของตนคบค้าสมาคมกับหลวงมณีราษฎร์บำรุง ซึ่งเป็นผู้บังคับหมวดเสือป่า แต่กลับเห็นดีเห็นงามรักใคร่เอ็นดูนายสวายนบุตรชายคนกลางที่เป็นคน อ่อนแอ รักความสะอาดสบายและแอบคบชู้อยู่กับนางเนี้ยผู้เป็นอนุภรรยาของตน และในเวลา เดียวกันนั้นเองนายชุ่นเบ็งซึ่งเป็นพี่ชายของเนี้ยก็ได้ปลอมจดหมายเรียกตัวนายสวายนบุตรชายคนโต ของพระภิรมย์วรารกรที่ถูกเกณฑ์เป็นทหารให้กลับมาบ้านด้วย เมื่อนายสวายนข้าราชการทหารกลับ มาถึงบ้านเพราะเข้าใจว่าพระภิรมย์วรารกรป่วยหนักนั้น ประจวบกับเวลาที่เข้าศึกยกกำลังเข้ามา

รุกรานมณฑลหัตดินบุรี และผู้บังคับกองเสือป่าซึ่งนำกำลังเข้าด้านทานกลับต้องเสียชีวิตลง หลวงมณिरายณ์บำรุง ผู้บังคับหมวดจึงต้องรับหน้าที่ผู้บังคับกองเสือป่าแทน หลวงมณिरายณ์บำรุงตระหนักว่าจำจะต้องรับมือกำลังไปป้องกันรักษาสะพานข้ามลำน้ำซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ มิให้ทหารข้าศึกแย่งชิงหรือทำลายลง ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้เป็นเส้นทางลำเลียงพลของกองทหารที่จะยกตามมภายหลัง นายสวิงเมื่อทราบความจริงว่าถูกหลอกให้กลับมาบ้าน จึงได้รับอาสาที่จะนำข่าวจากหลวงมณिरายณ์บำรุงไปส่งให้ผู้บังคับกองทหารที่แนวหลังเพื่อเป็นการทำดีได้โทษหนีทหารแต่ยังมีพันที่จะก้าวพ้นสวนหลังบ้านนายสวิงก็ถูกลอบยิงเสียชีวิต นายสวัสดิ์จึงอาสาใช้วิชาลูกเสือที่ร่ำเรียนมาเล็ดลอดออกไปส่งข่าวแทน เมื่อพระภิรมย์วรารกรต้องเสียนบุตรชายคนโตไปอย่างกระทันหันต่อหน้าต่อตา กอปรกับการได้เห็นข้าศึกเข้ามารุกรานบ้านเมืองของตน พระภิรมย์วรารกรจึงได้จับปืนขึ้นยิงต่อสู้กับทหารข้าศึก แต่เนื่องจากกระสุนนั้นเป็นการละเมียดขีตกลองนานาชาติว่าด้วยการสงครามที่อนุญาตแต่เฉพาะทหารหรืออาสาสมัครที่มีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจนและมีระเบียบที่มองเห็นชัดได้แต่ไกลเช่นเสือป่าหรือลูกเสือเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้จับอาวุธขึ้นสู้รบในฐานะผู้กระทำสงคราม ดังนั้นการที่พระภิรมย์วรารกรซึ่งเป็นพลเรือนมาจับอาวุธขึ้นสู้ข้าศึกจึงไม่อยู่ในฐานะผู้กระทำสงคราม ดังนั้นการที่พระภิรมย์วรารกรซึ่งเป็นพลเรือนมาจับอาวุธขึ้นสู้ข้าศึกจึงไม่อยู่ในฐานะผู้กระทำสงคราม เมื่อกองทหารข้าศึกบุกเข้ามาถึงเรือนของพระภิรมย์วรารกร ผู้บังคับกองทหารข้าศึกจึงออกคำสั่งให้จับกุมและเตรียมนำตัวพระภิรมย์วรารกรไปประหารชีวิตในฐานะเป็นอาชญากรสงคราม แต่ภายหลังจากที่มีการสอบสวน พระภิรมย์วรารกรได้แสดงให้เห็นว่า การที่จับปืนขึ้นสู้เพื่อปกป้องบ้านเกิดนั้นเป็นหน้าที่ของชาวไทยผู้รักชาติบ้านเกิดทุกคน จึงได้รับความเห็นใจจากผู้บังคับกองทหารข้าศึก ยกเว้นโทษประหารให้ แต่นายสวาย บุตรชายคนกลางของพระภิรมย์วรารกรซึ่งกลัวตายได้บอกความลับเกี่ยวกับกำลังทหารที่จะยกมาออกมาด้านทานผู้บังคับกองทหารข้าศึกจึงปล่อยตัวนายสวายไปตามที่ได้ลั่นวาจาไว้ และเมื่อเนี้ยซัวร์กขตามนายสวายไปด้วย ผู้บังคับกองทหารข้าศึกก็ไม่ขัดข้อง แต่นายซุ่นเบ็ง พี่ชายของเนี้ย ซึ่งแสดงตนเป็นไส้ศึกให้แก่กองทหารข้าศึกและได้ลอบยิงนายสวิงข้างหลังนั้น ผู้บังคับกองทหารข้าศึกเห็นว่า การกระทำของนายซุ่นเบ็งนั้นเป็นการฆาตกรรมผู้ที่ไม่มีทางต่อสู้ จึงมีคำสั่งให้นำนายซุ่นเบ็งไปประหารชีวิตต่อมากองทหารซึ่งได้รับข้อมูลลับที่นายสวัสดิ์ได้เล็ดลอดนำไปส่งให้ยกกำลังมาถึงและสามารถจับไล่ข้าศึกพ้นไปจากมณฑลหัตดินบุรีได้แล้ว พระภิรมย์วรารกรซึ่งรอดชีวิตมาได้มีสำนักถึงหน้าที่ของนักรบที่พร้อมจะสละชีวิตเลือดเนื้อเป็นชาติพลีและตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการเป็นเสือป่าและลูกเสือ จึงเปลี่ยนใจและขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกเสือป่า และจบการแสดงลงในฉากที่หลวงมณिरายณ์บำรุงบอกลาอุไร ไปทำหน้าที่เสือป่านักรบอาสาสมัครช่วยกองทหารรุกไล่ข้าศึกที่ยกมาย่ำยีมณฑลหัตดินบุรี

นอกจากจะทรงแสดงให้เห็นถึงบทบาทของเสือป่าและลูกเสือในฐานะกองกำลังรักษาบ้านเมืองที่ต้องช่วยกันปกป้องรักษาดินแดนในยามที่ข้าศึกยกเข้ามารุกรานแล้ว ในบทละครเรื่องนี้ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์ข้อเตือนใจที่สำคัญไว้ตอนหนึ่ง เป็นบทพูดของขุนเบ็งก่อนที่ข้าศึกจะยกกำลังเข้ามารุกรานมณฑลหัตถ์คินบุรีว่า “ได้ข่าวว่าข้าศึกกำลังจะยกมาจากช่องฮอย” คำว่า “ช่องฮอย” นี้ นักเรียนเก่ามหาดเล็กหลวง ม.ล.ปิ่น มาลากุล อดีตนักเรียนมหาดเล็กรับใช้ผู้เคยรับใช้ใกล้ชิดกับเบื้องพระยุคลบาทได้เล่าไว้ว่า เมื่อได้ดูละครเรื่องหัวใจนักรบนี้ ผู้ชมต่างก็ไม่ทราบว่ ช่องฮอยนั้นอยู่ที่ไหน ต่างก็คิดกันไปว่า ช่องฮอยนั้นน่าจะเป็นนามสมมติเช่นเดียวกับมณฑลหัตถ์คินบุรีที่เป็นเมืองสมมติในพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง จนวันหนึ่งท่านผู้เล่าได้ค้นพบพระราชนิพนธ์เข้าเรื่องหนึ่งในพระราชนิพนธ์นั้นแล่นเกล้าฯ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า ฝรั่งเศสมีอาณานิคมชื่อ “อาณาจักรมังกรทอง” อยู่ในอินโดจีน โดยอาณาจักรมังกรทองนั้นประกอบด้วยดินแดน 3 ส่วน คือ

ภูเขาสูง	คือ ลาว (เพราะดินแดนลาวอุดมไปด้วยเทือกเขาสูง)
แม่น้ำเขียว	คือ กัมพูชา (เพราะมีที่ราบลุ่มริมแม่น้ำโขงที่อุดมไปด้วยพืชผลการเกษตร)
ช่องฮอย	คือ เวียดนาม โดย ช่อง มาจากคำว่า Saigon ส่วน ฮอย มาจากคำว่า Hanoi ซึ่งเมืองทั้งสองนี้ต่างเป็นที่ตั้งที่ทำการของเรชังส์หรือผู้สำเร็จราชการ แคว้นอินโดจีนของฝรั่งเศส

ละครเรื่อง *หัวใจนักรบ* ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงเป็นครั้งแรกในงานพระราชพิธีศุภมงคล (พิธีขึ้นเรือนใหม่) พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 15 - 16 และ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2456 โดยผู้ที่รับบทเป็นพระกษัตริย์วรากรซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องในคราวแรกนั้นคือ พระยาเทพทวารวดี (สาย ณ มหาชัย - ต่อมาเป็นพระยาบำเรอภักดิ์) กรรมการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แต่ผู้ที่ได้ชื่อว่าแสดงเป็นพระกษัตริย์วรากรได้ดีที่สุด ถึงขนาดทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำภาพมาพิมพ์ไว้บนปกของหนังสือหัวใจนักรบ คือ พระยาบุรุษรัตนราชพัณ (ชวน สิงหเสนี) กรรมการโรงเรียนมหาดเล็กหลวงอีกท่านหนึ่ง ท่านผู้นี้เป็นบิดาของนักเรียนเก่ามหาดเล็กหลวง พันเอก ขจร สิงหเสนี และนักเรียนเก่ามหาดเล็กหลวง ทนตแพทย์ชั้นพร สิงหเสนี

ภาพที่ 1.2 ภาพปกหนังสือพระราชนิพนธ์บทละครพูด เรื่องหัวใจนักกรบ
บุคคลในภาพคือ พระยาบุรีนวราษฐ (ชวน สิงหเสนี)

อนึ่ง ในระหว่างการซ้อมละครเรื่องหัวใจนักกรบที่โรงละครหลวงพระตำหนักจิตรลดารโหฐานทั้งท่านนักเรียนเก่ามหาดเล็กหลวงหลายท่านเล่าให้ฟังว่า มักจะโปรดเกล้าฯ ให้รถยนต์หลวงเป็นรถบรรทุกหรือสมัมนั้นเรียกกันว่า “รถคู้ดง” ที่มีห้องเครื่องยื่นออกไปหน้ารถเป็นหัวสีแดงเลยเรียกกันติดปากว่า “รถแดงพญา” มารับนักเรียนไปดูซ้อมละครเป็นประจำ วันไหนได้ไปดูซ้อมละคร ซึ่งกว่าจะเสวยเสร็จและเสด็จลงซ้อมละครก็เป็นเวลาด่วงเข้าไป 5 ทุ่ม 2 ยาม และกว่าจะเลิกก็ราว 3 นาฬิกาของวันใหม่ก็ตาม แต่ท่านผู้อาวุโสก็เล่าไว้ตรงกันว่า บรรดานักเรียนที่ถูกเกณฑ์ไปดูซ้อมละครต่างก็ไม่เดือดเนื้อร้อนใจแต่ประการใด เพราะง่วงเข้าก็งนอนดูการซ้อมจนหลับคาโรงละครไปเลย เสร็จการซ้อมแล้วคุณครูท่านก็จะมาปลุกและพากลับโรงเรียน รุ่งขึ้นเช้าก็มีพระราช-กระแเส้าหึ่งดการเรียนในตอนเช้า ท่าน ๆ เหล่านั้นจึงชอบไปดูการซ้อมละครจนจบออกรับราชการและได้เข้าร่วมแสดงละครพระราชนิพนธ์กันมาโดยตลอด

ตัวแสดงละคร หัวใจนักกรบ

พระภิรมย์วรากร นอกราชการ อายุประมาณ 50 ปี

นางสาวอุไร บุตรีคนโตของพระภิรมย์วรากร อายุ 19 ปี

นายสวิง อายุ 18 ปี}

นายสววย อายุ 17 ปี} บุตร พระภิรมย์วรากร

นายสวัสดิ์ อายุ 16 ปี}

นายกองโท พระยาวิสูตรสงคราม สมุหเทศาภิบาล ผู้สำเร็จราชการมณฑลหัตดินบุรี ผู้บังคับการเสื่อ
ป่าหัตดินบุรี

นายหมวดโท หลวงมณีราษฎร์บำรุง นายอำเภอเมืองมณีบูรณะ ผู้บังคับกองหมวดที่ 1 กองร้อยมณี
บูรณะ (ภายหลังเป็นผู้บังคับกอง)

นายหมวดตรี นายอิน ผู้ช่วยราชการเมืองมณีบูรณะ ผู้บังคับหมวดที่ 2 กองร้อยมณีบูรณะ

นายหมู่เอก หลวงมนุชธรรมธรรฐ ผู้พิพากษาศาลเมืองมณีบูรณะ ประจำหมวดที่ 1 กองร้อยมณีบูรณะ
(ภายหลังเป็นผู้บังคับหมวด)

นายหมู่เอก เทพ คหบดี ประจำกองร้อยมณีบูรณะ

นายหมู่โท ขุนรัตนแพทย์ แพทย์ประจำเมืองมณีบูรณะ

ราชบุรุษ สุคใจ ครูใหญ่โรงเรียนมัธยมมณีบูรณะ ผู้กำกับกองลูกเสือที่ 11

นายหมู่ พร ผู้บังคับหมู่ที่ 4 กองลูกเสือที่ 11

ลูกเสือโท นายคำ กองลูกเสือที่ 11

นายร้อยเอก หลวงเรืองฤทธิราวี ผู้บังคับกองร้อยที่ 4 กรมทหารราบที่ 29

อ้ายสี่ บ่าวพระภิรมย์วารากร

นายชุ่นเบ้ง นักเรียนกฎหมาย พี่ของเนี้ยภรรยาเนี้ยพระภิรมย์วารากร

นางเนี้ย ภรรยาเนี้ยพระภิรมย์วารากร

พวกข้าศึก

ผู้บังคับการทหารข้าศึก

ปลัดกรมทหารข้าศึก

นายร้อยตรีกองทหารข้าศึก

นายทหารนักบินกองทหารข้าศึก

บทละคร หัวใจนักรบ มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าเรื่อง แนวความคิดทาง
การเมืองทั้งที่เป็นศาสตร์ และแนวพระราชดำริส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว รวมถึงศึกษาสภาพทางการเมืองที่ส่งผลต่อพระราชดำริทางการเมืองการปกครอง และยัง
ช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุและความจำเป็นที่พระองค์ต้องมรพระราโชบายปลูกฝังความรักชาติ
ตลอดจนช่วยให้เข้าใจถึงอิทธิพลของสภาพสังคมและการเมืองที่มีต่อวรรณกรรมในสมัยของ
พระองค์ เมื่อพิจารณาโครงเรื่อง จะเห็นว่า บทละครพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ เป็นเครื่องมือใน

ปลูกฝังให้คนในชาติเกิดความรักชาติ รู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อชาติ ตลอดจนเห็นประโยชน์และความสำคัญของกิจการเสือป่า ชื่อเรื่อง *หัวใจนักรบ* แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายสำคัญของเรื่องคือ หัวใจหรือสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการเป็นนักรบคืออะไร คำว่า “นักรบ” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงทหารเท่านั้น แต่มีนัยที่หมายถึงประชาชนในชาติ มีหน้าที่ปกป้องชาติให้พ้นภัยจากการรุกรานของศัตรู

ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ แนวความคิดในการปลูกฝังความรักชาติตามที่ปรากฏในบทละคร *หัวใจนักรบ* จึงควรได้ศึกษาและวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- ประการแรก แนวความคิดเรื่องกิจการเสือป่า
- ประการที่สอง แนวความคิดเรื่องลูกเสือ
- ประการที่สาม การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ
- ประการที่สี่ การป้องกันภัยจากชาวต่างชาติ (ชาวจีน)

1. แนวความคิดในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร *หัวใจนักรบ*

ประการแรก แนวความคิดเรื่องกิจการเสือป่า

เนื่องจากความหมายของ “ทหาร” สำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ใช่อาชีพหรือองค์กร แต่เป็นเพศ ตามพระราชบรรณานุกรมที่ทหารไม่ได้หมายถึงพลรบแต่หมายถึงชายหนุ่มหรือชายฉกรรจ์ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2506 : 28-43) ดังนั้นจะต้องได้รับการปลูกฝัง ให้อยากจับอาวุธเรียนรู้ฝึกหัดซ้อมรบ ทำสงครามเพื่อปกป้องชาติ บ้านเมืองตามหน้าที่ ในฐานะเป็นเพศที่มีพลังกำลัง ความแข็งแกร่งตามธรรมชาติ ตามความเข้าใจของพระองค์ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2506 : 12-27) การสถาปนาระบบการเรียนการสอนฝึกหัดวินัย การออกกำลังกาย วิชาทหารให้พลเรือนที่ตั้งแต่อายุ 20 ปีขึ้นไปฝึกหัด ใน พ.ศ. 2454 หรือ “เสือป่า” จึงเกิดขึ้น *คณะเสือป่าถูกยกกระดับให้เปรียบเสมือนกองทัพและนายทหารส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว* ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่อง *หัวใจนักรบ* ขึ้นในปี พ.ศ. 2456 หลังเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ 3 ปี เพื่อตอบสนองและสนับสนุนกิจกรรมสำหรับปลูกใจคนไทย คือ กองเสือป่า ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454

เสือป่า ได้แก่ ข้าราชการพลเรือน พ่อค้าและคหบดี ที่ได้รับการฝึกหัดอย่างทหารเพื่อปลูกใจให้มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แบ่งออกเป็น 2 พวก ได้แก่ กองเสือป่าหลวง (เสือป่ารักษาพระองค์) และกองเสือป่ารักษาดินแดน กิจกรรมสำคัญของเสือป่าคือการซ้อมรบ เป็นส่วนช่วยกองทัพในการสอดแนมข่าวคราวข้าศึก และเป็นผู้ช่วยนำทัพในมณฑลหรือตำบลที่เสือ

ป่าคุ้นเคย เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต กองเสือป่าจึงเลิกไป และได้รับการสืบทอดต่อมาโดยกรมการรักษาดินแดน กระทรวงกลาโหม ซึ่งดำเนินการฝึกอบรมชายฉกรรจ์ ให้มีความรู้ความสามารถในการรบ เพื่อส่งเสริมและทดแทนกำลังของกองทัพ

แนวคิดเสือป่า บทละครอาศัย “ปาก” ของตัวแสดงแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเป็นเสือป่า ซึ่งเป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นความดีความชอบในตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นการส่วนตัว แต่เสือป่าเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นธาตุแท้ของการเป็นลูกผู้ชายที่แท้จริง มีสัจย์ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เรื่องถูกนำเสนอโดยพระภิรมย์วรารกรซึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของการสมัครเป็นสมาชิกเสือป่า ดังนี้

“...เป็นนายทหารก็เป็นการรับจ้างหากินอย่างหนึ่ง นี่เป็นเสือป่า ค่าจ้างก็ไม่ได้ ต้องเสียเงินค่าบำรุงอีกด้วย เขาว่าศกทั้งตราทั้งเงินเดือนได้ขึ้นแต่ที่เป็นเสือป่า ถ้าใครไม่ได้เป็นเสือป่า เจ้าขุนมูลนายท่านพาลเอาลงกระป๋องเสียอย่างนั้นไม่ใช่ฤา...”

และในเมื่อถูกข้าศึกบังคับให้บอกความลับเรื่องกำลังทหารและกำลังเสือป่า เพื่อแลกเปลี่ยนกับการงดลงโทษยิงเป้า แต่สุดท้ายพระภิรมย์วรารกรตระหนักว่าชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์สำคัญกว่าชีวิตของตนมาก ซึ่งบทละครดังกล่าวได้แสดงแนวคิดดังกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

“...คนเราเกิดมาก็ต้องตายทุกคน ผิดกันแต่จะตายร้ายตายดีเท่านั้น คราวนี้ฉันไม่เสียตายชีวิตเลย นึกว่าสละเลือดเนื้อเป็นราชพลี ขอให้จำไว้ว่าฉันตายโดยมันอยู่ในความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงชุบเลี้ยงมา มีพระเดชพระคุณหาที่เปรียบมิได้ ไม่มีอะไรที่จะถวายแสดงความกตัญญูทดแทนอีกแล้วนอกจากชีวิต...”

อุไร : บุตรีคนโตของพระภิรมย์วรารกรกับแม่แยม อายุ 19 ปี มีจิตใจกล้าหาญเด็ดเดี่ยวไม่แพ้บุรุษรักชาติบ้านเมือง ไม่ยอมเปิดเผยความลับต่อข้าศึกแม้ในยามคับขัน อุไรมีความคิดทันสมัย นิยมการเป็นเสือป่าและไม่ยอมให้คนรักออกจากการเป็นเสือป่า แม้จะเป็นเหตุที่ทำให้บิดาไม่ยอมให้เธอแต่งงานก็ตาม ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“... ดิฉันเห็นโดยจริงใจว่า คุณหลวงมณีมีข้อที่ควรจะชมเชยอยู่มากที่สุด ก็คือข้อที่เป็นเสือป่า เพราะอันที่จริงถ้าจะเลี้ยงเสียไม่ทำหน้าที่ย่างผู้ชายนั่นง่ายที่สุด เธอเป็นข้าราชการรับสัญญาบัตรแล้ว และมีตำแหน่งหน้าที่ประจำอยู่แล้ว จะเกณฑ์เป็นทหารไม่ได้เป็นอันขาด ถึงแม้ว่าจะมีการสงครามก็หลีกเลี่ยงการไปรบได้ โดยไม่มีข้อเสียหายในส่วนตัวเองจนนิดเดียว ...”

ประชาชนควรมีลักษณะแบบเสือป่าเพื่อทำหน้าที่ป้องกันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

เน้นบทบาทความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย เรื่องถูกนำเสนอโดยหลวงมณีราชบุรุษซึ่งเห็นความสำคัญของการเป็นเสือป่า และการทำหน้าที่แบบเสือป่า ดังต่อไปนี้

“... ถ้ามีโอกาสและเป็นการเหมาะสมจะ ‘ได้’ ไป ผมหวังใจอยู่ว่าถ้ามีโอกาสแล้ว ผมจะได้มีโอกาสทำหน้าที่ฉลองพระเดชพระคุณข้าวแดงแกงร้อนของผมโดยจงรักภักดี...”

และนอกจากนี้ แนวคิดของการเป็นสมาชิกเสือป่าก็ต้องยอมเสียสละแม้ชีวิตเพื่อป้องกันรักษาชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผู้ที่เป็นเสือป่านั้นจะต้องถือว่าชาติยอมสำคัญกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด แม้แต่ชีวิตของตนก็ยอมสละได้ เรื่องถูกนำเสนอโดยพระยาภิรมย์วรารกร หลังจากไม่ยอมบอกความลับแก่ข้าศึกเรื่องกองกำลังทหารแล้ว จึงได้กล่าวสั่งสอนกับ อุไร ซึ่งเป็นบุตรเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

“...เวลาต่อไปเมื่อหล่อนเองจะได้มีลูกมีเต้า สอนลูกหลานให้มันรู้สึกด้วยว่า ตาของมันเกิดมาไม่เสียชาติ ได้ยอมสละชีวิตดีกว่าที่จะยอมเอาใจออกห่างจากเจ้าข้าวแดงแกงร้อน สอนให้ลูกหลานมีความมั่นคงจงรักภักดีในพระเจ้าอยู่หัวของเรา ให้รู้จักรักบ้านเมืองของเรา ถือมันคงอยู่ในพระพุทธศาสนา ยอมตายเสียดีกว่าที่จะบกพร่องในข้อเหล่านี้...”

และสุดท้ายใน โครงเรื่องบทละคร หัวใจนักรบ ได้ถูกเสนอโดยพระภิรมย์วรารกร หลังจากถูกข้าศึกบุกรุกราน จึงได้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นสมาชิกเสือป่า “...เพราะมันเป็นบ้าไม่รู้สักประโยชน์ของเสือป่า จนเกิดสงครามขึ้นแล้ว มันจึงแลเห็นประโยชน์...”

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงใช้บทละครเรื่องนี้ปลุกฝังความเข้าใจในเรื่องความสำคัญ หน้าที่ และประโยชน์ของเสือป่า ตลอดจนเพราะความนิยมในกิจการเสือป่าให้กับผู้ดูผู้อ่านได้อย่างเหมาะสมและเป็นผลดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ประการที่สอง แนวความคิดเรื่องลูกเสือ

ลูกเสือ มีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Scout หมายถึง เด็กที่อยู่ในคณะซึ่งตั้งขึ้นสำหรับให้เป็นพลเมืองดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาลูกเสือไทยขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2455 กองลูกเสือกองแรกเป็นกองลูกเสือในพระองค์ ตั้งขึ้นที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวงเรียกว่า กองลูกเสือกรุงเทพฯ ที่ 1 ภายหลังการลูกเสือได้แพร่หลายไปทั่วประเทศ โดยมีโรงเรียนชายเป็นหลักในการจัดตั้งกองลูกเสือ และมีคติพจน์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานให้แก่คณะลูกเสือว่า “เสียชีพอย่าเสียสัตย์”

สวัสดิ์ : บุตรชายคนสุดท้องของพระภิรมย์วรารกรกับนางแย้ม อายุ 14 ปี มีความรักชาติ และกล้าหาญ สมัครเข้าเป็นลูกเสือแต่สร้างความสำเร็จให้แก่บิดา จนถึงถูกยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของหลวงมุนษรธรรมธราทร สวัสดิ์มีส่วนช่วยในการรบโดยเป็นผู้นำไปแจ้งเหตุไปบอกข่าวให้ทหารนำกองกำลังมาช่วยเหลือ จนได้รับคำชมเชยว่า เป็นตัวอย่างของลูกเสือที่ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ เรื่องถูกเสนอโดยสวัสดิ์ซึ่งเป็นบุตรชายคนสุดท้องของพระยาภิรมย์วรารกร ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกลูกเสือโดยที่บิดา (พระยาภิรมย์วรารกร) ไม่เห็นด้วยตั้งแต่ต้น แต่ถึงคราวคับขันที่มี

ข้าศึกมารุกราน และทางฝ่ายไทย (มณฑลหัตถิน) ต้องการกำลังพลเพื่อส่งข่าวแก่ทหารในเมืองหลวง สวัสดิ์ถึงแม้ยังเป็นเด็กก็รับอาสาหน้าที่สำคัญคือขออาสาเป็นผู้ไปส่งข่าว เพราะการเป็นลูกเสือและมีจิตใจแบบลูกเสือ ดังนี้

“..แต่ผมถึงจะอยู่ทางนี้ก็ทำประโยชน์อะไรไม่ได้ เพราะผมไม่มีปืนจะช่วยคุณยิงต่อสู้ข้าศึกได้ แต่แรงผมมีพอที่จะถือหนังสือได้ ให้ผมไปดีกว่าที่จะถอนพลรบไป..”

หลวงมุนษรธรรมธราทร : ผู้พิพากษาศาลเมืองมณีบูรณ เป็นนายหมู่ตรีประจำกองร้อยที่ 2 กรมเสือป่าหัตถินบุรี หลวงมุนษรธรรมธราทรเห็นความสำคัญของการสนับสนุนให้เด็กชายสมัครเป็นลูกเสือ เรื่องถูกเสนอโดยด้วยหลวงมุนษรธรรมธราทร ซึ่งเห็นความสำคัญของการสนับสนุนให้เด็กชายสมัครเป็นลูกเสือ เห็นว่าจะทำให้เด็กมีความแข็งแรงและฝึกความอดทน รวมถึงความซื่อตรงต่อหน้าที่ แม้พระภิรมย์วรการขอให้ช่วยนายสวิงพันทหาร หลวงมุนษรธรรมธราทร ก็ยังยืนยันปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ต่อมาภายหลังได้เป็นผู้บังคับหมวดที่ 1 ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“... ผมขอบอกกล่าวไว้ในบัดนี้ด้วยว่า ถึงแม้ผมกับคุณพระได้เป็นผู้รักใคร่ชอบพอกันมาช้านานปานที่ใดตาม แต่ถ้ามืดมืดเกิดขึ้นในเรื่องนายสวิงบุตรชายคุณพระหลบหลีกราชการทหารผมจำเป็นจะต้องทำการตามหน้าที่ของผมโดยปราศจากฉันทาคติ...”

และ “... การฝึกหัดหรือสั่งสอนส่วนทางวิชาลูกเสือ ไม่ได้ทำให้เสียเวลาเปล่าเรียนเลย แม้แต่นาทีเดียว ไม่ทำให้เสียประโยชน์ของเด็กเลยจนนิดเดียว ตรงกันข้ามเด็กที่เป็นลูกเสือจะเป็นผู้ที่มีความรู้ดีกว่าเด็กธรรมดาเป็นอันมาก อีกอย่างหนึ่ง อย่างลูกเสือทำให้เป็นคนแข็งแรง ทำให้เด็กรู้จักอดทน...”

นายสุดใจ : ผู้กำกับกอง กองลูกเสือที่ 11 เป็นอาจารย์โรงเรียนมัธยมมณีบูรณ เรื่องถูกเสนอโดยนายสุดใจได้เห็นความสำคัญของการเป็นลูกเสือ ดังนี้

“... ผมเข้าใจผิดไป นายสวัสดิ์มาบอกขอสมัครเป็นลูกเสือ ผมก็เข้าใจว่าคุณพระคงจะได้อนุญาตแล้ว เพราะตั้งแต่ได้มีลูกเสือมา ผมยังไม่ได้เคยพบสักรายเดียวที่บิดาหรือผู้ปกครองไม่เต็มใจให้เด็กเป็นลูกเสือ ผมจึงเข้าใจว่าคุณพระก็คงเหมือนคนอื่น ๆ ..”

หลวงเรื่องฤทธิ์ราวี : นายร้อยเอก ผู้บังคับกองร้อยที่ 4 กรมทหารราบที่ 29 เป็นผู้ที่ชื่นชมนายสวัสดิ์ว่ากล้าหาญควรยกย่องให้เป็นแบบอย่าง ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“...นายสวัสดิ์บุตรคุณพระเองไปตามพวกทหาร เขาเป็นเด็กที่กล้าจริง ๆ คุณพระควรจะปลื้มมาก กล้ากว่าผู้ใหญ่บางคน ผมเห็นควรได้บำเหน็จให้เป็นตัวอย่างแท้ ๆ ทีเดียว...”

แยม : ภรรยาหลวงของพระภิรมย์วรการ อายุ 40 ปี เป็นแม่บ้านแม่เรือนมีความคิดทันสมัยเห็นความสำคัญของการเป็นลูกเสือและเสือป่า เมื่อสวัสดิ์ลูกชายคนเล็กสมัครเป็นลูกเสือแยมก็เห็นดี

ด้วย ส่วนอุไรลูกสาวคนโตรักชอบกับหลวงมณีราษฎร์บำรุงซึ่งเป็นเสื่อป่า เข้มก็ไม่ขัดขวาง ซึ่ง เข้มและพระภริมย์วรากร ได้มีความคิดเห็นขัดแย้งกัน ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“...ผิดที่คุณมีความเห็นผิดกับใคร ๆ เขาไปทั้งบ้านทั้งเมืองนะซิคะ เสื่อป่าก็ปลูกเสื่อใคร ๆ เขาก็แลเห็นประโยชน์ทั้งนั้น คุณเห็นไม่เป็นประโยชน์..”

ประการที่สาม การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสนอแนวทางในเรื่องความรักชาติไว้ให้ผู้ผู้อ่านได้เห็นว่า คนเราสามารถกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชาติได้หลายทาง ดังต่อไปนี้ **ต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์**

แนวคิดรัฐชาติ แนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม และแนวคิดชาตินิยม นั้นมุ่งนำเสนอและให้ความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จนทำให้แนวคิดเหล่านี้กลายเป็นแนวคิดหลักในระบอบการปกครองของประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้แนวคิดดังกล่าวเหล่านี้ ทรงแสดงให้เห็นว่า คนเราต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เหนือสิ่งอื่นใด จะต้องยอมสละได้แม้ชีวิตเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ได้ดำเนินนโยบายสร้างรัฐชาติโดยเน้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ เรื่องถูกนำเสนอโดยพระภริมย์วรากรถูกข้าศึกบังคับให้บอกความลับเรื่องกำลังทหารและกำลังเสื่อป่า เพื่อแลกเปลี่ยนกับการงดลงโทษยิงเป้า แต่พระภริมย์วรากรตระหนักว่าชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์สำคัญกว่าชีวิตของตนมาก ซึ่งบทละครดังกล่าวได้แสดงแนวคิดดังกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

“... คนเราเกิดมาก็ต้องตายทุกคน ผิดกันแต่จะตายร้ายตายดีเท่านั้น คราวนี้ฉันไม่เสียดายชีวิตเลย นึกว่าสละเลือดเนื้อเป็นราชพลี ขอให้จำไว้ว่าฉันตายโดยมันอยู่ในความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงชุบเลี้ยงมา มีพระเดชพระคุณหาที่เปรียบมิได้ ไม่มีอะไรที่จะถวายแสดงความกตัญญูทดแทนอีกแล้วนอกจากชีวิต...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 234 – 235)

และการนำเสนอพระยาภริมย์วรากร หลังจากไม่ยอมบอกความลับแก่ข้าศึกเรื่องกองกำลังทหารแล้ว จึงได้กล่าวสั่งสอนกับ อุไร ซึ่งเป็นบุตร เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเรื่องถูกเสนอโดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราช ทรงเป็นสมมติเทพ การสำนึกว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์และการประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หมายถึงการที่ทุกคนในรัฐยอมรับพระราชอำนาจของพระองค์ในฐานะเทพเจ้าตลอดไป (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 279)

“...เวลาต่อไปเมื่อหล่อนเองจะได้มีลูกมีเต้า สอนลูกหลานให้มันรู้สึกได้ว่า ตาของมัน เกิดมาไม่เสียชาติ ได้ยอมสละชีวิตดีกว่าที่จะยอมเอาใจออกห่างจากเจ้าข้าวแดงแกงร้อน สอนให้ลูกหลานมีความมั่นคงจงรักภักดีในพระเจ้าอยู่หัวของเรา ให้รู้จักรักบ้านเมืองของเรา ถือนั่นคงอยู่ในพระพุทธศาสนา ยอมตายเสียดีกว่าที่จะบกพร่องในข้อเหล่านี้...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 174)

นอกจากนี้การแสดงความรักชาติที่ถูกเสนอโดยพระภริมย์วรากร ขออนุญาตผู้บังคับการซึ่งเป็นฝ่ายข้าศึกมานายสวายนุตรชายของตัวเอง ด้วยเหตุนายสวายนุตรชายบอกลบเรื่องทหารและเสียป่าให้กับข้าศึก ความตอนนี้เป็นารแสดงความรักชาติได้เป็นอย่างดี

“...แต่أيคนนั้น (นายสวาย) มันมีความผิดอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีข้อใดจะลบล้างได้ คือ มันได้อาชาติของมันแลกับชีวิตของมัน มันรักตัวของมันยิ่งกว่าบ้านเมือง มันไม่ควรมีชีวิตอยู่อีกต่อไป ผมขออนุญาตฆ่ามันด้วยมือของผมเองเดี๋ยวนี้ทีเดียว..”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 240)

การทำหน้าที่ของ “ความเป็นคนไทย”

ในยามสงครามคนไทยก็สามารถแสดงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นทหาร ไม่ว่าจะชายหรือหญิงก็มีโอกาสที่จะรับใช้ประเทศชาติได้เช่นกัน เสนอผ่านโดยนางสาวอุไร บุตรีของพระภริมย์วรากร ซึ่งเวลามีศึกสงคราม ก็สามารถช่วยเหลือบ้านเมือง

“...คุณแม่คะ เราไปช่วยพยาบาลคนเจ็บเห็นจะดีกระมัง ดิฉัน ออกจะอิจฉาพ่อสวรรค์เสียใจที่เป็นผู้หญิง...”

“...เวลาศึกสงครามผู้ชายกับผู้หญิงก็ต้องแสดงความรักชาติกันคนละอย่าง ผู้ชายกล้าไปรบกล้าไปตาย ผู้หญิงกล้าไม่ทำให้เป็นที่ลำบากแก่สามีหรือผู้รักใคร่ ทำให้ผู้ที่รักมีใจไปรบ...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 244)

จากบทละครจะเห็นได้ว่า เวลาศึกสงครามผู้ชายกับผู้หญิงก็ต้องแสดงความกล้านั้น เป็นคำพูดที่กระตุ้นจิตใจให้ผู้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกรักชาติได้เป็นอย่างดี

และนอกจากนี้การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม ก็ถือว่าเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ดังนั้น ศิลธรรมในข้อ “ความจงรักภักดี” “ความกตัญญูกตเวที” และ “ความซื่อสัตย์สุจริต” ที่คนทั้งหลายควรมีต่อ พระมหากษัตริย์จะได้รับการเน้นเป็นอย่างมากสอดคล้องกับแนวคิดท้าวราชา ตามที่ปรากฏว่าหลวงมณู ไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำขอร้องของพระภริมย์วรากร

“...ผมจะทำตามคุณพระปรารภไม่ได้ เพราะ ถึงแม้ผมจะมีอำนาจรับได้ผมก็ไม่รับ เพราะผมมีหน้าที่เป็นผู้รักษาพระราชกำหนดกฎหมายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผมจะรู้เห็นเป็นใจกับผู้ที่คิดหลีกเลี่ยงกฎหมายไม่ได้เป็นอันขาด...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 165)

ประการที่สี่ การป้องกันจากชาวต่างชาติ (ชาวจีน)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าในสมัยของพระองค์ชาวต่างชาติ (โดยเฉพาะชาวจีน) ได้เข้ามามีบทบาทและก่อความวุ่นวายทั้งด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นพระองค์จึงได้ทรงแสดงแนวความคิดการป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ ในบทละครเรื่องนี้ไว้หลายตอน ซึ่งเป็นเสนอให้เห็นว่า เมื่อถึงคราวจำเป็น เช่นเมื่อเกิดศึกสงครามแล้วชาวต่างชาติก็คงจะไม่ยอมตายเพื่อประเทศชาติที่ตนอาศัยอยู่ แต่พยายามจะดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของชาติตนเท่านั้น นอกจากนี้ถ้าเกิดกรณีพิพาทระหว่างประเทศ ชาวต่างชาติก็จะพยายามขัดขวางเพื่อประโยชน์ของฝ่ายตนเสมอ เป็นการให้ข้อคิดแก่คนไทยว่า ไม่ควรไว้วางใจชาวต่างชาติมากเกินไป

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงแนวความคิดเรื่องชาวต่างชาติในโครงเรื่องและตัวแสดง นำเสนอนายชุ่นเบ้ง (ชาวจีน) พี่ชายของเนี้ยกรยาน้อยพระภิรมย์วรารกร ได้สนทนาโต้ตอบกับพระภิรมย์ฯ ความตอนนี้นำมาให้เห็นว่า นายชุ่นเบ้งถือว่าการที่รัฐบาลไทยไม่ยอมอ่อนข้อยอมแพ้แก่พวกช่องฮอยนั้น ไม่เพียงแต่ทำให้ชาวไทยเดือดร้อนเท่านั้น แต่ยังทำให้ชาวจีนต้องเสียประโยชน์ไปด้วย

“...ข้อนี้ผมทราบไม่ได้ แต่ผมทราบว่าเวลาที่รัฐบาลไทยคืออยู่อย่างนี้ ทำให้ พวกพ่อค้าชาวจีนพากันตกใจมากกลัวจะเสียประโยชน์การค้าขาย เขาว่าเรือเมล์ออกจากกรุงเทพฯ ไปเมืองจีน หมู่นี้มีพวกจีนโดยสารไปเต็ม ๆ...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 251)

“...ที่จริงการที่รัฐบาลคือไม่ยอมเขาเช่นนี้ แปลว่าถือเกียรติยศไม่เป็นเรื่องแท้ และถ้าเกิดรบขึ้นแล้วคนไทยต้องตาย ก็ต้องนับว่ารัฐบาลรับผิดชอบเหมือนแกลิ่งฆ่าคนไทย เอาชีวิตคนไทยแลกกับเกียรติยศ เย่อหยิ่งไม่มีประโยชน์เลยจนนึกเดียว แล้วก็ไม่ใช่แต่คนไทยจะเสียประโยชน์แต่ลำพัง ยังปล่อยให้จีนและชาวต่างประเทศพลอยต้องเสียประโยชน์ด้วย เมื่อการเป็นเช่นนี้ ผมเห็นควรรัฐบาลจะให้โอกาสให้ราษฎรได้มีเสียงออกความเห็นได้บ้าง ...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 186-187)

จากบทละคร หัวใจนักรบ จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแสดงความคิดเห็นเรื่องชาวต่างชาติไว้อย่างตรงไปตรงมา และค่อนข้างจะรุนแรง เพื่อเป็นการเตือนสติคนไทยในเรื่องดังกล่าว

นอกจากนี้บทธละครพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ ยังเสนอว่า ชาวต่างชาติจะคัดค้านขัดขวางเมื่อชาวไทยคิดจะต่อสู้กับข้าศึกซึ่งเป็นพวกของชาวต่างชาติ นั้น ๆ ที่ชาวต่างชาตินั้นอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ในบทละครเรื่องนี้จะเห็นว่านายชุ่นเบ้ง ได้พยายามขัดขวางไม่ให้พระกริรมย์รารากรต่อสู้ข้าศึกชาติที่ตนเป็นคนในบังคับ

“...ผมรักคุณพระจึงเตือน การที่พลเรือนจะเกี่ยวข้องในการรบ ถ้าเขาจับได้ละก็ไม่มีทางรอดเที่ยวชะงัด เขาหาเป็นผู้ร้ายอย่างฉกรรจ์ฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ก็รัฐบาลต่อรัฐบาล เขาวิวาทกัน คุณพระจักพลอยเจ็บร้อนด้วยทำไม...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 217)

บทธละคร หัวใจนักรบ ยังเสนอให้ข้คิดแก่คนไทยว่า ควรจะต้องระมัดระวังชาวต่างชาติให้มาก เพราะบางคนไม่ยอมเป็นคนชาติใดอย่างแท้จริง แต่จะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวคนเป็นสำคัญ ดังเช่นหลวงมณี กล่าวถึงนายชุ่นเบ้งว่า

“...คนชนิดนั้นไว้ใจยากอยู่น้อย มันพลิกแปลงเปลี่ยนชาติของมันได้ง่ายนัก เข้าพวกไทยเป็นไทย เข้าฝ่ายพวกโน้นก็เป็นไปอีกอย่างหนึ่งทีเดียว ถ้าเมื่อจะเป็นอะไรก็เป็นเสียอย่างหนึ่งค้อยยังชั่ว เมื่ออยากจะเป็นเจ๊กก็เป็นไป นี้ไม่แน่ว่าเป็นอะไร เป็นค้ำคาวอย่างไรอยู่คบายาก.....”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 256-257)

2. กลวิธีในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร หัวใจนักรบ

เนื้อหาการเมืองในบทละคร หัวใจนักรบ ได้หนุนเนื่องกันแสดงความหมายของความ เป็นชาติ ประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์กับชาติเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ปราบกฏตามแนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม พระมหากษัตริย์คือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล ปกป้องให้ชาติมั่นคงปลอดภัยและเจริญรุ่งเรือง ขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวม จิตใจที่ยึดเหนี่ยวคนในชาติเข้าไว้ด้วยกัน ตลอดจนเป็นขวัญกำลังใจให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น และความสุขในการดำเนินชีวิต กล่าวได้ว่าพระมหากษัตริย์คือหัวใจสำคัญของความเป็นชาติ บทธละคร หัวใจนักรบ จึงมุ่งเสนอให้เห็นพระบรมราโชบายในการสร้างชาติของพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มุ่งเสนอให้ประชาชนรับรู้ความเป็นชาติในเชิงสถาบันอันประกอบไปด้วย ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ โดยนำเสนอว่า พระมหากษัตริย์อยู่ในฐานะผู้นำและเป็น สัตย์ลักษณ์ของความเป็นชาติ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชาการที่ทุกคนในรัฐชาติยอมรับพระ ราชอำนาจของพระองค์ในฐานะเทพเจ้าตลอดไป (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 279) นอกจากนั้น

พระองค์ทรงมีพระราชโองบายที่มุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังความรักชาติ การป้องกันภัยที่จะบังเกิดกับชาติ การนำประเทศเข้าสู่สังคมนานาชาติในฐานะที่เท่าเทียมกับอารยประเทศ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ในบทละคร *หัวใจนักรบ* โดยศึกษาวิเคราะห์จาก ดังต่อไปนี้

2.1 โครงเรื่อง

2.2 ตัวแสดง

2.3 แทรกข้อคิด

2.1 ทรงแอัย “โครงเรื่อง”

บทละคร *หัวใจนักรบ* มีโครงเรื่องคือ “หน้าที่และประโยชน์ของเสือป่าและลูกเสือ” โดยพระองค์ทรงใช้เป็นเครื่องมือปลูกใจให้คนในชาติเกิดความรักชาติ มีความจงรักภักดีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อชาติ ตลอดจนเห็นประโยชน์ของการเป็นเสือป่าและลูกเสือ

บทละคร *หัวใจนักรบ* มีเนื้อเรื่องชี้ให้เห็นว่า เสือป่าและลูกเสือได้ช่วยป้องกันประเทศชาติในยามสงครามได้อย่างดี กล่าวคือเมื่อเกิดการสู้รบระหว่างมณฑลหสดิน (ฝ่ายไทย) กับข้าศึกจากช่องฮอย (เวียดนาม) นายสวัสดิ์ซึ่งสมัครเป็นลูกเสือได้มีบทบาทช่วยเหลือชาติบ้านเมือง โดยอาสาถือหนังสือไปขอกำลังจากหน่วยทหารมาช่วยสู้รบ พร้อมกันนั้นบุคคลที่เป็นเสือป่าทั้งหลายก็ได้ร่วมแรงร่วมมือมีความสามัคคีสมัครสมานจนสามารถเอาชนะพวกข้าศึกศึกได้ เนื้อเรื่องนี้แสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และความสามัคคี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการให้ประเทศชาติมีความมั่นคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

โครงเรื่องได้ใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องโดยให้ครอบครัวพระภิรมย์วรกรเป็นเสมือนตัวแทนของคนในสังคมที่มีทั้งสนับสนุนและคัดค้านกิจการเสือป่า โดยที่ฝ่ายสนับสนุนเพราะเข้าใจถึงจุดประสงค์และความจำเป็นที่ต้องมีกิจการเสือป่าและลูกเสือ อันได้แก่การเตรียมพร้อมและทำหน้าที่ในฐานะประชาชนในชาติที่จะต้องเสียสละและป้องกันชาติจากข้าศึกศัตรูที่จะมารุกราน ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนมาก ส่วนบุคคลที่คัดค้าน โครงเรื่องได้นำเสนอว่า เป็นเพราะไม่เข้าใจการมีกิจการเสือป่าและลูกเสือก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไร ซึ่งเป็นคนส่วนน้อย

เรื่อง *หัวใจนักรบ* มีวิธีการเล่าเรื่องที่ทำให้ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์และความสำคัญของกิจการเสือป่า โดยกำหนดให้เกิดสถานการณ์ที่ “พวกข้าศึก” ได้บุกรุกเข้ามายึดครองประเทศเพื่อแสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่และประโยชน์ของเสือป่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้นายสวิงเสียสละชีวิตในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ และสวัสดิ์ซึ่งพระภิรมย์วรกรไม่เห็นด้วยที่บุตรชาย

สมัครเป็นลูกเสือ ต้องเลี้ยงชีวิตออกไปส่งข่าวให้กองทหาร การสูญเสียบุตรชายทำให้พระภริมย์วรากร ได้ตระหนักถึงหน้าที่และประโยชน์ของเสือป่าที่มีต่อชาติ

“... เพราะฉันเป็นข้าไม่รู้สึกรับประโยชน์ของเสือป่า จนเกิดสงครามขึ้นมาฉันจึงแลเห็นประโยชน์...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 223)

เมื่อข้าศึกบุกเข้ามายึดบ้านพระภริมย์วรากร ยิ่งทำให้เขาตระหนักถึงการทำหน้าที่ในการปกป้องบ้านของตนเอง ดังนั้น “บ้าน” ของพระภริมย์วรากรในที่นี้จึงมิได้มีความหมายถึงที่พักอาศัยที่คนในครอบครัวได้อาศัยอยู่ร่วมกันเท่านั้น แต่มีนัยหมายถึง “สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” เป็นการเสนอให้เห็นว่าทุกคนที่อาศัยอยู่ในรั้วบ้านหรือชาติเดียวกัน ต้องทำหน้าที่ช่วยกันดูแลรักษาและปกป้อง “บ้าน” หรือ “ชาติ” ของตนเองไว้ให้ได้ ไม่ยอมให้ใครมาทำลายหรือยื้อแย่งไป โดยท้ายที่สุดพระภริมย์วรากรจึงได้เกิดสำนึกและตระหนักในความเป็นชาติและคนไทย ก็ได้สนับสนุนและเข้าร่วมกับกิจการเสือป่า

นอกจากนั้น โครจเรื่อง หัวใจนักรบ เสนอว่า หน้าที่ในการปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มิใช่หน้าที่ของทหารและเสือป่าเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของประชาชนในชาติ ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมและความคิดของพระภริมย์วรากรที่แม้จะไม่เห็นด้วยกับเสือป่าและลูกเสือ แต่ด้วยจิตสำนึกและตระหนักในความเป็นชาติและเป็นคนไทย

“...เพราะพวกของนายบุกรุกเข้ามาในเมืองไทย ฉันเป็นคนไทยคนหนึ่ง ฉันก็มีหน้าที่ต่อสู้ศัตรูของชาติไทย...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 243)

โครจเรื่อง หัวใจนักรบ เสนอว่า ในจิตสำนึกของคนในชาติมีความต้องการที่จะปกป้องชาติอยู่แล้ว อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าความรักชาติสามารถกระทำได้หลายแนวทาง เช่นเดียวกับที่พระยาวิสูตรสงครามได้จำแนกให้เห็นว่า เมื่อถึงคราวต้องปกป้องประเทศชาติ ผู้ชายมีหน้าที่ในการไปรบหรือต่อสู้ข้าศึก ผู้หญิงก็สามารถช่วยเหลือประเทศชาติได้ด้านอื่น ๆ ได้ เช่น การเตรียมเสบียงอาหาร การช่วยเหลือรักษาพยาบาลดูแลคนที่ได้รับบาดเจ็บ

“.....เวลาศึกสงครามผู้หญิงกับผู้ชายก็ต้องแสดงความกล้าหาญกันคนละอย่าง ผู้ชายกล้าไปรบ กล้าไปตาย ผู้หญิงกล้าไม่ทำให้เป็นที่ลำบากแก่ผู้รักใคร่ ทำให้ผู้ที่รักมีกำลังใจไปรบ กล่าวได้ว่าบทละคร หัวใจนักรบ มิได้เสนอให้เห็นแต่ว่าหน้าที่ของการปกป้องชาติ เพื่อแสดงความจงรักภักดีสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ คือหน้าที่ของทหารและเสือป่าเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใดก็สามารถที่จะทำหน้าที่ในการดูแลปกป้องประเทศชาติได้เหมือนกัน

นอกจากนี้โครงเรื่อง ยังเสนอให้เห็นการขาดความสามัคคีที่เกิดขึ้นในครอบครัวของ พระภิรมย์วรกรมีสาเหตุมาจากการที่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าชาติบ้านเมือง แต่เมื่อตระหนัก ได้ว่าประโยชน์ของชาติสำคัญที่สุด ก็แสดงความร่วมมือร่วมใจกันเสียสละเพื่อชาติโดยการทํา หน้าทีแบบเสือป่า ละคร *หัวใจนักรบ* จึงเป็นบทละครที่ใช้เป็นเครื่องมือในการชี้แจงเกี่ยวกับ กิจการเสือป่าและลูกเสือ ซึ่งให้เห็นถึงลักษณะหน้าที่ของเสือป่าที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาติ อีกทั้ง การเสนอให้เห็นว่าแท้จริงแล้วในจิตใจของคนไทยแท้ ๆ ก็มีจิตใจแบบเสือป่านั้นเอง คือมีความรัก ชาติและพร้อมที่จะปกป้องชาติให้พ้นภัยจากการรุกรานของศัตรู จึงเป็นการชักชวนให้ประชาชน ทําหน้าที่แบบเสือป่าเพื่อป้องกันชาติให้ปลอดภัย

2.2 ทรงอาศัย “ตัวแสดง”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอาศัยตัวแสดงในบทละคร *หัวใจ นักรบ* ซึ่งให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องเสือป่าได้เป็นอย่างดี โดยที่ประชาชนควรมีลักษณะเหมือนเสือป่า หรือลูกเสือเพื่อป้องกันชาติ จากเรื่องนี้จะเห็นได้จากพระภิรมย์วรกร เป็นตัวแสดงที่เป็นตัวแทน ของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกิจการลูกเสือและเสือป่าในตอนต้น แต่เมื่อได้เห็นบทบาท ความสำคัญ และประโยชน์ของการเป็นเสือป่าเพื่อป้องกันชาติบ้านเมือง พระภิรมย์วรกร จึงได้เกิดความคิด “ความเป็นไทย” จึงได้ต่อสู้กับข้าศึกโดยไม่ย่อท้อต่ออันตรายเช่นเดียวกัน

พระภิรมย์วรกร : ข้าราชการพลเรือนชั้นอำมาตย์โท (นอกราชการ) อายุประมาณ 50 ปี มีความคิด ล้ำสมัย เป็นตัวแสดง ที่เป็นตัวแทนของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเป็นลูกเสือและเสือป่า เนื่องจากเห็นว่า ไม่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ทั้งอาจทำให้เกิดอันตราย แต่ถึงแม้จะเป็นคนขาดเหตุผล เมื่อนายชุ่นเบ้งยุยง ให้กระทำการอันเป็นภัยต่อประเทศชาติ พระภิรมย์วรกรก็ไม่ยอมทำตาม ภายหลังเมื่อประสบ เหตุการณ์ทั้งปวงด้วยตนเอง พระภิรมย์วรกรก็จับอาวุธขึ้นต่อสู้ และไม่ยอมแพรงพรายความลับ แก่ข้าศึก พระภิรมย์วรกรจึงได้เกิดความคิดในความเป็นชาติและเป็นคนไทย สุดท้ายเมื่อ เหตุการณ์สงบลงจึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกเสือป่าด้วยความเต็มใจ

“...ฉันได้บอกนายแล้ว ฉันมีหน้าที่ต่อสู้เพราะเป็นคนไทย ฉันยังพวกนายเพื่อป้องกัน บ้านเมืองของฉันตามหน้าที่ผู้ชายชาวไทย...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 177)

“...อูะ! ก็มันมาข่มเหงชาติกันนี่วะ แล้วก็ลูกกูก็ตายไปทั้งคน แล้วจะว่ากูไม่มีข้อเจ็บ ร้อนอะไร...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 211)

เนื้อเรื่องได้เสนอให้เห็นพฤติกรรมพระภริมย์วรากรที่แม้จะเห็นด้วยกับกิจการเสื่อป่า แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้มีความรักชาติ เมื่อเข้าศึกบุกมาถึงที่บ้านพระภริมย์วรากรก็ไม่ได้เพิกเฉยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีความประสงค์ที่จะปกป้องชาติ

“...เวลาต่อไปเมื่อหล่อนเองจะได้มีลูกมีเต้าแล้ว สอนลูกหลานให้มันรู้สึกด้วยว่า ตาของมันเกิดมาไม่เสียชาติ ได้ยอมสละชีวิตดีกว่าที่จะยอมเอาใจออกห่างจากเจ้าข้าวแดงแกงร้อน สอนให้ลูกหลานมีความมั่นคงจงรักภักดีในพระเจ้าอยู่หัวของเรา ให้รู้จักรักบ้านเมืองของเรา ถือมันคงอยู่ในพระพุทธศาสนา ยอมตายเสียดีกว่าที่จะบกพร่องในข้อเหล่านี้...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 234-235)

หลวงมณีราษฎร์บำรุง : นายอำเภอเมืองมณีบูรณะเป็นตัวแทนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นตัวแทนบุคคลที่เห็นแก่ชาติ กล่าวคือ หลวงมณีราษฎร์บำรุง ได้สมัครเข้าเป็นเสื่อป่าเพื่อทำหน้าที่ป้องกันประเทศชาติในยามสงคราม ทั้ง ๆ ที่ หลวงมณีราษฎร์บำรุงรับราชการอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเข้าเป็นทหารแต่ประการใด แต่หลวงมณีราษฎร์บำรุงถือว่าเมื่อมีโอกาสที่จะแสดงความรักชาติได้ก็ควรจะต้องกระทำ และในครั้งแรกที่หลวงมณีราษฎร์บำรุงได้สมัครเป็นเสื่อป่า พระภริมย์วรากรบิดาของอุไรผู้เป็นคนรักของหลวงมณีราษฎร์บำรุง ได้พยายามขัดขวางความรักของบุคคลทั้งสอง โดยยื่นคำขาดว่าถ้าหลวงมณีราษฎร์บำรุงจะรักกับอุไรต่อไป ก็จะต้องลาออกจากเสื่อป่าเสียก่อน แต่หลวงมณีราษฎร์บำรุงไม่ยินดีลาออกจากการเป็นเสื่อป่า เพราะถือว่าการเป็นเสื่อป่าเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองย่อมสำคัญกว่า

“...ถ้าคุณพระจะยกอุไรให้ต่อเมื่อผมได้ลาออกจากเสื่อป่าแล้ว ฉะนั้นผมก็ไม่แลเห็นทางอื่น เพราะถึงแม้ผมจะรักแม่อุไรปานใด แต่ที่ผมจะยอมเสียสัจย์หรือเสียความเป็นลูกผู้ชายชาวไทยไม่ได้เป็นอันขาด...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 179)

เป็นการเสนอให้เห็นว่าความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบของเสื่อป่าที่เกิดขึ้นในจิตใจของคนไทย

“...ผมหวังใจอยู่ว่าถ้ามีศึกมาแล้ว ผมจะได้มีโอกาสทำหน้าที่ฉลองพระเดชพระคุณเจ้าข้าวแดงแกงร้อนของผมโดยจงรักภักดี และ ...ถ้าการที่ผมตายจะทำให้เป็นประโยชน์แก่พระเจ้าอยู่หัวหรือบ้านเมืองแล้ว ผมก็จะตายด้วยความเต็มใจ ยอมสละชีวิตโดยยินดี...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 189)

พระยาวิสูตรสงคราม : สมุหเทศาภิบาล มณฑลหัตถดินบุรี นายกองตรี ผู้บังคับการกรมเสื่อป่าหัตถดินบุรี เป็นผู้ที่เปิดโอกาสให้พระภริมย์วรากรสมัครเข้าเป็นเสื่อป่าและให้เข้าประจำกองเพื่อวางด่านโดยไปพร้อมกับหลวงมณูธรรมธราทร

“...พระภริมย์วรากรขอสมัครเข้าคณะเสือป่า ใครจะคัดค้านบ้างหรือไม่ ถ้าเช่นนั้นตกลงเป็นยอมรับเข้าคณะของเราเถา เป็นอันตกลงพระภริมย์วรากร คณะเสือป่ายอมรับว่าท่านเป็นสมาชิกผู้หนึ่งแล้ว...”

หลวงมุนษรธรรมธราทร : ผู้พิพากษาศาลเมืองมณีบูรณ เป็นนายหมู่ตรีประจำกองร้อยที่ 2 กรมเสือป่าหัดดินบุรี หลวงมุนษรธรรมธราทรเห็นความสำคัญของการสนับสนุนให้เด็กชายสมัครเป็นลูกเสือด้วยเห็นว่าจะทำให้เด็กมีความแข็งแรงและฝึกความอดทน หลวงมุนษรธรรมธราทรมีความซื่อตรงต่อหน้าที่ แม้พระภริมย์วรากรขอให้ช่วยนายสวิงพันทหาร ก็ยังยืนยันปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ต่อมาภายหลังได้เป็นผู้บังคับหมวดที่ 1 ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“... ผมขอบอกกล่าวไว้ในบัดนี้ด้วยว่า ถึงแม้ผมกับคุณพระได้เป็นผู้รักใคร่ชอบพอกันมาช้านานปานก็ไคตาม แต่ถ้ามัคคิมิเกิดขึ้นในเรื่องนายสวิงบุตรชายคุณพระหลบหลีกราชการทหารผมจำเป็นจะต้องทำการตามหน้าที่ของผมโดยปราศจากฉันทาคติ...” และ “...การฝึกหัดหรือสั่งสอนส่วนทางวิชาลูกเสือ ไม่ได้ทำให้เสียเวลาเปล่าเรียนเลยแม้แต่นาทีเดียว ไม่ทำให้เสียประโยชน์ของเด็กเลยจนนิดเดียว ตรงกันข้ามเด็กที่เป็นลูกเสือจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ดีกว่าเด็กธรรมดาเป็นอันมาก อีกอย่างหนึ่ง อย่างลูกเสือทำให้เป็นคนแข็งแรง ทำให้เด็กรู้จักอดทน...”

นายสุดใจ : ผู้กำกับกอง กองลูกเสือที่ 11 เป็นอาจารย์โรงเรียนมัธยมมณีบูรณ ในเรื่องได้นำเสนอความคิดเห็นของนายสุดใจในการสมัครเป็นลูกเสือเพื่อแสดงความจงรักภักดีในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และหน้าที่ของผู้ปกครองที่พึงมีต่อชาติ

“...ผมเข้าใจผิดไป นายสวัสดิ์มาบอกขอสมัครเป็นลูกเสือ ผมก็เข้าใจว่าคุณพระ คงจะได้อนุญาตแล้ว เพราะตั้งแต่ได้มีลูกเสือมา ผมยังไม่ได้เคยพบสักรายเดียวที่บิดาหรือผู้ปกครองไม่เต็มใจให้เด็กเป็นลูกเสือ ผมจึงเข้าใจว่าคุณพระก็คงเหมือนคนอื่น ๆ

หลวงเรื่องฤทธิ์รวี : นายร้อยเอก ผู้บังคับกองร้อยที่ 4 กรมทหารราบที่ 29 เป็นผู้ที่ชื่นชมนายสวัสดิ์ว่ากล้าหาญควรยกย่องให้เป็นแบบอย่าง ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“...นายสวัสดิ์บุตรคุณพระเองไปตามพวกทหาร เขาเป็นเด็กที่กล้าจริง ๆ คุณพระควรจะปลื้มมาก กล้ากว่าผู้ใหญ่บางคน ผมเห็นควรได้บำเหน็จให้เป็นตัวอย่างแท้ ๆ ทีเดียว...”

แยม : ภรรยาหลวงของพระภริมย์วรากร อายุ 40 ปี เป็นแม่บ้านแม่เรือนมีความคิดทันสมัยเห็นความสำคัญของการเป็นลูกเสือและเสือป่า เมื่อสวัสดิ์ลูกชายคนเล็กสมัครเป็นลูกเสือแยมก็เห็นดีด้วย ส่วนอุไรลูกสาวคนโตรักชอบกับหลวงมณีราษฎร์บำรุงซึ่งเป็นเสือป่า แยมก็ไม่ขัดขวาง และมีความคิดเห็นขัดแย้งกับพระภริมย์วรากรในการแสดงความรักชาติ

“...ผิดที่ว่าคุณมีความเห็นผิดกับใคร ๆ เขาไปทั้งบ้านทั้งเมืองนะซิคะ เสือป่ากับลูกเสือใคร ๆ เขาก็แลเห็นประโยชน์ทั้งนั้นคุณเห็นไม่เป็นประโยชน์...”

มาช่วยเหลือ จนได้รับคำชมเชยว่า เป็นตัวอย่างของลูกเสือที่ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“...เห็นแล้วขอรับ แต่ผมถึงจะอยู่ทางนี้ก็ทำประโยชน์อะไรไม่ได้ เพราะผมไม่มีปืน จะช่วยคุณยิงต่อสู้ข้าศึกได้ แต่แรงผมมีพอที่จะถือหนังสือได้ ให้ผมไปดีกว่าที่จะถอนพลรบไป...”

นายดี : ป่าของพระภิรมย์วรารกร มีความกล้าหาญ รักษาบ้านเมือง เมื่อเกิดสงครามก็จับอาวุธขึ้นต่อสู้ และไม่ยอมเปิดเผยความลับให้ฝ่ายข้าศึก ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“...ดีละ ถ้าเช่นนั้นบอกข้าทีหรือว่ากำลังเสือป่าที่รักษาตะพานอยู่นั้นมีเท่าไร

...อูะ เรื่องอะไรจะไปบอกแก พิลึกแสะอ้ายหมอนี่...”

ชุ่นเบ้ง : พี่ชายของเนี้ยกรรยาน้อยพระภิรมย์วรารกร เป็นชาวจีนในประเทศไทยซึ่งมีจิตใจคิดร้ายต่อประเทศไทยอยู่เป็นนิจ พยายามก่อความวุ่นวายชักจูงคนไทยให้ประพฤติตนไปในทางเสื่อมเสีย เช่น หลอกให้นายสวิงหนีทหารโดยออกอุบายว่าพระภิรมย์วรารกรป่วยหนัก นายชุ่นเบ้งเป็นนักเรียนกฎหมาย แต่กลับใช้ความรู้ความสามารถในทางที่ผิด ใ้ชาวहांนล้อมพระภิรมย์วรารกรให้กระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล ในตอนท้ายเรื่องนายชุ่นเบ้งต้องการประจบฝ่ายข้าศึกจึงลอบยิงนายสวิงถึงแก่ความตาย ผลกรรมที่ก่อไว้ส่งผลให้ผู้บังคับการฝ่ายข้าศึกลงโทษนายชุ่นเบ้งด้วยการแขวนคอ ดังความว่า

“...กฎหมายกูรู้พอสำหรับใช้ในเวลานี้ก็แล้วกันเถอะ ที่กูสั่งให้เอามิงไปยิงนั่นคิดไปจริง เพราะมิงเป็นอ้ายผู้ร้ายอย่างซี้ซลาดเลวทรามที่สุด แอบยิงคนข้างหลัง มิงไม่ควรจะได้รับความเกียรติยศตายด้วยกระสุนปืน ซึ่งเป็นความตายสำหรับคนที่มีความกล้าหาญ เอาอ้ายคนนี้ไปแขวนคอเสีย..”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 217)

“...คนชนิดนั้นไว้ใจยากอยู่หน่อย มันพลิกแปลงเปลี่ยนชาติของมันได้ง่ายนัก เข้าพวกไทยเป็นไทย เข้าฝ่ายพวกโน้นก็เป็นไปอีกอย่างหนึ่งทีเดียว ถ้าเมื่อจะเป็นอะไรก็เป็นเสียอย่างหนึ่งค้อยยังชั่ว เมื่อยากจะเป็นเจ๊กก็เป็นไป นี่ไม่แน่ว่าเป็น อะไร เป็นค้ำคาวอย่างไรอยู่คบายาก...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 256-257)

เนี้ย : หญิงไทยเชื้อสายจีน อายุ 17 ปี น้องสาวนายชุ่นเบ้ง เป็นกรรยาน้อยพระภิรมย์วรารกรและเป็นซู้รักของนายสวาย มีความอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่รักษาบ้านเมืองสนับสนุนให้นายสวายบอกความลับต่อข้าศึกเพื่อเอาตัวรอด ภายหลังต้องหนีไปพร้อมกับนายสวาย ดังความในเรื่องหัวใจนักรบว่า

“...นางเนี้ย นี่มิงเป็นซู้กับอ้ายสวายเถา

จะมาซู้กใช้เอาถ้อยเอาความอะไร อีกประเดี๋ยวกูณพระก็จะต้องตายอยู่แล้ว...”

จากการเสนอแนวความคิดความรักชาติผ่านตัวแสดง โดยทรงใช้บทละคร หัวใจนักรบ เป็นเครื่องมือปลุกฝังความรักสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเน้นเรื่องความสำนึกในหน้าที่ “ความเป็นไทย” และความรับผิดชอบของเสือป่าได้เป็นอย่างดี

2.3 ทรงอาศัย “แทรกข้อคิด”

บทละคร หัวใจนักรบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแทรกข้อคิดในเรื่องความรักชาติเอาไว้ด้วยเรื่อง ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ขอมสละชีวิตเพื่อรักษาสถาบัน ตลอดจนความสามัคคีร่วมมือกันเพื่อต่อสู้ข้าศึกศัตรู ดังปรากฏในบทร้อง “ฝรั่งร่าเริง” ของเสือป่า ในบทละครว่า

“...อันพวกเราชวนกันสวมมิภักดี จงรักร่วมชาติศาสนา ขอมตายไม่เสียดายชีวา เพื่อรักษาอิสระคณะไทย สมานสามัคคีให้ดีอยู่ จะสู้ศึกศัตรูทั้งหลายได้ ควรจะทะนงจงใจ เป็นไทยจนสิ้นดินฟ้า...”

ในเรื่องความรักชาติและความสามัคคี “เสียดชีพอ่าเสียดสัตย์คือหัวใจสำคัญของการเป็นเสือป่า” พระภริมย์วรการ ได้แสดงถึงความรักชาติโดยการปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลใด ๆ และขอมที่จะสละชีวิตตนเองแต่จะไม่ยอมขายชาติเป็นอันขาด และเป็นที่ยืนยันว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามมากในการสร้าง “เสือป่า” ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นปึกแผ่นของคนภายในชาติพร้อม ๆ กับเน้นบทบาทความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย โดยอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเกิดจากที่สมาชิกเสือป่าจะต้องจงรักภักดีต่อชาติศาสนาษัตริย์ มีความกล้าหาญ ขอมสละชีวิตเพื่อชาติและพระองค์ เพื่อสร้างฐานอำนาจและความมั่นคงให้กับพระราชบัลลังก์และสถาบันกษัตริย์ เสือป่าหลายคนจึงไม่เพียงมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นลึกซึ้งซึ่งกันและกัน ยังแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและขอมสละชีวิตเพื่อปกป้องพระราชบัลลังก์และระบอบราชาธิปไตย และเพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อผู้นำ

“...คนเราเกิดมาก็ต้องตายทุกคน ผิดกันแต่จะตายร้ายตายดีเท่านั้น คราวนี้ฉันไม่เสียดายชีวิตเลย นึกว่าสละเลือดเนื้อเป็นราชพลี ขอให้จำไว้ว่าฉันตายโดยมั่นอยู่ในความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงชุบเลี้ยงมา มีพระเดชพระคุณหาที่เปรียบมิได้ ไม่มีอะไรที่จะถวายที่จะแสดงความกตัญญูทดแทนอีกแล้วนอกจากชีวิต..”

นอกจากนี้การเสนอเรื่องโดยใช้แนวคิดเสือป่า หรือการให้คนไทยมีความรู้สึกรักชาติเสียดสละเพื่อชาติ เพื่อแสดงความเป็นปึกแผ่นทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ เพราะการใช้อำนาจรัฐของชนชั้นปกครองจะมีความชอบธรรมก็ต่อเมื่อผู้ได้ปกครองให้การยอมรับ

การที่เสื่อปาหลายคนไม่เพียงมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น แต่ยังแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องพระราชบัลลังก์และระบอบราชาธิปไตย และเพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อผู้นำ ปราบกฏตามแนวคิดรัฐชาติ (Nation - State) ที่เน้นการสร้างความเป็นปึกแผ่น (Unity) ของคนในชาติ เน้นการรวมศูนย์อำนาจให้พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจในการบริหารการปกครอง (ช โสธร ผู้ทรงคำ 2552 : 207) และพระภิรมย์วารากรจะปฏิเสธพวกเสื่อปา แต่จิตใจโดยแท้แล้วพระภิรมย์วารากรก็เป็นผู้ที่มีความคิดแบบเสื่อปา คือความยินดีที่จะเสียชีพตนเองดีกว่าที่จะเสียสัจย์ คือการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และชาติ ดังที่หลวงมณีกถาว่า “.....น่าเสียดายที่คุณไม่ได้เป็นเสื่อปา เพราะใจเป็นเสื่อปาแท้ ๆ....”

เรื่องได้เสนอให้เห็นว่า การที่พระภิรมย์วารากรมีความคิดที่ไม่เห็นด้วยกับเสื่อปาในตอนต้นแท้จริงแล้วเป็นเพราะไม่เข้าใจเกี่ยวกับกิจการเสื่อปา มีการดำเนินงาน มีหน้าที่และประโยชน์อย่างไร กล่าวได้ว่าพระภิรมย์วารากรคือผู้ที่ปฏิเสธเสื่อปาโดยไม่รู้ว่าตนเองเป็นผู้ที่มีลักษณะแบบเสื่อปาโดยแท้ นอกจากนั้นเรื่องได้เสนอว่าอุไรเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะแบบเสื่อปาเช่นกัน เมื่อพวกเขาเข้าศึกษาจบมา บิบบังคับให้บอกข้อมูลเสื่อปาเพื่อแลกกับการรักษาชีวิตของพระภิรมย์วารากร อุไรได้แสดงความคิดเห็นว่า

“...ดิฉันเป็นหญิงก็จริง แต่ดิฉันเป็นคนไทย ถึงจะเสียพ่อคนหนึ่ง ก็ดีกว่าจะเสียความเป็นพลเมืองดี...”

บทละคร หัวใจนักรบ เสนอว่า หัวใจสำคัญของการเป็นเสื่อปาก็คือการเสียสละเพื่อชาติหรือยอมเสียชีพตนเองดีกว่าเสียสัจย์ที่ได้ให้ไว้กับชาติ นั่นคือ ความรักชาติ ศาสนา และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ตลอดจนความสามัคคีร่วมมือกันเพื่อต่อสู้ข้าศึกศัตรู ยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องชาติให้มีอิสรภาพต่อไป ดังที่สวัสดิ์ไม่ยอมออกจากเสื่อปาแม้จะทำให้ต้องขัดแย้งกับพ่อ จะเห็นว่าสวัสดิ์ยอมขัดคำสั่งของบิดาก็เพื่อรักษาสัจย์ที่ให้ไว้กับชาติ

“ ...ผมไม่ยอมออก ผมได้ให้คำมั่นสัญญาแล้วว่าผมจะประพฤติให้สมควรที่เป็นลูกผู้ชาย ผมไม่ยอมคืนคำ...”

นับตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่มีการก่อตั้งขึ้นของรัฐสมัยใหม่อย่างรัฐประชาชาติ (Nation-State) ที่มุ่งให้แต่ละรัฐต่างมีการปักปันพรมแดนหรือเขตแดนชัดเจน บนแผนที่เพื่อแสดงถึง “อาณาเขต” หรือ “ดินแดน” ของแต่ละรัฐชาติโดยรัฐบาลและโดยจักรวรรดินิยมตะวันตก ที่นำไปสู่ความพยายามเร่งสร้างและปักปันเขตแดนตนเองกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการอ้างอิงภูมิประเทศตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา สันปันน้ำ ร่องน้ำลึก หรือสร้างรั้วกั้นหรือแนวเส้นขึ้นในกรณีที่ไม่สามารถใช้แนวธรรมชาติ (อรอนงค์ ทิพย์พิมล 2547 : 220) รัฐจึงตระหนักได้ถึงขอบเขตพื้นที่ในการแสดงของ รัฐประชาชาติ (Nation-State) ดังนั้นรัฐจึง

เริ่มหันมามีสำนึกใฝ่ใจผู้อยู่ภายใต้การปกครองในระดับปัจเจกมากขึ้นในฐานะประชาชน เพื่อรักษา “ความเป็นชาติ” ผู้นำรัฐจึงจำเป็นต้องสร้างสำนึกความหวงแหนชาติในฐานะพื้นที่ดินแดน และพยายามอย่างยิ่งในการปลูกเร้าให้เกิดความรักความภูมิใจในเชื้อชาติมากขึ้น “ลัทธิชาตินิยม” จึงถูก นำเข้ามาใช้เป็นนโยบายของรัฐอย่างชัดเจน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงทรงพยายามอย่างยิ่งในการปลูกเร้าให้เกิดความรักความภูมิใจในเชื้อชาติที่เป็น “ชาติไทยแท้” ในฐานะชาติที่ “ทันสมัย” (Up to Date) และมีความศิวิไลซ์ (Civilized) (เสถียร ศุกโฮภณ 2504 : 43-44) และความหวงแหนประเทศชาติด้วยพระบรมราโชวาทอย่างเป็นทางการไปจนถึงการ ส่อเสียดประชดประชันอย่างรุนแรงว่า “...สัตว์เดรัจฉานมันยังรู้จักรักษารวงรังที่อาศัยของมัน คนเราจะไม่รักษาบ้านเมืองของตนจะมีเลวทรามเสียเต็มทีฤา” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว 2530 : 23-24)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงเลือกปลูกเร้าให้ผู้ชายอยากจับอาวุธ เรียนรู้ฝึกหัดซ้อมรบ กระจายสงครามเพื่อปกป้องชาติบ้านเมืองตามหน้าที่ ในฐานะเป็นเพศที่มี พลละกำลัง ความแข็งแกร่งตามธรรมชาติด้วยการก่อตั้งเสือป่าและลูกเสือใน พ.ศ. 2454 เพื่อให้ผู้ชาย ที่ไม่ใช่ข้าราชการทหารฝึกหัดจับอาวุธ และได้รับการปลูกฝังความรักชาติ ความอดทนและความ กล้าหาญ

“...ชาติไทยเรา เป็นชาติที่เล็กมีคนแลกำลังน้อย จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ลูกผู้ชาย ชาวไทยทุกคนจะต้องมีความสามารถป้องกันชาติของเราให้ดำรงอยู่...” (อมรรตุนารักษ์ 2514 : 118-121) กองเสือป่าจึงมีบทบาทสำคัญในการฝึกหัดผู้ชายที่ไม่ใช่ทหารจับอาวุธซ้อมรบ “...เพื่อ ฝึกหัดคนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถพอสมควรที่จะทำหน้าที่แห่งลูกผู้ชาย...” (อมรรตุนารักษ์ 2514 : 118-121) ขณะเดียวกันลูกเสือที่ถูกสร้างขึ้นในเวลาต่อมา เกิดมาจากสำนึก “เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ ในวันหน้า” (สงวน เลิศโชชชัย 2538 : 127) เพื่อฝึกหัดเด็กผู้ชาย “...ทั้งในส่วนร่างกายและในส่วน ใจให้มีความรู้ในทางเสือป่า เพื่อว่าเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นแล้วจะได้รู้จักหน้าที่ซึ่งผู้ชายไทยทุกคนควรจะ ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง อันเป็นที่เกิดเมืองนอนของตน และการฝึกฝนปลูกใจ ให้คิดถูกเช่นนี้ ต้องเริ่มฝึกฝนเสียแต่เมื่อยังเยาว์อยู่...” (เสถียร ศุกโฮภณ : 2504 : 29-30)

ขณะเดียวกันการ “อยู่เฉยๆ กินๆ นอนๆ เทียวเตร่เถลไถล” ของผู้ชายเป็นสิ่งที่ชั่วช้าเลว ทราม (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2526 : 84 -87) ที่ไม่เพียงหมายถึงไม่สมกับที่เกิดมา เป็นคนไทย แต่ยังหมายถึงไม่สมกับเป็นผู้ชายที่ได้เกิดมาเป็นชาย ผู้ชายที่ไม่ได้เป็นทหารหรือเสือ ป่าสำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง “...เป็นคนไม่มีราคาอะไร” (พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2515 : 9-10) มากไปกว่านั้นในช่วงเปลี่ยนผ่านรูปแบบรัฐจารีตมาสู่รัฐประชาธิปไตย เป็นช่วงที่รัฐบาลปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์อยู่ในฐานะกฎหมายและรัฐใน

เวลาเดียวกัน เป็น “เจ้าชีวิต” ที่มีอำนาจเด็ดขาด ขณะเดียวกันศัตรูของชาติไม่ใช่เฉพาะนักล่าอาณานิคมชาวตะวันตกเท่านั้น แต่ยังหมายถึงกลุ่มปัญญาชนหัวก้าวหน้าผู้ต้องการ Constitution หรือ Parliament ซึ่งเป็นการนำชาติไปสู่ความหายนะสำหรับพระองค์ เพราะสยามจะอยู่ได้หากมีกษัตริย์เป็นรัฐอธิปไตย (Sovereign) เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ลัทธิชาตินิยมในรัฐสยามจึงมีหัวใจคือ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ในฐานะ ความศิวิไลซ์ (Civilized) ของไทยและ “ความคิดแบบไทย” (เสถียร สุภโศภณ 2504 : 43-44) ซึ่งเป็นการนำเข้าลัทธิชาตินิยมแบบวัฒนธรรมอังกฤษที่รัฐอธิปไตย คู่กันเคยคือ God, King, Country เพื่อโฆษณาชวนเชื่อให้เกิดความรักชาติจนสามารถยอมพลีชีพปกป้องผืนแผ่นดิน ความรักชาติของเสือป่าและลูกเสือ จึงแยกไม่ออกไปจากความจงรักภักดีต่อกษัตริย์

ด้วยเหตุนี้ สัญลักษณ์ประจำชาติอย่าง “ธงไตรรงค์” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานชื่อและเพิ่มสีน้ำเงินลงไปบนผืนธงในฐานะสัญลักษณ์ของพระองค์ เพราะ “น้ำเงินคือสีโสภณ อันจอมประชา ธโปรดเปนของส่วนพระองค์” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2526 : 142) ซึ่งเป็นสีที่พระองค์โปรดและใช้เป็นเครื่องเต็มยศของทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ สีพื้นเครื่องแบบมหาดเล็กในพระราชสำนัก และเหรียญราชรุจิยาภรณ์ ที่พระองค์โปรดฯ ให้สร้างเพื่อพระราชทานเฉพาะข้าราชการบริพารนายใน (อมรเศรษฐารักษ์ 2511 : 28) ขณะที่ “ขาว คือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายพระไตรรัตน์ และธรรมะคุ้มจิตไทย แดง คือโลหิตเราไซรั” (เสถียร สุภโศภณ 2504 : 43-44) ยอมสละได้เพื่อรักษาชาติศาสนา” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2526 : 42) ธงไตรรงค์จึงไม่เพียงเป็นสัญลักษณ์ของชาติ แต่ยังเป็นความพยายามสร้างความจงรักภักดีต่อกษัตริย์เฉพาะพระองค์เองเท่านั้น มากกว่าสถานภาพและอนาคตของสถาบันกษัตริย์ เพราะสีประจำกษัตริย์ตั้งแต่รัชกาลที่ผ่านมาคือสีแดง

จากการศึกษาบทละครพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ มาโดยตลอด จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้บทละคร หัวใจนักรบ เป็นเครื่องมือปลุกฝังแนวความคิดความรักชาติไว้หลาย ๆ ประการ ทั้งเนื้อเรื่องจะทรงเน้นเรื่องหน้าที่และประโยชน์ผ่านการกระทำของเสือป่าลูกเสือ และพระองค์ยังได้ทรงแทรกแนวความคิดเรื่องอื่น ๆ เช่น การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชาติตลอดจนแนวความคิดเรื่องชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีน นับว่าบทละครเรื่องนี้เหมาะที่จะใช้ปลุกฝังความรักชาติได้เป็นอย่างดีสมพระราชประสงค์ของผู้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นมา

การปลุกความรู้สึกลัทธิชาตินิยมของคนไทยในขณะนั้น เพื่อให้ตระหนักถึงภัยของการสูญเสียความเป็นไทยและสร้างภาพผลกระทบที่จะได้รับหากต้องประสบภัยดังกล่าว อันเป็นผลมาจากกรณีกบฏ ร.ศ.130 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าข้าราชการระดับกลางบางส่วนเริ่มมีความคิด

ทางการเมืองก้าวหน้าถึงขั้นที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสัญญาณอันตรายต่อสถาบันกษัตริย์ที่เคยงความสืบเนื่องมาโดยตลอด จึงเป็นภาระของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำที่จะต้องสร้างความชอบธรรมให้กับฐานะของตน (ยุทธพร อิศรชัย 2552 : 212) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชโบายทรงใช้บทละคร *หัวใจ-นักรบ* ปลุกความรู้สึกรักของคนไทยให้แสดงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ผ่านการกระทำของ “สมาชิกเสือป่า”

3. ปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลุกฝังความรักชาติ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการศึกษาพระอัจฉริยภาพทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีความพร้อมในการเป็นพระมหากษัตริย์ และการที่ทรงได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตก ทำให้ทรงมีโอกาสได้ศึกษาถึงความเจริญก้าวหน้าของชาติตะวันตก ว่าเป็นผลจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่อง *หัวใจนักรบ* ขึ้นในปี พ.ศ. 2456 หลังเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ 3 ปี เพื่อตอบสนองและสนับสนุนกิจกรรมสำหรับปลุกใจคนไทย คือ กองเสือป่า ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 ทรงใช้บทละครเรื่องนี้เน้นถึงกิจการของเสือป่าและลูกเสือในการแสดงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของความจงรักภักดีและความสามัคคี สืบเนื่องจากครั้งเมื่อพระองค์ทรงจัดตั้งกองเสือป่าและลูกเสือขึ้นมาแล้ว ในระยะแรกประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญ ความจำเป็น และคุณประโยชน์ของกิจการทั้งสองมากนัก พระองค์จึงทรงอาศัยบทละครเรื่องนี้เป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนยอมรับกิจการเสือป่าและลูกเสือ กอปรในสมัยของพระองค์ได้มีเหตุการณ์ที่ทำให้ทรงนำอุดมการณ์ชาตินิยม “ความเป็นไทย” เพื่อทรงปลุกใจให้คนไทยมีความรักชาติผ่านบทละคร *หัวใจนักรบ* ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือปัจจัยภายในซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป และความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มทหารและกลุ่มปัญญาชน และปัจจัยภายนอกซึ่งประกอบด้วย รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วง พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112) และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การต่อต้านชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนที่ส่งผลต่อรัฐสยามในช่วง พ.ศ. 2456 – 2459 ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อธิบายดังต่อไปนี้

3.1.1 ความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ทัศนคติความเป็นกษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจสูงสุด ทรงเป็นผู้กำหนดนโยบายและระเบียบวิธีปฏิบัติในการบริหารราชการทุกประการ ความเข้าใจในการเป็นพระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในขณะนั้นว่า เป็นเพราะโชคชะตา ทำให้พระองค์ทรงเกิดมาเพื่อเป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้น

สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิตกอย่างมากก็คือทรงเกรงว่าการที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมารจะทรงมีพระกิริยาท่าทางตลอดจนความคิดความอ่านเป็น “แบบฝรั่ง” ซึ่งจะเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับพระมหากษัตริย์ไทย จึงทรงมีพระราชหัตถเลขาฯ กำชับไปยังพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณในเรื่องนี้ว่า

“...เมื่อลูกโต (รัชกาลที่ 6) ใ้กลับเข้ามาเมื่อใด ให้ได้มาเชื่อมยากันให้ติดกับข้างไทย อย่าให้ไ้กึ่งข้างหร่านโดยท่าทางฤคความคิด ซึ่งมีไ้จะห้ามไม่ให้เรียนรู้ความคิดฝรั่ง อยากรจะใคร่ให้เรียนรู้ความคิดของฝรั่ง แต่อย่าให้ต้องถึงจำเป็นจะผ่อนจะโรยให้กลมเกลียวไปตามกาลเวลาของบ้านเมืองไม่ได้...” (กรมศิลปากร 2452)

นอกจากนั้น มร.ทอมสันเองก็ยังวิตกในพระราชอัธยาศัย อันอ่อนน้อมถ่อมตนของพระองค์ที่งดงามแต่ก่อนนั้นหายไปกลายเป็นเห็นแก่พระองค์ และอวดโอ้ มร.ทอมสันจึงได้มีหนังสือบอกมายังพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ ว่า

....พระอัธยาศัยเปลี่ยนไปสองข้อคือ (1) He is not. So modest. As before (2) He shows inclination to shirk sport. And out – door exercise (กรมศิลปากร 2452)

ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงย้ำเตือนให้พระราชโอรสทราบถึงหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ด้วยทรงเกรงว่าต่อไปในภายภาคหน้าจะเกิดความลำบาก เพราะ

“...เมืองเราอยู่ในที่เจ้าแผ่นดินทั้งนั้น เจ้าแผ่นดินต้องเป็นผู้เหนี่ยวรั้ง ป้องกันของซึ่งจะไม่ให้แผ่นดินถึงพินาศอับจน เพราะฉะนั้นขอให้ทำตัวไว้ให้ดี อย่าให้เสียชื่อเสียง ในประเทศข้างตะวันตกเคยมีตัวอย่างที่เจ้าแผ่นดินอยู่ไม่ได้ ถึงต้องถอนเพราะเป็นหนี้... ขอให้ตริกรตรองให้ยี่ดยาว...” (กรมศิลปากร 2452)

และการที่จะเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองต่อไป ให้ผู้คนรักใคร่นับถือนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอบรมให้พระราชโอรสปฏิบัติพระองค์ว่า

“...พ่อต้องการนักที่จะให้มีผู้รักใคร่นับถ้อยยกย่องให้มาก เว้นไว้แต่อยากจะให้มีความรู้สึกตัวเลื่อมใฝ่และให้รู้ว่าความจริงเป็นอย่างไร แล้วประพฤติตนโอบอ้อมอารีต่อคนทั้งปวงให้กว้างขวาง อย่ามีมาในถ้อยคำที่ไม่ควรจะมา ควรจะมีความรักใคร่ต่อผู้ซึ่งมีน้ำใจจงรักภักดี...” (พระบรมราโชวาทรัชกาลที่ 5 2516 : 9)

ทัศนคติในความเป็นพระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับการตอกย้ำจากการที่ทรงพบการเกิดปฏิหารย์ที่องค์พระปฐมเจดีย์ ทรงให้ประชาชนยอมรับพระราชอำนาจตามแนวคิดเทวสิทธิ์ในฐานะเทพเจ้าตลอดไป (สายชล สัตยานุรักษ์ 2548 : 214) ในคืนวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2452 กล่าวคือ ...ปรากฏว่ามีแสงสว่างพุ่งขึ้นไปจากยอดองค์พระปฐมเจดีย์ขนาดประมาณเท่าลำตาล แสงนั้นพุ่งขึ้นไปสูงมากและสะท้อนกลับลงมาสว่างทั่วองค์พระปฐมเจดีย์ เห็นองค์พระจากพระราชฐานที่สนามจันทร์ได้ชัด แสงสว่างนั้นคงอยู่ประมาณ 5 นาทีแล้วค่อย ๆ ลดลงหายกลับเข้าไปในองค์พระปฐมเจดีย์...(ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช 2514: 41)

และการที่องค์พระปฐมเจดีย์แสดงเกิดปฏิหารย์ถึง 2 ครั้งก่อนที่พระองค์จะขึ้นครองราชย์ทำให้พระองค์ทรงเชื่อมั่นในบุญญาบารมีของพระองค์มากยิ่งขึ้นว่า ทรงเกิดมาเพื่อเป็นพระมหากษัตริย์

อาจกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีทัศนคติเกี่ยวกับการเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบราชาธิปไตยที่เป็น สมมติเทพหรือเทวราชา มากกว่าที่จะเป็นกษัตริย์ที่เป็นคนธรรมดา ทรงมั่นพระทัยว่าพระองค์ทรงมีความชอบธรรมในการปกครองประเทศ และทรงเชื่อว่าโชคชะตา บุญญาบารมีจะส่งเสริมให้พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความสำคัญต่อชาติบ้านเมือง ปรากฏตามแนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม ซึ่งเป็นแนวคิดในการเขียนประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาของชาติไทยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความเป็นปึกแผ่นของคนภายในชาติ พร้อม ๆ กับเน้นบทบาทความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย โดยอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเกิดจากบุญญาบารมีและพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทย เน้นความเป็นวีรบุรุษและวีรสตรีของพระมหากษัตริย์พร้อมเชื่อพระวงศ์ที่เคยทำสงครามปกป้องเอกราชของชาติไทย ดังนั้นในการดำเนินพระราโชบายในการปกครองประเทศตลอดรัชสมัยของพระองค์นั้น จะทรงย้ำถึงบทบาทของกษัตริย์ในฐานะผู้นำของชาติ มีบุญญาบารมีที่ประชาชนควรให้ความจงรักภักดี

สำหรับพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของ “ความเป็นไทย” หรือ “ชาติไทย” ตามพระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์มิได้เป็นเพียงผู้นำ

ในการเปลี่ยนแปลง ศูนย์รวมของความศรัทธาเท่านั้น แต่ยังคงก้าวไกลไปถึงการเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏแก่สายตาของนานาประเทศ เปรียบประดุจ “ธงชัยของชาติ” ด้วย พระองค์ทรงชี้ว่า พระราชมหาราชของพระมหากษัตริย์ไทยในยุคสมัยของพระองค์มิได้มีเพียงการทำความเจริญให้เกิดขึ้นภายในประเทศเท่านั้น หากแต่ยังทรงเป็นผู้นำเกียรติคุณและศักดิ์ศรีของชาติให้เป็นที่ปรากฏแก่ชาวโลกด้วย นั่นก็คือ การนำประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งและอยู่ในฝ่ายที่ได้รับชัยชนะ ดังนั้น พระมหากษัตริย์ตามความหมายที่ใช้ในการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมในสมัยของพระองค์ จึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับ “ชาติไทย” เป็นสิ่งที่ไม่อาจแบ่งแยกหรือทำลายได้ เพราะ “กษัตริย์ก็คือชาติ” และ “ชาติก็คือกษัตริย์”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปลุกเร้าให้ประชาชนแสดงความรักชาติ โดยการแสดงความ “จงรักภักดี” เชื่อฟังพระองค์ ไม่ควรคัดค้าน ดิเสียนพระบรมราโชวาทในการบริหารประเทศใด ๆ ทั้งสิ้น โดยทรงอ้างว่า การปฏิบัติตามแนวทางนี้เป็นหลักแห่งความสามัคคี เพื่อมิให้ “ชาติแตกเป็นเสี่ยง” ดังนั้น หน้าทีพลเมืองในสมัยของพระองค์ก็คือ “**เชื่อฟังผู้นำและรักผู้นำ**” ในการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม “ความเป็นไทย” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงใช้บทละครพระราชนิพนธ์ *หัวใจนกรบ* เป็นสื่อในการปลุกฝัง โดยมีข้าราชการและปัญญาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก สารสำคัญของบทพระราชนิพนธ์ เป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนไทยด้วยการทำให้ “ชาวจีน” กลายเป็นศัตรูของชาติ ส่วนการเผยแพร่พระราชนิพนธ์นั้นก็มีการพิมพ์เป็นหนังสือเล่มนำออกแจกจ่ายแก่ข้าราชการ ข้าราชการ และจำหน่ายบุคคลทั่วไป ส่งไปให้โรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมือง รวมทั้งการทำเป็นบทละคร ให้คนทั่วไปได้เข้าชม นิสัยแห่งบรรพบุรุษของชาติที่สืบทอดกันมายาวนานเป็นพัน ๆ ปี ดังที่พระองค์ทรงอธิบายว่า

“เราอุทิศตัวเราทั้งหลาย และอุทิศกำลังกายกำลังสติปัญญาไว้เพื่อป้องกันรักษาชาติ, ศาสนา, พระมหากษัตริย์ สิ่งซึ่งเป็นที่เคารพรักใคร่ทั้ง 3 คือ ความเป็นไทยของเราอย่าง 1 ความมั่นคงของชาติเราอย่าง 1 พระศาสนาของเราอย่าง 1 สามอย่างนี้บูยาตายของเราได้ยอมสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อป้องกันแล้ว; เราทั้งหลายผู้เป็นบุตรหลานย่อมมีหน้าที่ๆ จะต้องทำให้สมควรที่เป็นบุตรหลานของท่านต้องไม่ให้มีผู้ใดว่าได้” (กรมศิลปากร 2452)

แต่เดิมพระมหากษัตริย์จะทรงปกครองประเทศตามที่ทรงเห็นสมควร โดยมีต้องคำนึงถึงความเห็นของราษฎรว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ เพราะราษฎร “...มีความจงรักภักดี เชื่อมั่นในพระปรีชาญาณของพระมหากษัตริย์ เมื่อทรงจัดการอย่างไรแล้วก็เห็นว่าเป็นการดี...” แต่ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา สถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์คล้ายความศักดิ์สิทธิ์ลง ดังจะเห็นได้จากคำกราบบังคมทูลของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชิตปภักษ์โลกประชนาตต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า

“...นับตั้งแต่ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเป็นต้นมา ความเชื่อมั่นของราษฎรในพระบรมราชูปถัมภ์ว่ามาข้างต้นดูเบาบางลงมาก เกิดมีความเห็นว่าทำอย่างนั้นจะดีกว่าอย่างนี้จะดีกว่า ทำอย่างนั้นเป็นการเคียดแค้นแก่ราษฎรอย่างนี้เป็นประโยชน์แก่ราษฎร ความคิดคั่งนี้มีแพร่หลายเนื่องจากราษฎรมีความรู้มากขึ้น โดยที่ทรงพระมหากรุณาจัดการศึกษาให้เจริญขึ้นโดยเร็วพลัน ผิดกว่าแต่ก่อนมาก (กรมศิลปากร 2452)

ราษฎรโดยเฉพาะปัญญาชนมีความสนใจในกิจการบ้านเมืองมากขึ้นเป็นผลมาจากการได้รับการศึกษาแบบใหม่และการแพร่หลายของอารยธรรมตะวันตกตลอดจนการรับรู้ข่าวสารผ่านทางหนังสือพิมพ์ ทำให้แนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกเกี่ยวกับลัทธิรัฐธรรมนูญนิยมเริ่มแพร่หลายเข้ามาในสังคมไทย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2523 : 171)

การรับรู้ในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ปัญญาชนคนรุ่นใหม่รู้สึกไม่พอใจระบบการปกครองเก่าอันเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสูงสุดเพียงพระองค์เดียวที่รับผิดชอบในการปกครองบ้านเมือง ซึ่งมีใช้ระบบการปกครองที่เขาพอใจอย่างเต็มที่อีกต่อไป (อัจฉราพร กุมทพิสมัย 2524 : 55) เพราะอาจมีข้อผิดพลาดในการดำเนินนโยบายในการปกครองได้ จึงมีความปรารถนาที่จะเห็นประเทศชาติเปลี่ยนแปลงการปกครองในรูปแบบเสรีนิยม แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความมั่นใจพระราชหฤทัยว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยังเป็นระบอบการปกครองที่เหมาะสมกับเมืองไทยในขณะนั้นมากที่สุด แม้ว่าทรงยอมรับว่าระบอบการปกครองแบบนี้เริ่มไม่เป็นที่พึงปรารถนาเท่าใดนักและไม่แน่นอนว่าจะเป็นการปกครองที่ดี แต่การที่จะเปลี่ยนแปลงสถาบันพระมหากษัตริย์ ก็เท่ากับเป็นการทำลายความรู้สึกจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของคนไทยที่มีมาหลายชั่วอายุคน ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายดายนัก และถ้าหากว่าราษฎรมีความประสงค์ตรงกันแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยก็คงเป็นไปได้เหมือนอย่างประเทศอื่น ๆ ออซึ่งพระองค์เองก็ไม่สามารถทัดทานได้เช่นกัน สิ่งที่ทำให้พระองค์มั่นใจพระราชหฤทัยว่าราษฎรยังคงจงรักภักดีต่อพระองค์ โดยเฉพาะราษฎรที่อยู่ห่างไกลพระนคร เมื่อคราวเสด็จประพาสหัวเมืองตะวันตกตั้งแต่เมืองนครปฐมถึงกาญจนบุรีในเดือนมกราคม พ.ศ.2456 ทรงบันทึกไว้ว่า

“...ส่วนข้อที่ว่าใคร ๆ จะต้องการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการปกครองนั้น เมื่อได้ไปแลเห็นเวลาที่ราษฎรพากันแตกตื่นมา “ชมบุญ” แล้ว ก็เห็นได้ทันทีว่าคนไทยหมู่มากมิได้มีความต้องการจะเปลี่ยนแปลงอะไรเลย และถ้าจีนจะเปลี่ยนแปลงไปก็คงทำเล่นเป็นผิว ๆ เท่านั้น และจะทำได้แต่เฉพาะในบางกอก....”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2530 : 89)

แต่ในปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ได้เปลี่ยนแปลงไป ดังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกไว้ว่า

“...ในสมัยโบราณพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์แทบไม่มีผู้ใดได้แย้งข้อใจ ทั้งเป็นการไม่ปลอดภัยที่จะทำเช่นนั้น พระเจ้าแผ่นดินเป็นที่เคารพสักการะอย่างแท้จริง พระราชดำรัสของพระองค์เป็นกฎหมาย แต่สิ่งต่าง ๆ ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดินยังคงเป็นที่เคารพและกลัวเกรงอยู่มาก แม้ไว้ในตอนปลายรัชสมัยจะมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเริ่มวิพากษ์วิจารณ์พระมหากษัตริย์ในหลาย ๆ ด้าน แต่มิได้เป็นไปอย่างเปิดเผย ในรัชสมัยที่เพิ่งสิ้นสุดลง (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2455 : 115) หลายสิ่งหลายอย่างได้ทวีความเลวร้ายไปมากเนื่องจากเหตุหลายประการ...ฐานะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นสิ่งที่ตกอยู่ในสภาวะลำบาก ความเคลื่อนไหวทางความคิดในประเทศแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า ระยะเวลาของระบอบเอกราชไทยเหลือน้อยเต็มที....

(กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 7 2469)

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกถึงความเชื่อมั่นของราษฎรและทหารบางกลุ่มในสถาบันพระมหากษัตริย์เสื่อมอำนาจลง น่าจะมีส่วนผลักดันให้พระองค์หันมาสนพระราชหฤทัยปรับปรุงพระอัจฉริยภาพและพระราชกรณียกิจ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่พระองค์และเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง ดังจะเห็นได้จากหนังสือกราบบังคมทูลของพระยาวิสุทธีสุริยศักดิ์ที่ว่า

“...ควรเริ่มคิดค้นด้วยเป็นแสดงทางพระกรุณาที่จะมีมาข้างหน้าให้มากกว่าพระเดชปลูกฝังหวังให้แลเห็นเป็นเงาโดยไม่ไช่ทำอย่างตื่นเต็นหรือกลัว....และไม่มี ความมั่นพระทัยในอนาคตของชาติบ้านเมืองที่ไม่เป็นไปตามที่ทรงปรารถนา สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นปัจจัยเร่งให้ทรงเห็นความจำเป็นในการปกป้องชาติบ้านเมืองและให้ประชาชนดำเนินรอยตามนโยบายของพระองค์อย่างจริงจังและความเร่งด่วนนี้สามารถดำเนินได้ด้วยการนำนโยบายการปลูกฝังความรักชาติให้เกิดขึ้นกับราษฎร (กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 6 2452)

สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อชาติบ้านเมืองและประชาชนก็คือการที่ทรงพระราชดำรัสย้ำถึงหน้าที่ของพระองค์ที่ต้องปฏิบัติเมื่อทรงรับพระราชสมบัติสืบต่อจากสมเด็จพระราชบิดา ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2454 ว่า

“...เรารู้สึกอยู่คว่าบัดนี้เราได้รับภาระอันใหญ่และสำคัญยิ่ง คือผู้ที่ได้รับมอบความสุขและความเป็นไทยแห่งชาติไว้ในมือ เราก็อธิยอยู่ว่าเราได้เกิดมาเป็นคนไทยและในตระกูล

กษัตริย์ อันชาติไทยเรานี้บรรพบุรุษทั้งหลายได้ช่วยกันตั้งขึ้นไว้แล้วและได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ท่านผู้สละความสุขสำราญในร่างกาย ความสะดวกโดยเฉพาะตัว และผู้ยอมสละเลือดเนื้อและชีวิตเป็นที่สุด เพื่อรักษาความเป็นไทยแห่งชาติไว้ให้สมนาม ฝ่ายเรารู้สึกว่าเป็นทนายาทรืบรมคก สำคัญอันนี้ไว้แล้วก็จะต้องรักษาไว้ให้มั่นคง ทั้งต้องอดสาหะทำนุบำรุงให้มรดกอันนั้นจำริญ เพิ่มพูนขึ้นกว่าเก่าอีกได้เพียงใด ก็นับว่าเป็นกำไรเพียงนั้น....”

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการปกครองในระบอบราชาธิปไตยมีความเหมาะสมกับประเทศไทยในขณะนั้น ซึ่งเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่พระมหากษัตริย์จะทรงปกครองประเทศโดยยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ พระมหากษัตริย์จึงทรงมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติเป็นอันดับแรกที่คนไทยจะต้องมีความจงรักภักดีและถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำของชาติด้วย ในขณะที่หลาย ๆ ประเทศ เช่น ตุรกี รัสเซีย จีน และญี่ปุ่น ได้มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ราชาธิปไตย) มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทำให้ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลดความสำคัญลง แต่สำหรับประเทศไทยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อมั่นว่าการปกครองในระบอบราชาธิปไตย โดยมีหลักนิติธรรมจะทำให้ชาติบ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง จึงไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองดังเช่นประเทศที่กล่าวข้างต้น เพราะ

“...บรรดาประเทศทั้งปวง ประเทศใดที่รักษานิติธรรมของชาติไว้ได้ดี ประเทศนั้นย่อมดำเนินขึ้นสู่ความเจริญ ประเทศใดละเลยนิติธรรมของชาติเสียหรือปล่อยให้เสื่อมทรามไปก็ย่อมจะมาถึงประเทศนั้น...นิติธรรมของชาตินั้นคือคุณสมบัติและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดี ซึ่งเป็นที่นิยมสืบต่อ ๆ กันมาในหมู่ประชาชนแห่งชาติ ...” (กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 6 2452)

3.1.2 ความขัดแย้งกับระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มทหารและกลุ่มปัญญาชน

1) กรณีการเขียนหลังทหาร

กรณีการเขียนหลังทหารใน พ.ศ. 2452 เป็นความขัดแย้งประการสำคัญระหว่างทหารกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สร้างความสะเทือนใจให้กับบรรดานายทหารอย่างมาก เพราะเชื่อว่าไม่เพียงเป็นการกระทำที่รุนแรงเกินกว่าเหตุแต่ยังเป็นความอภัยศเลียมเกียรติชาตินักรบตลอดทั้งวงศ์ตระกูล ทั้ง ๆ ที่ทหารนั้นเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ขณะที่มหาดเล็กเป็นเพียงคนรับใช้ส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์เท่านั้น ทำให้บรรดาทหารต่างเชื่อว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลำเอียงรังเกียจอาฆาตทหารอยู่เสมอ ด้วยสาเหตุจากมหาดเล็กบางคนของพระองค์นำโดย เจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเพ็ญ พึงบุญ ณ อยุธยา)

ได้ทะเลาะวิวาทกับทหารสังกัดกรมทหารราบที่ 2 นำโดยร้อยเอกสม (พันโทประยูร ภมรมนตรี 2518 : 36-38) ด้วยเรื่องจับผู้หญิง จนเกิดทะเลาะวิวาททุบตีกันขึ้น เมื่อมีการพิพากษาคดีปรากฏว่า ฝ่ายทหารในกรมทหารราบที่ 2 ถูกลงโทษพระราชอาญาเขียนหลังแต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้งที่ในขณะนั้น ได้มีการยกเลิกการตีบสวนสอบสวนและการลงโทษแบบจารีตนครบาลแล้ว แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์จะไม่ทรงเห็นด้วยก็ตาม แต่เกรงว่าเรื่องราวจะใหญ่โตจึงอนุมัติตามที่ขอ (ร.ต.เหรียญ ศรีจันทร์ และ ร.ต.เนตร พูนวิวัฒน์ 2519 : 43-45) ทหารจึงเข้าใจได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลำเอียง โปรดปรานมหาดเล็กส่วนพระองค์มากกว่าทหารของชาติ และการแสดงพระราชอำนาจเกินไปที่ตัดสินลงโทษทหารแต่เพียงฝ่ายเดียว และลงโทษด้วยวิธีการรุนแรงแบบจารีตนครบาลโดยการเขียนหลัง

ในขณะที่ปัญญาชนเริ่มต้นตัวทางการเมือง แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสงวนอำนาจทางการเมืองไว้ที่พระองค์และราชสำนักที่ใกล้ชิดไม่กี่คน เสถียรภาพและความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์จึงมิได้อยู่ที่การตีบทพระราชอำนาจ หากอยู่ที่การยอมรับและตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ว่า จะต้องเป็นผู้ปกครองที่เข้าถึงราษฎรเพื่อก่อให้เกิดความจงรักภักดี ในการสร้างประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมของไทย คือ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายความคิดทางการเมืองของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่ตีบทมาจนถึงยุคของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าเป็นการปกครองด้วยอาญาสิทธิ์ของพระเจ้าแผ่นดิน แต่เป็นอาญาสิทธิ์ที่ก่อปรด้วยความเมตตากรุณา เนื่องจากการปกครองแบบพ่อปกครองลูก จุดมุ่งหมายก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าในระบบราชาธิปไตยก็ปกครองเพื่อประโยชน์สุขของราษฎรอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 172)

2) การจัดตั้งทหารวังและจัดตั้งกองเสือป่า

นอกจากทหารกลุ่มหนึ่งไม่พอใจการกระทำบางอย่างของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกรณีการเขียนหลังทหารใน พ.ศ.2452 ตั้งแต่ยังเป็นองครักษ์ทนายาท ประกอบกับการจัดตั้งทหารวังและจัดตั้งกองเสือป่า ซึ่งทหารบางกลุ่มถือว่า “.....ตั้งซ้ำกับการทหารและทำงานแข่งดีกับทหารของชาติ ย่อมทำให้ความมั่นคงของชาติเสื่อมสลายลงเป็นอันมาก..... บ่อยครั้งเป็นการเสียเวลา เสียทรัพย์ เสียงานของชาติและส่วนตัว...” (พลกุล อังกินันท์ 2514 : 12) รวมทั้งไม่พอใจที่พระองค์ให้ความสำคัญกับส่งเสริมการโขนละครตลอดจนร่วมแสดงโขนละครด้วยในบางครั้ง ดังคำให้การของ ร.ต. ถัด รัตนพันธ์

“...เขาพอใจที่จะคิดเปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครอง เพราะการเล่นโขนละครเสียเองของพระประมุขแห่งชาตินั้นไม่มีประโยชน์แก่ชาติอันใดเลย มีแต่เสื่อมเสียพระเกียรติยศ

เกียรติคุณแก่นานาประเทศและมีผลกระทบต่อชาติ ถึงประชาชนคนไทยอีกด้วย ควรให้เป็นหน้าที่ของผู้อื่นเขาจัดการ...” (เนตร พูนวิวัฒน์ 2514 : 10)

หลัง “เหตุการณ์ ร.ศ. 130” ที่ทหารชั้นผู้น้อยได้สร้างความโกรธแค้นให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างมากที่พยายามเปลี่ยนแปลงการปกครองหรืออย่างน้อยที่สุดเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินที่ไม่ประสบความสำเร็จภายหลังการครองราชย์ของพระองค์ได้เพียงปีเดียว ใน พ.ศ. 2455 (4 มิถุนายน พ.ศ. 2455) คณะเสือป่าถูกยกระดับให้เปรียบเสมือนกองทัพและนายทหารส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะเดียวกันก็พยายามแข่งขันและลดทอนอำนาจบทบาทของทหาร วิวัฒนาการของเสือป่าคล้ายคลึงกับทหารมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งเรื่องแบบ วิชาการฝึกหัด ตำแหน่งการบังคับบัญชา นับตั้งแต่การฝึกเสือป่าขยายตัวด้วยการเปิดรับข้าราชการพลเรือนชั้นผู้น้อยตามกระทรวงต่าง ๆ ยิ่งทับซ้อนและลดบทบาทความสำคัญของกองทัพบก จนสังเกตได้ชัดว่ามีวาระแอบแฝงที่จะต่อต้านและแข่งขันกับทหารแห่งชาติ (ชานันท์ อรรถวุฒิ 2555 : 4)

ตามที่เจ้าพระยาบรมราชเสนอกความคิดให้ฝึกหัดเสือป่ารับพระราชทานพระบรมราโชวาทบ่อยครั้งให้จงรักภักดีต่อพระองค์ และรังเกียจการเป็นทหาร (เสกทีอน สุภโศภณ 2504 : 106 -109) เช่นเดียวกับที่พระราชนิพนธ์ “หัวใจนักรบ” ที่เสือป่ามี “หัวใจนักรบ” และ “ความเป็นลูกผู้ชาย” มากกว่า และเมื่อพระองค์ทรงสร้างแรงจูงใจในการเป็นเสือป่าด้วยการประกาศให้การเป็นสมาชิกเสือป่าได้รับการยกเว้นจากการเกณฑ์ทหาร เพราะถือว่าได้รับการฝึกหัดทหารแล้ว ทำให้ทหารเหมือนอยู่ในสถานะตรงกันข้ามกับเสือป่าอย่างสิ้นเชิง และเมื่อเป็นที่เข้าใจกันว่าผู้ที่ไม่ได้เข้ากลุ่มเป็นสมาชิกเสือป่าคือผู้ไม่จงรักภักดี (เสกทีอน สุภโศภณ 2504 : 112) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเสือป่าหลวงจึงเต็มไปด้วยความรักความผูกพันนอกเหนือจากการทำงานที่ต้องรับใช้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา และต้องใช้ชีวิตร่วมกันในพระราชสำนักทั้งวันทั้งคืน จนกลายเป็นความสัมพันธ์แบบสองต่อสองที่รู้สึกรักใคร่ผูกพันเป็นการส่วนตัวเช่น พระยาสุนทรพิพิธที่บรรยายความรู้สึกต่อหลวงสรรพากรถึงการส่วนตัวว่า “...เคยมีอุปการะมีความร่วมสุขร่วมทุกข์ มีการแนะนำประโยชน์และมีความรักใคร่อย่างซื่อสัตย์สุจริต.. ได้ร่วมเป็นข้าจ้าวเดียวกันอยู่ในวังร่วมกันเมื่อเป็นเด็ก ได้เที่ยวเตร่ทัศนาร่วมกันทั้งในที่ใกล้และที่ไกล ได้ประกอบอาชีพส่วนตัวร่วมกัน และรับราชการร่วมกัน...” (สุนทรพิพิธ 2503 : 110) ที่ไม่ต่างไปจากความชอบพอระหว่างพระยาอนิรุทธเทวากับพระยาอุดมราชภักดี ที่เป็น “กัลยาณมิตรที่สนิทสนมหา” จน “รักใคร่ประคองพี่น้อง” ซึ่งตั้งแต่พระยาอนิรุทธเทวาเจ็บป่วยจนตาย พระยาอุดมราชภักดีเป็นภาระอยู่ตลอดเวลา (เฉลา อนิรุทธเทวา 2494 : 11-15) แม้ว่าไม่ได้เป็นสมาชิกเสือป่าอีกต่อไปแล้ว แต่ความสัมพันธ์

ระหว่างเพื่อนชายก็ยังคงรักษาความแน่นแฟ้น พระยาสุนทรพิพิธกับหลวงสรรพากรก็ยังคงพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันคอยพยาบาลยามเจ็บป่วยและให้ที่พักอาศัย (สุนทรพิพิธ 2503 : ฅ-จ)

เป็นที่ชัดเจนว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามมากในการสร้าง “เสือป่า” ที่เชื่อมโยงกับราชาชาตินิยมในรัฐประชาชาติ (Nation – State) ที่สมาชิกเสือป่าจะต้องจงรักภักดีต่อชาติศาสนาภคินี มีความกล้าหาญ ยอมสละชีวิตเพื่อชาติและพระองค์ เพื่อสร้างฐานอำนาจและความมั่นคงให้กับพระราชบัลลังก์และสถาบันกษัตริย์ เสือป่าหลายคนจึงไม่เพียงมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นลึกซึ้งซึ่งกันและกัน ยังแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องพระราชบัลลังก์และระบอบราชาธิปไตย และเพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อผู้นำ พิธีกรรมถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่มักถูกจัดบ่อยครั้งในกองเสือป่า ไม่เพียงสร้างความจงรักภักดีต่อพระองค์ยังทั้งเป็นการเชื่อมกระชับความสัมพันธ์เสือป่าให้เป็นเพื่อนร่วมสาบาน (ชานันท์ อรรถวุฒิ 2555 : 5)

กลุ่มปัญญาชนต่างมีความเชื่อว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและระบอบปกครองที่กษัตริย์เป็นรัฐชาติปิตัย นำไปสู่ความล้มเหลวและ “ความเสื่อมทราม” ของสยาม (ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ 2550 : 80-91) กรณีการเขียนหลังทหารใน พ.ศ. 2452 (เหรียญ ศรีจันทร์ และ เนตร พูนวิวัฒน์ 2514 : 1-4) เป็นความขัดแย้งประการสำคัญระหว่างทหารกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สร้างความสะเทือนใจให้กับบรรดานายทหารอย่างมาก เพราะเชื่อว่าไม่เพียงเป็นการกระทำที่รุนแรงเกินกว่าเหตุแต่ยังเป็นความอับยศเสียดิชาติฉกฉวยตลอดทั้งวงศ์ตระกูล ทั้ง ๆ ที่ทหารนั้นเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ขณะที่มหาดเล็กเป็นเพียงคนรับใช้ส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์เท่านั้น ทำให้บรรดาทหารต่างเชื่อว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลำเอียงรังเกียจอาณาเขตทหารอยู่เสมอ (อัครราพร กมุทพิสมัย 2524 : 104) ขณะที่เสือป่าถูกสั่งสอนให้มีความรักต่อพระเจ้าอยู่หัวอย่างมากจนสละชีพได้

บนพื้นฐานความพยายามที่จะทำให้เชื่อว่าสยามจะอยู่รอดได้หากมีกษัตริย์เป็นรัฐชาติปิตัยเท่านั้น (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2526 : 44-55) ดูเหมือนว่าเสือป่าสร้างปัญหาอย่างยิ่งต่อระบบราชการ ในการฝึกซ้อมเสือป่าประจำวัน ที่ผู้นำซ้อมเป็นนายกองเสือป่าซึ่งมักเป็นมหาดเล็กข้าราชการที่ใกล้ชิดกับการส่วนพระองค์และไม่มีความรู้ด้านการทหาร ได้สร้างความไม่พอใจให้กับทหารอาชีพและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่สมัครเสือป่า ขณะเดียวกันเมื่อเสือป่าต้องการใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์ ทว่าจำนวนไม่เพียงพอต่อการฝึกหัดพระองค์จึงทรงมีพระบรมราชโองการสั่งซื้ออาวุธจากกระทรวงกลาโหมทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีไว้เพื่อขายเพราะเป็นกำลังของแผ่นดินและเป็นของหลวงที่สำคัญ (อัครราพร กมุทพิสมัย 2524 : 147, 149-150) และแม้พระองค์ทรงอ้างว่าการฝึกหัดเสือป่าเป็นเพียงการฝึกหัดกำลังกายและวินัยพลเรือนที่เป็นอาสาสมัคร ให้มีความรัก

กษัตริย์ชาติ ศาสนา (เสถียร ศุกโฮภณ 2504 : 13) แต่ถึงกระนั้นกิจกรรมเสือป่ากลับต้องมาก่อน การบริหารราชการแผ่นดิน (อมรรุณารักษ์ 2511 : 55) บรรดาเสนาบดีและข้าราชการ เช่น จึงต้อง งดงานราชการและตามเสด็จซ้อมรบเสือป่า ซึ่งการซ้อมรบก็ไม่ได้ซ้อมจริงจัง เป็นเรื่องเล่น ๆ อย่างเช่น ยิงปืนด้วยปาก แต่ทำให้เหนื่อยเปล่าเพราะต้องออกไปไกลถึงนครปฐม อดหลับอดนอน เหน็ดเหนื่อยกลับมาทำงานไม่ไหว ตรงข้ามกับการฝึกเสือป่าต้องฝึกทุกวันซึ่งส่วนใหญ่เพียงเดิน ไปเดินมาเหนื่อยเปล่าไม่ได้เกิดประโยชน์และเปลืองแรง (เสถียร ศุกโฮภณ 2504:44)

มากไปกว่านั้น พระสหายสมาชิกที่พระองค์ทรงโปรดปรานอย่างมากเป็นการ ส่วนพระองค์ ได้แก่ “เจ้าพระยารามราฆพ” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระ ราชหัตถเลขาขยอกยชมเชยและประทานพรวันเกิดพร้อมกับเงินทำขวัญ 100 ชั่ง กลายเป็นประเด็น สนใจของบรรดาทหาร ถึงขนาดคัดลอกสำเนาแจกจ่ายกัน และกลายเป็นที่ตั้งข้อสังเกตอย่างเคลือบ แคลงโดยกลุ่มนายทหาร เกี่ยวกับความเป็น “คนดี” และ “คนโปรด” ของ “เจ้าพระยารามราฆพ” ตามความหมายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง ร.ท. จรูญ ณ บางช้าง ได้เขียน ข้อความประชดประชันไว้ส่วนบนของสำเนาพระราชหัตถเลขาที่ได้เก็บไว้ว่า “อ่านแล้วคิดให้ ตลอดแล้วประพุดดีใหม่” (อจรรพร กุมทพิสมัย 2524 : 131-132) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินขวัญ พระราชทาน จำนวน 100 ชั่ง เนื่องในวันเกิดเจ้าพระยารามราฆพ ก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ ทหารส่วนใหญ่เป็นอย่างมาก ต่างเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีพระกรุณาธิคุณแก่มหาดเล็กข้าราชการ บริหารชายฝ้ายในการเล่นโยนด้วยเท่านั้น ขณะที่ “พวกเราทำการเหนื่อยแทบตายไม่เห็นได้อะไร อ้ายมันเด่น ๆ ไร ๆ เท่านั้น ได้ตั้งร้อยชั่งพันชั่ง” ตามที่ ร.ท.จรูญ ณ บางช้าง กล่าว (อจรรพร กุมท พิสมัย 2524 : 132)

ไม่เพียงความน้อยเนื้อต่ำใจของทหารที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญ แต่สายสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับสมาชิกพระสหายคนโปรดอย่าง เจ้าพระยารามราฆพ ที่ดูซับซ้อนและน่าเคลือบแคลงสงสัยก็ได้นำไปสู่ความไม่พอใจ ยังสร้าง ความตกใจต่อข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เคยรับใช้กษัตริย์พระองค์ก่อน เพราะรัชกาลที่ผ่านมาไม่เคยมี สังคมชายล้วนที่กษัตริย์ทรงชุบเลี้ยงชายหนุ่มไว้ในที่รโหฐานแทนบาทบริจาริกาหญิงสาวและ นางใน เพื่อใช้สอยและแวดล้อมอย่างใกล้ชิด และโปรดประทับร่วมกันตลอดเวลา ซึ่งเพราะถือว่า ขัดกับขัดติยราชประเพณี (อจรรพร กุมทพิสมัย 2524 : 113-114) เพราะอย่างไรก็ตาม กษัตริย์ดำรง อยู่ในฐานะจอมทัพนักรบใหญ่กองทัพและทหารมีความสำคัญต่อชาติมากขึ้น ในฐานะที่ถูกรับ ว่าเป็นรัฐของ “รัฐประชาชาติ” (Nation-State) มีพื้นที่ดินแดนขอบเขต กลายเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ ชัดเจนบนแผนที่โลกจากการปักปันเขตแดน นำไปสู่ความพยายามของรัฐในการประดิษฐ์สำนึก “ความเป็นชาติ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงมีพระรูปโฉม

และพระราชบุคลิกลักษณะ คล้ายคลึงผู้หญิง (อมรตฤณารักษ์ 2540 : 779-785) และเพื่อเป็นการตอบโต้กลุ่มทหารและกลุ่มปัญญาชน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงต้องรักษาเสถียรภาพทางการเมืองและความปลอดภัย ด้วยการหันไปให้ความสำคัญกับเสือป่ามากขึ้น ให้เป็นสังคมชายล้วนที่มีพระองค์เป็นศูนย์กลาง ทำให้เสือป่าไม่เพียงเป็นสังคมชายล้วนที่ผู้ชายมีความรักความผูกพันทางกายและใจ ยอมรับผู้ชายที่มีจริตจะก้าน ท่าทางคล้ายผู้หญิงหรือ “แต่งหญิง” อย่างมากที่สุดบนเวทีละคร แต่ยังคงมีความภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะของความเป็นสมาชิกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (ชานันท์ อรรถวุฒิ 2555 : 14) จึงนับเป็นพระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการนำบทละครพระราชานิพนธ์ หัวใจนักรบ ซึ่งผ่านการแสดงความรักชาติโดยสังคมชายล้วน อันได้แก่ สมาชิกเสือป่า

ตลอดรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามที่จะสร้าง “ความไว้ใจ” หรือ “ความจงรักภักดี” ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เกิดขึ้นในหมู่ราษฎรสยาม เพื่อความมั่นคงทางการเมือง และสร้างความรู้สึกรักชาติและสร้างความสามัคคีกันระหว่างคนในชาติ พระองค์ถือว่า “ชาติไทย” เป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุด ที่คนในชาติจะต้องเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องเอาไว้ในแง่ของเนื้อหาและอัตลักษณ์ของ “ชาติไทย” พระองค์ทรงอธิบายว่า

“...เราเกิดมาในชาติคนกล้าหาญ รักเจ้า รักชาติ ศาสนา จนไม่กลัวความตายไม่เสียดายชีวิตคนเหล่านี้เป็นปูย่าตายายของเราทั้งหลายท่านผู้สละความสุขสำราญตลอดจนชีวิตให้แก่ชาติบ้านเมืองและศาสนา เพื่อจะได้ให้เราเป็นไทยอยู่สมนาม...เราเกิดมาในชาติไทย เราเกิดมาเป็นไทย เราต้องตายเป็นไทย ถ้าจะต้องเป็นข้าเขาแล้ว เราก็เท่ากับตาย เพราะเราก็จะเรียกตัวเราว่าไทย ไม่ได้อีกต่อไป เพราะฉะนั้น ถ้าเมื่อถึงเวลาที่มีภัยอันตรายมาสู่ประเทศบ้านเมืองของเราแล้ว แม้ใครไม่ยอมสละชีวิตของตนเพื่อป้องกันชาติบ้านเมืองก็จงเลิกเป็นไทยเสียเถิด อย่าเอาชื่อไทยไปใช้เรียกชื่อตนให้เพื่อนบ้านพลอยอายด้วยเลย ผู้ที่ไม่ยินยอมพึงพร้อมอยู่ในใจว่าจะสละชีวิตเพื่อรักษาพระเจ้าแผ่นดิน รักษาชาติบ้านเมือง และรักษาศาสนาอันเป็นที่นับถือของตนแล้ว ก็ควรหลบหน้าไปเสียให้พ้นถิ่นฐานบ้านคนไปอยู่โดยลำพังตนอันเป็นที่รักยิ่งกว่าชาติศาสนา นั้นเสียดีกว่า....” (กรมศิลปากร 2452)

3.2 ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อธิบายดังต่อไปนี้

3.2.1 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อลัทธิจักรวรรดินิยม ในช่วง พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112)

บทบาทของรัชกาลที่ 5 ต่อลัทธิจักรวรรดินิยม

ชาติ (Nation) เป็นกลุ่มประชากรที่มีเชื้อชาติเดียวกัน มีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมร่วมกัน ชาติจึงเป็นเรื่องของความผูกพันของประชากรที่มีเชื้อชาติเดียวกัน และชาติเน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ธโรธร ตูทองคำ 2552 : 107)

ราชอาณาจักรไทยเคยมีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจทั้งหมด ตามประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยทรงยึดหลักธรรมอย่างน้อยสามประการเป็นหลักในการปกครอง ในทางปฏิบัติพระมหากษัตริย์อาจทรงให้ความสำคัญแก่หลักธรรมประการใดประการหนึ่งมากกว่าหลักธรรมประการอื่น ๆ ในบรรดาหลักธรรมทั้งสามประการเหล่านี้ ทั้งนี้แล้วแต่ยุคแต่สมัยในประวัติศาสตร์ (ม.ร.ว.อภินิหารพัฒน์ 2527 : 57)

สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันทางการเมืองที่ดำรงอยู่คู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจากอดีตนับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อโยธยา ชนบุรี และรัตนโกสินทร์ การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ใน พ.ศ. 2325 ของราชวงศ์จักรี นับเป็นการเริ่มต้นในศักราชใหม่ของสยามประเทศ การลอกแบบจากอโยธยา ทำให้สมัยรัตนโกสินทร์เผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกับอโยธยา จวบจนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ จึงทรงปฏิรูปการเมืองการปกครองไทย ใน พ.ศ.2435 อันนับเป็นความเปลี่ยนแปลงของสยามประเทศจากอาณาจักรโบราณ เป็นรัฐชาติสมัยใหม่ (ธโรธร ตูทองคำ 2553 : 32)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในช่วงที่ประเทศกำลังประสบภาวะคับขัน อันเนื่องมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกที่กำลังแพร่หลายอยู่ในเขตเอเชียในขณะนั้น ด้วยข้ออ้างที่ว่าชาติมหาอำนาจที่เจริญแล้วจะต้องเข้ามาจัดการบ้านเมืองให้แก่ประเทศที่ด้อยความเจริญ ซึ่งเป็นภารกิจของชาวผิวขาวที่มีต่อมวลมนุษยชาติ โดยต้องการให้มนุษยย์มีความสุขความเจริญได้รับความยุติธรรมเสมอหน้ากัน (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2552: 335) อิทธิพลจากมหาอำนาจตะวันตก เริ่มแผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย เหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอันใหญ่หลวงในประวัติศาสตร์ของไทยก็คือการเข้ามามีอิทธิพลของฝรั่งเศสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเมื่อถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สภาพแวดล้อมของไทยก็ตกอยู่ในสภาพที่น่าเกรงกลัวต่อภัยคุกคามจากฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้น เมื่อฝรั่งเศสเริ่มแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาสู่พรมแดนด้านฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จนก่อให้เกิดเป็นข้อขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พร้อมกับการเริ่มตระหนักรู้ถึงภัยจากการคุกคามของฝรั่งเศส (ปิยนดา บุนนาค 2547 : 226)

ขณะเดียวกันที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเร่งทำนุบำรุงบ้านเมือง ให้เจริญรุ่งเรือง เพื่อยกฐานะขึ้นทัดเทียมกับอารยประเทศ ทั้งในด้านการปกครองภายในและระเบียบ การศาลของประเทศ มหันตภัยจากจักรวรรดินิยมตะวันตกกำลังคุกคามประเทศเอเชียตะวันออกเฉียง ously หนัก การแผ่อิทธิพลในระยะนี้รุนแรงแข่งกล้ายิ่งเสียดว่าสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว เพื่อนบ้านใกล้เคียงในดินแดนแหลมทองรอบ ๆ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับมหาภัยพิว ขาวจนต้องตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติไปแล้วหลายประเทศ (บังอร ปิยะพันธ์ 2538 : 110 -111) หลังจากฝรั่งเศสเข้ายึดครองตั้งเกี่ยแล้ว ก็คอยตั้งคุ่มเชิงจับตาดูที่ทำของประเทศไทย ส่วนอังกฤษ เมื่อครอบครองพม่าเป็นสิทธิ์ขาด ใน พ.ศ. 2429 ก็กำลังเผชิญหน้ากับประเทศไทยอยู่ทางตะวันตก ดินแดนแถบมลายูตอนใต้ อังกฤษก็สนใจใฝ่แสวงหาผลประโยชน์และเข้าครอบครองอยู่บ้างแล้ว เป็นบางส่วน ดังนั้นจึงเหลือเพียงประเทศไทย ที่ตั้งโดดเด่นเป็นศูนย์กลางระหว่างเงื้อมมือของสอง มหาอำนาจ ซึ่งต่างทำที่คอยจ้องคุ่มเชิงประเทศไทยอยู่

นโยบายการแสวงหาอาณานิคมของฝรั่งเศส รัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้ดำเนินนโยบายแผ่ ออกไปทางอัฟริกาและเอเชีย โดยเป็นคู่แข่งกับอังกฤษ และเมื่ออังกฤษมาตั้งอยู่ในพม่า และ ฝรั่งเศสมาตั้งอยู่ในกัมพูชา การขยายตัวอีกขั้นหนึ่งก็คือการเข้ามาในประเทศไทย

อังกฤษพยายามขยายพรมแดนทางด้านตะวันออกของพม่า ฝรั่งเศสก็ขยาย พรมแดนทางด้านตะวันตกของญวน อาณาจักรของประเทศไทยซึ่งอยู่ระหว่างกลาง ซึ่งมีความสำคัญ ในฐานะเป็นดินแดนกันชน (Buffer Area) ระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง และนับแต่ พ.ศ. 2426 เป็นต้นมา อาณานิคมของฝรั่งเศสในคาบสมุทรมอิน โดจีน จึงมีอาณาเขตติดต่อกับพรมแดนทางภาคตะวันออก ของไทย จังหวัดต่าง ๆ ของไทยทางภาคตะวันออกมีเจ้าผู้ครองขึ้นกับพระมหากษัตริย์แห่งรัตน โกสินทร์ และเนื่องจากการคมนาคมไม่ค่อยสะดวกทางเมืองหลวงจึงควบคุมปกครองดินแดนทางภาคนี้ไม่ได้ ใกล้เคียงและทั่วถึงนัก ดังนั้นข้าศึกศัตรูจึงถือโอกาสเข้าโจมตีอยู่เนื่อง ๆ เพราะกว่ารัฐบาลไทยจะส่ง กำลังทหารไปถึงกินเวลานาน เมื่อฝรั่งเศสขยายอิทธิพลประชิดพรมแดนภาคตะวันออกของไทย (บังอร ปิยะพันธ์ 2538 : 122) การจะรักษาพรมแดนทางด้านนี้ให้ปลอดภัยจึงจำต้องได้รับความ ร่วมมือจากฝรั่งเศสด้วย แต่ฝรั่งเศสนั้นถึงอย่างไรก็ไม่พร้อมจะร่วมมือกับไทย เพราะสิ่งเดียวที่จะ ทำให้ฝรั่งเศสได้เปรียบก็คือปล่อยให้พรมแดนด้านนี้เปิดกว้างไว้

ในระยะที่จักรวรรดินิยมกำลังแผ่ไพศาลนี้เอง รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสหันหน้า เข้ามาคบค้ากันอย่างสนิทสนม เพราะต่างหวั่นเกรงอิทธิพลของรัสเซียและเยอรมัน ดังนั้นใน ปัญหาเกี่ยวกับประเทศไทยทั้งสองชาติจึงปรึกษาปรองดองกันได้ ถึงกับเคยมีข่าวว่าชาวอังกฤษคน หนึ่งเสนอแนะให้แบ่งดินแดนประเทศไทยออกเป็นสองส่วน โดยให้ฝรั่งเศสครอบครองลุ่มแม่น้ำ โขงและแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนอังกฤษครอบครองดินแดนทางภาคใต้ทั้งหมด แต่อังกฤษก็ยังไม

พร้อมจะตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนั้นเมื่อฝรั่งเศสขอให้อังกฤษรับรองสิทธิของฝรั่งเศสเหนือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง โดยอ้างว่าเป็นดินแดนของญวน อังกฤษจึงสงวนท่าทีเป็นกลางปฏิเสธว่าเป็นเรื่องภายในระหว่างฝรั่งเศสกับไทยโดยเฉพาะ

ใน พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112) ได้เกิดวิกฤติการณ์ขึ้นทางพรมแดนภาคตะวันออก โดยฝรั่งเศสบุกกรุกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสเรียกร้องให้ไทยถอนกำลังออกจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงซึ่งอยู่ในปกครองของไทย และให้เสียดำทำขวัญแก่คนในบังคับฝรั่งเศสซึ่งได้รับความเสียหาย ไทยไม่ยอมปฏิบัติตามจึงเกิดการปะทะกันขึ้น และฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบจำนวนสามลำเข้ามาในอ่าวไทย เรือทั้งสามได้แล่นเข้าปากน้ำเจ้าพระยาโดยมีเรือสินค้าฝรั่งเศสซึ่งคอยอยู่ก่อนเป็นเรื่อนำร่อง ขณะผ่านป้อมตรงบริเวณปากน้ำ ทหารไทยซึ่งรักษาป้อมได้ระดมยิงเป็นการยับยั้ง แต่เนื่องจากหมอกลงหนัก เรือทั้งสามจึงผ่านเข้ามาได้ถึงกรุงเทพฯ ในการนี้ฝรั่งเศสได้ยื่นข้อเรียกร้อง 6 ข้อ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2436 (ร.ศ.112) กำหนดให้ตอบภายใน 48 ชั่วโมง (นันทกา กบิลกาญจน์ 2540 : 174)

แม้ฝรั่งเศสจะลงมือขึ้นรุนแรงกับไทย แต่อังกฤษก็ยังคงเฝ้าจับตาดูอย่างใจเย็น อังกฤษมิได้จัดการช่วยเหลือหรือให้ความคุ้มครองแก่ไทยอย่างใด ข้อนี้ทำให้รัฐบาลไทยรู้สึกผิดหวังมาก เพราะเคยคิดว่าอังกฤษจะช่วยเป็นเกราะกำบังให้พ้นภัยจากฝรั่งเศส อังกฤษเพียงแต่ส่งเรือรบเข้ามาสามลำเพื่อคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของชนชาติอังกฤษซึ่งพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ

ขณะมหันตภัยจากตะวันตกกำลังคุกคามประเทศอยู่ในระหว่าง ร.ศ.112 พ.ศ.2436 นี้เอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียดพระทัยมาก จนถึงทรงประชวรหนัก และหยุดเสวยพระโอสถ พระองค์ได้ทรงพระนิพนธ์โคลงฉันท์ บรรยายความทุกข์และความวิตกห่วงใยในชะตาบ้านเมือง พระราชทานไปยังสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งขณะนั้นยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่น มีใจความว่า

เจ็บนานหนักอกผู้ บริรักษ์ ปางเสย
 คิดใคร่ลาลาญหัก ปลดเปลื้อง
 ความเหน้อยแห่งสุจัก พลันสร้าง
 คูจักสู้ภพเบื่อง หน้านั้นปลันเขมม
 เป็นผีสามยอดแล้ว ยังร้าย ส่วนอ
 ปวดเจ็บใครจักหมาย เชื่อได้
 ไซ้เป็นแต่ส่วนกาย เสียดรลัด กลุ่มแฮ
 ใครต่อเป็นจึงผู้ นันนั้นเห็นจริง
 ตะปุดอกใหญ่ตรึง บาทา อยู่เฮย

จึงป้อจลิตา คล่องได้
 เชิญผู้เมตตา แก่สัตว์ ปวงเฮ
 ชักตะปู้ให้ ส่งข้าอันขม

(พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 มุลินธิสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ 2535)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเคยตั้งพระราชหฤทัยไว้เด็ดเดี่ยวว่า ถึงอย่างไรพระองค์ก็จะทรงรักษาผลประโยชน์ของบ้านเมืองและเอกราชของชาติไว้ด้วยชีวิตของพระองค์ ดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งฝรั่งเศสส่งเรือรบเข้ามาคุกคามไทย ใน ร.ศ.112 ระหว่างนั้นพระองค์ทรงพระประชวร และได้เสด็จไปประทับพักฟื้นอยู่ที่เกาะสีชัง บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการต่างพากันห่วงใยในความปลอดภัยของพระองค์มาก แต่ตามพระราชหัตถเลขาที่ส่งไปประธานกรมหลวงพิชิตปรีชากร ทรงแสดงความมั่นพระทัยว่า “อย่าให้มีความสงสัยว่า ฉันจะยินยอมอย่างใดแก่ฝรั่งเศสที่สุดจนเอาปืนมาจ้องหน้าอยู่ให้เซ็นชื่อ ถ้าจะจับตัวลงเรือรบไปก็จะไม่ยอมเป็นอันขาด ด้วยฉันเชื่อเป็นแน่ว่า ถ้าลมหายใจมีอยู่ตราบใดจะไม่ได้เห็นกรุงสยามปราศจากอำนาจอันอันเป็นเอกราชเลย” (มุลินธิสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ 2535)

เพื่อเป็นการรักษาประเทศชาติ ให้รอดพ้นจากการปราศจากอำนาจอันเป็นเอกราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงต้องทรงยอมเสียผลประโยชน์บางอย่างของบ้านเมือง เพื่อแลกกับเอกราชอันล้ำค่าอยู่เหนือสิ่งอื่นใด ให้คงอยู่กับประเทศไทยชั่วกาลนาน

นโยบายแห่งการปลดพันธจากสนธิสัญญาไม่เสมอภาคของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังอยู่ในระยะที่การปรับปรุงกิจการบ้านเมืองตามแบบอย่างตะวันตก ซึ่งพระองค์ได้ทรงวางรากฐานไว้ดำเนินไปอย่างได้ผลดี ทั้งในด้านการปกครอง การทำนุบำรุงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขทางด้านกฎหมายและกิจการศาล เมื่อบ้านเมืองเริ่มมีความเจริญก้าวหน้าตามแบบสมัยใหม่ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่พระมหากษัตริย์จะต้องทรงคิดแปลงสภาพความเป็นมาแต่ครั้งรัชกาลก่อนให้เหมาะสมกับกาลสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธะที่ไทยต้องผูกพันอยู่กับประเทศต่างๆ ตามสนธิสัญญาที่สร้างขึ้นไว้ในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้น เมื่อถึงสมัยของรัชกาลที่ 5 ได้กลายเป็นข้อเสียเปรียบอย่างใหญ่หลวง ซึ่งพระองค์ได้ทรงพากเพียรทุกวิถีทางที่จะบรรเทาความผูกมัดต่างๆ ให้น้อยลง

สนธิสัญญาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำกับราชทูตอังกฤษ เป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งการเปิดประตูการค้าและสัมพันธไมตรีอย่างกว้างขวางระหว่างไทยกับต่างประเทศ

หากพิจารณาจากความในสัญญาดังกล่าวแล้ว พบว่า ส่วนใหญ่ฝ่ายไทยเป็นผู้เสียเปรียบ โดยเฉพาะข้อที่ผูกมัดไทยเป็นเวลาเกือบร้อยปี ซึ่งมีใจความว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และการเก็บภาษีอากร (บึงอร ปิยะพันธ์ 2538 : 98)

การที่ชาติมหาอำนาจทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษยอมผ่อนผันให้ไทยได้อำนาจทางศาลคืนมาบ้างนั้น มิใช่จะยินยอมให้ด้วยความสมัครใจหรือด้วยเห็นแก่ความชอบธรรม หากแต่ว่าไทยได้เสียดินแดนเป็นเครื่องตอบแทนให้ตามที่ชาติตะวันตกทั้งสองเรียกร้องมา ไทยต้องยกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้แก่ ฝรั่งเศส ทางฝ่ายอังกฤษไทยต้องเสียดินแดน กลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี และ ปลิสให้แก่ อังกฤษ

สรุปแล้วพระราชโองบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือการพยายามทุกวิถีทางที่จะให้รัฐนาว่าไทยได้รอดพ้นจากลัทธิจักรวรรดินิยม โดยทรงยอมเสียเปรียบบางสิ่งบางอย่างเพื่อผดุงเอกราชของประเทศไว้ พระเกียรติคุณสมจริงดังคำที่เวลเคลล์ บลานชาร์ดกล่าวสรรเสริญว่า ประเทศไทยเป็นรัฐเดียวของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งไม่เคยตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองแบบอาณานิคมของประเทศตะวันตกเลย (ม.ร.ว.อภินันท์ รพีพัฒน์ 2527: 114)

3.2.2 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การต่อต้านชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนที่ส่งผลต่อรัฐสยามในช่วง พ.ศ. 2456 – 2459

บทบาทของชาวจีนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชาวจีน เป็นชาวต่างประเทศชาติแรกที่เข้ามาติดต่อการค้ากับไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย และได้ตั้งหลักแหล่งการค้าและทำอุตสาหกรรมหลายแห่งในบริเวณอ่าวไทย (นันทกา กบิลกาญจน์ 2540 : 108) การติดต่อกับชาวจีนในสมัยอยุธยากว้างขวางมากขึ้น จนกระทั่งชาวจีนได้เข้ารับราชการเป็นขุนนาง และบางคนเข้ามาประกอบอาชีพ เช่น เกษตรกร และกรรมกร ชาวจีนได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ทั่วไป ตลอดจนได้สมรสกับสตรีไทยอีกด้วย (พวงร้อย กล่อมเอียง 2516 : 9)

ในสมัยกรุงธนบุรี ชาวจีนได้รับการยกย่องและได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมพลเมืองไทย (พวงร้อย กล่อมเอียง 2516 : 6) ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวจีนเริ่มมีบทบาทในการค้าขายมากขึ้น ทำการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนผูกขาดการผลิตและการค้าน้ำตาลไว้เกือบหมด

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และการเมือง ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ จนเป็นสาเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องทรงกำหนดนโยบายต่อต้านชาวจีนขึ้นมา บทบาทและอิทธิพลของชาวจีนที่ส่งผลกระทบต่อคนไทยในด้านต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1) บทบาททางด้านเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุที่คนไทยนิยมทำนาและรับราชการ ทำให้ขาดแคลนคนงานภายในประเทศ ชาวจีนซึ่งอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากจึงขยายอาชีพของตนออกไปสู่การประกอบการค้าทุกอย่างภายในประเทศ อาทิ จีนแต้จิ๋วเป็นผู้ค้าส่ง จีนกวางตุ้งเป็นช่างกล ช่างไม้ จีนไหหลำเป็นคนรับใช้ตามบ้านเรือน ส่วนจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่เข้ามาทำเหมืองแร่ทางจังหวัดภาคใต้ และเป็นพวกที่มีอิทธิพลทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอีกด้วย (พงวร้อย กล่อมเอี้ยง 2516 : 13)

2) บทบาททางด้านสังคม

ในสมัยรัตนโกสินทร์ชาวจีนจัดว่าเป็นชนหมู่น้อยที่มีจำนวนมากที่สุด และมีลักษณะเด่นประการหนึ่งก็คือ อัตราการเพิ่มของประชากรจีนในประเทศไทยสูงและเร็ว ยิ่งกว่านั้นชาวจีนยังเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ ซึ่งมีความภาคภูมิใจต่ออารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติตน จึงทำให้ชาวจีนจำนวนไม่น้อยคิดว่า ชาวเอเชียในประเทศอื่นๆ มีวัฒนธรรมต่ำกว่าตน ชุมชนจีนในประเทศไทยได้รวมตัวกันจัดระเบียบสังคมเป็นอย่างดี ทั้งชาวจีนยังเกาะกลุ่มกันอย่างใกล้ชิด เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง (นันทกา กบิลกาญจน์ 2540 : 119) เมื่อชุมชนได้รวมตัวกันเป็นระเบียบเช่นนี้ ย่อมกลายเป็นปัญหาสังคมที่น่าวิตกสำหรับเมืองไทยเกี่ยวกับปัญหาสังคมซ้อน หรือทำให้เกิดเมืองจีนขึ้นในประเทศไทย

ในระยะปี พ.ศ.2458 เป็นระยะที่โรงเรียนจีนตั้งขึ้นมามาก แสดงถึงความนิยมของชาวจีนที่จะส่งบุตรหลานไปเรียนภาษาจีน พระองค์ทรงเห็นว่าไม่สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะให้บุตรหลานจีนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้เรียนภาษาจีนและเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนมิใช่ประเทศไทย ทั้งครูที่ใช้ครูจากเมืองจีน หนังสือเรียนก็เป็นภาษาจีน ดังนั้นเด็กเหล่านี้จึงยากที่จะพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ สำหรับด้านความจงรักภักดีก็เช่นเดียวกัน แทนที่โรงเรียนจะสอนให้รักประเทศไทยกลับสอนให้จงรักภักดีต่อประเทศจีน

นอกจากนี้การเกิดกรณีวุ่นวายที่ภูเก็ตในปี พ.ศ.2459 เพราะได้มีบัตรสนทน่ห้และมีประกาศเป็นอักษรจีนเขียนเป็นทำนองยุ่งไม่ให้ชาวจีนเข้ารับการเกณฑ์ทหาร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้เห็นว่า เป็นเพราะครูจีน พยายามโน้มน้าวบุตรหลานจีนเหล่านี้ให้เอาใจออกห่างจากประเทศไทย (พงวร้อย กล่อมเอี้ยง 2516 : 98)

3) บทบาททางการเมือง

จากการปฏิวัติในประเทศจีนใน พ.ศ.2454 ได้มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวของชาวจีน และก่อความรู้สึกนึกคิดของชุมชนจีน (วัลลภา บุรุษพัฒน์ 2517 : 30-32) โดยเริ่มตั้งแต่ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ดร.ชุนยัดเซ็น หัวหน้าคณะปฏิวัติก็กมินตั้งได้เข้ามาแสวงหาความสนับสนุนจากชาวจีนในประเทศไทย พร้อมทั้งนำลัทธิชาตินิยมเข้ามาปลุกฝังในหมู่

คนจีน นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่อิทธิพลภายนอกได้เข้ามามีบทบาทต่อชาวจีนในประเทศไทย จากนั้นเป็นต้นมาความเคลื่อนไหวเคลื่อนไหวใด ๆ ของชาวจีนก็มักจะเป็นผลมาจากอิทธิพลภายนอกแทบทั้งสิ้น (ปิยนาด บุนนาค 2549 : 223)

ความยุ่งยากทางการเมืองที่ชาวจีนก่อปัญหาให้แก่รัฐบาลไทยนั้น เกิดจากการกระทำในรูปของสมาคมลับอั้งยี่ สโมสรการค้า หนังสือพิมพ์จีน และโรงเรียนสอนภาษาจีน โดยเป็นแหล่งประชุมพบปะระหว่างชาวจีนเพื่อเผยแพร่ความรู้สึกชาตินิยมจีน นอกจากนี้ยังมีส่วนยุยงส่งเสริมให้ชาวจีนก่อความวุ่นวายในแทบทุกครั้ง (พวงร้อย กล่อมเอียง 2516 : 349) สำหรับเหตุการณ์ภายในประเทศ นอกจากกิจการที่เป็นหัวใจทางเศรษฐกิจแทบทั้งหมดตกอยู่ในอิทธิพลของชาวจีนแล้ว ชาวจีนยังเพิ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองอันอาจเป็นภัยต่อไทยได้ เช่น การสอนลัทธิชาตินิยมในโรงเรียนจีน การออกหนังสือพิมพ์จีนรายวันที่มีเนื้อหาสาระกระตุ้นให้ชาวจีนในไทยคำนึงถึงความเป็นจีนอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนการตั้งสมาคมลับเพื่อใช้เป็นพลังต่อรองกับรัฐบาลไทย (ภูวดล ทองประเสริฐ 2549 : 9-10)

ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาททุกด้าน โดยเฉพาะในการเข้ามามีอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับอิทธิพลของคณะก๊กมินตั๋งในประเทศจีนได้เข้ามาครอบงำชีวิตความรู้สึกนึกคิดของชาวจีนในประเทศไทย ทำให้ชาวจีนมีการเคลื่อนไหวที่ทำให้ไทยประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นอย่างมาก ซึ่งไทยต้องดำเนินนโยบายทางการเมืองเพื่อขจัดปัญหาของชาวจีน รวมทั้งเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมมากยิ่งขึ้น

พระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ต่อต้านชาวจีนในประเทศไทย

พระบรมราโชบายที่ทรงเสนอแนะให้รัฐบาลไปจัดทำ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงเห็นภัยทางเศรษฐกิจที่เกิดจากชาวจีนในสมัยของพระองค์แล้ว พระองค์จึงได้ทรงเสนอแนะผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารประเทศในยุคนั้นให้เร่งส่งเสริมกิจการด้านเศรษฐกิจ เพื่อลดบทบาทการครอบงำทางธุรกิจการค้าและกิจการทางเศรษฐกิจของจีน พระบรมราโชบายที่ทรงเสนอแนะให้รัฐบาลไปจัดทำ ได้แก่ การสนับสนุนให้คนไทยทำการค้า การจัดตั้งสภาเผยแพร่พาณิชย์ และกระทรวงพาณิชย์ การจัดงานแสดงผลิตภัณฑ์และพาณิชย์กรรม และการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการค้าแก่ชาวไทย (พวงร้อย กล่อมเอียง 2516 : 52-60)

การเขียนบทพระราชนิพนธ์ปลุกใจชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องทรงดำเนินนโยบายปลุกฝังความรักชาติให้กับคนไทย เพราะมีองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศเป็นสิ่งสนับสนุนดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงที่ประเทศกำลังประสบภาวะคับขัน อันเนื่องมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมที่กำลังแพร่หลายอยู่ในเขตเอเชียในขณะนั้น (ศิริภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2552: 335) การกำหนดสิทธิสภาพนอกอาณาเขตภายหลังการลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริง ที่ให้สิทธิกับชาวต่างประเทศที่ไม่ต้องสังกัดกับรัฐบาลสยาม ระบบการค้าเสรีที่ทำให้ชาวต่างประเทศรับการคุ้มครองจากชนชั้นนำลดลง ความมั่นคงและมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของชาวจีนในสยาม อิทธิพลและบรรยากาศของลัทธิชาตินิยมแพร่หลายในตะวันตกและจีน จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญคือการปฏิวัติในจีนใน พ.ศ. 2454 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปลุกฝังความรักชาติให้กับคนไทย

ประการที่ 2 จากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้รับการศึกษาอบรมแบบตะวันตกโดยเฉพาะจากประเทศอังกฤษ ซึ่งพระองค์ได้ทรงศึกษาเป็นเวลานานถึง 9 ปี ได้สร้างอิทธิพลแทรกซึมไปในความรู้สึกนึกคิดของพระองค์ พระองค์ทรงได้รับเจตคติของชาวอังกฤษในด้านความรังเกียจชาวยิวที่เห็นแก่เงิน และปรากฏว่าชาวจีนในประเทศไทยมีลักษณะใกล้เคียงกับชาวยิวในประเทศอังกฤษ พระองค์จึงทรงมีแนวคิดกระตุ้นชาวไทยให้มีความรักชาติ เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอาณัติของชาวจีน (อัญชลี ภูษะภา 2553 : 293) ทรงมีพระราชดำรัสว่า

“ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นว่า ความรู้สึกเกลียดชังชาวยิวอยู่แทบทุกประเทศในทวีปยุโรป มีประเทศรัสเซีย เยอรมัน และฝรั่งเศส เป็นอาทิ ในประเทศอังกฤษก็เหมือนกัน” (มูลนิธิสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ 2535)

ประการที่ 3 ความหวั่นเกรงอันตรายจากอังกฤษและฝรั่งเศส ชาวไทยได้รับความสะเทือนใจจากเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งทำให้ประเทศไทยต้องเสียดินแดนบางส่วนให้แก่อังกฤษและฝรั่งเศส พระองค์จึงทรงหวั่นเกรงว่าประเทศมหาอำนาจทั้งสองจะใช้อำนาจบีบบังคับไทยจนเสียเอกราชได้ ดังนั้นพระองค์ทรงโน้มน้าวจิตใจของคนไทยด้วยการสร้างอุดมการณ์แห่งชาติ คือ ไตรภักดิ์ อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธโรธร ตูทองคำ 2553 : 33)

ประการที่ 4 การปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมของคนไทย เพื่อให้ตระหนักถึงภัยของการสูญเสียความเป็นไทยและสร้างภาพผลกระทบที่จะได้รับหากต้องประสบภัยดังกล่าว อันเป็นผลมาจากซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นรัชกาลที่ 5 ต่อลัทธิจักรวรรดินิยม ในช่วง พ.ศ. 2436 (ร.ศ. 112) และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 การต่อต้านชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีนที่ส่งผลต่อรัฐสยามในช่วง พ.ศ. 2456 – 2459 ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสัญญาณอันตรายต่อสถาบันกษัตริย์ที่เคียดแค้นความสับสนเนื่องมาโดยตลอด จึงเป็นภาระของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำที่จะต้องสร้างความชอบธรรมให้กับฐานะของตน (ยุทธพร อิศรชัย 2548 : 312)

ประการที่ 5 พระองค์ทรงเกิดความห่วงใยและวิตกกังวลว่า การทำมาหากินในขณะนั้น ตกอยู่ในอิทธิพลของชาวจีนเป็นส่วนใหญ่ ดังที่พระองค์ทรงกล่าวไว้.....

...เกี่ยวกับการค้าขายอาหารสำเร็จรูปนั้น บางอย่างก็ตกไปอยู่ในมือของชาวจีน หัตถกรรมต่าง ๆ ซึ่งแต่ก่อนคนไทยเคยทำ เดียวนี้กลายเป็นคนจีนทำทั้งสิ้น เช่น การก่อสร้าง การช่างไม้ เป็นต้น... ดังนั้นพระองค์ทรงปลุกใจคนไทยเพื่อให้ชาวไทยเกิดความสำนึกในความเป็นชาติไทย และให้เห็นอันตรายจากอิทธิพลของชาวจีนในประเทศไทย (พงวร้อย กล่อมเอียง 2516 : 355)

ประการที่ 6 พระองค์ทรงมีความเห็นว่า การที่ชาวจีนอพยพเข้ามามากตั้งแต่ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พวกที่เข้ามาใหม่ย่อมมีความรู้สึกแตกต่างไปจากชาวจีนรุ่นก่อนในเรื่องของความจงรักภักดีและความรู้สึกผูกพันกับเมืองไทย ดังนั้นพระองค์จึงทรงเห็นว่าชาวจีนเข้ามาแย่งเศรษฐกิจไปจากคนไทยและยังส่งเงินกลับไปประเทศจีน พระองค์จึงทรงเปรียบเทียบชาวจีนในประเทศไทยว่า เป็นประจูดตัวบางคุณเลือด (พงวร้อย กล่อมเอียง 2516 : 307) และนอกจากนี้พระองค์ยังได้อธิบายลักษณะคนจีนว่าเป็นลักษณะที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชาติหลายประการ ประการแรก พระองค์ได้ชี้ให้เห็นว่าคนจีนเป็นพวกที่ถือโคตร คือนับถือแต่พวกพ้องของตนเองเท่านั้น ความรู้สึกไม่ลืมหืมโคตรนี้ ทำให้จีนเป็นคนไม่พึงปรารถนาสำหรับประโยชน์ในการที่จะเข้าไปตั้งทำมาหากินในเมืองใด ๆ เพราะ จีนไม่ยอมรับว่ามีหน้าที่จะต้องทำประโยชน์ให้แก่ประเทศที่ตนมาอาศัยอยู่นั้นเลย และไม่ยอมกลายเป็นพลเมืองแห่งประเทศนั้นเลย ประการถัดมา พระองค์ได้ชี้ให้เห็นว่า พวกคนจีนเป็นพวกที่ถูกเหยียดหยามคนชาติอื่นจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องซื่อสัตย์กับคนกลุ่มอื่น ๆ “ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวว่พวกจีนไม่ได้นึกฝืนที่จะทำกิจการอันเกี่ยวข้องกับเราด้วยความซื่อสัตย์หรือซื่อตรงเลย เขาย่อมคิดเห็นว่าพวกเรามีอยู่สำหรับประโยชน์ที่เขาจะโกงและเอาเปรียบเท่านั้น” ประการสุดท้าย พระองค์ทรงอธิบายว่าคนจีนมีความเฉลียวฉลาดในการหาผลประโยชน์ไม่ว่าจะด้วยทางใดก็ตาม “เงิน นี้แหละเป็นหัวใจของจีน เป็นสิ่งที่เขาจะต้องแสวงค้นคว้าโดยไม่มีเวลาหยุดหย่อน เป็นความปรารถนาอันยิ่งในใจของเขาซึ่งจะหาอะไรมาทิยมิได้” พระองค์ได้เตือนให้คนไทยตระหนักถึงภัยที่เกิดจากคนจีน คือ “ความถือโคตรที่ไม่ยอมกลายเป็นภาษาอื่น อีกทั้งความเฉลียวฉลาดในการหาเงินนั้นอีกประการหนึ่ง ย่อมกระทำให้เป็นข้อที่น่ากลัวจะเป็นภัยแก่ชาติใด ๆ ได้จริง”

(ประมวลบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวภาคปกิณกะ 2494 : 105)

แนวพระราชดำริการปลูกฝังความรักชาติผ่านงานวรรณกรรม “หัวใจนักรบ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้สืบทอดการปฏิรูปสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทำให้สังคมไทยเจริญตามแนวอารยประเทศมากขึ้น แต่ที่สำคัญพระองค์ได้เสริมสร้างความเป็นรัฐชาติให้มั่นคงยิ่งขึ้นด้วยการสร้างความรู้สึก

ชาตินิยมขึ้นในหมู่คนไทย แม้จะมีจุดประสงค์หลายประการในนโยบายดังกล่าว แต่ก็ได้มีส่วนกระตุ้นให้มีการตื่นตัวในความเป็นคนไทย นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงเผยแพร่แนวคิดชาตินิยม และทรงนิยามความหมายของ “ชาติไทย” ในหน้าหนังสือพิมพ์และในการสื่อสารทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นให้คนไทยมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสายเลือดและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและการนับถือศาสนาพุทธ ทรงทำให้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างรัฐชาติและลัทธิชาตินิยม กล่าวคือศาสนาพุทธไม่สามารถแยกออกจากความเป็นชาติไทยได้ นักการตีความเป็นความพยายามที่จะค้นหาเหตุผล (Sense) ของการกระทำและวิถีปฏิบัติหรือความหมายที่สร้างสรรค์ขึ้นมา (Constitutive Meaning) อย่างใดอย่างหนึ่งโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร 2545 : 213) ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์สามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความเป็นรัฐชาติได้แล้ว สิ่งที่จะต้องเร่งสร้างไปพร้อม ๆ กันคือการสร้างความรู้สึกของคนภายในชาติให้มีความรู้สึกของความเป็นชาติเดียวกัน มีเอกลักษณ์ร่วมกัน มีความภักดีต่อระบอบการปกครองและต่อรัฐเดียวกัน โดยสะท้อนผ่าน “คำพูด” จากวรรณกรรมการเมือง

“เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก้ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือพระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาจะถูกยิงเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ... เพราะเหตุฉะนั้นเป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทยจะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” (ประมวลบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคปกิณกะ 2526 : 88)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้คนไทยเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ในระบอบราชาธิปไตยว่า “...ประเทศไทยต้องอาศัยพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำทางให้เดินไปสู่ที่ชอบ...” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2526 : 99 – 100) และชาติเมืองใดที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองอยู่โดยมั่นคง จึงนับได้ว่ามีพยานแน่ชัดว่า มีอำนาจเต็มบริบูรณ์ มีอิสรภาพเต็มที่ ตั้งอยู่มั่นคง นับว่าเป็นชาติที่มีสง่าราศี เป็นที่นับถือยำเกรงแก่ชาติอื่น ๆ

ปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังพระราชปณิธาน และการตัดสินใจพระราชหฤทัยดำเนินนโยบาย “ความเป็นไทย” โดยใช้บทละครพระราชนิพนธ์เป็นเครื่องมือและวิธีการปลุกฝังความรักชาติสามารถพิจารณาได้จาก พระอัจฉริยภาพทางการเมือง กลวิธีการปลุกฝังความรักชาติจากบทละครพระราชนิพนธ์ แนวพระราชดำริ สภาพการณ์แวดล้อมทั้งในและนอกประเทศในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีน มีส่วนผลักดันให้พระองค์ทรงดำเนินนโยบาย “ความเป็นไทย”

ในการปลูกฝังความรู้สึกรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในการเลือกวิธีการที่จะจูงใจประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์หลายแนวทาง โดยเฉพาะการนำเอาแบบอย่างวิธีการของชาติตะวันตกมาดัดแปลงใช้กับสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม ทรงถือว่าแนวความคิด “ความเป็นไทย” ที่ประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องชี้นำหรือเป็นคำจำกัดความของผู้ที่เป็น “คนไทย” ตามคำนิยามของพระองค์ ผู้ที่เรียกตนเองว่า “คนไทย” คือ ผู้ที่ “ต้องตกลงใจว่าเป็นไทยและประพฤติให้เหมือนคนไทยทุกอย่างทุกสถาน” นั่นก็คือ การจงรักภักดีต่อชาติและพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ทรงอธิบายว่า “ชาติ” คือ คำที่ใช้เรียกคณะชนที่อยู่ร่วมกัน คน “ชาติไทย” ก็คือคนที่เกิดเป็นไทยเกิดในหมู่ชนที่เรียกนามตัวเองว่า “ไทย” ขณะเดียวกัน พระองค์ก็ถือว่า ศาสนา คือ องค์ประกอบสำคัญของการดำรงอยู่ของชาติ นั่นคือ ชาติกับศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเพราะถ้าสิ้นชาติศาสนาก็ตั้งอยู่ไม่ได้ ในทางกลับกัน ถ้าศาสนาเสื่อมสลายประชาชนย่อมขาดคุณธรรม และชาติก็ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้

การปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ให้ความหมายของ “ชาติ” ไว้ว่า ..ชาติคือพระมหากษัตริย์ ชาติกับพระมหากษัตริย์จึงเป็นของคู่กัน พระมหากษัตริย์มิใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชาติ แต่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ โดยทรงอธิบายว่า

“...การที่จะตัดสินว่าผู้ใดเป็นชาติใดโดยแท้จริงนั้น ต้องพิจารณาว่าผู้นั้นมีความจงรักภักดีต่อใคร ถ้าเขาจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามเขาจึงจะเป็นไทยแท้... และสามารถแสดงความจงรักภักดีต่อชาติหรือพระมหากษัตริย์นั้นย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องเสียสละอยู่บ้างไม่มากนักน้อย โดยแท้จริงการปกครองถ้าประชาชนไม่ช่วยโดยเชื่อฟังผู้ปกครองแล้ว ก็หาเป็นผลสำเร็จได้...” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2526 : 87 – 88)

ดังนั้นการปลูกฝังให้ประชาชนมีความรักชาติบ้านเมือง จึงทรงเน้นที่ความสำคัญของการมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติในระบอบราชาธิปไตย โดยทรงนำแนวความคิดชาตินิยมมากระตุ้นปลูกฝัง สร้างความรู้สึกรักชาติให้คนไทยเกิดความรู้สึกรักชาติอย่างแท้จริง และมอบความจงรักภักดีให้แก่ชาติ (พระมหากษัตริย์) ของตนเหนือสิ่งอื่นใด ความจงรักภักดีที่แท้จริงก็คือความรักชาติ สรุปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวพระราชดำริการเมืองการปกครอง “ชาติคือตัวเรา” ตามพระราชดำริของผู้นำรัฐในทำนองที่ว่า “รัฐคือตัวเรา” (มัทนา เกษกมล 2517 : 82)

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยค้นคว้าเรื่องแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หัวใจนักรบ โดยการศึกษาจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ เช่น เอกสารทางประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เอกสารเกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หัวใจนักรบ รวมถึงแนวความคิดและกลวิธีในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร หัวใจนักรบ และปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และผลสรุปของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวความคิดชาตินิยม ในการปลูกฝังความรักชาติในเรื่องหน้าที่และความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กับเรื่องหน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ว่า ประชาชนทุกคนจะต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ และรักเอกราชของชาติด้วยความเสียสละ ทั้งจะต้องมีความสามัคคี และตั้งใจทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด (1) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ของบทละคร หัวใจนักรบ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวแสดง และบทสนทนา ตลอดจนแทรกข้อคิดและคติเตือนใจต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังความรักชาติให้กับผู้ดูและผู้อ่าน (2) ปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก และปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ความขัดแย้งกับระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มทหารและกลุ่มปัญญาชน *กรณีการเขียนหลังทหาร การจัดตั้งทหารวังและจัดตั้งกองเสือป่า* กับการที่ประเทศไทยถูกคุกคามทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตกและจากชาวจีนซึ่งอาศัยอยู่ที่ประเทศไทย ซึ่งล้วนส่งผลต่อแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์ทรงใช้บทละคร หัวใจนักรบ เป็นเครื่องมือสื่ออุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการกระทำของสมาชิกเสือป่าและลูกเสือ

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง หัวใจนักรบ

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 แบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

1.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาวิจัยเอกสาร โดยจะนำเสนอรายงานในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และวาทกรรมวิเคราะห์ (Discourse Analysis)

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

1.3.1 แนวความคิดในการปลูกฝังความรักชาติในบทธละคร หัวใจนักรบ

จากการศึกษาค้นคว้าโดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) ในบทธละคร หัวใจนักรบ จะพบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวความคิดในการปลูกฝังความรักชาติในบทธละคร หัวใจนักรบ ดังต่อไปนี้

1) **หน้าที่และความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์** พระองค์ได้ทรงชี้ให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นมิ่งขวัญ ทรงเป็นผู้นำ และทรงเป็นผู้ปกครอง ดังนั้นจึงต้องทรงประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อปกป้องประเทศชาติและประชาชน ทรงปกป้องบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นเพื่อให้ประชาชนได้รับความร่มเย็น และพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำในการสงคราม จะต้องทรงรบด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เพื่อป้องกันเอกราชของชาติ

2) **หน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ** ซึ่งมีทหาร เสือป่า ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป ที่พึงปฏิบัติต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ พระองค์ได้ทรงปลูกฝังแนวความคิดในเรื่องต่อไปนี้ คือ

ก. **ประชาชนทุกคนจะต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์** โดยต้องสำนึกในความเป็นชาติ และเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย ทั้งยังต้องพร้อมใจกันรักษาชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แม้จะต้องสละชีวิตก็ตาม

ข. **ประชาชนทุกคนจะต้องเป็นผู้รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์** ทั้งจะต้องรักและหวงแหนแผ่นดินไทย และรักเอกราชของชาติด้วยความเสียสละ กล้าหาญ และสามัคคี

ค. ประชาชนทุกคนจะต้องมีความสามัคคี รักพวกพ้อง และให้ความเอื้อเฟื้อแก่คนสัญชาติเดียวกัน พระองค์ทรงเน้นว่าในเวลาคับขันทั้งชายและหญิงต้องมีความสามัคคี ช่วยกันคิดและใช้สติปัญญาแก้ไขสถานการณ์ และต้องปฏิบัติด้วยความกล้าหาญพร้อมเพรียง จึงจะทำให้ชาติปลอดภัย

ง. ประชาชนทุกคนจะต้องซื่อตรงต่อหน้าที่และตั้งใจทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด ทรงเน้นถึงหน้าที่และภารกิจของทหาร เสือป่า และประชาชนว่า ต่างมีความสำคัญต่อชาติบ้านเมือง เช่น ทรงชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของเสือป่าว่า เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ อดทน รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นกำลังช่วยป้องกันชาติบ้านเมืองในยามสงครามได้ด้วย

แนวความคิดในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร หัวใจนักรบ พระองค์ทรงปลูกฝังให้ประชาชนมีความรักชาติบ้านเมือง จึงทรงเน้นความสำคัญที่การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติในระบอบราชาธิปไตย โดยทรงนำเอาแนวคิดความเป็นคนไทยมากระตุ้นปลูกฝังสร้างความรู้สึกร่วมให้คนไทยเกิดความรู้สึกรักชาติอย่างแท้จริง และมอบความจงรักภักดีให้แก่ชาติ (พระมหากษัตริย์) ของตนเหนือสิ่งอื่นใด ความจงรักภักดีที่แท้จริงก็คือความรักชาติ

การที่ทรงเลือกแนวคิดชาตินิยม “ความเป็นไทย” มาใช้ในการปลูกฝังความรักชาติด้วยพระราชดำริของพระองค์ที่ว่า

“.....กำลังป้องกันชาติจะเกิดขึ้นก็เพราะกำลังบำรุงของประชาชน กำลังบำรุงของประชาชนจะเกิดขึ้นก็เพราะความนิยมทางทหาร ความนิยมทางทหารจะเกิดขึ้นก็เพราะความนิยมชาติ ความนิยมชาติจะเกิดขึ้นได้เพราะความสำนึกในความรวมชาติวงศ์พงศ์พันซ์กันมาแต่ดึกดำบรรพ์ ดังนั้น เพื่อให้การเป็นไปสมพระราชประสงค์ในอันที่จะบำรุงป้องกันชาติ จำเป็นจะต้องเพาะความสำนึกในความร่วมชาติของคนไทยให้เกิดขึ้นก่อนในขั้นต้น ครั้นแล้วความนิยมชาติให้เกิดความรักชาติ ความนิยมทหารก็เกิดตามมาและกำลังแห่งการป้องกันชาติก็เกิดในที่สุด..”

พระองค์ทรงมีพระราชดำริที่จะให้คนไทยเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในระบอบราชาธิปไตยว่า “...ประเทศไทยต้องอาศัยพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำทางให้เดินไปสู่ที่ขอบ... และเมื่อชาติใดเมืองใดที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองอยู่โดยมั่นคง... จึงนับได้ว่ามีพยานแน่ชัดอยู่ว่า มีอำนาจเต็มบริบูรณ์ มีอิสรภาพเต็มที่ตั้งอยู่มั่นคง... นับว่าเป็นชาติที่มีสง่าราศี เป็นที่นับถือยำเกรงแก่ชาติอื่น...” เมื่อพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อชาติบ้านเมืองประชาชนทุกคนจึงต้องมีหน้าที่ปกป้องพระมหากษัตริย์ให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง และผู้ที่ประทุษร้ายต่อพระมหากษัตริย์เป็นบุคคลที่ “...ต้องนับว่าเป็นผู้เลวทรามอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่ประทุษร้ายต่อชาติ เป็นผู้ทำลาย

สิ่งส่งของบ้านเมือง เป็นผู้ทำลายความสงบและความสุขของคณะจึงควรนับว่าเป็นประทุษร้ายต่อประชาชนทุกตัวตน....”

ฉะนั้นพระราชดำริการปลูกฝังความรักชาติของพระองค์ก็คือ การจงใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญของชาติอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในระบบประชาธิปไตย โดยการใช้บทละครเป็นเครื่องมือเพื่อชี้แจงให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก และเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์รวมทั้งสร้างสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เห็นเป็นรูปธรรม

การจงใจโดยผ่านบทละคร หัวใจนักรบ ทรงพยายามชี้้นำให้ประชาชนของพระองค์เห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ทรงชี้แนะและจงใจให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ (ชาติ) วิธีที่จะแสดงว่าตนรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ได้แก่มิมีความสามัคคี มีความเสียสละ มีความระแวงภัยจากชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีน และการทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

ในด้านความสามัคคีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำให้คนไทยมีความสามัคคี เพราะ “...แม้ว่าเราจะตั้งใจและพยายามคิดและเริ่มการอย่างใด ๆ ขึ้นก็ดี ฤจะให้การซึ่งได้เริ่มลงมือทำแล้วจะต้องทำต่อไปอีกจนกว่าจะเป็นผลเป็นประโยชน์ก็ดี แต่ลำพังตัวเราผู้เดียวที่ไหนเลยจะทำให้สำเร็จตลอดไปได้ ย่อมจะต้องอาศัยความสามัคคีปรองดองในหมู่คนไทยทั่วไป และทุก ๆ คนต้องต่างเต็มใจปฏิบัติให้เต็มตามหน้าที่ของตนที่ควรปฏิบัติ...ถ้าชวนกันตั้งใจคิดถึงประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและชวนกันยอมสละความสะดวกชั่วครวโดยเฉพาะตัว เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ชาติเช่นนี้ไซ้เร ก็เชื่อได้ว่าชาติเราจะได้เป็นไทยต่อไปอีก...”

ในบทละคร หัวใจนักรบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงชี้แนวคิดเสียป่าและลูกเสียเพื่อปลูกฝังความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทรงกำหนดหน้าที่ของเสียป่าไว้เป็นข้อสาบาน 3 ข้อ คือ

- 1) จะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
- 2) เมื่อมีเหตุจำเป็นจะรับอาสาต่อสู้ข้าศึกศัตรูที่มารุกรานชาติบ้านเมือง และปราบปรามคนทุจริตที่ก่อการจลาจลเพื่อรักษาความเป็นไทยของชาติ และป้องกันพระพุทธศาสนา
- 3) จะเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาในกองเสียป่า และจะไม่ประพฤติการใด ๆ ที่จะนำความเสื่อมเสียมาสู่คณะ

1.3.2 กลวิธีในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร หัวใจนักรบ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้กลวิธีในการปลูกฝังความรักชาติในบทละคร หัวใจนักรบ ผ่านการกระทำของคณะเสียป่า “หน้าที่และประโยชน์ของเสียป่าและลูกเสีย” โดยพระองค์ทรงใช้เป็นเครื่องมือปลูกใจให้คนในชาติเกิดความรักชาติ มีความจงรักภักดี

ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อชาติ ตลอดจนเห็นประโยชน์ของการเป็นเสือป่าและลูกเสือ เนื้อเรื่องชี้ให้เห็นว่า เสือป่าและลูกเสือได้ช่วยป้องกันประเทศชาติในยามสงครามได้อย่างดี นอกจากนี้กลวิธีการนำเสนอยังชี้ให้เห็นถึงการขาดความสามัคคีที่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าชาติบ้านเมือง แต่เมื่อตระหนักได้ว่าประโยชน์ของชาติสำคัญที่สุดก็แสดงความร่วมมือร่วมใจกันเสียสละเพื่อชาติโดยการทำหน้าที่แบบเสือป่า ละคร หัวใจนักรบ จึงเป็นบทละครที่ใช้เป็นเครื่องมือในการชี้แจงเกี่ยวกับกิจการเสือป่าและลูกเสือ ชี้ให้เห็นถึงลักษณะหน้าที่ของเสือป่าที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาติ อีกทั้งเสนอให้เห็นว่าแท้จริงแล้วในจิตใจของคนไทยแท้ ๆ ก็มีจิตใจแบบเสือป่านั้นเอง คือมีความรักชาติและพร้อมที่จะปกป้องชาติให้พ้นภัยจากการรุกรานของศัตรู จึงเป็นการชักชวนให้ประชาชนทำหน้าที่แบบเสือป่าเพื่อป้องกันชาติให้ปลอดภัย

บทละคร *หัวใจนักรบ* เป็นเครื่องมือสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และกระตุ้นความรู้สึกราชาชาตินิยมในหมู่คนไทยด้วยการทำให้ “ชาวจีน” กลายเป็นศัตรูของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ ธโรธร ตู้อองคำ (2552 : 179) ได้อธิบายว่า ชาตินิยมหรือลัทธิชาตินิยม (Nationalism) เป็นแนวคิดอุดมการณ์ (Ideology) ที่ให้ความสำคัญและยกย่องรัฐชาติ อันได้แก่ รัฐสยาม และการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ (Public Goods)

1.3.3 ปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สรุปผลการศึกษา ปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก และปัจจัยสนับสนุน

1) ปัจจัยหลัก

(ก) ความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ ทรงตั้งพระราชปณิธานเอาไว้ ดังที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีไปถึงสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ในวันงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่ว่า “...ในขั้นต้นกิจการต่าง ๆ คงต้องเดินอย่างช้า เพราะมีเครื่องกีดขวางอยู่หลายอย่างที่ฉันจะต้องข้าม เราอยู่ในสมัยที่ลำบากเพราะมีขนบธรรมเนียมโบราณคอยต่อสู้ขัดขวางการเปลี่ยนแปลง แต่ฉันจะไม่คิดยอมแพ้ ฉันหวังว่าจะมีชีวิตอยู่นานพอที่จะได้เห็นประเทศไทยได้เข้าร่วมในหมู่ชาติต่าง ๆ โดยได้รับเกียรติและความเสมอภาคตามความหมายของคำนั้นทุกประการ...”

พระมหากษัตริย์ตามความหมายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ใช้ในการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับ “ชาติไทย” เป็นสิ่งที่ไม่อาจแบ่งแยกหรือทำลายได้ เพราะ “กษัตริย์ก็คือชาติ” และ “ชาติก็คือกษัตริย์”

แต่เดิมพระมหากษัตริย์จะทรงปกครองประเทศตามที่ทรงเห็นสมควร โดยมีต้องคำนึงถึงความเห็นของราษฎรว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ เพราะราษฎร “...มีความจงรักภักดี เชื่อมมั่นในพระปรีชาญาณของพระมหากษัตริย์ เมื่อทรงจัดการอย่างไรแล้วก็เห็นว่าเป็นการดี...” แต่ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา สถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์คลายความศักดิ์สิทธิ์ลง ดังจะเห็นได้จากคำกราบบังคมทูลของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิชิตปภักษ์โลกประชาเนตต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า “...นับตั้งแต่ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเป็นต้นมา ความเชื่อมั่นของราษฎรในพระบรมราโชบายคงว่ามาข้างต้นดูเบาบางลงมาก เกิดมีความเห็นว่าทำอย่างนั้นจะดีกว่าอย่างนี้จะดีกว่า ทำอย่างนั้นเป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎรอย่างนี้เป็นประโยชน์แก่ราษฎรความคิด ดังนี้มีแพร่หลายเนื่องจากราษฎรมีความรู้มากขึ้น โดยที่ทรงพระมหากรุณาจัดการศึกษาให้เจริญขึ้นโดยเร็วพลัน ผิดกว่าแต่ก่อนมาก...”

แนวพระบรมราโชบายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้ว่ามีลักษณะตรงกันประการหนึ่งคือเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ทั้งสองพระองค์ต่างมุ่งสร้างฐานพระราชอำนาจทางการเมืองของพระองค์เอง โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างจากพระบรมวงศานุวงศ์ที่ใกล้ชิด ขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างจากขุนนางใกล้ชิดขึ้นมาแทนที่ พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการปกครองสืบมาแต่รัชกาลก่อน ทั้งนี้เนื่องจากพระลักษณะในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง ที่ทรงมีพระนิสัยเย็บขริม ไม่สู้จะโปรดครัสกับผู้ใด ทรงพอพระราชหฤทัยในการใช้เวลาว่างทรงพระอักษรมาแต่ทรงพระเยาว์ เมื่อเสด็จต่อไปต่างประเทศ ทำให้พระองค์ไม่ทรงสนิทสนมคุ้นเคยกับสมเด็จพระบรมชนกนาถ สมเด็จพระราชชนนี ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ สมเด็จพระบรมชนกนาถเองยังทรงเกรงว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (รัชกาลที่ 6) “จะไม่ได้คุ้นเคยกับพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทั้งในกรุงและหัวเมืองก่อนเวลาซึ่งจะต้องเป็นผู้บังคับบัญชา จะเป็นเสมือนคนที่เข้ามาใหม่ ไม่รู้จักผู้ใดตลอดจนอาณาประชาราษฎร...” ซึ่งก็เป็นความจริงต่อมาภายหลังเสด็จขึ้นครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาเทพอรชุน (องคมนตรี) ประารภถึงพระองค์เองว่า “ตัวเราในเวลานี้ตกอยู่ในที่ลำบากยากที่จะรู้ได้ว่า ภัยอันตรายจะมาถึงตัวเราเวลาใด เพราะเรารู้สึกประหนึ่งว่าเป็นตัวคนเดียว หาพวกพ้องมิได้...”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีแนวพระบรมราโชบายสร้างฐานพระราชอำนาจของพระองค์เอง แม้ว่าจะทรงได้รับการศึกษาจากประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่พระองค์ก็ได้รับอิทธิพลแนวความคิดเช่นนั้นมาใช้ในการปกครอง ทรงแสดงให้เห็นว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระทัยกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ดังที่มีผู้วิจารณ์พระราชนิพนธ์ของพระองค์ แต่ก็มิได้หมายความว่า จะทรงปฏิบัติตามความคิดเห็นนั้น ตลอดรัชสมัยทรงแสดงให้เห็นว่าแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระองค์เป็นไปในทางนิยมระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย ดังนั้นย่อมไม่ทรงพอพระราชหฤทัยหากมีผู้ไม่เห็นด้วยกับพระราชดำริของพระองค์ ดังเช่น ไม่ทรงเห็นด้วยกับการที่จะให้สภาการคลังมีหน้าที่ตรวจทำเนียบระเบียบข้าราชการในกระทรวงต่าง ๆ เพื่อตัดทอนรายจ่ายแผ่นดินให้น้อยลง เพราะพระองค์ทรงถือว่าเป็นการก้าวท้าวและแย่งอำนาจของพระองค์ ดังพระราชดำรัสว่า

“...ถ้าตราบไคข้าพเจ้ายังไม่จำเป็นต้องลาออกจากตำแหน่ง ข้าพเจ้าจะเป็นอัศวินหาเสนาบดีของข้าพเจ้าเอง ส่วนสภาการคลังจะเป็นไปได้แต่สภาที่ปรึกษาหารือช่วยข้าพเจ้าพิจารณาในทางการเงินเท่านั้น จะเอิบเอื่อมเข้ามามีเสียงในการวางหลักประศาสน์นโยบายไม่ได้เป็นอันขาด...”

และในปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ได้เปลี่ยนแปลงไป ดังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ทรงบันทึกไว้ว่า

“...ในสมัยโบราณพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์แทบไม่มีผู้ใดโต้แย้งข้องใจ ทั้งเป็นการไม่ปลอดภัยที่จะทำเช่นนั้น พระเจ้าแผ่นดินเป็นที่เคารพสักการะอย่างแท้จริง พระราชดำรัสของพระองค์เป็นกฎหมาย แต่สิ่งต่าง ๆ ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดินยังคงเป็นที่เคารพและกลัวเกรงอยู่มาก แม้ว่าในตอนปลายรัชสมัยจะมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเริ่มวิพากษ์วิจารณ์พระมหากษัตริย์ในหลาย ๆ ด้าน แต่มิได้เป็นไปอย่างเปิดเผย ในรัชสมัยที่เพิ่งสิ้นสุดลง หลายสิ่งหลายอย่างได้ทวีความเลวร้ายไปมากเนื่องจากเหตุหลายประการ...ฐานะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นสิ่งที่ตกอยู่ในสภาวะลำบาก ความเคลื่อนไหวทางความคิดในประเทศแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระยะเวลาของระบอบเอกราชไทยเหลือน้อยเต็มที...”

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกถึงความเชื่อมั่นของราษฎรและทหารบางกลุ่มในสถาบันพระมหากษัตริย์เสื่อมอำนาจลง น่าจะมีส่วนผลักดันให้พระองค์หันมาสนพระราชหฤทัยปรับปรุงพระอัจฉริยภาพและพระราชกรณียกิจ เพื่อสร้างพระอัจฉริยภาพที่ดีให้แก่พระองค์และเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง ดังจะเห็นได้จากหนังสือกราบบังคมทูลของพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ที่ว่า

“...ควรเริ่มคิดค้นด้วยเป็นแสดงทางพระกรุณาที่จะมีมาข้างหน้าให้มากกว่าพระเดช
ปลุกฝังหวังให้แลเห็นเป็นเงาโดยไม่ใช้ทำอย่างตื่นตื่นหรือกลัว....และไม่มี ความมั่นใจพระทัยใน
อนาคตของชาติบ้านเมืองที่ไม่เป็นไปตามที่ทรงปรารถนา สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นปัจจัยเร่งให้ทรงเห็น
ความจำเป็นในการปกป้องชาติบ้านเมืองและให้ประชาชนดำเนินรอยตามนโยบายของพระองค์
อย่างจริงจังและความเร่งด่วนนี้สามารถดำเนินได้ด้วยการนำนโยบายการปลุกฝังความรักชาติให้เกิด
ขึ้นกับราษฎร...”

(ข) ความขัดแย้งกันระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
กับกลุ่มทหารและกลุ่มปัญญาชน

กรณีการเขียนหลังทหาร

กรณีการเขียนหลังทหารใน พ.ศ. 2452 เป็นความขัดแย้งประการ
สำคัญระหว่างทหารกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สร้างความสะเทือนใจให้กับ
บรรดานายทหารอย่างมาก เพราะเชื่อว่าไม่เพียงเป็นการกระทำที่รุนแรงเกินกว่าเหตุแต่ยังเป็นความ
อับยศเสียดียศชานักรบตลอดทั้งวงศ์ตระกูล ทั้ง ๆ ที่ทหารนั้นเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ
ขณะที่มหาดเล็กเป็นเพียงคนรับใช้ส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์เท่านั้น ทำให้บรรดาทหารต่าง
เชื่อว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลำเอียงรังเกียจอาฆาตทหารอยู่เสมอ

การจัดตั้งทหารวังและจัดตั้งกองเสือป่า

ในขณะที่ปัญญาชนเริ่มต้นตัวทางการเมือง แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงสงวนอำนาจทางการเมืองไว้ที่พระองค์และราชสำนักที่ใกล้ชิดไม่ก็คน การจัดตั้ง
ทหารวังและจัดตั้งกองเสือป่า ซึ่งทหารบางกลุ่มถือว่า “..ตั้งช้ำกับการทหารและทำงานแข่งดีกับ
ทหารของชาติ ย่อมทำให้ความมั่นคงของชาติเสื่อมสลายลงเป็นอันมาก..บ่อยครั้งเป็นการเสียเวลา
เสียทรัพย์ เสียงานของชาติและส่วนตัว กองเสือป่าถูกยกกระดบให้เปรียบเสมือนกองทัพและ
นายทหารส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วิวัฒนาการของเสือป่า
คล้ายคลึงกับทหารมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งเครื่องแบบ วิชาการฝึกหัด ตำแหน่งการบังคับบัญชา นับตั้งแต่
การฝึกเสือป่าขยายตัวด้วยการเปิดรับข้าราชการพลเรือนชั้นผู้น้อยตามกระทรวงต่าง ๆ ยิ่งทับซ้อน
และลดบทบาทความสำคัญของกองทัพบก จนสังเกตได้ชัดว่ามีวาระแอบแฝงที่จะต่อต้านและ
แข่งขันกับทหารแห่งชาติ ขณะที่เสือป่าถูกสั่งสอนให้มีความรักต่อพระเจ้าอยู่หัวอย่างมากจนสละ
ชีพได้ บนพื้นฐานความพยายามที่จะทำให้เชื่อว่าสยามจะอยู่รอดได้หากมีกษัตริย์เป็นรัฐอธิปไตย
เท่านั้น ดูเหมือนว่าเสือป่าสร้างปัญหาอย่างยิ่งต่อระบบราชการ พระสหายสมาชิกที่พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดปรานอย่างมากเป็นการส่วนพระองค์ ได้แก่ “เจ้าพระยารามราฆพ”
ที่พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาขอยกชอมเซยและประทานพรวันเกิดพร้อมกับเงินทำขวัญ 100 ชั่ง

กลายเป็นประเด็นสนใจของบรรดาทหาร ถึงขนาดคัดลอกสำเนาแจกจ่ายกัน และกลายเป็นที่ตั้งข้อสังเกตอย่างเคลือบแคลงโดยกลุ่มนายทหาร และเพื่อเป็นการตอบโต้กลุ่มทหารและกลุ่มปัญญาชน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงต้องรักษาเสถียรภาพทางการเมืองและความปลอดภัยด้วยการหันไปให้ความสำคัญกับคณะเสื่อป่ามากขึ้น จึงนับเป็นพระราโชบายและพระราชดำริการปลูกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการนำบทละครพระราชนิพนธ์ *หัวใจนักรบ* ซึ่งสื่อผ่านการแสดงความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อันได้แก่ สมาชิกเสื่อป่า

2) ปัจจัยสนับสนุน

ก. บทบาทของรัชกาลที่ 5 ต่อลัทธิจักรวรรดินิยม

ประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่ในระยะที่การปรับปรุงกิจการบ้านเมืองตามแบบอย่างตะวันตก ซึ่งพระองค์ได้ทรงวางรากฐานไว้ดำเนินไปอย่างได้ผลดี ทั้งในด้านการปกครอง การทำนุบำรุงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขทางด้านกฎหมายและกิจการศาล เมื่อบ้านเมืองเริ่มมีความเจริญก้าวหน้าตามแบบสมัยใหม่ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่พระมหากษัตริย์จะต้องทรงคัดแปลงสภาพความเป็นมาแต่ครั้งรัชกาลก่อนให้เหมาะสมกับกาลสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธะที่ไทยต้องผูกพันอยู่กับประเทศต่าง ๆ ตามสนธิสัญญาที่ทำขึ้นไว้ในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้น เมื่อถึงสมัยของรัชกาลที่ 5 ได้กลายเป็นข้อเสียเปรียบอย่างใหญ่หลวง ซึ่งพระองค์ได้ทรงพากเพียรทุกวิถีทางที่จะบรรเทาความผูกมัดต่าง ๆ ให้น้อยลง

สนธิสัญญาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำไว้กับราชทูตอังกฤษ เป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งการเปิดประตูการค้าและสัมพันธไมตรีอย่างกว้างขวางระหว่างไทยกับต่างประเทศ หากพิจารณาข้อความในสัญญาดังกล่าวแล้ว พบว่า ส่วนใหญ่ฝ่ายไทยเป็นผู้เสียเปรียบ โดยเฉพาะข้อที่ผูกมัดไทยเป็นเวลาเกือบร้อยปี ซึ่งมีใจความว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และการเก็บภาษีอากร

การที่ชาติมหาอำนาจทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษยอมผ่อนผันให้ไทยได้อำนาจทางศาลคืนมาบ้างนั้น มิใช่จะยินยอมให้ด้วยความสมัครใจหรือด้วยเห็นแก่ความชอบธรรม หากแต่ว่าไทยได้เสียดินแดนเป็นเครื่องตอบแทนให้ตามที่ชาติตะวันตกทั้งสองเรียกร้องมา ไทยต้องยกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้แก่ ฝรั่งเศส ทางฝ่ายอังกฤษไทยต้องเสียดินแดน กลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี และ ปลิสให้แก่ อังกฤษ

สรุปแล้วพระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือการพยายามทุกวิถีทางที่จะให้รัฐนาวยุโรปได้รอดพ้นจากลัทธิจักรวรรดินิยม โดยทรงยอมเสียเปรียบบางสิ่ง

บางอย่างเพื่อผดุงเอกราชของประเทศไว้ พระเกียรติคุณสมจริงดังคำที่เวลเคลล์ บลานชาร์ดกล่าวสรรเสริญว่า ประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยวของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งไม่เคยตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองแบบอาณานิคมของประเทศตะวันตกเลย

ข. การต่อต้านชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนได้เข้ามา มีบทบาทและอิทธิพลในทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และการเมือง ปัญหาชาวจีนจึงเป็นปัญหาสำคัญ นับเป็นจุดกระตุ้นให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ชาวจีนเป็นเครื่องมือในการปลุกความรู้สึกรักชาติของคนไทยให้ตื่นตัว ซึ่งให้เห็นถึงภัยของคนจีนทางเศรษฐกิจ และหันมาต่อต้านคนจีน หรือลดความเป็นชาตินิยมของชาวจีน โดยการใช้บทละคร เป็นเครื่องมือ เพื่อผสมกลมกลืน และเพื่อควบคุมชาวจีนในเวลาต่อมา

2. อภิปรายผล

ในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ สิ่งที่ผู้วิจัยต้องกราบขอขมา ถวายงานวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในบทละคร หัวใจนักรบ ในแง่ของปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลุกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกรณีการเขียนหลังทหาร หรือในกรณีการจัดตั้งทหารวังและจัดตั้งกองเสือป่า ผู้วิจัยมีอาจเอื้อมในสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่สิ่งที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าในงานศึกษาของ ชานันท์ อรรถวุฒิ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ อัจฉราพร กมฺพพิสมัย ทำให้สะท้อนถึงบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแนวคิดเสือป่าและทหาร ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงเพื่อให้สอดคล้องและเป็นสิ่งสะท้อนต่อปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลุกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันทางการเมืองที่ดำรงอยู่คู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จากอดีต นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ แนวคิดเทวราชาที่มีที่มาจากศาสนาพราหมณ์ ที่ให้มุมมองพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นสมมติเทพ (ช โสธร ผู้ทองคำ 2553 : 31) สะท้อนในแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “ชาติคือตัวเรา” ตามพระราชดำริของผู้ประสูติในทำนองที่ว่า “รัฐคือตัวเรา” (มัทนา เกษกมล 2517 : 82)

ผลการวิเคราะห์ในแต่ละองค์ประกอบ ได้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” พระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาในด้านอักษรศาสตร์ ทั้งพระราชนิพนธ์ บทละคร ประวัติศาสตร์ เรื่องแปล สารคดี เรื่องปลุกใจให้รักชาติ ทรง

นำประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทรงตั้งกองลูกเสือไทย ส่งเสริมการศึกษา ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ทรงสร้างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดตั้งธนาคาร ประกาศใช้พระราชบัญญัตินามสกุล ออกแบบธงไตรรงค์ ซึ่งเป็นคุณน่านับการต่อรัฐสยาม

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณฯ พระราชกรณียกิจที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระองค์ทรงดำเนินพระราชโบายทางการเมืองการปกครอง ด้วยวิธีการปลูกฝังความรักชาติเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพขึ้นภายในรัฐสยาม โดยพระองค์ได้อาศัยแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อใช้ในการปลูกฝังและอบรมกล่อมเกล่าให้ประชาชนภายในรัฐยึดมั่นในความเป็นชาติไทยในลักษณะเดียวกันทั้งรัฐ ทั้งนี้ พระราโชบายและแนวคิดและอุดมการณ์ที่วางนี้ ได้แก่ นโยบายการสร้างรัฐชาติ แนวคิดชาตินิยม รวมทั้งการนำเสนอประวัติศาสตร์ในแนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม โดยนโยบายและแนวคิดและอุดมการณ์เหล่านี้เมื่อถูกสร้างให้เป็นแนวคิดหลักหรือกระแสหลักในสังคมไทยก็จะทำหน้าที่โดยสร้าง “คนอื่น” เช่นชาวจีน เป็นศัตรูของชาติ ตลอดรัชสมัยของพระองค์ทรงพยายามที่จะสร้าง “ความเป็นเมือง” และสร้างความรู้สึกรักชาติและสร้างความสามัคคีกันระหว่างคนในชาติ พระองค์ถือว่า “ชาติไทย” เป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุด ที่คนในชาติจะต้องเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องเอาไว้ ในแง่ของเนื้อหาและอัตลักษณ์ของ “ชาติไทย” บทละคร *หัวใจนักรบ* จึงมุ่งเสนอให้เห็นพระบรมราโชบายในการสร้างชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มุ่งเสนอให้ประชาชนรับรู้ความเป็นชาติในเชิงที่เป็นสถาบันประกอบไปด้วย ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ โดยนำเสนอว่า พระมหากษัตริย์อยู่ในฐานะผู้นำและเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชา การที่ทุกคนในรัฐชาติยอมรับพระราชอำนาจของพระองค์ในฐานะเทพเจ้าตลอดไป (อรรถจักร สัตยานุรักษ์ 2552 : 179)

ธโรธร ตู้อองคำ (2552 : 179) ได้อธิบายว่า ชาตินิยมหรือลัทธิชาตินิยม (Nationalism) เป็นแนวคิดที่มีความหมายในสองนัย นัยแรกคือ ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และความรู้สึกร่วมกันในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์กันทางเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ร่วมกัน นัยที่สอง คือ อุดมการณ์ (Ideology) ที่ให้ความสำคัญและยกย่องรัฐชาติ เป็นรูปแบบอุดมคติของการจัดระเบียบทางสังคมการเมือง อันนำมาสู่การเรียกร้องความภักดีจากพลเมือง และการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลประโยชน์ของสาธารณะ (Public Goods หรือ Common Goods) นัยของแนวคิดนี้ได้ถูกเชื่อมโยงสอดคล้องกับพระราชโบายแนวคิดชาตินิยม “การปลูกฝังความรักชาติให้กับคนไทย” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย

สำหรับสังคมไทยแล้ว การนำเสนอประวัติศาสตร์ของชาติไทยในแนวประวัติศาสตร์ราชา-ชาตินิยมยังได้รับการสืบทอดมาโดยตลอด บางครั้งก็ได้ปรับเปลี่ยนการนำเสนอในรูปของสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น การนำละครพระราชานิพนธ์มาจัดแสดง เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม จะเห็นได้จากละคร *หัวใจนักรบ* ยังมีผู้นำละครเรื่องนี้นำมาจัดแสดงอีกหลายครั้ง เช่น คณะนักเรียนเก่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ข้าราชการบริพารในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อการยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์และเจ้านายซึ่งสังคมไทยมีความเชื่อว่าเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชาติและการรักษาเอกราชของชาติให้ยืนยง

ทิพย์สุนเตร นาคชน (2516: 75-198) ได้ศึกษาบทละครพูดร้อยแก้วของรัชกาลที่ 6 จำนวน 21 เรื่อง และได้สรุปว่า เนื้อเรื่องของบทละครส่วนที่เกี่ยวกับบ้านเมืองนั้น ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นตามเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระองค์ และทรงมุ่งหนักไปในทางปลุกใจให้รักชาติ รู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติ ในงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในงานวรรณกรรมการเมือง พระราชนิพนธ์ส่วนพระองค์ บริบทและสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศล้วนเป็นปัจจัยที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการปลุกฝังความรักชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผลการวิเคราะห์ตีความนัยทางการเมืองการปกครองในบทละคร *หัวใจนักรบ* สอดคล้องกับงานวิจัยของมัทนา เกษกมล (2517: 68 – 82) ที่ได้ศึกษา “การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมือง และการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” สรุปได้ว่า พระบรมราชาไชยสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมนั้น สืบเนื่องมาจากแนวพระราชดำริที่ว่า การที่ประเทศจะมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาตินั้น ประชาชนจะต้องมีอุดมการณ์และสำนึกอันใหม่ (New Spirit) ซึ่งจะเป็พลังช่วยกระตุ้นให้ประชาชนกระทำการต่าง ๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว อุดมการณ์และสำนึกอันใหม่ที่พระองค์ทรงเลือกที่จะสร้างไว้ในจิตใจของคนไทยก็คือ “ลัทธิชาตินิยม” ในงานศึกษาของมัทนา เกษกมล ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็คือ ความรักชาติ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาและในงานศึกษาชี้ให้เห็นถึงพระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งกองเสือป่า เพื่อหวังที่จะให้เป็นเครื่องกีดกันการป้องกันประเทศชาติ เป็นเครื่องเชื่อมความสามัคคีของประชาชนกลุ่มต่าง สิ่งเหล่านี้ปรากฏแสดงชัดเจนในบทละครพระราชนิพนธ์ *หัวใจนักรบ*

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเผชิญกับมโนทัศน์ “ชาติไทย” ที่เป็นชาติของราษฎร ซึ่งเสนอโดยนักหนังสือพิมพ์ ข้าราชการบางกลุ่ม ขุนนางเก่าบางคน และลูกคนจีน พระองค์จึงทรงเร่งนิยามความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” เพื่อให้มีอำนาจครอบงำของคนเหล่านั้น ทรงนิยามความหมายของ “ชาติไทย” ที่ประกอบขึ้นด้วย อัตลักษณ์ของความเป็นไทย และความจงรักภักดีต่อ “หัวใจของความเป็นไทย” อันได้แก่ พระมหากษัตริย์ และพระพุทธศาสนา โดยทางนั้น “ความเป็นไทย” ที่มีแก่นแท้ที่เป็นสากล ไม่แตกต่างจากอารยธรรมที่เจริญแล้วในยุโรป ทั้งนี้ก็เพราะทรงต้องการจะทำให้ “ชาติไทย” เป็นส่วนหนึ่งในบรรดาชาติที่ศิวิไลซ์แล้ว แต่ทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษา “ความเป็นไทย” อันเป็นรากฐานที่จะช่วยจรรโลงโครงสร้างอำนาจรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เอาไว้ จึงต้องทรงเน้น “ความเป็นไทย” ที่พระมหากษัตริย์แต่อดีตได้ทรงรักษาสืบทอดกันมานั้นมี “อริยธรรม” เพื่อให้ “คนไทย” สามารถภาคภูมิใจใน “ชาติไทย” ของตน และมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ ที่ทรงช่วยให้ “ชาติไทย” ยังคงมีอิสรภาพ และยืนอยู่อย่างมีเกียรติเคียงบ่าเคียงไหล่ชาติตะวันตกทั้งหลาย พระราชดำริทางการเมืองการปกครองพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในบทละคร หัวใจนักรบ ได้สอดคล้องกับงานศึกษาของอัญชลี ภูษะภา (2553 : 463-465) ที่ได้ศึกษาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : วรรณคดีกับการสร้างชาติ สรุปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำวรรณคดีมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชาติหนุนเนื่องกันสื่อสารพระบรมราโชบายในการสร้างชาติผ่านวรรณศิลป์ในตัวตน และงานศึกษาของอัญชลี ภูษะภา ได้ชี้ให้เห็นถึงบทพระราชนิพนธ์ได้เสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความเป็นชาติหลายประการ เช่น ความหมายของชาติ ประวัติความเป็นมา รวมทั้งหน้าที่และความภูมิใจของประชาชนที่มีต่อชาติ ความหมายของนัยการสร้างชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แสดงบทบาทผ่านการกระทำของคณะเสือป่าและลูกเสือในบทละคร หัวใจนักรบ

สำหรับความเห็นของผู้วิจัยเองมองว่า ความคิดที่อยู่เบื้องหลังอุดมการณ์ชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ความคิดเรื่อง “ความเป็นไทย” ที่ประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งมีผู้เสนอว่า ทรงได้รับอิทธิพลมาจากความคิดเรื่อง “God, Queen, and Country” ของอังกฤษ แต่ก็ถูกโต้แย้งว่า สถาบันทั้งสาม มีอยู่ในสังคมไทยมานานแล้ว รัชกาล-ที่ 6 ทรงเป็นเพียงบุคคลแรกที่นำ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มาใช้ในลักษณะของ “อุดมการณ์” และเน้นความสำคัญไว้ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ หรือ การสร้างฐานพระราชอำนาจของพระองค์เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาจากบทละคร หัวใจนักรบ ก็จะเห็นว่า “ชาติไทย” ในอุดมคติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบไปด้วย 3 สถาบันหลัก นั่นคือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เพื่อเน้นย้ำการดำเนินนโยบาย “ความเป็นไทย” ของพระองค์ว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ ระบอบราชาธิปไตย”

แต่อย่างไรก็ตาม อีกมุมมองหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าการละครและบทละครพระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำมาแสดงนั้น เป็นเครื่องมือสอนการเมืองทางอ้อมแก่ข้าราชการและประชาชนในสมัยของพระองค์ (ชิตา โมสิกรัตน์ 2550 : 10) พระราชกรณียกิจในการแต่งบทละคร ก็น่าจะเป็นวิธีการสอนการเมืองผ่าน “คำพูด” และ “การกระทำ” ของตัวละครที่ให้แก่คิดทางการเมืองและสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริส่วนพระองค์ ทรงประยุกต์ทฤษฎีการเมืองให้เป็นรูปธรรม แสดงออกเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ดูผู้อ่านได้รับรู้และการปลุกใจให้มีความสำนึกรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

การดำเนินนโยบายชาตินิยม “การปลุกฝังความรักชาติ” แม้จะไม่เกิดผลในรัชสมัยของพระองค์ทั้งหมดก็นับว่าประสบความสำเร็จ เพราะนอกจากพระองค์จะสามารถรักษาสถาบันที่สำคัญของชาติเอาไว้ได้ ทรงนำเข้าสู่สังคมโลกอย่างสง่างาม

การเมืองจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในบทละคร *หัวใจนักรบ* ผู้วิจัยประจักษ์ได้ว่าพระองค์ทรงเป็นนักประพันธ์ที่มีมิติกว้างไกล สามารถสะท้อนภาพทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทยในอนาคต บทละคร *หัวใจนักรบ* จึงมีลักษณะเป็นวรรณกรรมการเมือง แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพทางการเมืองว่าทรงเป็นผู้มีภูมิความรู้อันไพศาลในธรรมชาติของมนุษย์ และในขณะเดียวกันบทละครพระราชนิพนธ์ *หัวใจนักรบ* ก็สามารถสื่อสารพระบรมราโชบายในการสร้างชาติได้อย่างแยบยล

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์เรื่อง แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในบทละคร *หัวใจนักรบ* ทำให้ได้ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยึด “การปลุกใจพลเมืองให้เกิดความรักชาติ” เป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญและจำเป็นประการหนึ่งที่จะต้องทรงกระทำอย่างกว้างขวางและเร่งด่วนเพื่อเป็นการยืนยันถึงแนวพระราชดำริดังกล่าว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาและวิเคราะห์แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในงานพระราชนิพนธ์ประเภทอื่น ๆ เช่น บทความ พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท เพื่อที่จะได้วิเคราะห์

อันจะเกิดประโยชน์และเป็นแนวทางในการปลูกใจพลเมืองให้เกิดความรักชาติในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาค้นคว้าเชิงเปรียบเทียบในการดำเนินนโยบายชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและชนชั้นปกครองที่เป็นบุคคลสำคัญที่มีการดำเนินนโยบายชาตินิยมเช่นเดียวกัน เช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จอมพล ป.พิบูลสงคราม ฯลฯ เพื่อเป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ต่อแนวความคิดชาตินิยม

3.2.2 ควรมีการปลูกฝังอุดมการณ์ความรักชาติที่กระทำผ่านกระบวนการการศึกษาเป็นหลัก โดยสร้างความหมายของชาติในลักษณะที่เป็นถิ่นที่เกิดที่อยู่อาศัยร่วมกันของคนในประเทศ และโดยการสั่งสอนให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของรัฐ คือ เป็นผู้ที่รักชาติ ยอมเสียสละเพื่อชาติ และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เป็นการตอบสนองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร (2452) *วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ เล่ม 1* กรุงเทพมหานคร รุ่งศิลป์การพิมพ์
_____. (2469) *เอกสารรัชกาลที่ 7 บันทึกเรื่องการปกครอง* กรุงเทพมหานคร
รุ่งศิลป์การพิมพ์
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์ (2514) *โครงการลูกในตู้* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชัยฤทธิ์
เจลา ไชยรัตน์ (2516) *บทความเรื่องพระราชนิพนธ์บทละครพูดในรัชกาลที่ 6*
พิมพ์เป็นอนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ดร.เจลา ไชยรัตน์ 16 เมษายน 2516
เจลา อนิรุทธเทวา (2494) *พื้นรำลึกในประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคปกิณกะ* กรุงเทพมหานคร องค์การค้าคุรุสภา
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2514) *สังเขปประวัติศาสตร์การเมืองไทย* กรุงเทพมหานคร
ซี พรินท์ แอนด์ แพค
- ชานันท์ อรรถวุฒิ (2555) การปะทะกันของวัฒนธรรมความรักระหว่างผู้ชายในเสือป่ากับคณะ
ร.ศ. 130 *วารสารรัฐศาสตร์สาร* ปีที่ 33 ฉบับ 1 มกราคม-เมษายน 2555
กรุงเทพมหานคร อักษรสัมพันธ์
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) *การเมืองการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย พ.ศ. 2411-2475*
กรุงเทพมหานคร บรรณกิจสาส์น
- ไชยันต์ ไชยพร (2537) “Hemeneutics : ศาสตร์แห่งการตีความ” *วารสารอักษรศาสตร์*
(มกราคม-มิถุนายน 2537) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร (2545) *สัญญาวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษา
รัฐศาสตร์* กรุงเทพมหานคร วิทยา
- ชลดา เรืองรัญญ์ลิขิต (2548) *วรรณวิจย รวมบทความวิจยวรรณคดีอยุธยาและรัตนโกสินทร์*
บางเรื่อง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทิพย์สุนทร นาคชน (2516) “บทละครพูดร้อยแก้ว พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว” *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- ทิพย์สุนทร อนันบุตร (2531) *วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ธิดา โมสิกรัตน์ (2550) การเมืองจากแนวพระราชดำริในบทละครพระราชนิพนธ์ของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ* ปีที่ 9
(กรกฎาคม-ธันวาคม 2550) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ชิตา วัฒนกุล (2519) “แนวความคิดทางการเมืองในละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (2552) “กรณีศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคมไทย”

ในเอกสารการสอนชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม ในประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ 14 พิมพ์ครั้งที่ 5 หน้า 335-336 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์

ธโรธร ผู้ทองคำ (2550) “ปรัชญาการเมือง” ในเอกสารการสอนชุดวิชายุทธศาสตร์ชาติและความมั่นคงแห่งชาติ หน่วยที่ 2 หน้า 107 สถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูงร่วมกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

_____. (2552) “แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและสังคม” ในชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม ในประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ 7 พิมพ์ครั้งที่ 5 หน้า 403-493 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์

_____. (2553) “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สถาบันพระมหากษัตริย์ กับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516” วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีที่ 9, เล่มที่ 16 (กันยายน- ธันวาคม) : 21-22

ธีรศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2550) *ข้ออ้างการปฏิวัติ-รัฐประหาร-กบฏในการเมืองไทยปัจจุบัน* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ธงชัย วินิจจะกุล (2550) *ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยมจากยุคอาณาจักรอมรปราสาทสู่ราชาชาตินิยมใหม่หรือลัทธิของเสด็จพ่อของระดมพีไทยในปัจจุบัน*

วารสารศิลปวัฒนธรรม 23 พ.ย.2550 : 55-56 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า

_____. (2550) บทความเรื่อง “อันตรายจากชาตินิยมไทย” ค้นคืนวันที่ 7 มีนาคม 2556

จาก <http://www.fridaycollege.org/index.php>

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538) *ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียน และอนุสาวรีย์ : ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐและรูปการจิตสำนึก* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน

เนตร พูนวิวัฒน์ (2514) *ลิลิตไว้อาลัย ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์ มิตรร่วมชีพแห่งคณะปฏิวัติ ร.ศ. 130*

ใน *เหรียญรำลึก ปฏิวัติครั้งแรกของไทย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เหรียญทอง

นพพร สุวรรณพานิช (2547) *เกสรภาษา* กรุงเทพมหานคร พิมพ์คำ

- บึงอร ปิยะพันธ์ (2538) *ประวัติศาสตร์ไทย การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์
กับต่างประเทศก่อนสมัยสุโขทัยจนถึง พ.ศ.2475* กรุงเทพมหานคร โอเอส.
พรินต์ติ้งเฮาส์
- ประยูร ภมรมนตรี , พันโท (2518) *ชีวิตห้าแผ่นดินของข้าพเจ้า* กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ
ปิ่น มาลากุล, หม่อมหลวง (2535) *งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรมหา
วิชราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- ปิยนาด บุณนาค (2549) “*ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่*” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์
มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พรเพ็ญ อ้นตระกูล และสายชล สัตยานุรักษ์ (2545) “*การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย และการใช้
หลักฐานทางประวัติศาสตร์*” ในเอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย
หน่วยที่ 1 พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี สาขาวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พลกุล อังกนิษฐ์ (2514) “*บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา
ประสานมิตร
- พวงร้อย กล่อมเอี้ยง (2516) “*พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขต
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
- ภูวดล ทองประเสริฐ (2549) *ท่าทีของไทยที่มีต่อการลี้ภัยเข้ามาของ ดร.ชุนยัคเซน จุลสาร
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กันยายน – ธันวาคม 2521* โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- มานิตย์ นवलลออ (2544) *การเมืองไทยยุคสมัยลี้ภัยรัฐไทย* กรุงเทพมหานคร
รุ่งเรืองรัตน์พรินต์ติ้ง
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว , พระบาทสมเด็จพระ (2515) *บทละครพูดเรื่อง หัวใจนี้กรบ* กรุงเทพมหานคร
องค์การคำคุณุสภา
- _____ (2526) *พระราชดำรัสรวม 100 ครั้ง* กรุงเทพมหานคร
องค์การคำคุณุสภา
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว , พระบาทสมเด็จพระ (2530) *ความมุ่งหมายในการที่ตั้งกองเสือป่าขึ้นใน
ปลูกใจเสือป่า พระบรมราโชวาทใน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวิชราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว* กรุงเทพมหานคร รุ่งศิลป์การพิมพ์

- มีทนา เกษกมล (2517) *“การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมืองและการปกครองใน
รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2458-2468)”*
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยุทธพร อิศรชัย (2552) *“แนวคิดทางการเมืองและสังคมของไทย”* ชุติวิชาแนวคิดทางการเมือง
และสังคม ในประมวลสาระชุติวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ 6
พิมพ์ครั้งที่ 5 นนทบุรี สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ยุพเรศ มลิลิแกน (2510) *“บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย”*
ปริญญาานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ลิขิต ชีรเวดิน (2542) *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย* พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วัลลภา บุรุษพัฒน์ (2517) *ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร แพร์พิทยา
สายชล สัตยานุรักษ์ (2548) *การสร้างความเป็นไทยกระแสหลักและความจริงที่ความเป็นไทยสร้าง*
กรุงเทพมหานคร สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- เสวณิต จุลวงศ์ (2548) *ประวัติศาสตร์การเมืองไทยในประชาธิปไตยบนเส้นขนาน*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ดอกหญ้า
- สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย (2540) เอกสารประวัติศาสตร์ การบริหาร
การปกครองกระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์พิมพ์ดี
สุทธาสินี จิตรกรรมไทย (2550) *“ต้นเรื่องพระนเรศวร มุมมองนักประวัติศาสตร์”*
ศิลปวัฒนธรรม 10,4 (ตุลาคม) : 45-46
- สุนทรพิพิธ, พระยา (2503) มีตรผู้เป็นบุศการีในกฎมนเทียรบาลว่าด้วยข้าราชการใน
พระราชสำนัก (น. ฆ-จ) (พิมพ์เป็นมิตรพลีในงานพระราชทานเพลิงศพ
หลวงสรรสารกิจ (เกล้าฯ คชนันท์) วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 16 พฤษภาคม 2503)
- สุนันทา โสรจัจ (2526) *“วรรณคดีการละคร”* ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เสทื่อน ศุกโศภณ (2504) *พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและประวัติ
การลูกเสือไทย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา
- เหรียญ ศรีจันทร์, ร.ต. และ เนตร พูนวิวัฒน์, ร.ต. (2514) *เหรียญรำลึกปฏิวัติครั้งแรกของไทย*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อักษรไทย
- _____. (2519) *กบฏ ร.ศ.130* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อักษรไทย

- อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2527) *สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325-2416* แปลโดย
ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข และพรณี นัตรพลรักษ์ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 2 (ก.ค.2527) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อัจฉราพร กมุตพิสมัย (2542) *กบฏ ร.ศ.130 กบฏเพื่อประชาธิปไตยแนวความคิดใหม่*
กรุงเทพมหานคร อมรินทร์วิชาการ
- อัญชลี ภู่งกา (2553) *พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: วรรณคดีกับการสร้างชาติ* วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อนุช อภาภิรม (2548) *เนื้อหา 3 อย่าง ปากไก่ฉบับวรรณกรรมวิพากษ์* กรุงเทพมหานคร
อักษรสัมพันธ์
- อมรา พงศาพิชญ์ (2547) *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 4* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อมรรุณารักษ์, จมื่น (2510) *เสือป่าและลูกเสือในประวัติศาสตร์รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน 1* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา
- _____ (2511) *พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 พระราชกรณียกิจสำคัญใน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภา
- _____ (2514) *พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6, ความรัก, มหาศิลปินเอก
ของชาติไทย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2552) “แนวคิดทางการเมืองและสังคมของไทย” ในประมวลสาระชุด
วิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ 5 พิมพ์ครั้งที่ 5 หน้า 265-302 นนทบุรี
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อรอนงค์ ทิพย์พิมล (2554) *รัชกาลที่ 5 : สยามกับอุษาคเนย์และชมพูทวีป* กรุงเทพมหานคร
เอส ซี พรินท์ แอนด์ แพค

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เนื้อเรื่องย่อบทละครพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ

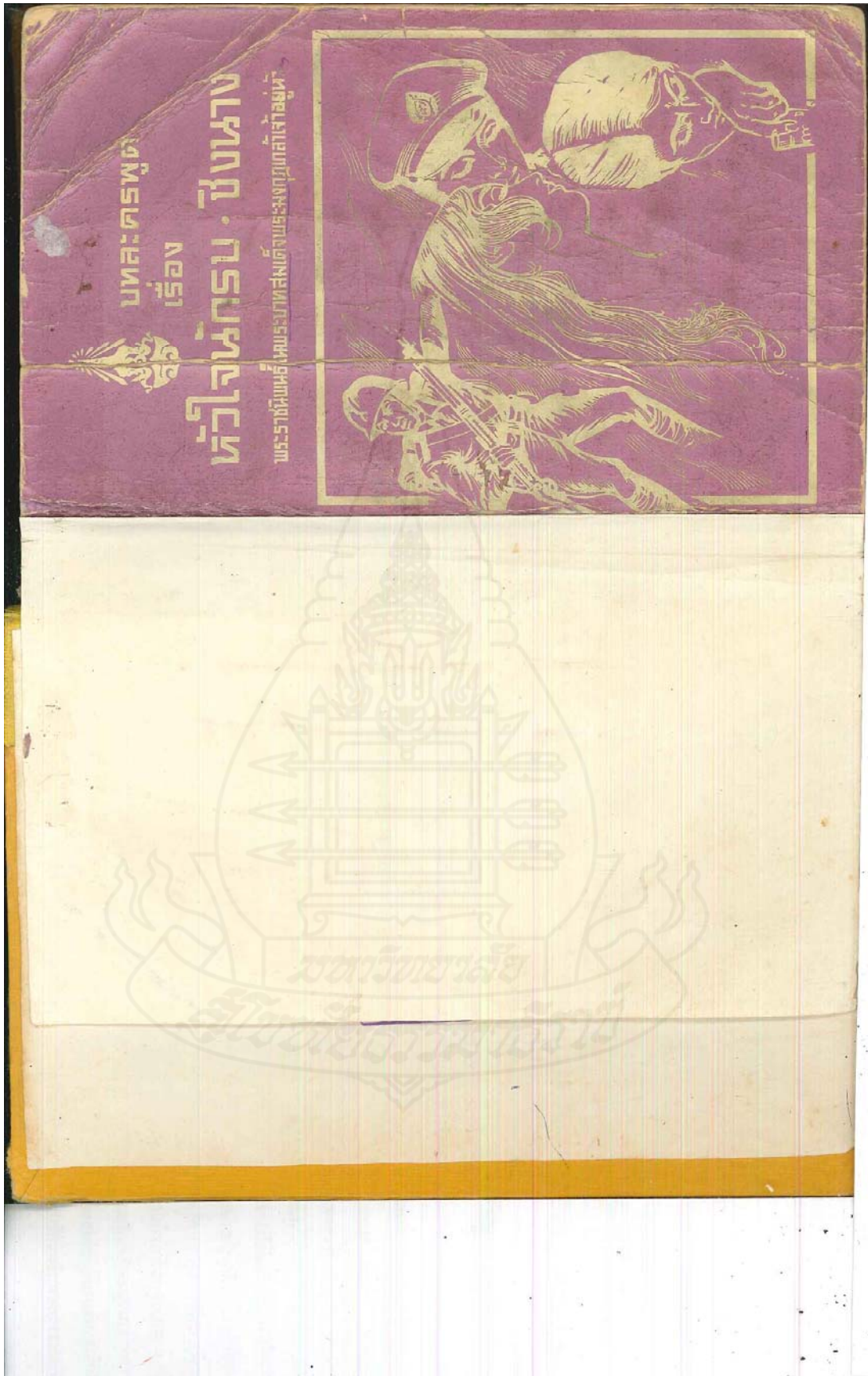
เนื้อเรื่องย่อบทละครพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ

พระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ 3 คน และบุตรสาว 1 คน คือ สวิง สววย สวัสดิ์ และนางสาวอุไร นายสวัสดิ์บุตรชายคนเล็กได้แอบไปสมัครเป็นลูกเสือ เมื่อพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ทราบเรื่องจึงเกิดความไม่พอใจและไม่ยินยอม เพราะตัวเองไม่ชอบลูกเสือและเสือป่าเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลว่าการเป็นลูกเสือไม่ได้ประโยชน์อะไร นอกจากจากเสียการเรียนและชุกชนไปวัน ๆ หลวงมณูธรรมธรรราช ผู้พิพากษาเมืองมณีบูรณ มณฑลหัตดินบุรี จึงรับนายสวัสดิ์เป็นบุตรบุญธรรมเพื่อให้ นายสวัสดิ์ได้เป็นลูกเสือตามความต้องการต่อไป และพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ยังได้ขัดขวางความรักชอบพอระหว่างหลวงมณูธรรมธรรราชกับนางสาวอุไร บุตรสาวของตน เพราะไม่พอใจที่หลวงมณูธรรมธรรราชเป็นเสือป่า ซึ่งพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ถือว่าเอาชีวิตไปผูกไว้กับความตาย เพราะหากเกิดศึกสงครามพวกเสือป่าจะต้องออกรบเหมือนกับทหาร นอกจากนี้พระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ยังได้พยายามวิ่งเต้นเพื่อมิให้นายสวิงบุตรชายคนโตไปเป็นทหาร แต่ไม่สำเร็จ นายชุ่นเบ้ง นักกฎหมายชาวจีน พี่ของนางเนี้ยซึ่งเป็นภรรยาของพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ได้หลอกให้นายสวิงหนีทหาร โดยหลอกว่าพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ป่วยหนัก พอเกิดการสู้รบระหว่างมณฑลหัตดินบุรี (ฝ่ายไทย) กับข้าศึกจากช่องฮอย ตอนนี้นายชุ่นเบ้ง ได้พยายามยุพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ เพื่อมิให้ทหารและเสือป่าฝ่ายไทยได้ใช้บริเวณบ้านพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ต่อสู้ข้าศึก เผอิญขณะนั้นมีความจำเป็นต้องส่งคนถือหนังสือไปขอทหารกองหนุน นายสวิงบุตรชายคนโตรับอาสา แต่ถูกนายชุ่นเบ้งลอบยิงจากด้านหลังจนถึงแก่ความตาย นายสวัสดิ์บุตรชายคนเล็กซึ่งสมัครเป็นลูกเสือจึงรับอาสาต่อ ในตอนนี้พระภริมย์วรากรมียุทธราชย์เกิดสำนึกว่าตนเป็นคนไทยต้องมีหน้าที่ป้องกันชาติบ้านเมือง จึงได้ต่อสู้ข้าศึกอย่างเต็มที่ แต่ถูกจับตัวได้เสียก่อนและให้บอกความลับเกี่ยวกับกำลังกองทหารและเสือป่าเพื่อแลกกับโทษยิงเป้า แต่ความสำนึกเป็นคนไทยพระภริมย์วรากรมียุทธราชย์ไม่ยอมบอก นายชุ่นเบ้งเห็นเป็นโอกาสเหมาะที่จะเอาความดีความชอบจึงบอกผู้บังคับการของช่องฮอยว่าตนเองเป็นชาวจีน และได้ยิงนายสวิงตาย ผู้บังคับการจึงสั่งให้แขวนคोनายชุ่นเบ้งเพราะถือว่าเป็นผู้ร้ายลอบยิงคนด้านหลังที่ไม่มีทางสู้ ขณะนั้นทหารมณฑลหัตดินบุรีได้ยกกำลังมาช่วย ทหารจากช่องฮอยจึงแตกหนีไป พระภริมย์วรากรมียุทธราชย์จึงได้เห็นความสำคัญของการเป็นเสือป่าจึงได้สมัครเป็นเสือป่าด้วยและออกเดินทางพร้อมกับหลวงมณูธรรมธรรราชเพื่อทำหน้าที่ของคนไทยต่อไป

ภาคผนวก ข

บทละครพระราชนิพนธ์ หัวใจนักรบ

รศ.อนันต์ วัฒนวิวัฒน์
สำนักพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑
๗.๒๕.๖๖

๕๖

๐๐๒-๖๖๐๖

บทละครพูด

๔
เรื่อง

VTLIS

หัวใจกรบ, ชิงนาง

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

895.102

ml21u

89A026754

Title : บทละครพูด เรื่อง หัวใจกรบ

สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

พิมพ์ครั้งที่ ๑
๒,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย
สำนักพิมพ์.ศ.๒๕๖๖

องค์การการศึกษา

ศึกษานานาชาติ

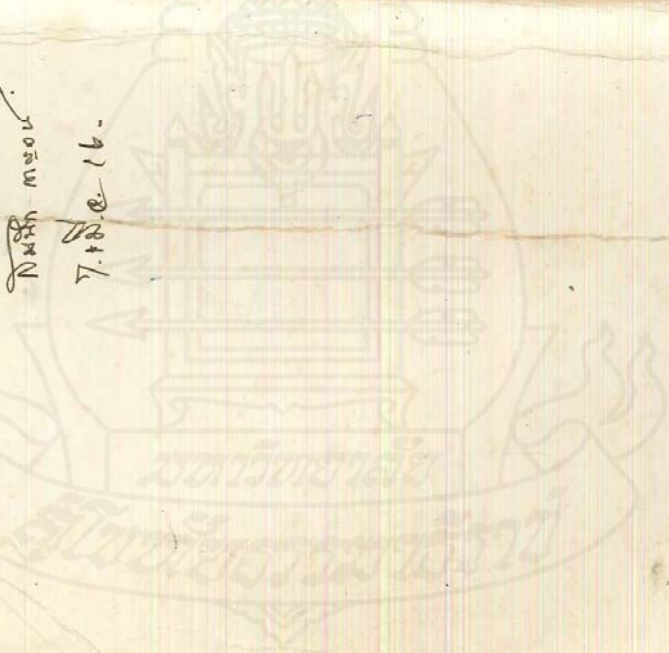
ถนนราชดำเนินกลาง

จัดพิมพ์จำหน่าย

๕๑๕

89๕.๑12
ม.๖๒1 ป
๗.๒
26754

101

ตัวละคร

พวกเขา

พระภิรมยวรากร นอกราชการอายุประมาณ ๕๐ ปี

นายสวิง	อายุ ๑๘ ปี	} บุตรพระภิรมยวรากร
นายสวาย	อายุ ๑๗ ปี	
นายสวัสดิ์	อายุ ๑๖ ปี	

นายกองโท พระยาศิวสุตรสงคราม สมุหเทศาภิบาล
ผู้สำเร็จราชการมณฑลหัตถีบุรี ผู้บังคับการ
เสียมบาศหัตถีบุรี

นายหมวดโท หลวงมณเฑียรบริวาร นายอำเภอเมือง
มณีบุรี ผู้บังคับหมวดที่ ๑ กองร้อยมณีบุรี
(ภายหลังเป็นผู้บังคับกอง)

นายหมวดตรี อิน ผู้ช่วยราชการเมืองมณีบุรี ผู้บังคับ
หมวดที่ ๒ กองร้อยมณีบุรี

นายหมู่เอก หลวงมบุษกรมธุราทร ผู้พิพากษาศาลเมือง
มณีบุรี ประจำหมวดที่ ๑ กองร้อยมณีบุรี
(ภายหลังเป็นผู้บังคับหมวด)

นายหมู่เอก เทพ คหบดี ประจำกองร้อยมณีบุรี

[๒]

นายหมู่วิท จุนรัตน์แพทย์ แพทย์ประจำเมืองมณีบุรณ
 ราชบุรุษ นายสุดใจ คุรุใหญ่โรงเรียนมัธยมมณีบุรณ
 ผู้กำกับกองลูกเสือที่ ๑๑
 นายหมู่ พร ผู้บังคับหมู่ที่ ๔ กองลูกเสือที่ ๑๑
 ลูกเสือโท คำ กองลูกเสือที่ ๑๑
 รอยเอก หลวงเร่องฤทธราว ผู้บังคับกองร้อยที่ ๔
 กรมทหารราบที่ ๒๙
 ุอายุต์ บ่าวพระภิรมย์วารากร
 คนกลาง

นายชุ่มเบ่ง นักเรียนกฎหมาย พิของเนียรรายน้อยพระ-
 ภิรมย์วารากร พวกราชศึก

ผู้บังคับการทหารข้าศึก
 ปลัดกรมทหารข้าศึก
 วัยตรีกองทหารข้าศึก
 นายทหารนักบินกองทหารข้าศึก

หัวใจนักรบ

ชุดที่ ๑

ฉาก: ห้องรับแขกบ้านพระภิรมย์วารากร ที่เมืองมณี-
 บุรณมณฑลหัตถ์สินบุรี เป็นห้องในเรือนตึกอย่างเก่า ๆ ด้าน
 หลังมีประตูเปิดออกไปเฉลียง ต่อเฉลียงไม่มีสวน ด้านขวา
 มีหน้าต่าง ด้านซ้ายมีประตูสำหรับเข้าไปภายในเรือน เกือบ
 ตกแต่ยังมีบันไดตะเกอย่างกระหน่ำ ๆ ไม่สู้ดีปานใด โตะตง
 กลาง เก่าลอมโตะและมังกะตงติด ๆ กับฝาบ้าง มีรูปถ่าย
 ติดฝาเป็นรูปหมู่โดยมากและมีรูปพระภิรมย์แห่งตมยศข้าราชการ-
 การพลเรือนชน อัญมณีโยโท (หมอยเหตุ ชัยชวา คือชัชชวาของ
 ตัวละคร)

(เมื่อเบ่งเข้ามา นางสวดยกมือสวัสดีกับเขมด้วยก้นจากเกลี้ยง นาย
 สวแก่ทั้งตัวสวมกางเกงแพรกับเสื้อขนใน นายสวัสดีแต่งตัวสวมกางเกง
 ขาสนสีด้ายอย่างสูงเสื่อ ใส่ถุงเท้ารองเท้าดำ ได้เสื่อขาวแก่ภายในเสื้อขาวหน
 มีเสื้อลูกเสือ และมีผ้าพันคอผูกคอผูกกับเข็มขัด ถือหอกกระดาก
 อันหนึ่ง)

สววย (จับแขนสวัสดีไว้แล้วพูด) เดียวก่อนจะรีบร้อน
 ไปไหน
 สวัสดี ไปเอาอะไรในห้องน้อย (ทักท่าจะไป)

๒

สหาย

ไปอาบนานกันและน่าจะเที่ยวจะบายมากไปอาบอะไร
มาติดคอเสื้อสีน้ำ (ถ้าท่าจะเข้าปลดกระดุมให้หายสวัสดี
แต่หายสวัสดี ไม่ยอมไปปลด)

สวัสดิ์

พุทโธ ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นแหละ อย่างงไป
หนอยเลย

สหาย

ก็ทำไม่ต้องผลัดตัวเลย (จับแขนสวัสดิ์ไว้ สวัสดิ์
สลดแขน ทั้งกันไปมา ทอกระดากสก สวัสดิ์กับสหาย
ก้มลงกับพริบตาแย่งกันจนกระดากสาก แต่เห็นหมวก
ลูกเสืออยู่ในห้อง) อ้อ อย่างนั้นเอง
ก็ยุ่งอย่างนั้นแหละ (จอยหมวกไว้ข้างหัวไปบริเวณ)

สวัสดิ์

(จับแขนไว้) อ้อ นี่แกแอบไปเป็นลูกเสือแล้วหรือ

สหาย

เป็นแล้วละ จะทำไม่ฉัน

สหาย

กันจะต้องไปทำไม่แกเดียวกัน คอยดูคุณพ่อรับงาน
แกดีกว่า

สวัสดิ์

นี่พี่สหายจะไปปากบออย่างนั้นหรือ

สหาย

ฉันก็ต้องบอกให้คุณพ่อรู้ดี ว่าแกที่ขึ้นโอภา
ของกัน จำไม่ได้หรือ ทำหน้าอยู่เร็ว ๆ หนึ่ง
ว่าท่านไม่ต้องงการให้ลูกท่านไปเป็นลูกเสือลูกหมา
อะไร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ

สวัสดิ์

คุณพ่อจะว่าอะไร ๆ ก็ตามใจท่าน แต่ฉันเกิดมา
เป็นลูกผู้ชายกับชาติไหนแล้ว ก็ไม่ยอมให้
เสียชาติ

สหาย

เพราะฉะนั้นจึงไปเป็นลูกหมา อย่างนั้นหรือ

สวัสดิ์

(โกรธ) นี่พี่สหาย พี่จะคำตัวฉันส่วนตัว
อย่างไร ๆ ก็พอจะยอมยกโทษให้ แต่ถ้าขึ้นพูด
ดูถูกลูกเสืออีกคำเดียวละก็ จะตอyleให้พันทกทีเดียว

สหาย

อะไร ๆ ซะ ๆ เก่งจริงนะ

สวัสดิ์

อย่างไร ๆ ฉันก็แข็งแรงกว่าพี่สหายบนแน่ เพราะ
ฉันใช้กำลังของฉันในทางที่ถูก ไม่มีไว้แต่
ในทางทำตนและชุกชุกจนเสกสกลปรก

สหาย

(โกรธ) ทำไม่ กันเล่นชุกจนสกลปรกอย่างไร
เสีย ๆ เขารู้คอกนา ไม่ต้องยกโทษให้ แอบไป
หัวนอยอยู่ที่ห้องอีกแก่นเสมอ ๆ แล้วจะไม่อ่อน

สวัสดิ์

แอดอย่างไร ซะ ๆ ซะ ๆ

สหาย

พุดังมาอะไรไม่รู้

สวัสดิ์

หรือจะผิดก็ให้เป็นลูกผู้ชาย ซะ ๆ มีแต่เขา
หัดกันทางลูกเสือ หรือทหาร นี่พี่สหายให้
อ้อแก่นเบรครู้หัดอะไรไม่รู้ได้ทน้อยแแก่นกลงน้อย
ซื่อโรคเคย เล่นฟุตบอลไม่ไหว ผิดข้อมก่าลงกาย

๔

ก็ไม่ใช่ คุณพ่อก็พะเนอเห็นชโรคที่แท้
ผกซอมออกกำลังเสียทางหนึ่งต่างหาก

สวายน

เอ๊ะ สวัสดิ์นี่ กล้าหาญชาญจริงนะ หรือ
เห็นตัวที่เพราะเป็นลูกเสือลูกหมา

สวัสดิ์

บอกแล้วว่าไม่ให้ดูลูกเสือ ซินจะถูก
(ตอบนางสาว) นี่แหละ คนปากร้ายเขาคองทำ
อย่างนี้ ตังหมัดชน เขียวจะว่านั่นทำข้างเดียว

สวายน

เล่นระย้าอะไรไม่รู้

สวัสดิ์

ตังหมัดชนสิ หาไม่เจ็บแปลน

สวายน

(ตังหมัดแล้วพูด) ซ้าขอบอกกล่าวนะ

สวัสดิ์

ไม่ต้องพูด ต่อยกันดีกว่า (ต่อยกัน สวายนออก
ระย้า ๗)

(พระภิรมย์ร่ากร กับหลวงมยุรธรรมธราชวรญาณเจ้า
ตัวกันจนกลิ้งตียง พระภิรมย์สรวลกลางแพรได้เสียดูตเชิง
หลวงมยุรแต่งเครื่องเสียม)

พระภิรมย์

เฮ้ย ๆ นอนอะไร ต่อยกันออกยุ่ง เล็ก เล็ก
เดี๋ยวนี้ (เด็กทั้ง ๒ หยุตต่อยกัน) นี่ต่อยกันทำไม
อัยเล็กกรังแกพ่อกลางละซี เอ็งละอวดก็อย่างนั้น
เสมอ เห็นว่าพี่เป็นคนชโรคละก็ข่มเหงได้
ข่มเหงเอา

สวัสดิ์

พี่สวายนอยากมาปากจัตตำแหน่งก่อนหน้าชอว์บ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๗

พระภิรมย์ ท้าวกระไร

สวัสดิ์

เขาคำว่า— (นึกขึ้นออกเสียงระงักไม่พูดต่อไป)
(เห็นเป็นโอกาสเพราะจริงพูด) สวัสดิ์แอบไป
เบญจบุณีสื่อชอว์บ ผมว่าเขาคูณพ่อห้ามแล้ว
ทำไมเขาขึ้นไปเป็นเจ้า โกรธ เขาก็คอยแอม

พระภิรมย์ ออ อัยเล็ก นี่แอบไปเบญจบุณีสื่อแล้วจริง ๆ

หรือ

สวัสดิ์

ชอว์บ

พระภิรมย์ ถอดเสื้อออกให้ชอว์บหรือ (นายสวัสดิ์ถอดเสื้อ

(ชนออก) เออ ไทหลงแต่งชนให้ควมเกรอง

ที่หรือ (นายสวัสดิ์แต่งตัวอย่างลูกเสียมบริบูรณ์) อือ

ชอบกลจริง ๆ อัยดี ๆ ว่าเป็นดี ชอบแต่งตัวเป็น

อัยดีในหญิงเป็น (สวัสดิ์แสดงทูลวงมยุ หลวงมยุ

ออกเพราะไม่รัก)

หลวงมยุ ผมก็เป็นตัวหนึ่งเป็นเหมือนกันหรือชอว์บ

พระภิรมย์ คุณหลวงกับอัยลูกผมเป็นคนละอย่าง คุณหลวง

เป็นผู้ใหญ่รู้จักผิดและชอบดีแล้ว เมื่อจะชอบแต่ง

ตัวเช่นอย่างรักแก่ได้ แต่อย่าลืมทหารกอยุ่ใน

อกพอกแม่ มันยังไม่ควรรจะทำอวดรู้มากไปกว่า

ผู้ใหญ่ มันรู้ยู่ดีแล้วทำไมไม่ชอบให้ลูกผมเป็น

ลูกเสือ มนกันขึ้นไปเป็น

b

หลวงมยุ ขอโทษเดชะขอรับ หัวใจนักบ
ทามผิด ผมเห็นว่าในข้อนี้คุณพระ
เพียงพอ การที่คุณพระไม่ชอบลูกเสือนั้นเพราะ
เหตุใด

พระภริมย ขอหนึ่งผมเห็นว่าไม่ ควรจะให้เสียเวลาเรียนของเด็ก
หลวงมยุ การฝึกหัดหรือสั่งสอนส่วนทางวิชาลูกเสือนั้นไม่ได้ทำ
ให้เสียเวลาเล่าเรียนเลยแม้แต่นาทีเดียว ไม่ทำให้
เสียประโยชน์ของเด็กเลยจนนึกทีเดียว ครองกันข้าม
เด็กที่เป็นลูกเสือนั้นจะเป็นผู้ที่มีความรู้ดีกว่าเด็กธรรมดา
ตาเป็นอันมาก

พระภริมย นนบ่นความเห็นของคุณหลวง แต่ความเห็น
ของผมนิดก็กิน ผมเห็นว่าการเป็นลูกเสือนั้นอะไร
นอกจากเสียการเรียนและสุขภาพหัวร้างข้างแตก
ไปเท่านั้น

หลวงมยุ แต่สุขภาพหัวร้างข้างแตกผมเห็นว่าดีกว่าสุขภาพอื่น
อย่างหนึ่ง (ขอตัวสัตว์นายสหายแล้วหัวเราะ) การชุก-
ชนอย่างลูกเสือนั้นทำให้เป็นคนแข็งแรง การชุกชน
อีกอย่างหนึ่งนั้นจะมีผลตรงกันข้าม การเป็นลูกเสือนั้น
ทำให้ตัวรู้จักอดทน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑

พระภริมย อ้อ ยิ่งงั้นหรือขอรับ ผมจะไปที่ทดลองดู (ไปหยิบเสื้อ
มา) น้แหละ ถ้าเอ็งอดทนจริงอย่างคุณหลวงว่า
เอ็งต้องไม่ร้องเลยสิ ข้าจะลองถามอดทนของเอ้าย
ลูกเสือนี่ให้ทีจริง (เง้อสะระกันยสวส์ค)

หลวงมยุ (จับมือพระภริมย) คุณพระะ อย่างนั้นจะใช้ที่ไหนได้
(แย่งเสื้อจากมือพระภริมยแล้วโยนไปเสียให้ไกล) ทำ
อย่างนั้นก็ได้ผู้ใหญ่ไปดิขอรับ

พระภริมย ผมไม่มีอำนาจเหนือลูกผมแล้วหรือ
หลวงมยุ ขอนนไม่มีใครเถียงเลย แต่ผู้มีอำนาจจะใช้
อำนาจแต่ในทางที่ถูก ที่เป็นยุติธรรม ถ้ามีจะน
ก็ทำให้ผู้น้อยสิ้นความนับถือ

พระภริมย ถ้าคุณสิ้นความนับถือผมในกรงนี้ ก็เป็นเพราะ
มันเห็นคุณหลวงเข้ากับมันเท่านั้น

หลวงมยุ ผมเสียใจที่คุณพระพูดเช่นนั้น ผมคงใจดีต่อคุณ
พระจริง ๆ แต่เมื่อไม่เป็นที่พอใจแล้วก็เลิกกันที่
ผมจะพูดอะไรไปอีกเสียเวลา ผมต้องขอลาที่

พระภริมย อ้าว ๆ คุณหลวงอย่าโกรธสิครับ
หลวงมยุ ผมไม่ได้โกรธ เป็นแต่เสียใจเท่านั้น
(ขณะนั้นได้ยินเสียงนกหวีดเป่าประชันขลุ่ยสรวด์ก็ทำท่าจะไป)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑ ๕

พระภริมย์ อัยเล็ก ข้าทาสเป็นอันขาดไม่ให้ลงไป ได้ยินใหม่ (เสียงนายพร นายหนูลูกเสื่อร้องตะโกนเรียกชื่อนายสวัสดิ์ นายสวัสดิ์ขยิบจะไป) อัยเล็ก บอกว่าไม่ให้ไป

นายหนูพร (สนิทที่เลี้ยงกับลูกเสื่อโทษขอค่า) สวัสดิ์ สวัสดิ์ (จะวิ่งตรงแล้วมาน) อยู่

นายหนูพร (เข้ามาในห้อง คำกับหลวงมู แล้ววิ่งพูดต่อไป) สวัสดิ์ เป็นนกที่วิเศษจริงแท้ไม่ได้ยินหรือ

พระภริมย์ ได้ยิน แต่ฉันไม่ไปเอง

นายหนูพร (คำกับ) ขอรับประทานโทษผมพูดกับนายสวัสดิ์ (หันไปพูดกับนายสวัสดิ์ต่อไป) แก้ไม่ได้ยินนกพิราบ หรือ

พระภริมย์ ฉันนี่เป็นเพื่อนนายสวัสดิ์ ฉันห้ามเขาของไม่ให้ เขาไป เขาเป็นลูกที่อยู่ในถ้อยคำพ่อ

นายหนูพร (คำกับอิต) ผมขอเรียนซ้ำอีกว่า ผมพูดกับนาย สวัสดิ์ (พูดกับสวัสดิ์) จะว่าอย่างไร

สวัสดิ์ นี่แหละฉันมันตกอยู่ในที่แยก ฉันเองนี่อยากไป จนตัวสิ้นแต่คุณพ่อท่านไม่ให้ไป

นายหนูพร ขอรับประทานโทษเกิดขอรับ ที่คุณไม่ให้ไป เพราะอะไร

พระภริมย์ นี่ฉันมีความจำอะไรบางอย่างที่ขอแบก

นายหนูพร ไม่จำได้เลย

พระภริมย์ เกมหน้าเห็นอีก หรือแถมเป็นคนสูงสุด นายหนูพร ผมเป็นเพียงผู้บังคับหมู่ที่ ๔ นายสุดใจเป็นผู้กำกับ ลูกเสื่อเองที่ ๑๑

พระภริมย์ ถ้าเช่นนั้นฉันขอพบนายสุดใจจะดีกว่าหรือไม่ นายหนูพร ได้ขอรับ ค่า

คำ (ที่เลี้ยง) อยู่

นายหนูพร ไปเชิญคุณเสื่อใจมาทีน คุณพระไทใหญ่ (กำลังไป) หลวงมู คุณเอะอะกริบ เต็มที่เป็นลูกเสื่อละก็ ทำทางมัน คึกคักก็อย่างนั้น

พระภริมย์ ฮือ การวิ่งการเต้นนี่เป็นธรรมดาของเด็ก เป็น ของชอบอยู่แล้ว ผมไม่เห็นอีกจรรยาอะไร

หลวงมู คุณพระดูตั้งใจแน่นอนเสียทีเดียว ว่าจะไม่ยอม เห็นอะไรดีในส่วนลูกเสื่อ แม่แต่อย่างเดียว

พระภริมย์ ผมไม่เคยชอบเด็กชนเลย บางทีผมจะหัวเก่าเกิด สมัยไปก็เป็นได้ (นายสุดใจ ผู้กำกับลูกเสื่อ เข้ามาจากเจดียง คำตามมา เห็นเจดียงแล้วหยุดอยู่ที่นั่น นายสุดใจกำนันหลวงมู แล้ว จึงถอดหมวกก้มหัวคำนับอีกทีหนึ่ง)

๑๑
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๑
พระกริรมย์ ถ้าลูกฉันจะออกจากกองลูกเสือเสียเถยวัน จะเบน
ที่เสียอย่างไรบ้างหรือไม

นายสุตใจ นั้นแหละขอรับ ตามความเห็นของผม เห็นว่า
เขาน่าจะรู้สึกลำบากใจอยู่บ้างเพราะบรรดากันเรียน
ชั้นเดียวกับเขาหรือแม่ที่อยู่ อ่อนกว่าเป็นลูกเสือ
ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นถ้านายสวัสดิจะไม่เป็นลูกเสือ
อยู่กับเดี่ยว ก็เห็นจะเข้าพวกเข้าห้องกับเขาไม่ได้

พระกริรมย์ ถ้าเช่นนั้นก็แปลว่านักเรียนในโรงเรียน ของนาย-
สุตใจทุกคนถูกบังคับให้เข้าเป็นลูกเสือไม่เคยมิเคย

นายสุตใจ การบังคับให้เข้าเป็นลูกเสือไม่เคยมิเคย
พระกริรมย์ ถึงแม้บังคับตรง ๆ ก็บังคับทางอ้อม ถ้าใคร
ไม่เป็นลูกเสือก็เข้าพวกเข้าห้องกับใครไม่ได้ ดงน
ก็เท่ากับบังคับตนเอง

นายสุตใจ ผมเห็นว่าการศึกษาที่เดียวกันในเขื่อนก็จะไม่เป็นผลดี
อันใด เมื่อคุณพระไม่พอใจจะให้บุตรเป็นลูกเสือ
แล้วก็หมกมุ่นหา นายสวัสดิตัดออกจากกองลูกเสือ

สวัสดิ ผมไม่ยอมออก ผมยอมตายเสียดีกว่า
พระกริรมย์ อ้ายบา
สวัสดิ ผมไม่ยอมออก ผมได้ให้กำนันสัญญาแล้วว่าผมจะ
ประพฤติให้สมการที่เป็นลูกผู้ชาย ผมไม่ยอมคืนค่า

๑๐
หัวใจกับ
นายสุตใจ คุณพระให้หาผมหรือขอรับ
พระกริรมย์ ฉันเห็นไปเชิญนายสุตใจมาเพื่อจะถามปัญหาสักข้อ
หนึ่ง ธรรมเนียมนักจะเบนลูกเสือต้องได้รับ
อนุญาตบิดาหรือผู้ปกครองไม่ใช่หรือ

นายสุตใจ ขอรับ ถูกแล้ว
พระกริรมย์ ถ้าเช่นนั้น
ลูกฉันเขาเป็นลูกเสือโดยฉันไม่ได้อนุญาต

นายสุตใจ ผมเข้าใจผิดไป นายสวัสดิกลับมาบอกอสมกรมเป็น
ลูกเสือ ผมก็เข้าใจว่าคุณพระคงจะได้อนุญาตแล้ว

พระกริรมย์ ทำไมจึงเข้าใจเอาเองเช่นนั้น
นายสุตใจ เพราะตั้งแต่ได้มีลูกเสือมาผมยังไม่เคยพบสักราย
เดียวที่บิดาหรือผู้ปกครองไม่เต็มใจให้เด็กเป็นลูก-

พระกริรมย์ ผมจึงเข้าใจว่าคุณพระก็จะเหมือนคนอื่น ๆ
ใช้ได้ ก็ทำอะไรได้เองบ้าง ไม่ต้องกมหน้าหลังตา
เอาอย่างคนอื่นตะพัดไป

นายสุตใจ ผมเสียใจที่ผมกะหนดไป
พระกริรมย์ ถ้าเช่นนั้นจะทำอย่างไรกันต่อไป
นายสุตใจ ก็แล้วแต่คุณพระจะพอใจ

๑๒

หลวงมณู คุณพระชอว์บ ผมขอพูดสักคำ การที่คุณพระจะขึ้น
ยืนขึ้นให้พ่อสวัสดีออกจากลูกเสียดังนั้น ผมขอ
แนะนำจะมีผลร้ายทั้งสองฝ่าย พ่อสวัสดีจะสิ้นความ
นับถือในตัวคุณพระเป็นแน่แท้ ผมเห็นมีทาง
แก้กันอย่างหนึ่ง

พระภิรมย์ ทางใดชอว์บ

หลวงมณู ผมช่างอยากมีลูกผู้ชายเสียจริง ๆ แต่แกเอ็งไม่มี
ได้สักคนเดียว ถ้าผมมีผมก็คงขอให้เป็นอย่างพ่อ
สวัสดีคนแหละชอว์บ

พระภิรมย์ ถ้าเช่นนั้นจะยกเย็นอะไร อายหมั่นก็ไม่เป็นถือ
ผมเป็นพ่อแล้ว คุณหลวงจะเอามาเป็นไปเป็นลูกก็
เชิญสิ

หลวงมณู จริงเช่นหรือชอว์บ

พระภิรมย์ จริงสิครับ จะเอาไปต้มแกงเสียก็ได้ตามความ
พอใจคุณหลวงทุกอย่าง

หลวงมณู ถ้าเช่นนั้นผมยินดีมาก สวัสดีแก่เป็นลูกฉันแล้วนะ
เข้าใจไหม (สวัสดีทั้งหัว) ฉันเป็นผู้เป็นพ่อเองและ
ผู้ปกครองของแก อนุญาตให้แกเป็นลูกเสื่อ
สวัสดี (เสียงกรือ) คุณหลวง—ผม—ผม (สะอื้น)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑

หลวงมณู (กอดสวัสดี) อ้าว ๆ เรามั่นลูกเสื่อ ใจผู้ชาย อย่า
ขี้แยสิ แล้วอย่าเรียกพ่อว่าคุณหลวง เรียกว่าพ่อสิ
เอ้า ไปเข้ากองไป

(นายสวัสดีขึ้นค้ำไปค้ำหน้านายสุดใจ นายสุดใจก้มหน้าพระ
ภิรมย์กับหลวงมณู แล้วออกไปทางหลังพร้อมด้วยนายหนู่
พร นายสวัสดีและนายคา)

หลวงมณู ผมกตัญญูที่มีรัฐระจะตั้งไป

พระภิรมย์ ประเดี๋ยวชอว์บ ผมมีรัฐระจะตั้งพูดกับคุณหลวง
(เพื่อยกดูเห็นนายชวช) พ่อกลางออกไปข้างนอก
เดี๋ยวเดอะ พ่อมีรัฐระจะพูดกับคุณหลวง (นายชวช
ออกไป) เชิญนั่งประเดี๋ยวเดอะชอว์บ (ทั้ง๒คนนั่ง)
ผมมีความร้อใจด้วยเรื่องพ่อใหญ่ของผม

หลวงมณู ทำไมชอว์บ

พระภิรมย์ ผมได้ให้มันไปกรุงเทพฯ เพื่อเรียนกฎหมาย แต่
เคราะห์ร้าย เข้าสอบได้ตกเสียแล้ว

หลวงมณู ก็ไม่เป็นการอัศจรรย์อะไร คนที่ไล่ตกมีถมไป
เมื่อมีโอกาสก็สอบไล่ได้ก็

พระภิรมย์ คุณหลวงยังไม่เข้าใจพอใหญ่อายุน้อยเฉยเฉพาะ
๑๘ ปีบริบูรณ์แล้ว ถ้าสอบไล่ตกก็คงต้องไปเป็น
ทหารแหละ

๑๔

หลวงมณู ก็แล้วอย่างไร
พระภริมย พวกผมไม่มีสักคนเดียวที่เป็นทหาร แต่ไร ๆ มา
ไม่เคยมีเงินคนเดียว

หลวงมณู ผมไม่เห็นเป็นของที่น่าจะเอาเลย คุณพระแม่แปลก
จริงๆ หนทางใด ๆ ที่พอจะมีโอกาสให้กันหนึ่ง ๆ
ได้ทำประโยชน์แก่บ้านเมือง คุณพระเป็นไมชอบ
ทั้งสิ้น

พระภริมย คุณหลวงพูดราวกับคนเราจะทำประโยชน์ให้แก่
บ้านเมืองได้แต่โดยทางที่เป็นทหารอย่างเดียว ถ้า
เช่นนั้นทำไมคุณหลวงเองไม่ไปโยนปืนเป็นทหาร
บ้าง มกนงบัลลังก์ควรค่าอยู่ทำไม

หลวงมณู ผมเสียใจผมไม่ได้มีโอกาสที่จะทำอย่างคุณพระว่า
เพราะผมออกพระราชาบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร
อายุผมมากเกินไปที่เข้าต้องการเสียแล้ว ถ้ามีจะนั้น
ผมคงไม่เห็นเป็นแน่ แต่อย่างไร ๆ ก็ เมื่อตง
คณะเสือบาชน ผมก็ได้เข้าทันที โดยความยินดี
ที่เต็มใจที่สุดที่พอใจให้เป็นผู้สามารถช่วยของกัน
บ้านเมืองของผมได้

พระภริมย (หัวเราะทีละเร) ผมมีความยินดีที่ผมไม่มีมีความ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑๕

จับปืนที่จะต้องเป็นเสียบ้าง เพราะผมมันพ้นเวลา
ที่จะต้องประจบประแจงหรือหาคีบหาคี๋ต่อไปแล้ว

หลวงมณู คุณพระพูดเช่นขวางหูสุด การเป็นเสียบ้างหรือ
ไม่เป็นเสียบ้างให้ข้าราชการตรชน หรือเลวลงอย่าง
ใดในส่วนหน้าที่ราชการที่กระทำอยู่โดยเฉพาะเลย
พระภริมย ผมไม่ใช่หุบปากเดี๋ยวนี้เหลือเกินนักดอกนะคุณ
ขอให้คุณจำไว้ว่าผมยังมีเพื่อนฝูงที่คอยบอกกล่าว
ครวญอยู่เสมอ

หลวงมณู ผมทราบแล้ว นายชุ่นแบ่งพิกรยกคุณพระเขายืน
เขียนหนังสือมาก แต่ต้องขอย้ำให้คุณพระสั่งว่า
นายชุ่นแบ่งนั้นเป็นไทยไม่ดังกรัง

พระภริมย เอ๊ะ คุณหลวงนี่พูดอย่างไร
เปล่าๆ รับ ผมไม่ได้ตั้งใจพูดจาล้วงเกินอะไรมาก
มายไป แต่ผมเห็นว่ากรที่หวังให้นายชุ่นแบ่ง
รู้สึกอะไร ๆ เหมือนคนที่คนไทยแท้ ๆ หนึ่ง
จะเบบเกายกอยู่บ้าง

หลวงมณู คุณหลวงวันเป็นอย่างไร พุดจากนั้นไม่เข้าหูเข้า
ทางกันได้เลย

หลวงมณู ผมมีความเสียใจที่เป็นเช่นนี้ มีฐานะอะไรก็ไปรับ
พุดกันตรงไปตรงมกดีกว่ารับ

๑๖

พระภิกษุมหุ ทัฬหีจันทร
พระภิกษุมหุ ทัฬหีจันทร

หลวงมณู สักทน้อย

พระภิกษุมหุ ช่วยอย่างไร

หลวงมณู ขอให้พ้นทหารไปสักทีเถอะ

พระภิกษุมหุ จะให้ผมทำอย่างไร

หลวงมณู ไปรับรับเข้าทำราชการในศาลของคุณสักหน่อย
เถอะขอรับ จะเป็นตำแหน่งอะไร ๆ ก็ได้ทั้งนั้น
เงินท้าวเงินคือนักไม่ตองได้มากมาอย่าปอนใด เอา
แต่เพียงพอให้พ้นจากเป็นท้าวเท่านั้น คุณหลวง
คงจะทราบอยู่แล้วว่าได้เงินเดือนเพียงชนใดจึงพอ
พ้นเบบทหาร

หลวงมณู (พูดอย่างจริงจัง) ผมจะทำตามคุณพระปรารภ
ไม่ได้ เพราะประการที่หนึ่งผมไม่มีอำนาจที่จะรับ
บุตรคุณพระเข้ารับราชการได้เอง ประการที่สอง
ถึงแม้ผมจะมีอำนาจรับได้ ผมก็ไม่รับ เพราะผม
มีหน้าที่เป็นผู้รักษาพระราชกำหนดกฎหมายของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผมจะรู้เห็นเป็นใจ
กับผู้ที่คิดลบล้างกฎหมายไม่ได้เป็นอันขาด และ
ผมขอบอกกล่าวไว้บัดนี้ด้วย ว่าถึงแม้ผมกับ
คุณพระได้เป็นผู้รักษาเครื่องขอบพอกันมาช้านาน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๗

ได้ก็ตาม แต่กลับแก้คดีที่เกิดขึ้นในเรือนยสวัง
บุตรชายคุณพระหลบหนีการทรมาน ผมจำเป็น
จะต้องทำการตามหนทางของผลโดยปราศจากฉันทา
กติ ผมลาที่

(อุทธรณ์ที่คัดค้าน แล้วออกไปทางหลัง)
(พระภิกษุมหุยังตั้งอยู่ที่หนึ่ง แล้วนายสหายจึงเข้ามาทาง
หลัง)

สวาย คุณพ่อขอรับ

พระภิกษุมหุ อะไร

สวาย คุณพ่อห้ามพ่อไรไม่ให้พบคุณหลวงมณูอีกไม่ใช่
หรือขอรับ

พระภิกษุมหุ เออ ก็แล้วอย่างไรเล่า

สวาย กำลังพดกกันอยู่ในสวนคนเดียวขอรับ คุณแม่ก็เห็น
แต่ทำไม่รู้ไม่ชี้

พระภิกษุมหุ ก็อย่างนั้นจะไม่แก้รับอย่างไร (อุทธรณ์ที่คัดค้าน
ข้างซ้าย) แม่แย้ม เขียวออกมานั่นขอเถอะ

แย้ม (แม่แย้มภรรยาของคุณพระภิกษุมหุออกมาจากประตูซ้าย)
ทำไมเจ้าคะ

พระภิกษุมหุ ฉันได้ห้ามแล้วไม่ทำหรือว่าไม่ให้แม่อยู่โรพบปะกับ
หลวงมณู ทำไม่ปล่อยให้พบกันได้อีก

๑๘
แยม
พระภิกษุมัย ช่างเถอะ

แยม
ก็ใครเป็นผู้มาปากบอคนที่ถามเอากับคนนั้นเสียเจ้าคะ

พระภิกษุมัย พอลอง ไปเชิญหลวงมณีขึ้นมา (นายรเวทออกไปทางเจดีย์)

แยม
คุณรู้ไหมว่าคุณจะหัดเด็กคนไหนเสียคน ดีแต่

พระภิกษุมัย ไรโรงโรงเรียนก็ไม่ได้ไป เหลวไหล

พระภิกษุมัย ก็ฉันไม่เห็นประโยชน์อะไรที่จะข่มขืนให้มันไป

แยม
หลอนแก้วแล้ววามขี้โรค แล้วมันก็มีความคิดได้

พระภิกษุมัย เป็นธรรมชาติใหญ่ก็ท้องไส้คนต่างต่างตามอยู่บ้าง

แยม
แล้วมันเก็บขี้ทางออก คุณพระรู้หรือไม่ว่า

พระภิกษุมัย เก็บขี้ทางออกอย่างไร

แยม
ส่วนความนอกลิ้นข้างเก็บมาเล่าให้คุณจริง แต่

ความในมันก็เอาไปเล่าให้คนอื่นฟังสนุกใจเหมือน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑๙

กัน วันไหนคุณนอนกับเมียน้อยก็รักกันทว่าบ้าน

พระภิกษุมัย เอ๊ะ เมียมนี้ ประเดี๋ยวก็ได้เกิดเคียงกันเดี๋ยวเอง

แยม
หอนเลยลงลูกหอนไม่โตเอง แล้วหลอนก็เที่ยว

พระภิกษุมัย คุณหลวง ผมเข้าใจว่าคุณหลวงก็เป็นลูกผู้ดีมี

หลวงมณี ขอรบ

พระภิกษุมัย ถ้าเช่นนั้นผมต้องขอให้คุณประพฤติตนอย่างผู้ดี

หลวงมณี เอ๊ะ ผมได้ประพฤติดีก็รักผู้ดีที่ในข้อ โทษ

พระภิกษุมัย การลอบมาพูดกับลูกสาวผม คุณเห็นเป็นการดี

หลวงมณี ผมไม่ได้ลอบไม่ได้เสียงอะไร ผมมา โดยเปิดเพียง

๒๓๓

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๓๓

พระภริมย์ ผมเห็นว่า การที่คุณเข้มาเป็นเสือกก็เท่ากับประ-
 กาศว่าออกตาย เต็มใจที่จะตาย

หลวงมณี่ จริงซอรับ ถ้าการที่ผมตายจะทำให้เป็นประโยชน์
 แก่พระเจ้าอยู่หัวหรือบ้านเมืองแล้ว ผมก็จะยอม
 ตายโดยความเต็มใจ ยอมสละชีวิตโดยยินดี

พระภริมย์ นั้น เพราะฉะนั้นผมจะยกลูกสาว ของผม ให้แก่
 คุณไม่ได้

หลวงมณี่ เอ๊ะ นี่ประหลาดจริง ทำไม่อย่างนั้น

พระภริมย์ ผมไม่อยากให้ลูกสาวผมเป็นเมียแต่สาว ๆ

หลวงมณี่ พุทโธ่ คุณพระนี่ชอบกลจริง ๆ ถึงผมไม่เป็น
 เสือกผมก็อาจจะตายได้ใน วันหนึ่ง ฟุ้งงั้นเท่ากันไม่
 เห็นผิดอะไรกันเลย

พระภริมย์ ผิดกันมาก การเป็นเสือกเหมือนเป็นคนที่ถูก
 วางบตีให้ประหารชีวิตไว้แล้ว อย่งไร ๆ ไม่พ้น
 ความตาย

หลวงมณี่ ก็ถ้าเช่นนั้น ทหารก็เหมือนนักโทษถึงตายแล้วก็
 เหมอนกันหรือซอรับ

พระภริมย์ ก็คล้าย ๆ กัน แต่ทหารยังดีกว่าเสือก เพราะที่
 เป็นพลทหารก็เป็นโดยตกลงกัน ถ้าเป็นนายทหาร

๒๓๒

หัวใจนกรบ

หลวงมณี่ (หัวเราะ) นั้นแหละซอรับ เมื่อกองการสงครามนั้น
 เกิดขึ้นแล้ว กฎบัตรกฎหมายอะไรก็ดูจะไม่สู้เป็น
 ประโยชน์ปานใดนัก อย่งไร ๆ ก็ดี ถ้าต่างว่า
 บ้านคุณพระนั้นเสียเฉยเฉพาะอยู่ในวงแห่งสงคราม
 ก็ดี ๆ แม้ทัพเขาเห็นเหมาะ ไม่การตั้งแนวรบ
 หรือแนวถัน ถึงคุณพระจะเอากฎหมายนานา
 ประเทศไปพลิกอ่านจนคอแห้ง นายทัพนายกอง
 เขาก็ยังไม่ฟัง เขาคงตั้งกองของเขาตามความคิด
 ของเขาจนได้

พระภริมย์ แต่ถ้าผมไม่ออกไปอยู่กับเขา ผมก็คงจะไม่ต้อง
 เป็นอนาถาอะไรเป็นแน่

หลวงมณี่ ซอรับประทานโทษ ผมไม่เห็นมีความแน้อยู่ที่
 ตรงไหนเลย เพราะลูกบ่นไม่รู้จักเลือกกระพวง
 คนที่รบกับไม่ได้รบ

พระภริมย์ พุ่กัสนั้น ๆ พลรบนั้นมีหนักสำหรับ ไปตาย ไม่
 ใช้หรือ

หลวงมณี่ หนมิได้ พลรบมีหน้าที่พยายามทำให้ชาติตาย
 หรือเจ็บจนรบไม่ได้ ส่วนการเจ็บการตายก็แล้ว
 แต่เกราะที่ตีเกราะห้ำร้าย

๒๔

หัวใจนักรบ

ก็เป็นกัรวบจับทางากินอย่างหนึ่ง นี่เป็นเสียค่าจ้างก็ไม่ได้ มีหน้าตาต้องเสียเงินค่าบารุงอีกด้วย แล้วถูกเกณฑ์ก็ไม่ถูก หรือมีกะเกณฑ์อะไรกัน

หลวงมณีนี่ (เสียงแข็ง) คุณพระศวรวจะทราบดีแล้ว ว่าไม่มี การกะเกณฑ์เลย ตามใจสมัครทางสน

พระภิกษมย์ ถ้าเช่นนั้น จะเป็นเสียไปเพื่อประสงค์อะไร

หลวงมณีนี่ ก็เพื่อประสงค์ให้มีโอกาสสักทีไว้ให้สามภท ทัก หนที่อย่างผู้ชายได้ คือบ่บองกันชาติ ศาสนาและ พระมหากษัตริย์ได้ในเวลาที่เขาเป็น

พระภิกษมย์ คุณพุดตุเป็น การหวังประ โยชน์ ภายหน้าอยู่ที่ ก็ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้ไม่หวังอะไรบ้างหรือ

หลวงมณีนี่ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้มีแต่เห็นง่าย ๆ ก็คือการที่ ได้มี โอกาส กับกำลังมากมกกัน ในหมู่ ข้าราชการ ทง ทหารพลเรือนและตลอดถึงกบฏด้วย ได้รู้จักู ใจกันแล้วก็จะสะดวกในทางการ ทำงาน ติดต่อกันได้ ง่าย เช่นแต่ก่อนนี้ คนในหน้าที่ผมก็ว่าจะได้พบ ทำหน้าที่พากษาศกรหนึ่ง นี้พบกันแทบทุกวัน คุณหลวงมณีนี่เป็นนายหมู่ประจําในหมวดผมด้วยชา

พระภิกษมย์ ข้อผมเข้าใจไม่ได้เลยว่าหลวงมณีนี่เข้าใจได้อย่างไร ถ้าเป็นผม ผมคงจะรู้สึกอย่างไร ๆ อยู่ ในกาที่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

๒๕

จะตั้งคำถามผู้ที่มีอายุน้อยกว่าผม (หลวงมณีนี่จะ- แต่ผมขออ่อนนถนเรื่องประ- โยชน์ที่ได้รับจากการเป็นเสื่อบ่ออีกสักหน่อย ผม ได้ยินเขาว่า ข้าราชการคนไหนไม่เป็นเสื่อบ่อไม่มี ทางได้ใช้หรือไม่

หลวงมณีนี่ ไม่เป็นเช่นนั้นเลย

พระภิกษมย์ เขาว่าทางยศทางตราทางเงินเดือน ได้ชน แต่ที่เป็น เสื่อบ่อ ถ้าใครไม่ได้เป็นเสื่อบ่อ เจ้าขุนมูลนาย ท่านพาดเอาลงกระบองเสื่ออย่างนั้นไม่ใช่หรือ

หลวงมณีนี่ (เสียงแข็ง) ไม่จริงเลย ไกรที่บอกกับคุณพระ เซ็นนั้น เป็นคนที่โกหกสท ๆ ร้อน ๆ เท่านั้น โทกอย่างร้ายที่สุด

พระภิกษมย์ ถ้าเช่นนั้น ถึงแม้ใครจะลาออกเลือกเสื่อบ่อแล้ว ก็ไม่ต้องเลยออกจากราชการด้วยหรือ

หลวงมณีนี่ การลาออกจากเสื่อบ่อไม่เกี่ยวแก่ราชการเลย ไกร จะลาออกเมื่อใดก็ได้

พระภิกษมย์ แน่หรือ

หลวงมณีนี่ แน่ลือซอรับ

พระภิกษมย์ ถ้าเช่นนั้นผมต้องขอให้คุณลาออกจากเสื่อบ่อ เสีย ก่อน ผมจึงจะยอมยกลูกสาวให้

๒๑๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ลูกผู้ชายแล้ว และคอยหาทางหลีกเลี่ยง บิดพลัว
อย่างลูกชายใหญ่ของคุณพ่อแน่แท้ละ ดิฉันเห็น
ว่าบางคนเขารอคัด เสียทีที่เกิดขึ้นชาติไทย เสียที
ที่ภิกษุมอบเบญจกษัตริย์

หลวงมณี แม่อยู่ไหน เห็นด้วยกับหล่อนทุกคำ
พระภิรมย์ กิตแล้ว ถ้าเช่นนั้นแปลว่าคุณหลวง จะยอมเลิก

หลวงมณี ความรักของคุณสาวผมหรือ
ถ้าคุณพระจะยกให้ต่อเมื่อผมได้ลาออกจากเสื่อไม้

แล้วจะหนีผมก็ไม่แลเห็นทางหนี เพราะถึงผมจะ
รักแม่อยู่ไรปานใดก็ แต่ผมจะยอมเสียสัจหรือ

เสียความเบญจกษัตริย์ชาวไทยไม่ได้เป็นอันขาด
พระภิรมย์ ถ้าเช่นนั้นก็ไม่ทำอะไรจะพูดกันอีกต่อไปแล้ว และ

หลวงมณี ในเวลาภายหลังคุณหลวงไม่ต้องมาที่นี้อีกเลย
(กำนပ်) ถ้าคุณพระไม่ไปโปรดให้ผมอีก ผมก็มา
ไม่ได้ที่อยู่เอง เพราะคุณพระเป็นเจ้าของบ้าน ถ้า

เช่นนั้น ผมลี้
(ถ้ามันพระภิรมย์และแม่แล้วจึงหันไปพูดกับแม่อยู่ใคร
หนึ่งแล้วก็เดินออกไปทางหลัง)

อุไร คุณพ่อ ดิฉันขอเรียนอะไรจริง ๆ สักหน่อย ถ้า
ดิฉันไม่มีเสื่อสรวงคุณแม่อยู่แล้ว ดิฉัน จะตาม

๒๑๘

หัวใจนักกรบ
หลวงมณี พุทโธ ทำไมคุณพระทำให้ผมอยู่ในที่ลำบากเช่นนี้
พระภิรมย์ เลิกเอาอย่างหนึ่ง ถ้าคุณรักลูกสาวผม ต้องออก
จากเสื่อไม้

อุไร (เดินเข้ามาจากห้อง) คุณหลวงมณี ถ้าคุณออก
จากเสื่อไม้วันนี้ วันนั้นคุณก็กับดิฉันซัดกัน ดิฉัน
จะไม่ขอให้คุณอีกต่อไปจนวันตาย

พระภิรมย์ แม่อยู่ไหน หล่อนมาพลอยเป็นบ่าวอะไรด้วย
อุไร ดิฉันไม่บ่าว ดิฉันเห็นโดยจริงใจว่าคุณหลวง

มณีมีชื่อที่ควรชมเชยมากที่สุด ก็คือชื่อที่เป็น
เสื่อไม้ เพราะอันที่จริงถ้าจะเสียเสื่อไม้ทุกหนที่

อย่างลูกผู้ชายน่ายที่สุด เธอเป็นข้าราชการรับ
สัญญาบัตรแล้ว และมัตถ์แห่งหน้าที่ประจำอยู่

แล้ว จะเกณฑ์เป็นทหารไม่ได้เป็นอันขาด ถึงแม่
ว่าจะมีการสงครามก็หลีกเลี่ยงการไปรบได้โดยไม่มี

ข้อเสียหายในส่วนตัวเลยจนทีเดียว
พระภิรมย์ ก็นั้น การที่มีชื่อจะรอดพ้นจากการต้องไปถลุง

ถูกฟันตายได้แล้วละนี้ กลับเสียเข้าไปสมัครจะ
ไปตายอีกจะนะ จะเรียกว่าคนดีหรือคนบ้า

อุไร เรียกว่าคนดี คนกล้าหาญ คนไทยแท้ ลูกผู้ชาย
แท้ แต่คนที่เห็นหัวที่ควรจะทำหน้าที่อื่นที่อื่นแล้ว

หัวใจนักรบ
คุณหลวงมณี ไปเสียด้วยนทีด้วย แต่ยังมีสงสารคุณ
แม่มิ่งใจต้องทนความอยู่ติธรรมของคุณพ่อต่อไป
พระภิรมย์ นางที่ปากจืดใหญ่แล้ว อีหรรณู ชักหินตบเสีย
ให้ปากเย็น

แม่หนูก็ไม่ควรพูดให้กามกีนคุณพ่อขงนเลย เข้า
ไปในเรือน (อูไรเข้าปากงว)

พระภิรมย์ เอสิ ตามใจลูกจน ได้ดีละใหม่ละ อายเล็กกอด
คเป็นบ่าลูกเสียดอกยกให้เป็นลูกเสียดอกวงมม
ไปคนหนึ่งแล้ว นางอูไรอวดคือยากเป็นเมียเสี
ขนมอีกคนหนึ่งละ นลภฉันจะมาพากันอวดดี
เป็นไม่นอกอกตามกันไปหมดละหรือ

แม่หนู ไปบนเช่นนั้นจะมาปรับปรับกับคิดจินตคนเดียว
หรือ คุณเองไม่คิดบ้างละหรือ

พระภิรมย์ จันจะผิดอย่างไร
แม่หนู ผิดที่คุณมีความเห็นผิดกับใคร ๆ เขาไปทงบ้าน
ทงมีองนะซิคะ เสือปากกับลูกเสือใคร ๆ เขาแล
เห็นประโยชน์ทงนั้น คุณเห็นไม่เป็นประโยชน์

พระภิรมย์ นี้ อย่างเสียนี้ละ ลูกมันจะไม่กำริบได้ใจอย่างไร
ลูกคนไหนที่แม่แย้มถือท้ายยั่วหัวละก็เสียทุก
คนแม่แย้มไม่ชอบทำไมมันนี้อยู่ได้

๒๔
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ
แม่หนู คือยังไรกะ พ่อสวิงนี่กลัวต้องไปเป็นทหาร
เพราะชิตตาตองหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งกลัวจะลา-
บาก กลัวไม่ได้เที่ยว นายขุนเบ่งพมัยคุณเน
มันพาลูกคุณชุกซนมันไปแล้วคุณรู้ไหม ที่ได้
กฎหมายตกบ่อย ๆ และตกอย่างเลว ๆ เพราะอะไร
คุณไม่รู้บ้างหรือ ที่กรุงเทพ ๆ นี้ ถ้าใครอยาก
จะพบพ่อสวิงต้องไปหาที่โรงเหล็ก หรือโรงละคร
เจียงไวหรือบ้านโคมเขี้ยวแน่ะ

พระภิรมย์ อ้อ ช่างรู้จริงนะ
แม่หนู ส่วนพ่อสวายนะคุณก็พะเนอ จน ได้ที่แล้วใหม่ละ
นอกจากการปราบอนกะลอนและยังมีทหารม้า
แต่บ้านแน่แล้ว คีหนักละ ลูกก็คุณทงสองคนนะ

พระภิรมย์ มีอะไรจะพูดอีกใหม่
แม่หนู มีอีกนิดเดียว คือพ่อสวิงนี่ ถ้าคุณเห็นไม่ระวัง
ให้ตะคองเข้าตะวางสักวันหนึ่ง

พระภิรมย์ เพราะเหตุไร
แม่หนู เพราะเหตุหลบหลีกการทวารหนักและก่อนอน
(หลวงมณีกลั้มขอก แต่มีเขียนอยู่เพียงประตูบ้านหลัง)

พระภิรมย์ (เสอ) ผมเข้าใจว่าผมได้พูดอย่างแจ่มแจ้งที่สุดแล้ว

๓๐

หัวใจนักรบ

ว่าผมไม่ประสงค์ให้คุณหลวงมาบ้านผมอีกเลย
หลวงมณีน้อมมาโดยหน้าทราซการ ท่านผู้ว่าราชการเมืองมี
บัญชาให้มาเกาะตัวนายสวิงบุตรคุณพระ

พระภิรมย์
เพราะเหตุใด

หลวงมณีน้อม เพราะถึงกำหนดจะไปจับลากเข้ารับราชการทหาร
ได้ผมขยเรียกแล้วไม่ไป

แยม
คั้นน้ำแล้วให้มดตะ

พระภิรมย์ หลอนไม่มทนาคะพูดในเรื่องนเคย ขอให้เข้า
ไปในเรือน (แต่เจ้าเข้าไปทางซ้าย) นี่แน่คุณหลวง
ถ้าผมจะไม่ส่งตัวเขาจะมีนอย่างไร

หลวงมณีน้อม
ผมก็ต้องค้นหาเอง

พระภิรมย์
คุณมอานจะอะไรที่จะมาค้นบ้านผม

หลวงมณีน้อม ผมถือหมอนเป็นสำคัญ (ซุ่มขยให้ดู แล้วหันไปพูด
ข้างนอก) คันทศวนายสวิงมาให้ไต

พระภิรมย์ นี่ไม่มีอะไรนอกจากจะแก้แค้นส่วนตัวเท่านั้นเอง
เอาอันนาจราชการมาข่มเหง

หลวงมณีน้อม คุณพระก็เป็นผู้ใหญ่แล้วนะขอรับ ระวังปากคอ
หน่อยจะดีกว่า ผมไม่ยอมจากจะต้องจับคุณพระไป
อีกคนหนึ่งเลย แต่ถ้าคุณพระไม่ฟังคำสั่งผมเตือนน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

๓๑

จะเบ็นที่นั่นเสียใจ ก็คงขอให้คุณพระเข้าไว้ เวลา
นั้นผมทำการในหน้าที่นายอำเภอเมือง

(ตำรวจภูธรหัวหน้านายสวิงมาที่เจตียง นายสวิงนั้นแต่งตัว
ใส่กางเกงจีนใส่เสื้อชั้นในเสื้อคอห่านมี หน้าตาดีต umpy)

หลวงมณีน้อม
ใต้ที่ไหน

ตำรวจภูธร
ในโรงฆ่าขอรับ

พระภิรมย์ คุณหลวงมณีน้อม ขอปลื้กสองสามเวลาไม่ได้หรือ
เวลานเขาใกล้จะเรียนกฎหมายอยู่

หลวงมณีน้อม
ผิดไม่ได้ขอรับ ต้องไปโดยวัน

พระภิรมย์ พทไร้ ลูกผมเคยเลี้ยงเป็นสุนัข จะเอาไปใช้อย่าง
ซามนเกศายเท่านั้นเอง

หลวงมณีน้อม
ผมเสียใจ รอดสนทนากับคุณพระต่อไปไม่ได้

พระภิรมย์ (โกรธ) ก็ละ ก็ละ ถ้าไม่มีโอกาสบางก็แล้วไป
ถ้ามีโอกาสสักที——โดยคุณเดอะ คอยดูเดอะ ถึง
ที่ใครก็ที่ใครแะแหละนะ คงได้เห็นคุณพระอายแก้วน
หนึ่ง.

(หลวงมณีน้อมรีบ แล้วกลับหลังเดินคุ่ม ๆ ไปทางหลัง
ตำรวจภูธรหัวหน้านายสวิงตามไป พระภิรมย์นั้นละถึงแต่ดู
ตามไปครู่หนึ่งแล้วหทรตัวลงนั่ง)

ปิตมาน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

พระภิรมย์ อย่างนั้นหรือ

ขุนบึง ขอรับ พวกพ่อผมเขบอกข่าวมาจากกรุงเทพฯ เขาว่าใช้ชาลบลมมาจากช่อง ซอยว่าทาง โนนแตรริม ทหารอยู่พร้อมแล้ว แต่ไหนแต่ไรเวลานรัฐบาล กำลังพูดจาว่ากล่าวกันอยู่ ถ้าฝ่ายรัฐบาลไทยยอม ตามเขาก็จะไม่ต้องรบกัน

พระภิรมย์ ก็ทำไมไม่ยอมเขาเสียเล่า

ขุนบึง ขออนุญาตถามไม่ได้ แต่ผมทราบว่ากรมการที่รัฐบาล ไทยได้อยู่อย่างนั้น ทำให้พวกพ่อค้าเงินพากันตกใจ มาก กลัวจะเสียประโยชน์การค้าขาย เขาว่าเร็ว เมล็ดออกจากรุงเทพฯ ไปเมืองจีน หมุนพวกเงิน โดยส่วไปเต็มๆ

พระภิรมย์ ทายจริง นี่จะทำอย่างไรดี ถ้าเกิดรบกันจนพ่อ สวิงมิต้องพลอยไปตายกับเขาด้วยหรือ

ขุนบึง แน่ทีเดียว ถ้ายังคงอยู่ในกองทหารกลางกองทัพ ถูกเกณฑ์ไปรบ

พระภิรมย์ พุทโธ่ๆ กรมจริงๆ

ขุนบึง ที่จริงการที่รัฐบาลคือไม่ยอมเขาเช่นนี้ แปลว่าคือ เกียรติยศไม่เป็นเรื่องแก่ๆ อย่างไม่ได้ ก็สู้เขาไม่ได้ เพราะเขาคิดว่าเรามาก อย่างไม่รู้ๆ เขาคิดต้องชนะ

ชุดที่ ๒

ฉากหมอนชุดที่ ๑

(เมื่อเบ็ดมาน พระภิรมย์เดินไปเดินมาอยู่ในห้องท่าทางไม่สู้พอใจ นายชุ่นบึงเดินเข้ามาจากหลังของ นายชุ่นบึงแดงตัวมั่งมีสวมเสื้อขาว) พระภิรมย์ ว่ากระไร

ขุนบึง ไม่สู้เร็ว ไม่เห็นทางที่จะให้พ้นมาได้

พระภิรมย์ จะจัดการอย่างไร ก็ไม่ได้หรือ

ขุนบึง ไม่มีหนทาง ผมเสียใจมากผมได้ไปหาเจ้าคุณ เทศา ตามที่คิดพระสังฆานบอกว่าท่านจะช่วยเหลืออย่าง ใดไม่ได้ ผมไปหาท่านผู้บัญชาการกองพลท่านก็ ตอบว่าไม่มีหนทางที่จะผ่อนผันอย่างไรได้

พระภิรมย์ พุทโธ่ (หยุดนิ่ง) นี่พ่อสวิงมิต้องทนลำบาก เป็นทหารอยู่อย่างนั้นจนตลอดชีวิตหรือ

ขุนบึง ก็เพียงชั่วสองเบ้เท่านั้น

พระภิรมย์ ก็ยังกองทัพอื่นอีกเล่า

ขุนบึง เมื่อถึงกองทัพอื่นแล้วไม่ถือการอะไร กองกลับมาก บานได้ แต่ผมไม่ถีนข่าวอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งผมควร จะเรียนคุณพระให้ทราบ (นั่งลงใกล้ๆ พระภิรมย์) ผมได้ทราบข่าวว่าท่านจะสมรสกับกันเร็วเร็ว ๆ นี้

หัวใจกรม
 เพราะฉะนั้นการที่จะขึ้นคือต่อไปก็เหมือนทำให้เขา
 วนและถากถาบกันจนแล้วคนไทยต้องตายก็ต้อง
 นับว่ารัฐบาลรับผิดชอบเหมือนแกล้งฆ่าคนไทย
 เอาชีวิตคนไทยแลกกับการรักษาเกียรติยศเยี่ยง
 ไม่มีประโยชน์เลยจนบัดนี้แล้วก็ไม่ใช่ว่า
 ไทยจะเสียประโยชน์แต่ลำพัง ยังพลอยให้จีนและ
 ชาวต่างประเทศพลอยต้องเสียประโยชน์ เมื่อ
 การเป็นเช่นนี้ ผมเห็นควรวรัฐบาลจะให้โอกาส
 ให้ราษฎรได้มีเสียงออกความเห็นได้บ้าง
 พระภิรมย์ ส่วนคนอื่น ๆ จะคิดอย่างไรหรือทำอะไรกัน
 จันไม่รู้ไม่ชู้ด้วย แต่ส่วนพ่อสวังทำอย่างไรจึงจะ
 ได้รอดตาย

ขุนบึง ผมเห็นที่ทางที่พอจะจัดการได้

พระภิรมย์ จะทำอย่างไร

ขุนบึง เมื่อจะจัดการให้ออกจากทหารไม่ได้โดยทางอื่นแล้ว ก็ต้องคิดอ่านให้หนี

พระภิรมย์ อีจะหนีอย่างไร

ขุนบึง ไม่ยากเลย ขออนุญาตมาเยี่ยมคุณพระก็ได้

พระภิรมย์ เพื่อเขาไม่ให้มา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ขุนบึง (ยิ้ม) ที่นพ่อสวังก็มี ๕ ไร่โรงทหารก็ไม่สูงปานไหนก็
 พระภิรมย์ ก็เขาจะไม่ตามจับหรือ

ขุนบึง เขางตามเป็นแน่ แต่ผยเราต้องเตรียมไว้ให้
 พร้อม ที่จริงผมได้คิดทำทางไว้แล้ว คุณพระต้อง
 เตรียมรถยนต์ไว้ให้พร้อม พอพ่อสวังมางก็ให้
 ลงเรือไปที่เดียว ให้รีบไปกรุงเทพฯ เมื่อง
 กรุงเทพฯ แล้วผมจะพาไปฝากไว้กับเพื่อนผมคน
 หนึ่งจนถึงท่าหน้าเรือเมลลอค ก็ลงเรือเมลลอคไป
 เสียเท่านั้น

พระภิรมย์ กัดคอก แต่เผื่อเขาจะมาร่งเอาตัวกับฉันจะทำ
 อย่างไร

ขุนบึง คุณพระต้องปฏิเสธว่าไม่รู้ไม่เห็นด้วย

พระภิรมย์ เผื่อเขาไม่ยอมเชื่อ เขาจะจับตัวฉันไปประหารอะไร

ขุนบึง ขอหนีไม่ต้องวิตก ผมจะจัดการ ถ้าเขาจับคุณพระ
 ไปละก็เป็นที่เกิดความคิดใหญ่แน่ เพราะถ้า
 เช่นนั้นผมจะร้องให้ตั้งว่ารัฐบาลใช้อำนาจคดีซ้ำ
 แผ่นดินอย่างร้ายกาจ พวกพ่อสวังก็มีไม่ใช่น้อย
 คงช่วยกันทะเลาะกันทุกคน รัฐบาลเห็นท่าทางไม่ดี
 ก็ต้องปล่อยคุณพระ เพราะในเวลาที่เกิดการภายนอก

๓๖

หัวใจฉวยรบ
กำลังล่อแหลมเช่นคนงูไม่ยอมยกให้ มีเหตุร้อนใจ
ภายในอีกสาเหตุหนึ่งเป็นแน่
พระภิรมย์ ความคิดแก่ในตอนเช่นนี้ ฉันบอกตรง ๆ ว่าฉัน
ไม่สู้ชอบ การที่ฉันจะเป็นต้นเหตุให้รัฐบาล
เดือดร้อน ฉันเห็นดูจะกระไร ๆ อยู่
ขุนบ่ง ความตะลึงตะลึงของคุณพระในข้อนี้ เป็นเพราะ
คุณพระเป็นคนสมองแก่เท่านั้น ถ้าคุณพระ
ทรงอนุญาตให้ก็คงจะเห็นได้ว่า แท้จริงรัฐบาลไม่ได้
ให้ความยุติธรรมแก่คุณพระตามที่สมควรเลย การ
ที่คุณพระต้องออกนอกการราชการเพราะเหตุใด
พระภิรมย์ นายท่านว่าฉันทำการไม่ได้พวกพวกนั้นสมัย
ขุนบ่ง นั้นก็เป็นวิธีพูดอันหนึ่งเท่านั้น ที่คุณพระต้อง
ลงระบือเพราะคุณพระมีความนับถือตัวเองเกิน
ที่จะยอมประพฤติเป็นคนหัวประจบเท่านั้น คน
เรากว่านั้น ถ้าจะให้เจริญในราชการต้องรู้จัก
พลิกแพลงพูดจาที่ ๆ ประจบแก่ ๆ จึงจะเอาตัว
รอดได้

พระภิรมย์ การประจบประแจงนั้น ก็คงจะอยู่บ้างจริงอยู่
แต่ที่แก่พูดว่าราชการจะได้ดีหรือลงกระบือแก่
เฉพาะโดยการประจบไม่ประจบเท่านั้นก็เหลือเกิน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

๓๗
ไป แต่อย่างไร ๆ ก็คือการที่จะให้ฉันเป็นสาเหตุที่
จะทำให้รัฐบาลเดือดร้อน ฉันไม่หายตะลึง
ตะลึงได้เพราะฉะนั้นอย่าคิดต่อไปเลย ฉันไม่
ยอมตามแก่ได้เป็นอันขาด

ขุนบ่ง ถ้าเช่นนั้นก็มีอยู่อีกทางหนึ่ง คือ คุณพระต้องไป
เสียดกับพ่อสัวพร้อมกัน
พระภิรมย์ อ๊ะ จะให้ฉันทั้งบ้านทั้งช่องไปอย่างนั้นหรือ ก็
แล้วทำการพิสมัยกับฉันจะทำอย่างไร

ขุนบ่ง ข้อนั้นไม่ยาก คุณพระมอบให้ผมจัดการก็ได้ ผม
คงจะจัดการส่งเสียเงินทองไปให้พอใช้สอย

พระภิรมย์ เฮ้ย มันไม่ใช่แต่เท่านั้น ยังครอบครัวอีกเล่า
ขุนบ่ง ผมได้คิดเสียดแล้ว ให้แม่แม่ไปช่วยเพื่อปฏิบัติ
วาทภาคตามเคย ส่วนลูกหนี้พ่อสัวก็ตั้งไปอยู่
เองแล้วพ่อสัวจะเอาไปช่วยก็ควรอยู่ ส่วน
พ่อสัวสักก็คุณพระก็ยกให้หลวงมนุ ไปแล้ว และ
แม่อยู่ไหนก็ไม่ต้องบ่นหัวงเพราะเขาก็จะไปตก
แถมกับหลวงมนุติดตามความปรารถนาของเขา

พระภิรมย์ ก็แม่แม่เล่า—
ขุนบ่ง (อึ้ง) คุณพระยังเป็นอย่างนี้ท่านผู้เพิ่มอยู่อีกหรือ
แม่แม่จะไม่พอจะเอาเมียน้อยอื่น ๆ ไปอีกสักคน

ทวีจันทรบ

สองคนก็ได้ หรือไปหาเอาหมึกได้ ส่วนคุณแม่
เช่นแกก็คงจะเคยอยู่ไม่นานนต่อไป แกก็คงจะไม่
ลำบากลำบากอะไรเลย

พระภิรมย์ (อึ้งอยู่ครู่ใหญ่ ๆ แล้วจึงพูด) มันดูออกจะอย่างไร
อยู่

ขุนบึง เอาอกละ พุทโธ มีแต่ชะชิตชะชวงไปเสียรอบข้าง
จะตกลงทางไหนก็เลือกเอาทางหนึ่งสิขอรับ

พระภิรมย์ จันทน์มันดูไม่โตการทั้งสองอย่างนะ
ขุนบึง ถ้าเช่นนั้นคุณพระจะยอมเลิกการให้ลูกหนี้ทีเดียว
หรือ

พระภิรมย์ การที่จะให้หนี้คุณหม่นเป็นการใหญ่ให้ผลลำบากมาก
มายเกินไปมันนะ

ขุนบึง เขาเป็นเด็กกันหรือ
พระภิรมย์ เดี๋ยวจะตองเด็ก

ขุนบึง ผมเสียใจ ผมได้ไปบังคับเขาเสียแล้วไหน
พระภิรมย์ อะไรแกวิ่งไปไหนกับเขาเสียก่อนแล้วหรือ

ขุนบึง ทำไม่ไม่รอปรึกษากันก่อน
พระภิรมย์ ผมสำคัญว่าคุณพระคงจะพอใจตามความกตม
แต่ก็ไม่เป็นไรเมื่อพ่อสรวงหนีมาถึงแล้วจึงค่อย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ตกลงกันก่อนไปจะดีกว่า ถ้าเจ้าตัวเขาเพิ่มใจจะ
กลับไปแล้วนไป แต่เขาก็ไม่ตกลงก็ต้องคิด
กันต่อไป เพราะการที่จะบังคับให้คนที่มีสิทธิสภาพ
ทำการที่ไม่ต้องการทำนั้นบังคับไม่ได้โดย

เอง (ขณะนั้น ได้ยินเสียงนกหวีดเป่ายาวออกสัญญาณ
หยุดที่ข้างนอก พระภิรมย์กับนายขุนบึง ต่างคนต่าง
ลุกขึ้นเดินไปคู่ที่หน้าต่างข้างขวา)

พระภิรมย์ อ้อ พวกเสือป่าทำไมทำไม่กันแยะ
ขุนบึง ได้ยินว่ากำลังซ้อมรบ

พระภิรมย์ ยี่เย่งพลึก เพียวเดินตะพืดตะพืดบกรุกไปไว้ใน
บ้านในช่องของใคร ดูเหมือนจะเข้าใจเสียว่า ถ้า

เล่นเป็นทหารละก็จะทำอะไรได้ทุกกองอย่าง
ขุนบึง เข้ามาไหนกันคุณพระด้วยหรือขอรับ

พระภิรมย์ เคยเข้ามา แล้วโลกไม่ใครไปด้วย
ขุนบึง ความถั่วไม่ฟังก็พองบกรุกเสียข้างสิขอรับ ถ้า

ไม่เช่นนั้นพวกเสือป่าจะพากันเข้าไป พวกเขา
อยู่เหนืออกกฎหมาย

พระภิรมย์ เอ๊ะ ดูท่าทางเหมือนจะมาพักกองทัพอยู่ตรงแบบ
จริง ๆ ถ้าจะมานั่งอยู่ข้าง ๆ หามรุ่งหามค่ำเช่น
ใครจะคอยระวังจะได้หวาดไหว

๔๐ ชุ่นเบ้ง หัวใจมักรบ
 กักไม่ให้คุณพระไม่ได้ให้ไปคงเสียก่อนแล้วอับ
 พระภริมย ฉันได้เคยใส่ทงแล้ว เขาตอบว่าเขาไม่คง
 อยู่ในที่บ้านของฉัน ฉันไม่มีอำนาจอันชอบธรรม
 ที่จะใส่เขา

ชุ่นเบ้ง ขอนนก็จริงอยู่ แต่คุณพระจะคอยจ้องไว้พอ
 ย่างเข้าคืนทงก็พองบกรุกได้ทีเดียว แต่ถาจะ
 ไม่ให้มทางตีเทียนได้เลย กวระจะบอกกล่าวเสีย
 ก่อนจะตี

พระภริมย จริจะไปตีวัน มาด้วยกันเถอะ (พากันออก
 ไปทางหลัง นายสววยกับแม่เลี้ยงพากันออกมจากทางประตู
 ซ้าย)

สววย จิน่วนแล้ว ว่าคุณเพื่อนะเป็นคนที่ไม่มีความแค้น
 นอนเอะไว้เลย เป็นคนล่งเลที่สุดในโลก หล่อน
 ก็โดนแค้นแก่หล่อนเองว่าพี่ชายหล่อนเขาธิ-
 บายตีปานโต คุณพ่อทวยล่งเลเมื่อไรเป็นช่วงหน้า
 ห่วงหลังไม่รู้จักจบ ทำไปทำมาก็คงจะต้องตาย
 แหงแก่กันอยู่ตนเอง

เมย นักรบนะเป็นตองมีแฉะหรือ
 สววย ไม่มีข้อสงสัยเลย ไม่แนอยู่แต่ว่าจะเริ่มวันใดเท่า
 ๕ วัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๔๑
 เมย ทายจริง ก็ถ้าอย่างนั้นจะทำอย่างไรกันดีเล่า
 สววย จินเบอนัก จะมานรอนจนกว่าคุณพ่อจะทำใจให้
 ตกลงได้แล้วคงเลยไม่ได้ไป ก็ระอแอกทำไมเว
 มาพากันไปเสียกแล้วกัน

เมย อะไร จะทงคุณพ่อไว้ทางนอยงนหรือ
 สววย ก็แกไม่ไปจะทำอย่างไรเล่า หรือหล่อนยังทงแก
 อยู่อีก ยังถอยอวาวอยู่อีกหรือ

เมย พุทไร ทำไมจะไม่เอาเลย ใจทงคิดคดจนมาก
 สววย ก็ส่วนฉันเล่า หล่อนจะใจคำให้ฉันไปไดกันเดียว
 หรือ

เมย ก็เมอกลัวจะว่าเหวกทำไม่ไม่พวอแค้นไป ด้วยเล่า
 จะได้บารุงบารอกันให้ถึงใจ

สววย พุทไร แฉ่นัยทำไม่พุดคอง่างนี้เต หล่อนควระ
 เข้าใจดีแล้วว่าการที่ฉันต้องงเอาใจแค้น เพราะจะ
 บิดปากมันแทน มนรู้มากเกินไปถ่าไม่ทำคตอ
 มันไว้ มันก็จะชวยเราเสียแทน

เมย ฉันไม่เชื่อเลย ถ้าจะเพียงแต่ทำไมตรงแทน ทำ
 ไมจะตองไปหากันบ่อยนัก แทบไม่เว้นวัน

หัวใจกริบ

๔๒

สวายนัย ก็หลอนหงั้นพบปะไต่ต่าง ๆ เมื่อไร แต่หลอน ไม่ควรถะพิงอื่คนเช่นนเลย มีนเป็นชชที่ไม่เปรียบกับหลอนได้เลย แล้วอีกแกก็กว่าฉัน ตั้ง ๔-๕ ปี หลอนกับหงั้นระพิงอื่คนผู้สุมติมกัน (เข้าไปทำจะกอก)

นัย อ้อย่าหะ เคยวกจะไต่เกิดความเดียนเอง นั แผละเซว่าคบเด็กสร้างบ้าน

สวายนัย ะ ๆ แม่แก่ ทำแกไปไต่ นันั้นะ ว่าแต่จะไป คายนหรือไม่ไป

นัย ไรไต่

สวายนัย อะไรไม่รู (เซกอก เนื่องทำจะสบคักไม่บ่ล่อย) ทำไม่ต้องประพทิตเป็นคณลงเลไปค้าย หรือคิต

นัย ไรไต่ ยู่อย่างนแหละ (ผละออกนภายสวายน)

สวายนัย ต้องขอให้หลอนเขาใจว่า ถ้าจะไปต้องรีบไป ถ้าไม่อย่างนั้นจะกำลังาก เรือนคักมั่งเดยวัก

นัย ฉวยว่าพิงหิงทหรมมาแล้วก็จะต้องการเรือนเหมือนกัน

นัย ก็จะเป็นไรไป ไปคายนกันไต่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

๔๓

สวายนัย ที่ไหนไต่ จะไต่คักอะไรเล่า หรือบางที่แม่ เนี่ยจะคักการให้เขาเบียดก็ไม่รู้ บางทีฉันจะเด็กเกินไปกรรมง

นัย อ้อยแต่เด็ก ๆ ยังปานนั นัถ้าเป็นผู้ใหญ่อีกหน่อย จะเบบอย่างไ

สวายนัย (จับมือเนี่ยแะเอียงหน้าเข้าไปพูด) อายฉันยิ่งมากซน คักจะยิ่งรักแม่เนี่ยมากซนเท่านั้น (พระภริมย์เดิน มาตเลียง สวายนัย ไต่อันไต่ก็ออกห่างจากกันไป พระภริมย์เดินมา แลดูตง ๒ คน นวยสวายนเสียงออกไป)

พระภริมย์ (หม่าบง) นันั้นพาพูดซนซิบอะไรกัน

นัย พ่อสวายนเขาเล่าถึงเรื่องจะเกิดรบเกิดพุ่งอะไรกัน นะคะ

พระภริมย์ จะเล่าเรื่องอะไรคักกที่เดอะ แต่ทำไมจึงต้องพูด ก็อย่างทำทางสนิทสนมเหลือเกิน ทำไม่ต้องจับมือถือแขนกันค้าย

นัย พุทไร คุดละก็ ทำไมตสงสยเซ่นน (เข้าไปทำทกอลคตย) อะไรคักเล็กก็หงั้นมด้วยหรือคะ

พระภริมย์ มั่นนัไม่สู้เดกนั กมันโตพอที่จะควรงไต่อยู่บาง

นัย เอ๊ะ นัคุดระเวงอะไรหรือ

๔๔ พระภิกษุมย ก็นั้นแหละ หนุ่มกับสาว—ชื่อ

เมย นี่คุณก็ไม่เมตตาคิดฉันแล้ว จึงได้ให้ความว่าฉันนั้น
ทำผิดคิดชั่ว พุทโธเสียแรงสัวกับเขาคณหนึ่ง
หมายจะไต่เป็นทงให้เบนสุขกายสุขใจ ก็กลับมาก
เป็นไปเสียเช่นนี้ ช่างอาภัพเสียจริง ๆ (กับน
รองให้)

พระภิกษุมย อ้าว ๆ แม่เนย หนะอะไร

เมย (กับเบ้หน้าหลังพูดกลาง) เมื่อก่อนจะมาเบ้นเมย
คุณพระ มีผู้ขายหนุ่ม ๆ มากอดมกฉันอยู่รอบ
ข้าง ถ้าเป็นคนใจงามมีตกลงกับเขา ไปเสียแล้วหรือ
น้อยสำหรับสงวน ตัว ไว้เพื่อมาเบ้นเมย คุณพระก็
หมายว่าจะไต่พวงทเบ้นผู้ใหญ่ใจหนักแน่น ไม่
ได้คิดเลยว่าจะมาสนทนาสนทนในเร็ววันเช่นนี้

พระภิกษุมย แม่คุณของพี่ พี่ไม่ได้เห็นอย่างโน้นอย่างนั้นอะไร
ไปบอก เป็นแต่กรรมตาคนที่มีอายุมาก ๆ แล้ว
อย่างพี่ ยังมีเมยที่สาวสวยอย่างหล่อนก็ยิ่งทวงโย
มากจน เพราะรักมากเท่านี้

เมย ถ้ารักทำไมจะหากความชั่วร้ายมาขายให้เล่าละ
พระภิกษุมย ฉันไม่ได้ถ้อยความอะไร ฉันเชื่อหล่อนทุก
อย่างจริง ๆ นะหล่อน (กอดแม่เนย)

๔๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๆ

เมย คุณก็แต่พูดเท่านั้น
พระภิกษุมย พุทโธจริง ๆ นะแม่เนย คราวนั้นจะไม่ทำให้
หล่อนต้องรำคาญใจอีกต่อไปเลยทีเดียวจนรัก
หล่อนยิ่งกว่าอะไร ๆ ในโลก ไม่อยากให้หล่อน
มีความทุกข์แม้แต่ก้าวเดียว
(นายชุ่มเบ้งเดินมาที่เจดียง แล้วกระแอม)

พระภิกษุมย อะไร

ชุ่มเบ้ง ผมอะไรจะพูดกับคุณพระสักทีหนอย (เงยรู้ทีก็
เดินไปทางซ้าย นายชุ่มเบ้งจึงเดินเข้ามาจากเจดียง)

พระภิกษุมย มเรื่องอะไร

ชุ่มเบ้ง มาแล้ว

พระภิกษุมย ไการ

ชุ่มเบ้ง พ่อสัวนั้นนิสัยอริบ

พระภิกษุมย อยู่ที่ไหนเล่า

ชุ่มเบ้ง อยู่ในสวน ถ้าผมให้สัญญาจริงจะเข้ามา

พระภิกษุมย ให้สัญญาจริง ให้เข้ามาเสียเร็ว ๆ จะดีกว่า
(นายชุ่มเบ้งไปที่ที่นั่งข้างอันหนึ่งข้างขวาไปก้มเสีคหน้า
ขึ้นลงตามที สักครู่หนึ่งนายสัวก็เข้ามาทางด้านหลัง
นายสัวแต่งเครื่องสนมนอย่างพลททาว กรมทหารราบที่
๒๕ แต่ไม่มีปืน หน้าตาคล้ายเลือกฝาคูบรูปร่างท่าทางก็
แข็งแรงขึ้น)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๔๗

สรวง ก็ไหนพ่อชู้เนบงบอกผมว่าคุณพ่อเป็นโรคหัวใจมี
อาการหนักอย่างไรละ

ขุนบง จริงขอรับคุณพระ ผมบอกไปเช่นนั้น เพราะถ้า
ไม่อย่างนั้นพ่อสรวงก็คงไม่ทำใจหนักมาได้

สรวง พุทโธ่ นี่หลอกกันเล่นคอกหรือ ผมนี่โง่มาก
สำคัญว่าคุณพ่อป่วยจริง ๆ จึงได้ขู่สำหรับหม่าหา
หมังกลับปากเปล่า ๆ เท่านั้นเอง แล้วมีหน้าซ้ำ
กลับไปคงจะต้องถูกเขียนออก

พระภิรมย์ อะไรวุ่น ๆ หนึ่งเดียวหรือ
สรวง ✓ แน่ละสิขอรับ บานแน่จากคงรู้แล้วว่าผมหม่นเมื่อ
หน้าแล้วจะไม่ให้เขาลงโทษอย่างไร พุทโธ่ เสีย
คยจริง ๆ เสียแรงที่จะใจว่าจะประพฤติตัวดีไม่ให้
ต้องถูกลงโทษเลย คราวนี้ผมจะต้องรับทงความ
เจ็บความอาย เพราะผมเสียชื่ออยู่คำโกหกของ
อ้ายเจ๊ก

ขุนบง คุณเออะขอรับคุณพระ อย่างนั้นแหละเขาเรียกว่าทำ
คุณบุญช้ำโทษ

สรวง แกมมาทำบุญทำคุณอะไร ตรงกันข้าม แก่ทำร้าย
ให้แก่นั่นมากกว่าที่สุด ผมหวังใจว่าคุณพ่อไม่ได้รู้
เห็นเป็นใจด้วยกับอ้ายเจ๊ก

หัวใจนักรบ ๔๖

พระภิรมย์ อย่างไรพ่อใหญ่
สรวง (โกลงหัว) เต็มที่ เต็มที่

พระภิรมย์ พุทโธ่แน่ทีเดียว ลูกของพ่อเกิดมาเป็นผู้ที่ไม่เคย
ตกทุกข์ได้ยาก เกยกินกินอนันต์ นี่ต้องไปปรกรากว่า
อย่างช้ำ จะไม่ลำบากอย่างไร

สรวง คุณพ่อเข้าใจผิด ผมไม่ตั้งใจจะกล่าวดังการเป็น
ท้าวเจ้าเต็มที การเป็นท้าวจริงอยู่ลำบาก
แต่ไม่เหลือทนเหลือทานปนใด ลำบากมากอยู่
แต่ในชั้นต้น ๆ เท่านั้น อยู่ ๆ ไปไหนก็เคย ๆ
ไปเอง ที่ผมบ่นว่าเต็มทีคือการที่หนี (ส่วนตัว)

พระภิรมย์ เป็นอย่างไร
สรวง โอ๊ย ลำบากเหลือเกิน เขาเรียกแถวแล้วกำลัง
เรียกชื่อ ผมบอกเจ้านายสิบว่าผมลงท้องของอนุ-
ญาติไปสัวม เขาก่อนญาติ ผมไปทางสัวมแล้ว
เลยบ่นขี้มั่วหัวหลังสัวมออกมา ต้องเล่นจะเอ้หลบ
หลีกเข้ากรเข้าพงมา หนามช้วนแทบบ่นไปพงตัว
เจียน ๆ ทาย เออ ก็อาการของคุณพ่อเป็นอย่าง-
ไรละขอรับ

พระภิรมย์ (ประหลาดใจ) เอ้ออาการแถมอะไรกัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑

สรวง กุฎีกับกุฎีหลายจะไรกันไม่รู้ไม่ช้ด้วย การรบบการ
พุ่งไกรเขาจะมานั่งอินซึ่งช้อกับกุฎีกับกุฎีหลาย
เมื่อถึงเวลาจะรับเขากลับกับแทน
ขุนบ่ง พ่อสรวงเคยเรียนกุฎีหลายเหมือนกัน สัมหมตแล้ว
หรือ

สรวง ฉันไม่ยอมยกทุกกับแกเสียเวลา คุณพ่อช้อรับผมลา
ที (เดินไปทางประตูหลังพอดีประตูหลังก็หยุดตรงก)

ขุนบ่ง เอื้อ นนอะไรกัน พวกเสือบาทยายแถวแล้ว
เล่นช้อมรับช้อมร่าเป็นบ่าอะไรกันตามเคยของเขา
นะแหละ (เสียงบั้งพร้อมกันอย่างดังบั้งกับ)

สรวง ทนวางหูจริง ๆ จะเล่นทำไมให้รำคาญแก่พลเมือง
ด้วย
คุณพ่อช้อรับ เชิญช้อไรหน่อย (วิ่งมาจาก
ทางหลังไปทางหน้าต่างขวา) เชิญทางไหนถนัดดี
(พระภริมย์ไปพบนั่งข้างขวา) โน้นช้อรับช้อ
บ่าโน้น เห็นไหม (เสียงบั้งดังอีกครั้งหนึ่ง)

พระภริมย์ ทหารไม่ใช่หรือ
ขุนบ่ง ก็เขาเคยช้อมรับด้วยกันกับเสือบ่า ไม่อ้อครย
อะไร

พระภริมย์ พ่อใหญ่ นันททรวงองไหน ทำไมแต่งตัวดีกับ

๔๘ หัวใจนักกรบ

ขุนบ่ง คุณพระสั่งเองให้จัดการให้แก่นจากทหาร
สรวง คุณพ่อทำไม่เป็นไปได้เช่นนั้น ผมเสียใจมาก
พระภริมย์ พ่อไม่ได้ออกมันใหม่จัดการให้ลูกทีนเลย มัน
สารแนไปจัดการเอง

สรวง ถ้าเช่นนั้นก็ชั่ว แต่เวลานผมมีเวลาช้อออกแล้ว
ต้องช้อลาไป

พระภริมย์ จะไปไหน

สรวง กลับไปที่กรมหนังสือรับ

ขุนบ่ง อะไรช้อกลับไปถูกเรียนหรือ

สรวง ข้าจะถูกเรียนหรือไม่ถูก ก็ข้างช้ออะเนอหนง
ช้อช้อเองไม่ใช่ช้อของอาชีพ
พระภริมย์ ช้อก่อน ทำไมจะช้อรับรับกลับมาไป รอน
พ่อกันไม่ได้ ก็กินช้อกินปลาเสียให้สบายสักมือ
หนึ่งก่อนดีกว่า

สรวง ผมจะกินแกอะไรลง ผมต้องรับไป เวลานก
เป็นเวลาฉุกเฉินทุก ผมได้เห็นว่าจวนจะรับกัน
อยู่แล้ว

ขุนบ่ง ยังไม่มีการประกาศการสงครามจะเริ่มก่อนไม่ได้
ผิดกฎหมายนาประเทศ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๕๑

ขุนเบ้ง (อยู่ที่หน้าต่าง) คุณพระขอรับ พวกเสียบายเข้า
มาในบ้านคุณแล้ว พอถึงกับพอสวัสดีก็นำเข้ามา

พระภิรมย์ เอ๊ะ น้อย่างไรกัน

ขุนเบ้ง เราได้บอกกล่าวแล้วนะขอรับ ไม่ฟัง (นายสวิง
กับนายสวัสดิ์วิ่งชนมทาทาเงเสียงหน้าเสียบายเข้า เสียบาย
แต่งเครื่องสงฆ์ มีพลวงเป็นเชือกผูกกับ กับพลวงหนู
ก็มาด้วย)

สวิง เข้ามาในเน็ตกว่าคุณหลวง (พาเสียบายเข้ามาเสียบายไป
ขึ้นที่หน้าต่างบ้านเตรียมชิง)

พระภิรมย์ พ่อใหญ่ พ่อไม่พอใจอย่างนี้เจ้าไปไหนเสียบาย
เข้ามาบุกรุกในบ้านพ่อแทน

สวิง พุทโธ่ คุณพ่อเป็นบ้าหรืออย่างไร จนเกิดรบ
กันแล้วยังมีพู่อยู่ที่ใด (ทุก ๆ คนในห้องหันหน้ากัน
ตกตะลึง) คุณแม่ คุณพี่ หลบเข้าไปไหนเอะ
ขอรับ ให้ไกล ๆ หน้าต่างไว้เบ็ดดี (พวกผู้หญิง
หลบไปทางข้างซ้าย นายสหายไปแอบอยู่ในตู้ผู้หญิง)

หลวงมณี นายอิน อัยการไร้อันพวกแกมา (นายอินหัน
มาที่เฉลียง) ท่านผู้บังคับกองไปเสียไหนเล่า

นายอิน ถูกปืนเมื่อสักครู่เอง
หลวงมณี เป็นอย่างไรบ้าง

๕๐ หัวใจนักรบ

พ่อใหญ่เล่า คุณเสือกไม่เบนเทา เครื่องอื่น ๆ ก็
ดูผิดกัน

ขุนเบ้ง ทหารกองนั้นเขากำลังทดลองเครื่องแต่งตัวแบบ
ใหม่กระมัง (เสียงปืนยิงขึ้นกับพลตบเครื่องเหมือนยิงตาม
ลำดับหมู่)

สวิง คุณคิดสิ่งกตัญญู ผมต้องไปดูให้ได้ว่า (วิ่งออกไป
ไปทางตัวหลัง)

พระภิรมย์ ชอบบถจริง ๆ น้อยะไรกัน

ขุนเบ้ง ไม่มีอะไรนอกจากรวมตามเคย เชื่อมผมเอะ
พระภิรมย์ ก็แะจะมากดูหน่อยไม่ได้หรือ (นายขุนเบ้งไปที่หน้า
ต่าง) คุณสิดันเห็นไม่เหมือนซ้อมรบครั้งก่อน ๆ
เลย

(เสียงปืนเป็นอย่างยิงตามลำพังดังแต่ไปเสียงมากบ้าง
น้อยบ้างเป็นพัก ๆ แม่แย้ม แม่อุไร แม่หนี นายสหาย
พากันออกมาทางประตูด้านซ้าย)

แยม คุณคะ น้อยะไรกัน

พระภิรมย์ อัยการใจ เขาซ้อมรบกันตามเคยอย่างทุกปี ๆ

แยม ซ้อมอะไรคุณเห็นจริงเห็นจังนัก เห็นตามกันไป
ก็มี

พระภิรมย์ เขาก็จับสำหรับฝึกหัดหมอ (เสียงนกหวีดเข่า
เสียงปืนหยุดยิง)

๕๒

นายอิน

ถามขุนรัตนคุณจะดีกว่า (เรียก) ท่านขุนเร็ว ๆ หน่อย
มาหนี้อย่าไร คุณหลวงมณีให้หา (ขุนรัตนแพทย
ชนบทเจ็ดอง คำบพหลวงมณี)

หลวงมณี

เจ้าคุณเป็นอย่างไร แผลฉกรรจ์หรือ

ขุนรัตน

ถึงแก่กรรมเสียแล้วเถียวเอง

หลวงมณี

ตายจริง ตายจริง คุณหลวงมณี ผมต้องทำหน้าที่
ผู้บังคับกองต่อไปแล้ว คุณต้องเป็นผู้บังคับหมวดที่
แทนผมต่อไป (หลวงมณีกำหนัด) นายอินหมวดที่
๒ ไปรักษาทางริมรั้วชายป่า ถ้าหนักหนาก็เข้า
ไปอยู่ในตึกหลังโน้น ยึดไว้จนกว่าจะส่งเสียลอย
(นายอินกำหนัดแล้ววิ่งไป) คุณหลวงมณี หมวดของคุณ
คุณรักษาตึกใหญ่นี้ ส่งคนขึ้นไปบนชั้นบนบ้าน
ยิ่งจากหน้าต่างคงฉกรรจ์ดี คุณขึ้นไปกับชั้นบน
ผมจะอยู่ชั้นล่าง (หลวงมณีกำหนัดแล้วพลบไป) ท่าน
ขุนจะตั้งพยาบาลที่ไหน

ขุนรัตน

ผมไม่ทราบว่าห้องไหนจะเหมาะ

พระภิรมย์

ห้องข้างในกว้างขวางดี เชิญทางนี้ (พาขุนรัตนแพทย
ไปทางซ้าย)

อุไร

คุณแม่กะ เราไปช่วยพยาบาลคนเจ็บเห็นจะดี
กระมัง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

แย้ม

จริงหล่อน เราจะรบจากเขาก็คงไม่ได้ เราควรจะ
รับใช้ให้ทางที่พอทำได้ แม่เนยเล่าอย่างไร

เนย

คิดนั้นขอตัวเสียดี คิดเห็นเหลือใจไม่ได้ เป็นลม
ทุกที (แย้มกำหนัดไว้เรอเหตุนี้ด้วยก็อธิบายอย่างตูดกั่วแล้วพากัน
ออกไปทางซ้าย)

พระภิรมย์

(กลับออกมาทางซ้าย แล้วพูดกับหลวงมณี) อย่างไร
คุณหลวงมณีจะไปแล้ว

หลวงมณี

สงบอย่างนี้แหละขอรับ ผมไม่ใคร่ชอบ นึกแล้ว
ชาติก็จะรอให้กองหนุนผมมาแล้วจึงจะยกเขมือเราเป็น
แน่ ถ้าผมจะไปไม่ได้ก็กองหนุนผมบ้างเห็นจะเต็มที
ทำอย่างไรจะหาใครไปบอกข่าวที่กองทหารได้

สัวง

ผมจะไปเองขอรับ

หลวงมณี

แกหรือ ก็ได้ ฉันจะเขียนใบแจ้งเหตุให้แกถือไป
(ลงนั่งเขียนใบแจ้งเหตุ)

พระภิรมย์

พ่อใหญ่ นี่ผมเท่ากับวิ่งไปหาความตายเยี่ยงนะ
สัวง

ผมทราบแล้ว คนเราเกิดมาต้องตายครั้งหนึ่งผม
ไม่วิตกอะไร ผมไม่ใช่ลูกผู้หญิง และผมก็ไม่
ใช่ไทยเกี (เลขหนึ่งแม่เนย ช่นแบ่งโกรธแต่ไม่ตอบว่า
อะไร) ผมได้ทำผิดแล้วคิดก็แก้ตัว ยิ่งตายก็ยิ่งดี

๕๔

หัวใจนักรบ

จะได้ไม่ต้องอายเขาในการที่เป็นผู้หนักทัพ
(สู้รบอย่าง ๑ เองออกไปทางหลัง)

หลวงมณีนายสวิง แกมจักรยานหรือ

สวิงไม่มีชอว์บิ เอามาไปไม่ได้หรือ

หลวงมณีนี่มีจะสูงเสลดเห็นคนแก่ สู้จักรยานไม่ได้

สวัสดิ์จักรยานของมมมีชอว์บิ

สวิงดีแล้ว ขอยืมให้พี่เดอะ อยู่ไหน

สวัสดิ์พึ่งอยู่ที่บ้านโต

หลวงมณีนี่ (พี่และคนไปแจ้งเหตุ) นินายสวิง (ส่งหนังสือให้)

รีบไปให้เร็วที่สุดที่จะไปได้

สวิงชอว์บิ ไปเดี๋ยวนี้ (ถ้ารีบ แล้ววิ่งออกไปทางหลัง)

หลวงมณีนี่คุณพระชอว์บิ ผมไม่คิดเลยว่านายสวิงจะกลับตัว

ได้ถึงเพียงนี้ ผมสำคัญว่าท่านชิตลาตเหลือเกิน

การที่ทำการงานเป็นการของคนกล้าควรรู้ไว้บ้างหนึ่ง

(เสียงขึงคันท้อง) เอ๊ะอะไรกัน (วิ่งไปทันหน้าต่าง)

นายหมู่เอกเทพ นายสวิงเห็นจะถูกจับเสียแล้ว ینگตอบหรือ

ชอว์บิ

หลวงมณีนี่ ชัก่อน แกเห็นชิตก็หรือ

นายเทพไม่เห็น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

หลวงมณีนี่ ถ้าเช่นนั้นยิงคาไปอย่างไรได้ อ้อ นนพวกเรา

ออกไปช่วยนายสวิงแล้ว (พูดออกไปนอกหน้าต่าง)

ว่ากระไรนะ หา อะไรวะ—ก็ห้ามเข้ามาในนี้สิ—

(พูดกับสวัสดิ์) ไปตามชุนรัตน์มาที่ (สวัสดิ์ไปทางซ้าย)

คุณพระทำใจดี ๆ ไว้เดอะชอว์บิ (เสือบ่า ๒ กนหาม

นายสวิงเข้ามา หลวงมณีนี่ให้วางลง พอชุนรัตน์แก้พ้อออก

มาจากทางซ้ายกับนายสวัสดิ์)

หลวงมณีนี่ ท่านชุนรัตน์วาทู

(ชุนรัตน์แพทย์ ตรวจนายสวิง คุรุหนึ่ง ระหว่างนี้แม่เอี่ยม

กับแม่เอื้อ ออกมาจาก ทางขวายืนค้ำค้ำอยู่ ชุนรัตน์ตรวจ

แล้วลุกขึ้นเดินศีรษะ)

พระภริมายี่ไม่มีหวงหรือท่านชุน

ขุนรัตน์

หมดลมหายใจเสียแล้ว

(แม่เอี่ยมกับเอื้อ คุกเข่าลงร้องไห้ที่ศพ พระภริมายืนค้ำค้ำ

อยู่ เสือบ่ามีคหมวก ฝ่ายแม่เอี่ยมเป็นลม นายสหายเข้า

ประคองไว้ ฝ่ายชโลมฉีกมลงค้ำในหัวผู้ตาย เพื่อหาใบ

แจ้งเหตุ ไม่พบคุรุหนึ่งแล้วจึงพบอยู่ในกระเบื้องสี่ พดง

มณีหยิบมาดูอยู่คุรุหนึ่ง)

หลวงมณีนี่ ท่านชุน ผมแผลอยู่ที่ไหน

ขุนรัตน์

ขอผมตรวจอีกที (พูดกับแม่เอี่ยม) ปรุทานโทษ

ชอว์บิ ถ้าคุณอย่าดูจะดีกว่า

๕๖
หลวงมณีนี เห็นคุณเข้าไปในเรือนเสียก่อน จึ่งตัวกำกระมัง
ขอรับ
แม่ยม กะให้ฉันทั้งศพลูกฉันไว้ทนแหละหรือ (หลวงมณีนี
แล้วดูคาอะไร อุไรเข้าใจจึงค่อย ๆ จูงมารดาไปจากห้อง
ขุนรตนแต่เพียงสั่งลงมือตรวจศพต่อไป)
หลวงมณีนี อย่างไว้ทนขุน
ขุนรตน ขอบกลขอรับ แผลทางข้างหน้าตาไม่พบ (พลิกศพ)
หลวงมณีนี อ้าว ฬแลมแลมอยู่ข้างหลังนั่นขอรับ
เอะ อัจฉริยะจริงตาขุนนั่น—ฮือเบนไปไม่ทันไร
ได้จริง ๆ แต่เวลานั้นไม่ใช่เวลาที่จะได้ส่วนอะไร
(ส่งเสียงที่ห้ามศพมา) ช่วยกันห้ามศพไปไว้ตอน
คุณพระจะไปตให้ไปไว้ที่โน
พระภริมย์ ไปไว้ในห้องนอนของเขาเองแล้วกัน ไปรดตาม
ฉันทาทางนั้น (ให้ผู้ห้ามศพจะออกไปทางซ้าย ทอดผ่าน
ถึงแม่แม่ แม่แม่ทำเซประหนึ่งว่าวิ่งเวียน)
แม่ยม (เสียงอ่อน) อัยคุณคะ คุณคะ จินันลมจะจับเสียแล้ว
(ทันเข้าเข้าไปหาพระภริมย์)
พระภริมย์ (โกรธ) อีนี่ก็ฉันพละจะมากถือเวลาและ ลูกเข้า
เขาตายข้างใจชั่ววากับยกกับมารทักไป (แม่
เหยียบเสียทางหนึ่งแล้วนำศพเข้าไปทางประตูซ้าย)

๕๗
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๆ
หลวงมณีนี (พูดกับขุนรตน) ท่านขุนมียาถมกให้แม่คนนั้นเขา
กินหนอยดี
แม่ยม ขอบพระศพพระคุณ จินันไม่ต้องกินยาของคุณ
ยิ่งตายเสียยิ่งดี จินันไม่ใช่คนเสกสักก็ญอะไร
เป็นแต่เอี่ยมยี่น้อยคนหน่งเท่านั้น (ระดับคทาหันไปพูด-
จาขูขกับหน้าสวาทต่อไป)
หลวงมณีนี (ส่งท่าเหมือนจะตอบ แล้วกลับใจ หันไปพูดกับขุนรตน)
ท่านขุนกลับไปห้องพยาบาลได้ (ขุนรตนออกไปทาง
ซ้ายแล้ว หลวงมณีนีมองที่หน้าทางต่อไปครู่หนึ่งแล้วจึง
บ่นต่อไป) นี่จะให้ใครไปก็ได้
สัวสัด คุณหลวง ขอรับ
หลวงมณีนี อะไรพ่อสัวสัด
สัวสัด ผมไปเอง ขอรับ
หลวงมณีนี เกาหรือ (สั่งตัว)
สัวสัด นี่คุณหลวงไม่ไว้ใจผมหรือขอรับ
หลวงมณีนี (บ่นไหลสัวสัด) ไม่ใช่เข้าเนแต่แกงอย่างอื่นยก
อันควรมีอยู่ แกกแต่เห็นแก่ตาแล้วไม่ใช่หรือ
สัวสัด เห็นแล้วขอรับ แต่ผมถึงจะอยู่ทางนี้ก็ทำประโยชน์
อะไรไม่ได้ เพราะผมไม่มีสมบิจะช่วยคุณถึงต่อสู้อา-

๕๘

หัวใจนักรบ

ศึกได้ แต่แรงผมมีพอที่จะถือหนังสือได้ ไผ่ผม
ไปดีกว่าที่จะถอนพลรบไป

หลวงมณีนัย แก่เป็นเด็กกล่ามาก ใจลูกเสือแท้ทีเดียว แต่ฉัน
จำเป็นต้องรอกุญแจก่อน

สวัสดิ์ การบจะระอจะรังให้ใครเมื่อไรขอรับ ถ้าจะไผ่ผม
ไปก็ให้ไปเดี๋ยวนี้ดีกว่า

หลวงมณีนัย (อึ้งอยู่หนึ่งแล้วหันหนังสือให้) เอ้าเอาไปสิ (นาย
สวัสดิ์ ถ้ามันรับหนังสือแล้วตั้งท่าจะไป แต่หลวงมณีนัยก็
สอหันไว้) ซ้ำก่อน ฉันต้องจัดการบอังกั้นไม่ให้
เป็นอย่างแต่ก่อน นายเทพแก่น้ำพลไปด้วยอีก
๓ คน เดินตรวจทางไปจนถึงประตูหัวโน่น มองๆ

ดูตามพุ่มไม้ด้วย เห็นใครทำทางนำส่งสยเรียกตัว
มา ถ้าซัดขึ้นยิงเสีย เข้าใจไหม

นายเทพ เข้าใจ

หลวงมณีนัย ไปเรียกคนที่เลี้ยงไปด้วย แล้วถ้าไปถึงประตู
แล้วเห็นทางปลดออกไปรั้งทำสัญญาณให้ฉัน เข้า
ใจนะ

นายเทพ ขอรับ

หลวงมณีนัย ไปได้
(นายเทพวิ่งออกไปทางหลัง หลวงมณีนัยเห็นมองที่หน้าต่าง
สักครูใหญ่ๆ แล้วจึงหันมาทางสวัสดิ์)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

หลวงมณีนัย แก่ไปได้แล้ว ขอจับมือที่ ไปตลอดปลดออกไปรุ่งนะ
(จับมือสวัสดิ์ สวัสดิ์คำนั้นแล้ววิ่งไปทางเจดีย์ ฝ่ายแม่
เนี้ยกับนายสววย พักพิเช็ดกันครู่หนึ่งก็วิ่งมือกั้นจะออกไป
ทางด้านหลังบ้าน) ซ้ำก่อน ไปไม่ได้

นาย ทำไม

หลวงมณีนัย เพราะฉันไม่ให้ไป

นาย คุณมีอำนาจอะไร

หลวงมณีนัย มีอยู่ที่คาบหน้าอย่างหนึ่งขยับออกอย่างหนึ่ง

นาย อะไรคุณจะบังอาจทำกับดิฉันอย่างนี้เสียหรือ

หลวงมณีนัย ถ้าหล่อนไม่บังอาจซัดเงินกำลังก่อน ฉันก็ไม่
ทำอะไรหล่อน ขอให้หล่อนเข้าใจว่าเวลานี้ อำนาจ
อยู่ในมือฉันเต็มที

หลวงมณีนัย (นายเทพอุกเทพที่รับใช้ไปนหนักแล้ว)

หลวงมณีนัย อย่างไรนายสวัสดิ์ก็ไปแล้วหรือ

นายเทพ ไปแล้ว เรียกร้อยดี

หลวงมณีนัย ได้เห็นใครแปลกลบดมบ้างหรือเปล่า

นายเทพ ไม่เห็น

หลวงมณีนัย เห็นซัดก็ไหม

นายเทพ เห็นอยู่ลับๆ ที่ชายไม้โน่น

๖๐

หลวงมณีนี หวังจิณกรับ
 ที่แล้ว เข้าประจำที่ตามเดิม (นายเทพไปประจำที่
 หน้าต่างตามเดิม เมื่อกับนายสาจะไปทางซ้าย หลวงมณีนี
 จึงพูดกับนัย) ถ้าจะเพียงเข้าไปในเรือนได้ แต่ถ้าว
 จะลงทางบันไดหลังไม่ได้ เพราะฉนั้นสงยามหลัง
 ไว้แล้ว ห้ามเบื่อนอนจากไม้ให้ใครขึ้นลงทางนั้น
 (เมื่อกับสาวไม่ตอบว่ากระไร พวกกันไปทางขวาเจียนกัน
 อยู่คู่หนึ่งแล้วหลวงมณีนีเข้ามาทางซ้ายพระภิกษุตามมาด้วย)
 หลวงมณีนี คุณหลวงของอริบ ผมเคยอยู่ซบจน เห็นซุกซุกยักเดิน
 ผ่านไปทางตะวันออกเจียงใต้ นากลัวจะคิดทำ
 อื่นตรายสะพาน
 หลวงมณีนี ไม่ไต่กร ถ้าทำลายสะพานได้แล้วจะร้ายมาก จะ
 ตกทางเดิน สะทวักสำหรับกองทหารเสียทางหนึ่ง
 ที่เดียว พวกเราต้องรีบไปป้องกันสะพานไว้ ทาง
 นั้นไม่มีม่านหรือ
 หลวงมณีนี มีซอรับ แต่ดูไม่มาก
 หลวงมณีนี หวีดีประชุมที่ (หลวงมณีนีออกไปที่เจียง เป้าแก่หวัด
 สี่ช้อยประชุม เสียงคนตกก็กัวงมา เสียงนายอินสั่งหยุด
 แล้วความพอนจึงเข้าไปในห้องพร้อมด้วยหลวงมณีนี)
 หลวงมณีนี พวกเราจะต้องรีบไปป้องกันสะพาน เพื่อไม่ให้
 ซุกซุกทำลายได้ นายหมู่เอกเทพอยู่คุมพล รักษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

๖๑

ที่หมู่หนึ่ง กอธรวังอย่าให้ซุกซุกที่หลัง กอธรวัง
 เสียแอะอะไว้แกแล้วกัน ให้ซุกซุกที่ขวา พวกเรา
 มากจะโต้วพระวงอยู่ทางหน้าใจใหม่
 นายเทพ เจ้าใจ จะให้ผมคงอยู่ในที่ตกนหรืออย่างไร
 หลวงมณีนี อยู่ทันสัก ๑๐ คนก็พอ นอกนั้นไปซ้ออยู่ในที่
 หลวงมณีนี จะได้เห็นทางสามแยก ฉนั้นจะจัดให้
 หมอนไปอยู่ ถ้าเห็นยักไม่ไหวไปสมทบกันเข้าใจ
 ใหม่
 นายเทพ เจ้าใจ (หลวงมณีนี หลวงมณีนี ไปทางหลัง
 เสี่ยงบอกเสื่อทำให้แบกอาวุธหน้าเดิน เจ็บอยู่สักครูใหญ่ๆ
 แล้ววิ่งได้เร็วขยับขยับข้างนอก เป็นอย่างดังตามลำพัง นาย
 เทพจึงให้มีประตูลงแล้วเสื่อเรียงเรียง อีกครู่ นายเทพจึงส่ง
 ให้ยิงตามลำพัง เสื่อมีต่างคนต่างยิง พระภิกษุวิ่งเข้ามาจาก
 ทางซ้าย นายเจ้าใจอยู่)
 นายเทพ คุณพระระวังเหนื่อย (ทันใดนั้นพลเสื่อปากคนหนึ่งร้อง
 โธ ทั้งบินและเอมื่อขวากแฉนซ้าย) คุณพระของอริบ
 ไปประตูลงที่หน้าซุกซุก (พระภิกษุวิ่งไปเรียกขุนรัตน-
 แพนธ์ออกมา ขุนรัตนแพนธ์ให้เสื่อผู้ถูกยิงตกลงแขนเสื้อ
 ขึ้นแล้วจัดการเอาผ้าพันให้แล้วผู้เจ็บก็ขยับขึ้นเองไปใหม่
 อีกครู่หนึ่งอีกคนหนึ่งล้ม ขุนรัตนแพนธ์เข้าไปดูที่หน้าอกแล้วก็
 ช่วยกันกับพระภิกษุช่วยหามเข้าไปทางซ้าย แล้วพระภิกษุ
 กลับออกมาดูอีกข้างในห้องมณีนีเสียงมีข้างนอกได้
 ยินอยู่ห่างๆ)

๖๒

ทวีจินกรับ

นายเทพ ไม่ได้การ ชาติก็เห็น จะคิดไป เขา ซึ่งประทุพลง
ผมต้องไปต่อสู้อย่างนั้น คุณพระอยู่ทางนี้ไปเรา
จัดการลงกลอนประดูหน้าต่างเสียให้มิดชิดจะดี (พูด
กับเจ้า) มาไปด้วยกันเถอะ (พาเสียบ่าไปทางขวา)

พระภิรมย์ เฮีย อ้ายสี อ้ายสี มานี่ (อ้ายสีออกมา) มาช่วยกัน
ลงกลอนประดูหน้าต่างให้แม่น (ไปท่าหน้าต่างจะลง
กลอน) เอ๊ะ อ้ายพวกข้าก็เห็นจะเล่นระรอนแล้ว
จะล้อพวกเดือบั้งงเหง้อยู่ท่านเอง (มองเห็นเป็น
ที่เสียบ่ากับเจ้าทั้งไว้) ก็เกิดมาเป็นลูกผู้ชาย เอา
กับมันเสียดังเออะวะ (จับมันอันเสียดังสักคู่หนึ่งแล้วจึง
อ้ายสีกระพือมีดและโคกเต็นแสดงกิริยาดีใจ) อ้ายสี ก็
เอานอนได้คืนหนึ่งแล้ววะ (อึ้งอึ้ง) คนหนึ่ง เฮีย
เอ็งไปขอลูกบ่นที่คนเจ็บเขามาอีก (อ้ายสีไปแล้ว
พระภิรมย์ก็ถือของต่องไปเพื่อจะอึ้งอีก นายเสียบ่าเข้ามา
จากทางซ้าย)

ซุ่นแบ่ง (ไปกระซอกตัวพระภิรมย์จากหน้าต่าง) คุณพระ พุทโธ
อะไรทำแบบนี้มาได้ ก็กฎหมายนานาประเทศห้าม
นักไม่ให้พลเรือนเกี่ยวข้องกับทางการ

พระภิรมย์ อย่างเขาเล่าเรื่องกฎหมายอะไรของมึงทนาย
เลย กูว่ากฎหมาย (คงดูทางหน้าต่าง)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

๖๓

ซุ่นแบ่ง ผมรักคุณพระจริง เคือน การที่ พลเรือนจะเกี่ยวข้องกับ
ในการรบ ถ้าเขาจับได้ละก็ไม่มีตำรวจที่ไหนจะ
ขอรับ เขาหาเป็นผู้ร้ายอย่างฉกรรจ์ขึ้นสักคนตาย
โดยเจตนา

พระภิรมย์ ช่างกุกเถอะ ถึงถูกตายก็ตัวกูเอง (อ้ายสีเอกรະสุหน้า
มา) เออที่เดียวส่งมานี่ (รับกระสุนไปบรรจุ)

ซุ่นแบ่ง ก็รัฐบาลต่อ รัฐบาล เขาวิวาทกัน คุณพระจะพลอย
เจ็บร้อนด้วยทำไม

พระภิรมย์ อูวะ ก็มันมาข่มเหงชาติกูนี่วะ แล้วก็ลูกกูกูตาย
ไปทั้งคน แล้วจะว่ากูไม่มีชื่อควรเจ็บร้อนอย่างไร
(อึ้งขึ้นเสียง)

ซุ่นแบ่ง (จับมีดไว้) คุณพระ ผมขอที
พระภิรมย์ (โกรธ) เฮีย อายน้อย่างไรวะ อัยสีจิกหัวอ้าย

เจ๊กินไปให้พันก็ แล้วใส่ตัวมันไปนอกบ้าน
(อ้ายสีตรงเข้าไปจับมีดหมายซุ่นแบ่ง แต่ซุ่นแบ่งไม่ให้
จับ เห็นกระต๊อบขึ้นไปทางซ้าย พระภิรมย์จึงออกไปทาง
หน้าต่างเป็นกรงเป็นกราวนาน ๆ อึ้งกรงหนึ่งได้อึ้งเสียง
กันมากข้างหลังไกล ๆ หน้อย แล้วเสียงเฮ พระภิรมย์ก็
เรื่อยไปจนทหารซึกตองหรือสามคน เข้ามาทางซ้ายจับ
พระภิรมย์ได้แล้วเข็นไปจากมือ พระภิรมย์ตะลึงอยู่
หว่างทหารซึกตองหนึ่ง ร้อยตรีทหารซึกตองหนึ่งยืนอยู่
ตรงหน้า ต่างคนต่างจ้องกัน)

ปีติมาน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๖๕

ผู้บังคับการ เองจะหาถูกอย่างไร เองทำราชการของข้าไม่
ใช่หรือ

อายุสี่ ฉันไปทำอะไรที่ไหน ยังไม่ได้ทำอะไรเลย

ผู้บังคับการ ก็เองถือลูกกับอยู่หรือเปล่า

อายุสี่ ถือ

ผู้บังคับการ ก็หนอยังไรเล่า ยังจะไม่มีความผิดอีกหรือ

อายุสี่ อว่ะ ก็ลูกกับเปล่าๆ ไม่มีความผิด จะยิงแยง
อะไรใครได้ หรือแกจะหาว่าฉันเอาลูกกับขวาง
พวกแกตาย

ผู้บังคับการ: เองไม่ทำอะไรส่วน เองถือลูกกับไว้ทำไม

อายุสี่ ฉันอยกถือฉันก็ถืออีก แกไม่เช่นนั้น

ผู้บังคับการ เองถือลูกกับไว้ทำไมเองจริงไหม

อายุสี่ จริงนะพี่แก

ผู้บังคับการ แล้วเองยังจะยืนยืนอยู่หรือว่าไม่มีความผิด

อายุสี่ ฉันไม่เห็นเป็นความผิดอะไร ฉันจะเก็บเอาบอล
ลูกกับไปเล่นเตะเตะเตะเตะบ้างไม่ได้เจียวหรือ

ผู้บังคับการ เอมเตะเตะเตะเตะอะไรยังมึนลูกเตะก้าวด้วย

อายุสี่ ตะกาะเตะหรือ ฉันเก็บไว้ให้พวกของแก เพราะ
เห็นชื่อของไป กลัวจะหมดเสีย ฉันจึงหาไว้ให้

ชุดที่ ๓

ฉากอย่างเดิม แต่เครื่องแต่งกายเปลี่ยนไปบ้าง คือโต๊ะ
เด็กครึ่งหน้าข้างขวา ใช้เป็นโต๊ะเขียนหนังสือ โต๊ะกลาง
ฉากก่อนไปข้างขวา มีแผ่นที่วางบนนั้น กับมีเตียงผ้าใบอันหนึ่ง
ตั้งริมฝาข้างขวา

เมื่อเปิดม่าน ผู้บังคับการทหารที่ตรูนอนอยู่นั้นเห็นมีผ้าไป
เครื่องสนามของเขานอน ได้ถอดแขนไว้ที่ หลังกว้อตัวหนึ่ง
เกือบขวักถอดวางอยู่หน้าเตียง มีทหารยามคือนอนอยู่ที่ประตู
หลังที่เจ็ดสิบ เบ็ดมานแล้ว สักครูหนึ่งปลัดกรมทหารที่ตรูจึง
เดินเข้ามาทางประตูด้านซ้าย

ปลัดกรม ท่านจะไปรถไต่สวนพวกไทยหรือยัง

ผู้บังคับการ เอสิ พาทัวเข้ามา

ปลัดกรม ไครก่อน

ผู้บังคับการ เอาทากับอัยยบ่าวเข้ามาก่อน

(ปลัดกรมออกไป แล้วพาพระภิกษุกับอัยยีสเข้ามาทาง
ซ้าย มีทหารคุมมาสองคน ผู้บังคับการลุกขึ้นไปนั่งที่เก้าอี้
ริมโต๊ะเขียนหนังสือ ปลัดกรมนั่งที่ริมโต๊ะวางแผนที่จุดค่า
ให้การไปกลาง)

ผู้บังคับการ (ถามอัยย) นี่แน่ เองเข้าใจหรือเปล่าว่าเอ็งทำผิด
อายุสี่ ฉันเข้าใจตรงกันข้าม ฉันเข้าใจว่าฉันทำถูก

๖๖ ผู้บังคับการ อัยการผู้ควบคุมไม่แท้จริง ๆ ฟังไม่ได้เลย หัวใจนักบริบ
 อายส จันท์พ่วงแกพูดไม่ใคร่ได้เลย หมันใส่เหล็กอกเกิน
 ผู้บังคับการ เขียนแน่น ข้าจะพูดให้ฟัง ในเวลานั้นชาติต่อชาติเขา
 วนกันพวกทหารของข้าไม่ยอมยกที่จะทำร้ายราษฎร
 เมืองไทยเลย แต่ข้าพลเมืองคนไหนที่คิดขึ้นทำ
 ร้ายต่อทหารของข้า ข้าก็ต้องเอาโทษเข้าใจใหม่
 อายส แล้วก็อย่างไรเล่า
 ผู้บังคับการ ก็ตัวเองทำผิด ฐานเป็นผู้ช่วยพระภิกษุมย์ทำร้าย
 พวกของข้า เพราะฉะนั้นโทษเองผิด ข้าจะเอา
 ไปยิงเสียก็ได้
 อายส ก็และดี หรือถึงฉนั้นไม่ผิดแต่จะเอาไปยิงเสีย
 ก็ได้ก็เหมือนกัน เพราะแกมีกำลังจะทำอะไร ๆ
 ผู้บังคับการ นั้นเน เอ็งอยากรอดตายใหม่
 อายส ก็แน่สิ เป็นธรรมดา
 ผู้บังคับการ ศึลละ ถ้าเช่นนั้นบอกข้าทีหรือ ว่ากำลังเสือป่าที่
 รักษาสะพานอยู่นั้นมีเท่าไร
 อายส อวเรื่อจะอะไรจะไปบอกแก พิณกและอัยหมอน
 ผู้บังคับการ (โกรธ) อายนี่ไม่กลัวตายหรือ

๖๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๆ
 อายส ก็ไม่กลัวนะสิวะ กลัวก็กลัวกลัวหนีไปเสียแล้ว
 หรือ แกไม่ต้องการคนไทยนะ
 ผู้บังคับการ อายนี่พูดความจริง
 อายส ก็ใครอวดดีก่อนล่ะพ่อเอ๋ย แกนะสิอัยด้วยสุร
 ยักษ์ จะมกกันคนคนไทยหรือ ก็ไม่กลัวเลย
 ทำอะไรก็ทำสิ ยังเสียเที่ยวนี้แกเอาสิ ก็ไม่ต้อง
 กลัวมันเลย ให้ตายโหงสิ
 ผู้บังคับการ พูดกับอายนี่เปลี่ยนปาก เอาตัวมันไป อีกประ-
 เเดียวยิงเสียพร้อมกับนายมัน
 อายส เอาสิ เออสิ ยังเดี๋ยวนี้แกเอาสิวะ อัยอสุรยักษ
 (ทหารลากตัวอัยออกไป)
 ผู้บังคับการ (ตามพระภิกษุมย์) แน่น แกรู้ไหมว่าแกนะได้ทำ
 ผลิตแบบธรรมเนียมการสงครามอย่างร้ายกาจ
 พระภิกษุมย์ จันท์ไม่เข้าใจ
 ผู้บังคับการ แต่ต้องพยายามเข้าใจหน่อย ทำไม่แกจึงถึงทหาร
 ของฉนั้น
 พระภิกษุมย์ เพราะแบบข้าศึก
 ผู้บังคับการ แกไม่รู้หรือว่าแกนะไม่มีหนทางอะไรที่จะยิง

๖๘

หัวใจรักรบ

พระภิรมย์ จันเข้าใจว่าคนมีหน้าที่ยังพวกนายเขากัน กับคน
อื่น ๆ

ผู้บังคับการ เพราะเหตุใด

พระภิรมย์ เพราะพวกของนายบุกรุกเข้ามาในเมืองไทย จึง
เป็นคนไทยคนหนึ่ง จันก็มีหน้าที่ต่อสู้ตัวของตัวเอง
ชาติไทย

ผู้บังคับการ แกะเป็นทหารหรือ

พระภิรมย์ เปล่า

ผู้บังคับการ เป็นเสือป่าหรือ

พระภิรมย์ ไม่ใช่เป็น

ผู้บังคับการ ถ้าชนนแกจะมีหน้าที่ต่อสู้กับพวกจันได้อย่างไร
พระภิรมย์ จันได้บอกนายแล้ว จันมีหน้าที่ต่อสู้เพราะเป็น
คนไทย จันจึงพวคนายเพื่อป้องกันบ้านเมือง
ของจันตามหน้าที่ผู้ช่วยชาวไทย

ผู้บังคับการ เมื่อแปรปรารถนาจะมีหน้าที่เป็นผู้ป้องกันชาติ แก
ทำไมไม่เข้าเป็นทหาร

พระภิรมย์ เพราะเมื่อมีพระราชบัญญัติเกณฑ์เกณฑ์ทหาร จันรับ
ราชการพลเรือนอยู่แล้ว และอย่างไร ๆ ก็ตาย
จันก็มากเกินที่จะเป็นทหารได้แล้ว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑

ผู้บังคับการ ถ้าเช่นนั้นทำไมแกไม่เป็นเสือป่า

พระภิรมย์ ก็เพราะจันเป็นป่า ไม่รู้ศึกยุทธประโยชน์ของเสือ
ป่าจนเกิดสงครามขึ้นมาแล้วจึงแลเห็นประโยชน์
ผู้บังคับการ เมื่อแกไม่ได้เป็นทหารและไม่ได้เป็นเสือป่าทั้ง
สองอย่างเช่นนั้นต้องแปลว่าแก ได้สมัครอำนาจ
อันชอบธรรม ของแกที่จะรบ เพราะฉะนั้นแก
ไม่มีอำนาจอันชอบธรรม หรือหน้าที่จะยิงพวก
จันเลย

พระภิรมย์

ทำไม จันเป็นคนไทยคนหนึ่งเหมือนกัน จะไม่
มีอำนาจอันชอบธรรม ที่จะต่อสู้กับแห่งชาติ
ไทยหรือ จันไม่มีอำนาจอันชอบธรรมที่จะบง
กั้นบ้านเมืองของจันหรือ

ผู้บังคับการ

คนอย่างแก ไม่มีอำนาจอันชอบธรรมแม้ที่จะ
บงกัแห่งชาติของแก แกหากบไม่ใช้คน แก
เห็นอนปัสต์ตัวตัวหนึ่งเท่านั้น

พระภิรมย์

(โกรธมาก) เอ็นายนี้ทำไมต้องตลกจันอย่างนี้
ผู้บังคับการ เพราะแกมีโอกาแล้วที่จะทำคนไทยเป็นผู้มีอำ
นาจอันชอบธรรมที่จะบงกัแห่งชาติได้ แต่แกไม่
ถือโอกาสนั้นถึงแกไม่มีโอกาสรับราชการเป็น

๖๘

หัวใจมีครบ
ทหาร แยกตัวจะเข้าเป็นเสื่อมาได้ นทหารแก่
ก็ไม่ได้อะไร เสื่อเก่าแก่ไม่ได้เป็น แกละทั้ง
โอกาสหมดแล้วคั้งนี้ แยกตัวจะเว้นจากการจับ
อาวุธขึ้นรบ นี้แกบั้งอาจจับอาวุธขึ้นรบโดยไม่
มีอำนาจอันชอบธรรมเช่นนี้ จึงไม่เห็นว่าเป็น
มีทางแก้ตัว ให้ความยุติไปได้อย่างไร

ข้อความที่นายกล่าวมานั้นฉันยอมรับว่าเป็นความ
จริงอยู่มาก ฉันเป็นคนที่มีความคิดสั้นเพราะ
เห็นแก่ตัวเกินไป แต่เมื่อฉันเสียแล้วจะ
ทำอย่างไรได้ ส่วนข้อที่นายว่าฉันไม่มีหน้าที่จะ
ต่อสู้พวกของนายนั้น ฉันยังรู้สึกอยู่ในใจว่าฉัน
ไม่ได้ทำความคิดในข้อนี้ เพราะฉันเห็นว่าฉัน
เหมือนพวกเจ้าของบ้านที่ถูกโจรมาปล้น การที่
ฉันจะต่อสู้โจรที่ปล้นบ้าน ฉันไม่รู้สึกรับเป็นความ
ผิดอันใด

ผู้บังคับการ
แกละเปรียบพวกฉันกับโจรไม่ถูก เพราะฉันมา
โดยเปิดเผยตามแบบธรรมเนียมการสงคราม ส่วน
แกละนั้นแหละประพฤตินี่เหมือนผู้ร้ายที่ลอบฆ่า
คนโดยเจตนา ตามกฎสงครามแกละไม่ควรถูกจับ
ความกรุณาอย่างหนึ่งอย่างใดเลย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๙

พระกริรมย์ ก็แล้วอย่างไรเล่า

ผู้บังคับการ ถ้าฉันจะให้เอาตัวแกละไปยิงเสียทันทีได้
บุญหาอะไร

พระกริรมย์ ก็ต้องเป็นเช่นนี้เอง เพราะฉันอยู่ในแกละ
มอญแล้วเหมือนลูกนกจะจับเสียก็ตายเท่านั้น
ผู้บังคับการ แกละใจเขานั่นก็แล้ว แต่แกละนั้นจะบอก
อะไรให้ ฉันเป็นศัตรูก็จริง แต่ฉันก็มีใจกรุณา
ไว้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นฉันจะให้โอกาสแกละ
รอดตายได้ทางหนึ่ง แต่แกละต้องทำอะไรเงินเพื่อ
แลกกับชีวิตของแกละ

พระกริรมย์
ฉันจะมีอะไรให้เขาได้ ฉันไม่ใช้มหาเศรษฐีมี
ทรัพย์สินงวักไว้ที่ไหน มีก็แต่พอกินเท่านั้น ส่วน
ของเงินกับเหล็กกับปืนของนายหมดแล้วพวก
ของนายคืนเสียออกกระจัดกระจายทั่วบ้านแล้วตั้ง
แต่ห้องนอนถึงครัวไป

ผู้บังคับการ
ก็ไม่เห็นสู้เป็นประโยชน์อะไรที่พวกแกละในครัว
ไฟของแกละก็แต่เอาทหารพวกแกละกินได้ แต่พวก
ฉันนั้นได้กินก็แทบรอกแตก เช่นปลาเผา
เป็นต้น

๑๒

พระภิรมย์ หัวใจนิกร
ก็พวกลูกกันกันอย่างนั้น กะบปลาธาทนายเรียก
ว่าปลาธานันเป็นอาทวาทักฎิของพวกฉัน
ฉันก็ท้าวใจอย่างนั้น ถ้าฉันรู้ล่วงหน้าว่านาย
จะมาถึงจะได้หาของชนิดที่นายกินได้เตรียมไว้
ให้พร้อม

ผู้บังคับการ แล้วบางทีจะโรยสรทหนูไว้พร้อมในของกินนั้น
ด้วยกรรมงู (เพราะ) แกนแบบตากแก่ทอดจะ
ข้างพุดอยู่บ้าง ฉันก็ไม่ใคร่อยากยิงแกลเสียดอก
เอาไว้มองแกลยเล่นก็จะสนุกดี แต่ฉันแพ้ศรระ
กันต่อไปเถอะ ที่ฉันต้องการแลกเปลี่ยนกับชีวิต
ก็คือความรู้อย่าง

พระภิรมย์ ความรู้นายคงมีมากกว่าฉันอยู่แล้วเป็นแน่ ฉัน
จะมีอะไรไปแสดงให้แทนายได้

ผู้บังคับการ มีการบางอย่างที่แกอาจจจะรู้ได้ดีกว่าฉัน เช่นข่าว
คราวอันเกี่ยวด้วยเรื่องกองทหารหรือเสือเบาเป็น
ต้น

พระภิรมย์ นายก็รู้อยู่แล้ว ว่าฉันไม่ได้เป็นทงเสือเบา
ทงทหาร จะให้ฉันรู้เรื่องทหาร เรื่องเสือเบาได้
อย่างไร

ผู้บังคับการ ถ้าได้บางจะดี

พระภิรมย์ จริงสินาย แต่ถ้านั้นไม่รู้จริง ๆ จะทำอย่างไร

๑๓
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๆ
ผู้บังคับการ ถ้าเช่นนั้นเบนอนใจอยู่เอง แลฉันจะเลือก
ถามแต่ข้อที่แกควรจจะรู้ได้
พระภิรมย์ ฉันเห็นว่าถ้าจะถามคุณก็จะเสียเวลาเปล่า เพราะ
ฉันไม่รู้อะไรเลย

ผู้บังคับการ คงต้องรู้อย่าง เบ็นคิดว่า ทหารที่ยกมาช่วย
กรมที่อยู่ณเบรณน จะมาทางไหน ได้บ้าง

พระภิรมย์ มีทาง ๆ ไหนเขาก็คงมาทางนั้น

ผู้บังคับการ จริงของแก แต่แกถามไม่ถูกบ้างเลยหรือว่าจะมา
ทางใด

พระภิรมย์ ฉันไม่ใช่แม่ทัพ จะรู้ได้อย่างไร

ผู้บังคับการ แกไม่เคยคุยข่าวกับรบบ้างหรือ

พระภิรมย์ เคย

ผู้บังคับการ ก็เมื่อซ้อมรบเขาเดินทางไหน

พระภิรมย์ เดินตามทางเขย

ผู้บังคับการ ทางเขยไหน

พระภิรมย์ ทางเขยที่เขยเดิน

ผู้บังคับการ รู้แล้ว แต่ทางไหน

พระภิรมย์ ก็แล้วแต่นายทหารเขาจะเลือก

ผู้บังคับการ เออ ก็เขาเลือกทางไหนเล่า

๑๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ผู้บังคับการ (ดูขึ้นถึงกัน แต่ชักยกออกไปให้แม่เขม) เขื่อนนาย ผู้หญิงหนึ่ง (บอกตัวหนึ่งไปให้แม่ไ้) เขื่อนหล่อน หนึ่ง ฉันต้องขอโทษในการแต่งตัวไม่เรียบร้อย ต่อหน้าท่านทั้งสอง แต่ร้องทำจนได้สวมอยู่ สีสับแปดตัวโมงแล้วพวงจะมอดดเมอเขามาถึง บ้านท่านเองต้องขอโทษนะจ๊ะ

โอไร (ก้มหัว) คุณแม่กับฉันไม่ถ้อ ผู้บังคับการ ขอบใจมาก (แง) ฉันมีความเสียใจ จริง ๆ ที่ต้องพบกันในหน้าที่เป็นอมิตรต่อกัน เช่นนี้ เชื่อว่าถ้าแม่ได้พบกันในเวลาที่สงบ เวียร้อยคงจะถูกอภัยยกยอกันแน่นอน นายผู้หญิง เป็นภรรยาท่านพระภิรมย์ไม่ใช่หรือ

แยม ผู้บังคับการ ฉันมีความเสียใจมากที่จะต้องบอกแก่ท่านทั้งสอง ว่าท่านพระได้ประพาศพิศิต์ออกอุสสงครามเป็นชื่อ ฉกรรจ์ คือได้จับอาวุธขึ้นต่อสู้โดยไม่มีหน้าที่ ควรจะทำได้เลย เพราะท่านไม่ได้เป็นทหาร หรือเสียด่า ตามแบบธรรมเนียมการสงคราม ผู้ที่จะนับได้ว่าเป็น พลรบต้องมีเครื่องแต่งตัว อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสังเกตเห็นได้ทันที

๑๔ หัวใจกับ

พระภิรมย์ บางที่ที่ทางโน้น บางที่ที่ทางนี้ ผู้บังคับการ เอ๊ะ แก่หนูพูดด้วยลึบปากจริง พระภิรมย์ นายก็เหมือนกัน ฉันพูดกับนายรู้สึกลึบปากมาก ผู้บังคับการ เขาอะเรื่องกองทหารแกละว่าไม่รู้ก็ถามที แต่ เรื่องเสือบ้าแกละจ้ะรู้มากกว่ากระมัง

พระภิรมย์ เปล่า คงหลว่ทำกันอีกนะแหละ ผู้บังคับการ นี่แปลว่าแกไม่ยอมตอบอย่างนหรือ พระภิรมย์ นายจะแปลอย่างไรก็ถามใจนายสิ ผู้บังคับการ ชื่อ นี่แกเห็นจะไม่รักชีวิตออกกรรมัง พระภิรมย์ พุทโธ่ ชีวิตใครจะไม่รัก

ผู้บังคับการ ก็ถ้าเช่นนั้นทำไมแกไม่พยายามด้วยชีวิตแก พระภิรมย์ นั่น นาย ฉันจะขอถามอะไรนายตรง ๆ สัก- หน่อย ถ้าต่างวังจะกลับกันเสียละ ต่างว่าพวก ฉันจับตัวนายไปได้แล้ว ถามนายอย่างนายถาม ฉันบ้าง นายจะตอบไหม (ผู้บังคับการแลดูพระภิรมย์ นั่งอยู่คู่หนึ่งแล้ว พยักหน้า เรียกปลัดกรม ปลัดกรมลุกไปผู้บังคับการนั่ง ผู้บังคับ การกระซิบสั่งอะไรอันหนึ่ง ปลัดกรมพยักหน้าแล้ว ออกไปทางซ้าย สักครู่หนึ่งก็พาแม่เขมกับแม่ไ้เข้า มาทางซ้าย)

๑๖

หัวใจนักรบ
พระไม่เกรงเครื่องแต่งตัวอย่างทหารหรือเสียบาเลย
แต่งเหมือนราชบุรุษธรรมดาซึ่งไม่มีทนายหรือ
ทนายสองเข้าใจแล้ว

อุไร

เข้าใจแล้ว
ฉันไม่ใครจะอยากพูดต่อไปเลย แต่เห็นว้าง
อย่างไร ๆ ท่านทั้งสองก็จะตั้งรู้เวลาหนึ่ง
เพราะฉะนั้นบอกให้รู้ตัวเวลาหนึ่ง

ผู้บังคับการ

พระภิรมย์

ขอโทษเถอะนาย อัยบอกละ ขอความกรุณา
จัดการบุตรภรรยาฉันได้ไปเสียให้พ้นจากที่ก่อน
แล้วท่านจะทำอย่างไร ๆ กับฉันก็ตามใจท่าน

ผู้บังคับการ

ฉันมีความเสียใจจริง ๆ ที่จะปล่อยนายผู้หญิง
ทั้งสองไปไม่ได้ เพราะท่านต้องเข้าใจว่าฉัน
ต้องระวังไม่ให้พวกทหารผ่ายท่านรู้เรื่องราวซึ่ง
ฝ่ายฉันเหมือนกัน ฉันมีความเสียใจที่ต้องประ-
พฤติกรรยไม่ต่อนายผู้หญิงเช่นนี้ แต่จะทำ
อย่างไรได้ การสงครามต้องระวังรอบรั้งอยู่
เป็นธรรมดา

พระภิรมย์

การสงครามเป็นกิจระหว่างผู้ชายต่อสู้ชายทำไม
จะต้องให้ผู้หญิงต้องพลอยเดือดร้อนด้วย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ผู้บังคับการ ฉันไม่ชอบเลยในการที่จะให้ผู้หญิงต้องรับ
ความเดือดร้อน และถ้าเพื่อนใดเพียงใดแล้ว
ฉันก็อยากจะผ่อนผันเพียงนั้น แต่ท่านพระต้อง
เข้าใจว่าผู้หญิงก็มักเหมือนกัน อาจจะมีข้อ
ความอะไร ๆ ไปเล่าได้เหมือนกัน ไม่เข้าใจ
ฉันจะยกเรื่องไว้ตลอดงานสงคราม พอพวกฉัน
ไปพ้นที่นี้ นายผู้หญิงสองคนจะไปไหนก็ได้
ถ้าผู้หญิงเขาสัญญาว่าจะไม่พูด จะไม่พอหรือ
ขอกลับอยู่ ณที่นั่นพระ ฉันจะบอกอะไรให้
ถ้าท่านจะยอมตามที่ฉันขอเมื่อตะกนแล้วละก็
ฉันจะยอมให้ให้มาก ๆ ไม่ใช่แต่จะยกโทษตัว
ท่านพระ ทั้งนายผู้หญิงสองคนฉันก็จะปล่อยให้
ไปได้ตามปรารถนาท่านที่

พระภิรมย์

ผู้บังคับการ

พระภิรมย์

ผู้บังคับการ

พระภิรมย์

อุไร

พระภิรมย์

อุไร

เล็กกันไม่ต้องพูดอีก
อ้าว ๆ ก็อย่างนั้นเสียนี้ละ ฉันผ่อนผันให้ตี ๆ ไม่
เอา ฉันอยากจะทำกรณาก็ไม่ชอบ
ฉันไม่ต้องทำกรณาก็ไม่ชอบ
คุณพ่อคะ เขาจะทำอะไร
เขาจะให้พ่อตายชาติ
อะไรอย่างนั้น

หัวใจกระบ

๑๘

ผู้บังคับการ ท่านพระกฤษณ์แรงเกินไปกว่าที่จำเป็น
อะไร ท่านต้องการให้ทำอย่างไร

ผู้บังคับการ จินตนาบุญหาอะไรสองสามข้อ ขอให้ท่านพระ
ตอบ ท่านพระไม่ยอมตอบ

พระภิรมย ก็ถามถึงทหารถึงเสบียงอาหารเรา จะให้พอตอบ
อย่างไร

อู๋ไร ที่คุณพ่อไม่ยอมบนการอย่างนี้ (พูดกับผู้บังคับ
การ) แล้วก็อย่างไรกันต่อไป

ผู้บังคับการ จินตนาแข็งแรงแล้วว้า โทษของพ่อหล่อแถมกรวิ
มาก ตามปฏิสังขการพ่อต้องถึงตาย

อู๋ไร อยู่ตายจริงคุณแม่ (จับมือแม่กัไว้ ทั้งแม่ทั้งลูกทำ
ทางตกลองก)

ผู้บังคับการ ถ้าพ่อหล่อแถมสองสามกัท่านพ่อแล้ว จิน
จะยอมยกชีวิตให้ หล่อนช่วยผูกจากกับพ่อหล่อน
สักหน่อยไม่ได้ก็ยกชีวิตหรือ

อู๋ไร (พูดเสียงเครือ) ไม่ได้ จินเป็นหญิงกัจริง แต่
จินเป็นคนไทย ถึงจะเสียพ่อคนหนึ่งกัก็ดีกว่าจะ
เสียความเป็นพลเมืองดี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑

ผู้บังคับการ (พูดกับแม่แย้ม) นายผู้หญิงจะว่าอย่างไร นาย
จะปล่อยให้พวกชายหรือ จะไม่ช่วยพวกจากากกล่าว

บางหรือ (แม่แย้มสั่นหัวแล้วกัหมัหมัร้องไห้ ผู้บังคับ-
การนั่งอยู่คู่หูหนึ่งแล้วจึงพูดต่อไป) ท่านพระ ไม่

สงสารลูกเมียของท่านบางหรือ >
ก็สงสาร แต่จะกัอย่างไรได้ ถึงครากัเคราะห์

แล้วกัต้องเป็นไปตามยถากรรม (เดินไปหาเมีย
กับุตร) แม่แย้ม แม่โอไร จินนั่นถึงอยู่ชัอยู่แล้ว

ต้องกัหมัไปตาย อย่าเสียกัเสียใจไปเลย คน
เรากัหมักัต้องตายทุกกัคน ผิดกักันแต่ตายร้าย

ตายดีเท่านั้น ความจินไม่เสียชัชีวิตเลยนั
ว่าสลัดเล็ดคณอวายเป็นราชพัดี ขอให้จำไว้

ว่าจันทายโดยหมัอยู่ในความจิงกักักัต่อพระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เตีพรงชัขบเลยมา มี
พระเดชพระคุณ ทาที่เปรียบ มิได้ ไม่มีอะไรจะ

ถวายเพื่อแสดงกัความกับุญกัคุณกัถวายกัอีกแล้วนอก
จากชีวิต
ไอ้คุณ (ร้องไห้)
แม่แย้มอย่าอย่าร้องไห้ ทำใจดีไว้ ไม่ชักัจะ
ได้ไปพบกักันในโลกหน้า สิ่งใดที่จันได้พูดหรือ

๘๐

หัวใจนักรบ

ทำล่วงเกินหล่อนแล้วจนขอขมาลาโทษเสียเถิด
สิ้นฉันไปแล้วหล่อนเป็นใหญ่ช่วยปกครองวง-
ศาคณาญาติด้วยนะ

อูไร

พระภรรยา

คุณพ่อ อูไร ลูกรักของพ่อ ตั้งแต่เล็ก ๆ มาแล้วหล่อน
เคยได้อยู่เสมอว่าอยากเป็นผู้ชาย ความถึง
เวลาแล้วที่หล่อนจะท้องทำใจกล้าทำอยู่อย่างผู้ชาย
เวลาต่อไปเมื่อหล่อนเองจะโตมีลูกแก้ว แล้ว
สอนลูกหล่อน ให้มัน รู้สึกรู้สีกว่าตัวของมันเกิด
มาไม่เสียชาติ ได้ยอมสละชีวิตดีกว่าที่จะยอม
เอาใจออกห่างจากเจ้าข้าแคงแคงรอนสอนให้
ลูกหล่อนมีความมั่นคงจงรักภักดีในพระเจ้าอยู่-
หัวของเรา ให้รู้จักกับแม่เมืองของเรา ถือ
มั่นคงอยู่ในพระพุทธรักษา ยอมตายเสียดีกว่า
ที่จะบ่กพร่องในชื่อเหล่านี้
(ผู้หญิงทั้งสองไหวพระภรรยา แล้วร้องไห้ ผู้บังคับการ
ก็คร่ำครวญขึ้นมา ไปยืนมองที่หน้าข้างสักคู่หนึ่งแล้วอีก
โผล่หน้าออกมาพูดเรียก ปลัดกรม มาพูดกระซิบ ดันอีก
ปลัดกรมออกไปข้างซ้ายพาเขาไปด้วย กับเห็นเจ้า
หญิงสองคนนี้ทำทางเกรงกลัวมาก)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ผู้บังคับการ (พูดกับเมีย) แม่แก่นไกร

เมีย คิดฉันเป็นเมียคุณพระภรรยา

ผู้บังคับการ ท่านพระได้ประพาศพิศุทธิศอกฎสงครามอย่างร้าย

แรงแจ้งรู้ไหม

เมีย ทราบแล้ว พี่ชายฉันเล่าให้ฟัง เขาว่าเขาทรม

คุณพระแล้วไม่ให้อึ้ง คุณพระก็จะขึ้นยิง

ผู้บังคับการ ออ ถ้าฉันหนีพี่ชายหล่อนได้บอกด้วยหรือเปล่า

เมีย ว่า ท่านพระหนีโทษถึงตาย

บอ

ผู้บังคับการ แล้วหล่อนจะว่าอะไร

เมีย คิดฉันจะไปว่าอะไรได้ คิดฉันเป็นผู้หญิงจะทำ

อะไรได้

ผู้บังคับการ ถ้าหล่อนจะทักประโยชน์ให้แก่วัวกพอจะทำได้

เมีย จะทำอย่างไร

ผู้บังคับการ ตอบคำถามอะไรก็เถียวเท่านั้น คือ เสือบ่าที่ยึด

สะพานอยู่นั้นมีกำลังประมาณสักเท่าใด

เมีย คิดฉันจะทราบอย่างไรได้

ผู้บังคับการ หล่อนพอจะกระหนได้ เพราะกองเขามาตั้งอยู่ที่

ก่อนไม่ใช่หรือ

๘๑

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๙๕
 เมย คั้นแล้ว
 ผู้บังคับการ ถ้าพลอนจะไปด้วยกับผู้รักของพลอน จันท์
 อนุญาต
 พระภิรมย์ ท่านผู้บังคับการ ผมเองในไหน ๆ ก็จะต้องตาย
 อยู่แล้วผมขอความกรุณาอะไรสักนิดจะเห็นหรือไม
 จะทองการอะไร
 ผู้บังคับการ อัยคนไหนผมได้ไต่ถามกันคน มนแบบลูกผสมรัก
 พระภิรมย์ ใครไว้ใจอย่างเอก มนก็ยังสงวนคุณผมโดยเบ
 ษุกับผมได้ ส่วนขอมนผมก็ยังจะพอยกโทษ
 มนได้ เพราะเป็นความผิดของผมที่บ้านแล้ว
 อยกจะสาระเน่มีเมยสาว จะให้เขารักเขาใคร
 อยากร แต่อยคนนมนมีความผิดก็อยางหนึ่ง
 ซึ่งไม่มีข้อใดจะลบล้างได้ ก็ม่นได้เอาชีวิตของ
 มนแลกกับชีวิตของมน มนรักตัวม่นยิ่งกว่า
 บ้านเมือง มนไม่ควรมีชีวิตอยู่อีกต่อไป ผมขอ
 อนุญาตท่านผู้บังคับการเองเตียวคนเดียว
 ผู้บังคับการ ท่านพระ การที่ท่านโกรธครั้งนั้นจนเห็นตัว
 จันเห็นอยคนนมนแล้วกว่าหมา แต่จันจะยอม
 ให้ท่านพระทำร้ายเขาเช่นนมนไม่ได้เพราะผิด
 ธรรมเน่ยม จันได้ลืหน้าว่าไปแล้วว่าจะปล่อยเขา

๙๔ หัวใจนักบ
 ผู้บังคับการ กำลังเสือบาที่วักษาสะพานน มีประมาณเสก
 เท่าใด ถ้าบอกก็ จันจะปล่อยตัวไป
 สวาย ประมาณสักกองร้อยหนึ่ง
 พระภิรมย์ (โกรธ) อัยออกบุญ อัยชาติเถรจัน อัย--
 (เดินไป ทหารวังไว้สัก)
 ผู้บังคับการ อยอึ่ง จันกำลังอยกฟงข้อความสักบุญอยู่
 ท่านพระก็มาส่งเสียอึ่งไปได้ (จันไปพูดกับสวาย)
 กองร้อยหนึ่งประมาณพลเท่าใด
 สวาย เดิมมีราว ๑๒๐ คน แต่ทั้งไวทหนึ่งบาง ตายเสีย
 แล้วบ้าง คงจะเหลือราวสักร้อยคน
 ผู้บังคับการ ขอบใจ ขอพบใจมาก (พูดกับปลัดกรม) จักให้ไป
 เทที่กะกันไว้เดิมก็พอแล้ว
 ปลัดกรม ให้ไปเคียนหรือขอรับ
 ผู้บังคับการ ก็ได้ จะได้ไม่ท้องรอน
 ปลัดกรม ผมจะไปสังเค็น (ออกไปทางหลัง)
 ผู้บังคับการ นายสวาย แกเป็นคนฉลาดกว่าพ่อ และยอมตอบ
 ปัญหาของจันตามปรารถนา เพราะฉะนั้นจัน
 ยอมยกชีวิตให้แก่ (พูดกับร้อยตรี) พากัน ๆ นี้ไป
 ปล่อยนอกแนวของเรา

๘๖

หัวใจนักรบ

ฉันต้องบ่ล่อย (พูดกับร้อยตรี) พาแขกมากมุนษย์
นี้ไปบอกหนนด้วย ดูใหม่หนีไปให้พ้น ออย่าให้
มันมกอยู่ในหมบเรว คนอปรียอย่างนั้นไม่ต้องการ
เอาไว้รับได้ไม่หะ

ร้อยตรี (พานอสรวกับหนี้ออกไปด้านหลัง)
(ปลัดกรมกลับเข้ามา)

ผู้บังคับการ ส่งกองไปแล้วหรือ
ปลัดกรม ไปแล้ว

ผู้บังคับการ เออ มีคนอื่นคนหนึ่งท้วงว่าได้ทำประโยชน์
อะไรให้แกฝ่ายเราไม่ใช่หรือ

ปลัดกรม คอยอยู่ข้างนอก ไปตามตัวมาหรือขอรับ
(ผู้บังคับการพอกหน้า ปลัดกรมออกไปทางซ้ายแล้วพา
นายสุนเบ้งเข้ามา นายสุนเบ้งในชุดนี้แต่งตัวมุ่งทางกอง
และใส่เสื้ออย่างฝรั่ง ได้ใช้ลูกศรผูกคอ อย่างแบบพวก
จีนสมัยใหม่)

ผู้บังคับการ (พูดกับนายสุนเบ้ง) แก่อ้างว่าแกได้ทำประโยชน์
ให้แกฉัน แกได้ทำอะไร

สุนเบ้ง (แสดงพระศรัทธาแล้วจึงตอบ) ผมเห็นว่ากว่าจะเรียน
แก่ท่านผู้บังคับการโดยลำพัง

ผู้บังคับการ พูดไปเถอะไม่เป็นไร ท่านพระนั้นแกจะเก็บเรื่อง
ไปเล่าอีกไม่ได้เลย เพราะแกจะต้องตายอยู่แล้ว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

สุนเบ้ง ก็ผู้หญิงสองคนนั้นเล่าขอรับ
ผู้บังคับการ ข้าเงาเอะ จะเล่าอะไรก็เล่าไป ฉะนั้นมีเวลา
น้อยอยู่

สุนเบ้ง เมื่อพวกท่านยกขบวนผ่านมา นายหมู่เอกหลวง
มณเฑียรวัชรบุรีผู้บังคับกองเสือบาได้ใช้ให้คน
ถือใบแจ้งเหตุไปบอกกองทหาร แต่คนถือ
หนังสือหนีพ้อออกไปบนเรือนแล้วหนีหายคนเดียว

ผู้บังคับการ ก็ถอยถึงกาย
ผู้บังคับการ ก็แล้วอย่างไร

สุนเบ้ง ผมเองเป็นผู้ยิง (ใคร ๆ ตะลึงกันกรูหนึ่ง)
พระภิรมย์ อายคนนั้นเป็นผู้ร้ายยิ่งลูกฉัน ขอความยุติธรรม
ต้องขอความยุติธรรม

ผู้บังคับการ ท่านพระเงียบ ๆ หนอย (พูดกับสุนเบ้ง) แก
ยิงเขาเพราะเหตุไร ประสงค์อะไร

สุนเบ้ง ก็สำหรับที่จะไม่ให้ใครกล้าไปอีก กองของท่าน
จะได้ไม่ต้องลำบากมาก

ผู้บังคับการ ใครใช้ให้ยิง
สุนเบ้ง ไม่มีใครใช้ ผมคิดถึงพระเดชพระคุณท่าน ผม
จึงทำเพื่อฉลองพระเดชพระคุณ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ชุมนับ + ผู้บังคับการ ผมต้องขอความยุติธรรม
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ก็คงจะได้รับความยุติธรรมอยู่แล้ว
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ อย่างน้อยควรพ้องผมในศาลสนาม
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ทำไม่จึงเห็นว่าคุณจะดีคุณศาลสนาม
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ เพราะตามกฎหมายนานาประเทศ ถ้าจะลงโทษ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ศาลก็แก้เล็กน้อย ก็ต้องตั้งศาลสนามชำระ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ใครบอกว่าเป็นเชลยศึก
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ก็ผมถูกจับได้ในเวลาสงคราม จะไม่นับว่าเป็น
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ เชลยศึกหรือ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ มึงเป็นเชลยศึกได้อย่างไร ประการหนึ่งไม่
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ใช้คนไทย อีกประการหนึ่งมึงไม่ใช่ผู้ทำสงคราม
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ตมกฎสงคราม เพราะมึงไม่ได้แต่งเครื่องทหาร
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ หรืออะไร มึงเป็นพลเรือน ไหมกับรัฐบาลของ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ กุเทานัน
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ก็ถ้าเช่นนั้นทำไมจะลงโทษ ผมอย่าง พลรบ หรือ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ เชลยที่ตีความผิดแล้ว
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ก็อย่างไร
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ก็สั่งให้เอาผมไปยิง ต้องแปลว่านายอมรับว่า
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ เป็นพลรบหรือชลย ถ้าผมไม่ใช่พลรบหรือ

หัวใจนักรบ

ชุมนับ + ผู้บังคับการ ฉะนั้นมีบุญคุณอะไรกับแกได้ ฉะนั้นไม่รู้จักเก
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ สักที
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ผมเป็นคนในบังคับท่าน
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ อ้อ ลงทะเบียนที่ไหน
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ที่ทำนกงสุลที่กรุงเทพฯ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ แกเป็นไทยทำไมไปลงทะเบียนเป็นคนในบังคับ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ รัฐบาลของจีน
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ พ่อผมเป็นจีนในบังคับท่าน
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ อ้อ แกเป็นคนในบังคับรัฐบาลจีนแน่หรือ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ แน่ชอร์บ ไม่มีข้อสงสัยเลย
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ถ้าอย่างนั้นก็ยิ่งดี เป็นการสะดวกแก่จีน (คนขอ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ร้อยตรีเจ้านา) เอาอายุคนไหน ไปยิงเสีย
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ เอ๊ะ นี่ผมมีความผิดอย่างไร
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ มึงเป็นคนร้ายสำคน โดยเจตนาอย่างทารุณร้ายกาจ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ โทษมึงไม่อย่างอื่นนอกจากต้องประหารชีวิต
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ก็ยังไม่ได้มีส่วนหรือพิจารณาในศาลจะลงโทษ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ ผมอย่างไร จะไม่ผิดกฎหมายหรือ
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ จะผิดอย่างไรได้ เพราะเวลานี้เป็นกฎหมาย
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ อยู่เองแล้ว อำนาจคุณเต็มที่ ในทันทีไม่มีใครสูง
 ชุมนับ + ผู้บังคับการ กว่ากู เข้าใจไหม

๕๐

หัวใจกับรับ
เคลจะใช้วิธีลงโทษอย่างนั้นได้หรือ ถ้าเมื่อ
เห็นว่าผมมีโทษก็ควรจัดการ ให้ถูกตามระเบียบ
สำหรับพลเรือนที่ต้องหาว่ามีโทษผิดศีล

ผู้บังคับการ
ขุนแม่
จริงของมิ่ง กุฉินไป
(ท่าทางคึกคัก) ซื่อหนัก ไม่อ้อสจรรยาเพราะนายเป็น
ทหารยอมไม่สู้ชู้ชานัญในทางกฎหมายอยู่เอง

ผู้บังคับการ
ทุกหม่ายกูรู้พอสำหรับใช้ในเวลานี้แล้วกันเถอะ
ที่ทุกสงให้เอามิ่งไปยิงนินฉิดไปจริง เพราะมิ่ง
เป็นอายุผู้ร้ายอย่างชชลาศเลวทรามที่สุดแอบยิง
คนข้างหลัง มิ่งไม่ควรจะได้รับเกียรติยศตาย
ด้วยกระสุน ซึ่งเป็นความตายสำหรับ คน ที่มี
ความกล้าหาญ (พูดกับร้อยตรี) เอาอายุคนนั้นไป
แขวนคอเสีย

ขุนแม่
(ตงกุกเง่า) พุทโธ นายขอรับ ผมขอโทษที่
ผมตั้งใจดีจริงๆ พุทโธ ใดๆ กรุณาหาหน่อชอรับ

ผู้บังคับการ
อะไรอีก (ร้อยตรีลาเอกท้าวหาชขุนแม่ไป ชุนแม่
ร้องขอโทษไปจนสุดเสียง ผู้บังคับการกอดอกลงอยู่
คนอื่น ๆ ก็มิ่งกันอยู่หมด จนเงยเสียงชุนแม่ไปแล้ว
ผู้บังคับการจึงหันไปทางพระภิรมย์)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ
ผู้บังคับการ ท่านพระ ท่านเห็นหรือไม่ว่าคนแดงเป็น
ซีกก็จริงแต่ฉันก็เป็นยิวธรรมได้เหมือนกัน
ถึงคนที่อ้างว่าเป็นพวกฉันเองก็ทำผิดแล้วฉัน
ก็ต้องเอาโทษให้เป็นตัวอย่าง หากไม่คนอื่นจะ
กำริบ ต่อๆ ไปใครจะพากันพนกันโดยมี
สาเหตุส่วนตัว ก็จะไม่ทำสิ่งผิดๆ ทำสำหรับ
ประโยชน์พวกฉัน จะทำให้ฉันพลอยเสียชื่อ
ตัวว่าคาบใจให้ช่วยทำสงคราม

พระภิรมย์
ฉันได้เห็นแล้ว ว่านายเป็นยิวธรรมจริง การที่
นายจะทำโทษฉัน ฉันก็แลเห็นเหมือนกันว่า
นายทำตามระเบียบ ฉันไม่มีความโกรธเคือง
นายเลย อย่าให้เวรเป็นกรรมกันต่อไปเลย

ผู้บังคับการ
ท่านพระ ถึงแม้ท่านพระกับฉันเป็นคนต่างก
จริง แต่ฉันก็รู้สึกได้ว่าท่านพระเป็นคนกล้าหาญ
ใจคอดี น่าชม ฉันจึงมีความยินดีที่ท่านพระ
ไม่โกรธฉัน การลงโทษท่านพระ ฉันตกลงใจ
ว่าจะรอไว้ก่อน

พระภิรมย์
ฉันขอใบใจนาย แต่ไหนๆ จะต้องตายก็เหมือน
อยู่แล้วหรือดีกว่าไปเสียจะดีกว่า จะมารอริไว้
อีกวันก็ไม่รู้

๕๒

ผู้บังคับการ ทานพระจะออกตากก็เป็นได้ แต่ฉันเชื่อว่าเป็น
 พระภรรยาของท่านพระคงจะไม่คิดกันใน การที่จะ
 ให้ความพระคงอยู่ต่อไปอีกเป็นแน่ฉันจะตั้งเอา
 ตัวท่านพระคงไว้ก่อน ท่านพระคงอยู่ในบ้าน
 นั้นหนกว่าจะได้รับคำสั่งอย่างอื่น
 พระภรรยา อนุญาตให้ฉันอยู่ในห้องฉันเองหรือ
 ผู้บังคับการ อย่างหนี หรือจะอยู่ที่ไหน ๆ ก็ตามใจอย่า
 ออกนอกประตูเรือนไปก็แล้วกัน ท่านไปได้
 (ถ้าฉันพระภรรยาและผู้หญิงทั้งสองพระภรรยา
 และบุตรออกไปทางซ้ายที่ควมคุมพระภรรยา
 ไป ผู้บังคับการเรียกไว้) เขียวข้างละ ไม่ต้อง
 คุมแอกอก คอยแต่ห้ามอย่าให้แกออกนอกเรือน
 นกพอแล้ว ไปได้ (ทหารออกไปทางด้านหลัง)
 ปลัดกรม ท่านโคโลเนล กรุจะอย่างไร อยู่กรมวังขอรับ
 เผื่อนหันหาไปได้ละก็—
 ผู้บังคับการ ชื่อ ๆ ก็จะทำอย่างไรได้ ออกขอกระหน
 กับปิ่น มาดูแผนที่ด้วยกันดีกว่า (ไปได้ตรง
 แดนที่ชี้แผนที่) ถ้าพวกเรียมืดสะพานไว้ได้ละก็
 เกือบเท่ากับยึดมุกขัตติกที่เดียว กองส่งไปนาน
 แล้วยังไม่ได้ข่าว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๕๓

ปลัดกรม ทางก็ไม่ได้เกิดกันขอรับ ต้องให้เวลาหน่อย
 ผู้บังคับการ ชาวคราวทางกองพลไม่มีมาหรือ
 ปลัดกรม ยังไม่เห็นมีใครมา (เสียงมีเสียงไกล ๆ ปลัดกรมลุก
 ไปดูหน้าต่าง)
 ผู้บังคับการ เห็นอะไรหรือ
 ปลัดกรม ไม่เห็น
 ผู้บังคับการ บางทีศึกจะมายาวแวยามแรกเป็นได้ (นาย
 ทหารทั้งสองคนแห่น้ำออกไป ผู้บังคับการขึ้นเงงและ
 ปลัดกรมพกหน้าบ้าง หรือปลัดกรมขึ้นเงงแล้วผู้บังคับ
 การพกหน้าบ้าง ที่เข้าใจกันดี ปลัดกรมลงอะไวลง
 ในสมุดพกเป็นครั้งแรก เสียงมีเสียงและไกลเข้ามา
 ระวัง เข้ามาราคำหลังหน้าไปเงงเหตุมาส่งให้ปลัด
 กรมแล้วกลับไป)
 ปลัดกรม ผู้บังคับหมวดอำนวยการว่า ทหารที่ศึกษามา
 ศักาน มีกำลังมากจะใช้ยึดอยู่หรือจะให้ถอย
 ผู้บังคับการ ส่งกองหนุนขึ้นไป ถ้ายึดอยู่ได้ให้ยึดอยู่ก่อน
 มิฉะนั้น กองที่ส่งไปก็สะพานจะถูกล้อม ไป
 เตียน
 ปลัดกรม ขอรับ (ออกไปทางหลัง ผู้บังคับการจับหูแล้วเงง
 ตรอง เสียงมีเสียงไกล ๆ เรือ อยู่สักคู่หนึ่ง ปลัดกรม
 จึงกลับเข้ามา)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

ผู้บังคับการ ทรงมาทางหรือ
 นักบิน ดูตงหน้ามาลีน่า นากลัวจะโอบมก
 ผู้บังคับการ จริง นากลัวอยู่ นีทานกับตันจะกลับไป
 กองพลทะเลหรือ
 นักบิน ขอรบ จะไปเดียน
 ผู้บังคับการ ตีที่เตีย ฟากรายงานไปด้วย (ปลัดกรมเช่นรายงาน
 ให้ผู้บังคับการ ผู้บังคับการอื่นให้ทัน) แล้วไปโปรด
 รายงานด้วยว่าฉันจะถอยจากท่นไปหาที่ตงมใหม่
 เพื่อบองกนการที่ซี้ก็จะโอบมกได้
 ขอรบ (คำบแล้วออกไปทางด้านหลัง)
 นักบิน (จกกับปลัดกรม) สี่เศยมเค
 ผู้บังคับการ (ปลัดกรมออกไป ผู้บังคับการเก็บแผ่นที่และเก็บ
 ของต่าง ๆ ลงยาน แล้วแต่งตัวคือสวมรองเท้าและ
 เครื่องสนามในระหว่างนี้เสียงปืนใกล้เข้ามาทุกที ร้อยตรี
 เขามาจากทางด้านหลัง)
 ร้อยตรี ปลัดกรมให้รายงาน ว่า ซี้ก็กำลังมาก รุกพวกเรา
 เข้ามาแนวด้านไม่ทันถอย เตกแล้วกำลังรบถอย
 มาแทบไม่ทันถอย ขี้ศึกกตมตีต ๆ มา
 ผู้บังคับการ ฉันทจะออกไปเดียน (ออกไปทางด้านหลัง)
 (เสียงปืนยิงใกล้เข้ามาทุกที) แล้วสักครู่หนึ่งมีเสียง
 ประหนึ่งจางทางในเขตบ้านจึงได้หอบ) ฉายเสียงมีประทุ

หัวใจนักรบ

ปลัดกรม ไบ แจ้งเทศมาอีก ไบ หนึ่ง บอกว่าทหารมีมา
 ประมาณกองกรมหนึ่ง แต่มสี่ือมาสทมาด้วย
 อีกมากประมาณไม่ดู เพราะอยู่ในรถโดยมาก
 พวกเราส่งไปยึดสะพานกำลังถอยกลับมอยู่แล้ว
 ผู้บังคับการ ซือ เรวออกจะคะเนกำลังซี้ศึกสี่แล้วจะมั่ง
 ปลัดกรม กำลังทหารจะเน่งาย พอมี่กนที่ที่จะคะเน แต่
 เสื่อบาคะเนยก เพราะหาอะไรเป็น หลกยก
 (ร้อยตรีเข้ามาจากทางหลัง)
 ร้อยตรี นายทหารนักบินมาคนหนึ่ง
 ผู้บังคับการ เขามาใน (ร้อยตรีออกไปแล้ว แล้วทหารนักบิน
 เขามาทางหลัง นักบินนั้นแต่งตัวมีกางเกง ขาสั้น
 สนับแข้ง เสื้อคลุมสองแถวมีคอ คอเสื้อพับในเข็มผ้า
 พันคอ สวมหมวกแก๊ปมีมีตุ)
 ผู้บังคับการ มาจากกองพลหรือ
 นักบิน ขอรบ ผมไปสี่บขาว บินเข้ามาด้านไป เห็น
 ซี้ศึกกำลังยกมาจากตะวันตกเฉียงใต้
 ผู้บังคับการ กำลังทำไร
 นักบิน ประมาณกองพลหนึ่ง แต่หนักเป็นแต่ที่เดิน
 ข้ามทุ่ง ที่เดิน โนม่าจะมีอีกเท่าใดก็ประมาณ
 ไม่ดู

๕๖

หัวใจกับ

ดูข้างซ้าย มองเข้ามาในห้องแล้ว หัน ไปพอกันหัว และให้ พระภิรมย์ เข้ามาทางซ้ายตรง ไปที่หน้าต่าง อ้ายสี่ก็ไปเยี่ยม ดูด้วย

พระภิรมย์ พวกเรามาแล้ว นั้นแน่ แหม มานะเที่ยวทั้ง เสียบ่างทหาร แม่แย้ม แม่อุไร (แย้มกับอุไร ร้องออกมาทางซ้าย) เสรีเราแล้วเสรีเรา พวกเรา รุกใหญ่ ชักก็ถอยตะพึด ดูสิ ดูสิ (แย้มไปตุน้ำต่าง เคี้ยวกับพระภิรมย์)

อุไร อ้ายสี่หลิกไป ช้าจะดู (อ้ายสี่หลิกจากหน้าต่างแล้ว ไปดูทางเจ็ดอง) แหม คุณพ่อคะยุ่งกันใหญ่ รับ พวกเราไม่อยู่แล้ว

พระภิรมย์ ก็แน่ละสิ พวกเราสนใจเสือกงั้นนะ

อุไร เตรียมประจัญบานแล้วละ สวมคาบแล้ว

พระภิรมย์ อุไรดูแน่ หลวงมณีของหล่อนแข็งแรงใหญ่

อุไร ไม่ต้องบอกจินตอกกะ จินตอยู่แล้ว

แย้ม คุณกะ นั้นพ่อเล็กไม่ไหวหรือ

พระภิรมย์ จริงหล่อน นั้นอย่างไรเขาปล่อยให้มัน ไปอยู่ในหมู่ นั้นด้วย ลูกเสือกไม่ได้ไหวรับไม่ไหวหรือ

อุไร พ่อเล็กกับบอกล่าถือนั้นสั่งไปที่กองทหารแล้วก็เห็น จะเสือกกลับมากำวยอย่างนั้นเอง และลูกเสือกอื่น ๆ ก็มีมากหลายคน ดูเหมือนสำหรัปรับใช้ณะกะ (เสียงร้องข้างนอกอย่างประจัญบาน)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ๕๗

พระภิรมย์ (เห็นและบอกชื่อ) เอามัน เอามัน อย่างหนึ่ง เป็ด หมัด หนพวกเรานี้เห็นได้ แม่แย้ม อุไรจอกเรา เสรีเราแล้วครวาน

(วัยเอก หลวงเรื่องอุไรว่า) เข้ามาจากข้างหลัง มี นายสมพลทหารตามเข้ามาบ้าง จุกประคองบ้าง หลวง เรื่องอุไรเห็นเครื่องสนนพร้อม ถิ่นกระบี่

หลวงรองอุไร อ้อ คุณพระ พวกซึกที่ยังเหลือในหมาง ใหม่ขอรับ

พระภิรมย์ ไปหมัดแล้ว เหลือที่ลูกอุไรไปไม่ไหว ขุนรัตน์ พยายามอยู่

หลวงรองอุไร เอาให้เห็นดีกว่า (หันไปพูดกับนายสม) ไปด้วย กันสองสามคน ค้นให้หาเร็วขึ้น (นายสมไปกับ พลทหารอีกสองสามคน หลวงเรื่องอุไรกับคบบลงผูกแล้ว พุก่อ) ผมยินดีที่พวกผมมาได้เร็วเช่นนี้

พระภิรมย์ จริ่งคุณหลวง ถ้ามีเงินก็เห็นจะเต็มที

หลวงรองอุไร นายสวัสดิ์กับตรคุณพระเองไปตามพวกทหาร เขาเป็นเด็กที่กล้าจริง ๆ คุณพระควรจะปลื้มมาก กล้ากว่าผู้ใหญ่บางคน ผมเห็นถาวร ได้บำเหน็จ ให้เป็นตัวอย่างแก่ ๆ ที่เดียว (จับมือกับพระภิรมย์) ผมต้องไปพักค้างสองคืนไป (ออกไปทางหลัง)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๖

พระยาศุุุตร คุณพระ ผมได้ทราบเรื่องตลอดแล้ว นายหมู่
ตรีเทพที่ถูกขี้กบจับไปแล้วแต่ไม่ทันพาไป ได้
เล่าให้ผมฟัง ผมรักภรรยาใจคุณพระจริง ๆ เพราะ
ฉะนั้น ผมจึงยินดีที่ฆาตน์ ก่อนที่คุณพระจะเป็น
อนิตราย

พระภิรมย์ ความประพฤติของผมเองผมไม่เห็นอีกจริง
อันใดถ้าไม่ทราเช่นนี้กระษัตริย์

พระยาศุุุตร คุณพระด้อมตัวเกินไป
หลวงมณ น้าเสียตายุที่คุณไม่ได้เป็นเสือบา เพราะใจเป็น
เสือบาแท้ ๆ

หลวงมณ ถ้าเป็นเสือบาแล้วก็จะไม่ต้องการความเดือดร้อน
เช่นที่เป็นมากแล้ว ขำคึกคงไม่ประทับใจได้ คุณ-
พระก็จะได้ช่วยบอกรับบ้านเมืองได้สนใจ

พระภิรมย์ ก็ผมจะสมัครเที่ยววันไม่ได้หรือ หรือกินเวลา
เสียแล้ว

พระยาศุุุตร ไม่เกินเวลาเลย ถ้าจะสมัครก็ได้

พระภิรมย์ ถ้าเช่นนั้นคุณหลวงณไปรับตำแหน่งอย่าให้หรือ

หลวงมณ ยินดีอย่างยิ่ง

หลวงมณ ผมรับรองเอง

พระยาศุุุตร ถ้าเช่นนั้นเรียกนายมาอภิเสกสองคนพอให้เป็น

๘๘ หัวใจนักรบ

พระภิรมย์ แม่แยม ฉันต้องขอโทษหล่อน ลูกรักของหล่อน
จะเป็นผู้ที่ทำการวงศ์สกุลของเราได้ต่อไป ฉัน
ภาคทันทันต์กิดไปแท้ ๆ ส่วนอายนรคุณ
อายแต่รู้จักนาคินหล่นรักภรรยาฉัน ฉะนั้นจะตำหนิ
อย่างไรจึงจะพอ

แยม ก็จะตำหนิทำไม เปลืองปากเปล่า ๆ

พระภิรมย์ จริจของหล่อน นึกเสียว่ามีบุญไปไม่สมน้อมตัว
เสียแล้วดีกว่า (นัยของศรีพระยาศุุุตรสงคราม เขามา
ทางคันทล้ง พร้อมด้วยหลวงมณบุรีรัง หลวงมณ
ธรรมธราชกับสวัสดิ์ ทอดดูเสียมอมแมมไปหมด
พระยาศุุุตรทรงไปรับมือกับพระภิรมย์ สวัสดิ์ไปหาภรรยา)

พระยาศุุุตร คุณพระ ผมยินดีมากที่พวกผมฆาตน์ ก่อนที่
คุณพระจะเป็นอนิตราย

พระภิรมย์ ขอรับ ผมยินดี เทอญได้เท่านี้ ได้เท่านี้เห็นน้อย
เป็นแน่ แม่เอ๋ยไปจัดการหาหาหาหาหาหาหา
หน่อยสิคุณแม่หล่อนมันทนลูกชายเสียแล้ว

แยม/ เอาเดอะกะ ดินนี้จะไปช่วยแม่เอ๋ยไร (ผู้หญิงทั้งสอง
พากันไปกับสวัสดิ์ทางซ้าย)

พระภิรมย์ เทอญนังสิขอรับ คุณหลวง เทอญนัง
(ต่างคนต่างนัง ในระพวงที่ผูกกันต่อไปนี้ อีไรกับสวัสดิ์
นำของมาเลี้ยงก็อ้อหรืออันนั้นเห็นหมากบูนุชเป็นต้น)

๑๑๑
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑
เตรียมไว้ว่าถ้าได้พบชายไปแล้วจะแต่งเสื่อป่า
เข้าไปที่กองเสื่อป่า โดยความหวังว่าเขาจะรับ

พระยาวิสูตร ถ้าเขื่อนหนักแล้ว คุณพระไปแต่งตัวที่จะได้
เข้าประจำกอง
(พระภิรมย์รับไปทางซ้าย นายอินกับนายเทพก็กลับ
ออกไปทางหลัง)

หลวงมณู
อย่างไร คุณหลวงมณู
ขอบกลมากรอรับ จนเกิดเหตุใหญ่แล้วแกจึงได้
รู้สึกตัวว่าแท้จริงใจแตกเป็นนกรบรบนเอง แต่
ก่อนนั้นแสบคนเห็นแก่ตัวมาก ทั้งเบียด
หัวคอด้วย

หลวงมณู
ผมเข้าใจว่าแกเสียเพราะชู้แบ่ง
หลวงมณู
จริง อัยกนนั้นเป็นผีร้ายที่เขาสิงคุณพระภิรมย์
พระยาวิสูตร เราควรจะขอบใจผู้บังคับการทหารซีก ที่จับ
มันเขานคอเสีย

หลวงมณู
ขอรับ สบายใจ มียุ่งมาก ผมไม่ไว้ใจมานานแล้ว
หลวงมณู
คนชนิดนั้นไว้ใจยากอยู่หน่อย มันพลิกแพลง
เปลี่ยนชาติของมันตั้งยหนัก เข้าพวกไทยเป็นไทย
เข้าพวกฝอยนั้นก็เป็นไปเอื่อกอย่างหนึ่งทีเดียว ถ้า
เมื่อจะเป็นอะไรก็กับเสียอย่างหนึ่งค้อยยงตัว

๑๐๐
องค์ประชุม
(หลวงมณูออกไปเรียกนายอินกับนายเทพเข้ามา)
พระยาวิสูตร พระภิรมย์รกรการขอสมัครเข้าคณะเสื่อป่า นาย

หมู่เอกหลวงมณูราชฎีกับรุ่งนำ นายหมู่ตรี
หลวงมณูธรรมรัฐทรรบริบรอง ใครจะคัดค้านบ้าง
หรือไม่ (นั่งกันอยู่หนึ่ง) ถ้าเขื่อนหนักตกลงบนยอม
รับเข้าคณะของเราหรือ(อีกสักคนตอบพร้อมกันว่ายอม
ถ้าเขื่อนหนักเป็นอันตกลง พระภิรมย์รกรการ คณะ
เสื่อป่ายอมรับทำเป็นสมาชิกผู้หนึ่งแล้ว (ต่างคน
ต่างไปจับมือพระภิรมย์) เรื่องเครื่องแต่งตัวจะทำ
อย่างไร

พระภิรมย์
ผมเตรียมไว้แล้ว
พระยาวิสูตร
เอะ อย่างไรกัน
พระภิรมย์
พอผู้บังคับการคัดรูปเขาชำระผมแล้ว ผมก็ออกไป
ที่ห้องพยาบาลขอยืมเครื่องแต่งตัวจากเสื่อป่าคน
หนึ่งที่ถูกอาวุธแล้วส่งแม่แย้มให้ทำใช้เขาใหม่
สำหรับหนึ่ง

พระยาวิสูตร
ขอยืมทำไม
พระภิรมย์
ผมคิดอะไรสังหรณ์ในใจว่าจะไม่ต้องตาย สังเกต
ดูซีกที่ขา ก็จะให้โอกาสให้ผมหลุกพันไป ผม

๑๐๒

พระยาวิสุตร หัวใจกับ
หลวงมณู เมื่อยกจะบั้นจักก็เป็นไป นี้ไม่แน่ว่าเป็น
อะไร เป็นค่างกล่าวอย่างไรอยู่ กบยา
พระยาวิสุตร ฉันเสียใจเรื่องนายสววยจริง ๆ

หลวงมณู เด็กคนนั้นช่วยมานานแล้ว ผมเตือนพระ-
ภิกษย์มาหลายหนแล้ว แก่ไม่เชื่อผมเอง

หลวงมณู ผมหวังใจว่าคงจะเลยมุตหัวมุกหลายสุขุไปทีเดียว
(หลวงเรื่องฤทธิ์เข้ามาจากทางหลัง ทรงไปที่พระยาวิสุตร)

หลวงเรื่องฤทธิ์ผู้บังคับกรมทหารราบที่ ๒๕ ให้มาเรียน
ว่าให้ไปเข้าจัดเสียเป็นกองจัดตักที่พระหว่าง
บ้านคูวัดถึงบ้านปากบึง และให้จัดการลาด
ตระเวนสืบข่าวข้าศึกต่อไปให้รู้ว่าถอยไปตั้งอยู่
แห่งใดกรมทหารราบที่ ๒๕ จะไปสมทบ
กองพลแล้วจะส่งกำลังเข้ามาที่หลัง

พระยาวิสุตร ดีแล้ว ฉันจะจัดการตามคำสั่ง (หลวงเรื่องฤทธิ์
คำนับแล้วออกไป) ต้องนอนอนกลางแจ้งกันอีกละ
(กำลังคนต่างลุกขึ้นเตรียมตัว)
(พระภิกษย์แต่งเสื่อมา เข้านาทางชาย แม่แม่
แม่อยู่ร่วมกับนายสววยสัก ก็ตามเข้ามา)

สวัสดิ์ อ่าลิมหะขอรับ สันติกัน ปลายเท้าผาย
จากกันประมาณ ๔๕ องศา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ๑๐๓

พระภิกษย์ เอนนะ ข้าเจ้าโตแล้ว (ตัวน้อยหัดถักผ้าพระยาวิสุตร)
พระยาวิสุตร พอดีทีเดียว กองกำลังจะยกไปอยู่ที่เตียน

พระภิกษย์ ไปรบอีกหรือขอรับ
พระยาวิสุตร เปล่า ไปวางตำแหน่ง ถ้าคุณแยมช่วยอุทหนุน
ส่งเสบียงบ้างจะขอบใจมาก

แยม ได้ดีเจ้าคะ จะไปส่งที่ไหน
พระยาวิสุตร แล้วผมจะให้คนมาบอก ผมเองก็ยังไม่แน
จะต้องไปตรวจท้องที่

แยม ก็ฉันจะรีบไปเตรียมข้าวของไว้ (ออกไปทางซ้าย)

พระยาวิสุตร คุณหลวงมณู ผมมอบพระภิกษย์ไว้กับคุณนะ
หลวงมณู ขอรับ คุณพระไปกับผม (พาพระภิกษย์ออกไปทางหลัง)
สวัสดิ์ ได้เห็นขอรับ ผมขอไปเป็นคนรับใช้ ได้เท่าอีก
ได้ไหมขอรับ

พระยาวิสุตร ได้ดีพ่อสวัสดิ์ ฉันยินดี เพราะแก่ล่องกว่า
ผู้ใหญ่หลายคน

อุไร ดีฉันออกใจจากพ่อสวัสดิ์ เสียใจที่เป็นผู้หญิง
พระยาวิสุตร เวลาศึกสงครามผู้ชายกับผู้หญิงก็ต้องแสดงความ
กล้ากันคนละอย่าง ผู้ชายกล้าไปรบไปตาย ผู้หญิง
กล้าไม่ทำให้เบนนที่ลำบากแก่ผู้หรือผู้รักใคร่

๑๐๔
ทำให้ผู้ทั่วทั้งแก่งไปรบ (คำหั้น) สวัสดิ์ไปด้วย
กันเถอะ
(ออกไปทางหลังกับสวัสดิ์)

* หลวงมณีน้อย (จิมมอไร) พลาที ถ้าเกาะหัดกั้งไต่
กลับมามีเห็นหนูกันอีก ถ้าเกาะหัดกั้งไต่
นั้นแหละหลอนก็เป็นเชื้อชาติไทย ฉนั้นไม่ต้องวิตก
ในส่วนหลอน ฉที่ ขอให้อยู่สบาย (กอดกันนั่ง
อยู่คู่หนึ่งแล้วหลวงมณีน้อยออกทางหลัง)

ขิงนาง

อุไร
(อุไรไปยืนคู่ที่หน้าต่าง พังกรอบหน้าต่าง เสียงกำลัง
ข้างนอกก็เรียกเดิน แล้วอีกคู่หนึ่งก็มีบอกหน้าเดิน ฟันโดน
ได้ยินเสียงร้องลั่นร้องรับเข้าบทย่างที่ใส่แสดงตำนาน
คือ "อันพวกเราชาวอันสาวก็มีก็ตั้งกริ้วว่าชาติทำสนา
ยอมตายไม่เสียดายรีว่า เพื่อกษัตริย์จะออกทะเลไทย สมาน
สามัคคีให้คืออยู่ จะสู้ก็สู้ที่รู้ทั้งหลายได้ กวราจะทะเลงเงใจ
เป็นไทยจนสิ้นเด้นฟ้า... ตันตวิบริบเร่งเร่งสรเสริชเยือมา)

ละครพูด ๔ ชุด

ปิดม่าน

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางจันทร์ฉาย พรหมวงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	18 กรกฎาคม 2505
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ประวัติการศึกษา	สาขารณศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สถานที่ทำงาน	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพิมพา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

